

Koulu-Kaamattu.

(Suomenos.)

Hämeenlinnassa.

painanut G. E. Turén w. 1864.

Omalla kustannuksella.

Painosyys annettu. Turun Konsistoriumissa, lokakuun 12 pñä w. 1864.

Käslyn mufaan:

A. G. Dahl.

Lösen 2 mark.

Vanha Testamentti.

Ensimmäinen Mooseksen kirja.

1. Luominen (4000 vuotta e. Kr. s.)

1. Alussa loi Jumala taiwaan ja maan. Ja maa oli autia ja tyhjä, ja pimeys oli syvyyden päällä, ja Jumalan Henki liikkui wetten päällä. Ja Jumala sanoi: "tulfoon valkeus!" ja valkeus tuli. Ja Jumala näki valkeuden hyväksi. Niin Jumala erotti valkeuden pimeydestä. Ja Jumala kutsui valkeuden päiväksi, ja pimeyden kutsui hän yöksi. Ja tuli ehtoosta ja aamusta ensimmäinen päivä. — Jumala sanoi: "tulfoon wahvuus wetten vaiheelle" ja erotti wedet wahvuuden alla niistä vesistä, jotka owat wahvuuden päällä. Ja Jumala kutsui wahvuuden taiwaaksi. Ja tuli ehtoosta ja aamusta toinen päivä.

2. Jumala sanoi: "kokoontukoot wedet taiwaan alla erinomaiseen paikkaan, niin että kuiwa näkyh." Ja tapahtui niin. Kuiwan kutsui hän maaksi, ja wetten kokoukset hän kutsui mereksi. Ja Jumala sanoi: "wihottakoon maa ja kaswakoen ruohoja ja puita." Ja tapahtui niin. Ja tuli ehtoosta ja aamusta kolmas päivä. — Jumala sanoi: "tulfoot valkeudet taiwaan wahvuuteen erottamaan päivää ja yötä; ja olkoot merkeiksi määrättille ajoille, päiville ja vuosille." Ja Jumala teki kaksii suurta walkeutta, suuremman päivää hallitsemaan ja vähemmän valkeuden yötä hallitsemaan, ja tähdet. Ja Jumala pani ne taiwaan wahvuuteen paistamaan maan päälle. Ja tuli ehtoosta ja aamusta neljäs päivä. — Jumala sanoi: "kuohukoot wedet liikkuwaisia eläimiä, ja lintuja lentäköön ilman awaruudessa." Ja Jumala

loi suuret vesielävät ja kaikkinaiset eläimet, jotka vesissä kuohuvat, ja kaikkinaiset linnut. Ja Jumala siunasi heitä ja sanoi: "olkaat hedelmälliset ja lisääntykää meren vesissä ja maan päällä." Ja tuli ehtoosta ja aamusta viides päivä.

3. Jumala sanoi: "tuottakoon maa eläimet, karjan, madot ja pedot maalle". Ja tapahtui niin. Ja Jumala sanoi: "tehkäämme ihmisiä meidän kuvaksemme meidän muotomme jälkeen; ja he wallittkoot kalat meressä ja taiwaan linnut ja karjan ja koko maan." Ja Jumala loi ihmisen omaksi kuvaksensa; Jumalan kuvaksi hän sen loi; mieheksi ja waimoksi loi hän heitä. Ja Jumala siunasi heitä ja sanoi: "olkaat hedelmälliset ja lisääntykää ja täyttäkää maata ja tehkää se teille alamaisiksi ja wallitkaat kalat meressä ja taiwaan linnut ja kaikki eläimet, jotka maalla liikkuvat." Ja Jumala sanoi: "katso! minä annan teille kaikkinaiset ruohot ja kaikkinaiset hedelmälliset puut, teille ruuksi. Ja kaikille eläimille maan päällä ja kaikille taiwaan linnuille annan minä kaikkinaiset wiheriäiset ruohot syötäväksi." Ja Jumala katsoi kaikkia mitä hän tehnyt oli, ja katso! ne olivat sangen hyvät. Ja tuli ehtoosta ja aamusta kuudes päivä. — Ja niin taiwas ja maa ja kaikki heidän joukkonsa päätettiin. Ja Jumala lepäsi seitsemäntenä päivänä kaikista teoistansa. Ja Jumala siunasi seitsemännen päivän ja pyhitti sen (1 Luku).

2. Paradiisi.

Jumala istutti tarhan Edenissä itään päin. Tämä tarha on tullut kutsutuksi Paradiisiksi *. Ja Jumala kasvatti maasta kaikkinaiset ihanaiset puut ja Glämän puun keskelle tarhaa ja myös hyvän ja pahan tiedon puun.

Jumala otti ihmisen ja pani hänen Edenin tarhaan, wiljelemään ja warjelemaan sitä. Ja hän käski ja sanoi: "syö wapaasti kaikkinaisista puista tarhassa; mutta hyvän ja pahan tiedon puusta älä syö; sillä jona päivänä sinä siitä

* Eden merkitsee hedelmällistä maata; Paradiisi merkitsee tarhaa.

syöt, pitää sinun totisesti kuoleman." Jumala sanoi vielä: "ei ole hyvä ihmisen yksinänsä olla; minä teen hänelle avun, joka hänen kaltaisensa on." Ja Jumala toi kaikkinaiset eläimet ihmisen elikä Adamin* eteen, nähdäkseenä kuinka hän ne nimittäisi; ja kufin eläin sai sen nimen minä Adam sille antoi; mutta Adamille ei löytnyt apua, joka hänen kaltaisensa olisi. Ja Jumala pani raskaan unen Adamiin, otti yhden hänen kylkiluistansa ja täytti sen paikan lihalla. Ja Jumala rakensi waimon siitä kylkiluusta ja toi sen Adamin eteen, joka sanoi: "tämä on luu minun luistani ja liha minun lihastani; hän pitää kutsuttaman miehettäreksi, sillä hän on otettu miehestä." Sentähden pitää miehen luopuman isästänsä ja äitistänsä ja waimoonsa sidottu oleman, ja he tulewat yhdeksi lihaksi. Ja he oliwat molemmat alasti, Adam ja hänen waimonsa, eikä hävenneet. — He oliwat wiattomat eikä tunteneet mitään syntiä eli surua, kipua eli kuolemata (2 Luku).

3. Syntiin lankeemus.

1. Kärme oli kawalin kaikkia eläimiä, jotka Jumala luonut oli, ja sanoi waimolle: "sanoiko Jumala: älkääät syökö kaikista puista tarhasa?" Waimo wastasi: "me syömme niiden puiden hedelmiä, jotka owat tarhasa; mutta sen puun hedelmästä, joka on keskellä tarhaa, on Jumala sanonut: älkääät syökö siitä ja älkääät ruwetko siihen, ettette kuolisi." Niin kärme sanoi: "ei suinkaan pidä teidän kuoleman; waan Jumala tietää, että, jona päivänä te syötte siitä, aukenewat teidän silmänne ja te tulette niinkuin Jumala tietämään hyvän ja pahan." Ja waimo näki siitä puusta olewan hyvän syödä, ja että se oli ihana nähdä ja suloinen puu antamaan hymärryksen; ja otti sen hedelmästä ja söi, ja antoi myös miehellensä siitä, ja hän söi.

2. Silloin aukeniwat heidän silmänsä, ja he ätkäsiwät olewansa alasti, ja sitoiwat yhteen wiikunalehtiä tehden itsel-

* Adam merkitsee ihmistä.

leen peitteitä. Ehtoon puoleen kuuliwat he Jumalan äänen, joka käyskenteli tarhasa, ja he lymhiwät puiden sekaan tarhasa. Jumala kutsui Adamin ja sanoi: "kussas olet?" Adam wastasi: "minä kuulin sinun äänes tarhasa, ja pelkäsin, sillä minä olen alasti, ja sentähden minä lymhyin." Jumala sanoi: "kuka sinulle ilmoitti ettäs alasti olet? Etkös syönyt siitä puusta, josta minä sinua haastoin syömästä?" Adam wastasi: "waimo, jonkas annoit minulle, antoi minulle siitä puusta, ja minä söin". Niin kysyi Jumala waimolta: "miksi sen teit?" Waimo wastasi: "kärme petti minun, ja minä söin."

3. Silloin sanoi Jumala kärmeelle: "ettäs tämän teit, kirottu ole sinä kaikista eläimistä maalla; sinun pitää käymän watsallas ja syömän maata kaiken elinaikas. Ja minä panen wainon sinun ja waimon wälille ja sinun siemenes ja hänen siemenensä wälille; sen pitää rikki polkeman sinun pääs, ja sinä olet pistävä häntä kantapäähän." — Waimolle sanoi Jumala: "sinun pitää synnyttämän lapsia tiwulla ja sinun tahtos pitää miehesi alle annettu oleman." miehelle sanoi Jumala: "kirottu olkoon maa sinun tähtes; orjantappuroita ja ohdakkeita pitää hänen kaswaman; otfas hiesjä pitää sinun syömän leipäs, siihen asti että sinä jälleensä tulet maaksi, josta sinä otettu olet; sillä maasta sinä olet ja maaksi pitää sinun jälleensä tuleman."

4. Adam kutsui emäntänsä nimen Ewa; sillä hän on kaikkein eläwäisten äiti. Ja Jumala teki Adamille ja hänen waimollensa nahoista hameet ja puetti heidän niihin. Ja Jumala sanoi: "katso! ihminen on tullut niinkuin yksi meistä tietämään hyvän ja pahan;" mutta ettei hän ojentaisi kättänsä ja ottaisi elämän puusta, söisi ja eläisi iankaikkisesti, ajoi Jumala hänen ulos tarhasta maata wiljelemään, ja pani idän puolelle sitä enkelin paljaalla wälkkywällä miekalla wartioitfemaan elämän puun tietä. Näin tuli synti maailmaan, ja syntiin seurassa tuli suru ja kipu ja kuolema (3 Luku).

4. Cain ja Abel.

Adam ja Ewa saivat 2 poikaa, Cain ja Abel. Cain

wiljeli maata, ja Abel tuli lampuriksi. Kerta uhrausivat molemmat Herralle. Kain uhrafi lahjan maan hedelmistä ja Abel laumansa parhaista. Jumala katsoi leppyyisesti Abelin uhrin puoleen, mutta ei katsonut leppyyisesti Kainin uhria. Silloin Kain vihastui sangen kowin, ja hänen hahmonsa muuttui. Niin sanoi Herra Kainille: "miksi olet vihainen ja miksi hahmos muuttuu? Eikö se niin ole; jos hywin teet, niin syntis anteeksi annetaan; ja jolles hywin tee, niin synti wäijhy owen edessä ja hänen himonsa on sinun tyhös; waan hallitse sinä häntä." Kuitenkin karkasi Kain weljensä päälle heidän kedolla ollesansa, ja tappoi hänen. Silloin kysyi Herra Kainilta: "kussa on weljes?" Kain wastasi: "en minä tiedä; olenko minä weljeni wartia?" Mutta Herra sanoi: "weljes weri hunttaa minulle maasta. Ja nyt kirottu ole sinä maan päältä, joka aukeni ottamaan weljes werta sinun kädestäs. Koskas sitä wiljelet, niin ei pidä sen tästedes sinulle wäkeensä antaman; kulkurin ja pakenevaisen pitää sinun oleman maan päällä." Kain wastasi: "minun rikokseni on suurempi kuin että se anteeksi annettaisiin; kuka ikänänsä minun löyhää, se tappaa minun." Mutta Herra sanoi: "kuka ikänänsä Kainin tappaa, se pitää seitsemän kertaisesti kostettaman." Ja hän pani merkin Kainiin ettei kenkään häntä tappaisi. Niin Kain läksi pois ja asui itäänpäin Edenistä. — Hänen jälkeisensä oliwat älyisiä ja näppäriä; he tekiswät kanteleen ja huiluin soiton ja oliwat taitawat waski- ja rautatöissä; mutta tekiswät myös mitä pahaa oli Herran silmäin edessä (4 Luku).

5. Seth ja hänen jälkeisensä.

Adam eli 130 ajastaitkaa ja siitä pojan, joka hänen kuwanja kaltainen oli, ja kutsui hänen nimensä Seth. Adam eli sitte 800 vuotta ja siitä poikia ja tyttäriä. — Seth ja hänen jälkeisensä eliswät kauan; useimmat ehtiswät 900 wuoden ikään ja senki yli. Seitsemäs Adamista oli Enoch; hän eli jumalisesti eikä nähnyt kuolemata; sillä Jumala otti hänen pois, ollessaan 365 wuoden wanha. Hänen poikansa

Metufala eli 969 ajastaitaa ja on wanhin kaiffia ihmisiä. Metufalan pojat poika oli Noah (5 Luku).

6. Synnin tulwa (2400 w. e. K. f.)

1. Ihmisiä lisääntyi maan päällä ja Sethin jälkeiset sekaantuivat Rainilaisiin ja ottivat heidän tyttäriä avioliittoon. Niin tuli pahuus suureksi maan päällä, ja Jumala katui ihmisen tehneensä. Ainoasti Noah löysi armon Jumalan silmään edessä. Sentähden sanoi hän Noahlle: "tee sinulle arkki (laima), joka on 300 kyhnärää pitkä, 50 kyhnärää lewiä ja 30 kyhnärää korkia, ja terwaa se sisältä ja ulkoa. Sillä katso! minä annan tulla wedenpaisumisen maan päälle hukuttamaan kaikki, jossa elävä henki on taiwaan alla. Mutta sinun kanssas minä teen liittoni, ja sinun pitää arkkiin sisälle menemään, sinä ja omaises, ja saattamaan arkkiin 1 parit kaikista saastaisista ja 7 paria kaikista puhtaista eläimistä, jotka ei wedessä talda elää, ja ota myötäs kaikkinaista ruokaa sinulle ja heille elatukseksi." Noah rakensi tämän laiman ja meni sisään poikainensa ja emäntänensä ja hänen poikainensa emännät hänen kanssansa. Hänen poikansa olivat 3: Sem, Sham ja Saphet. Ja kaikista eläimistä meni Noahn tykö arkkiin kaksittain, koiras ja naaras, niinkuin Herra käskenyt oli. Ja Herra sulki hänen jälkeensä. Nyt kuohuivat kaikki sywyhyden lähteet, ja taiwaan alkumat aukeniwat, ja maan päälle satoi 40 päivää ja 40 yönä; wesi nousi 15 kyhnärää yli korkeinten wuorten. Silloin kuoli kaikki, joilla elävä henki oli kuiwan maan päällä; ainoastaan Noah jäi ja ne, jotka hänen tykönsä olivat arkissa. Ja wedet seisoiwat waltiasna maan päällä 150 päivää.

2. Jumala muisti Noahia ja nosti tuulen maan päälle; sywyhyden lähteet ja taiwaan alkumat tukittiin, sateet taiwaasta asetettiin, ja wedet wäheniwät 150 päivän perästä, ja arkki seisahyi Araratin wuorille. 40 päivän perästä awasi Noah arkin alkunan ja laski kaarneen ulos; mutta se lenteli kahtiapäin siksi että wedet maan päältä kuiwuiwat. Sitte lähetti hän kyyhkysen ulos; mutta koska se ei löytänyt kussa

hän sai jalkaansa lewähtää, palasi se arkkiin, ja Noah ojensi kätensä ja otti hänen tykönsä. Hän odotti 7 päivää ja antoi taas kyhkyksen lentää arkista. Se palasi ehtoopuolella ja toi nokassansa tuoreen öljyyn lehden. Siitä ymmärssi Noah wedet maan päältä juosneeksi pois. Mutta hän odotti vielä 7 päivää ja antoi taas kyhkyksen lentää ulos, joka ei enää palannut. Niin awasi Noah arkin katon ja näki että maa oli kuivunut. Wesi oli seisonut maan päällä yli wuoden ajan.

3. Jumala käski, ja Noah ja kaikki ne, jotka hänen tykönsä olivat, lähtivät ulos arkista. Ja Noah rakensi Herralle alttarin ja uhrasi puhtaista eläimistä polttouhria. Herra haisti lepytyshajun ja sanoi sydämesänsä: "en minä sillen enää maata kiroo ihmisen tähden, waikka ihmisen sydämen aivotus on paha hamasta lapsuudesta. Niin kauan kuin maa seisoo, ei pidä kylwäminen ja niittäminen, wilu ja helle, suwi ja talwi, päivä ja yö lakkaaman."

4. Jumala siunasi Noahn ja hänen poikansa ja sanoi: "olkaat hedelmälliset, lisääntykää ja täyttäkää maata. Kaikki, jotka liikkuvat ja elävät, olkoot teille ruaksi; ainoasti alkää syövä lihaa, jossa vielä on veri. Joka ihmisen veren wuodattaa, hänen werensä pitää ihmisen kautta wuodatettaman; sillä Jumala on ihmisen tehnyt kuwaksensa." — Jumala puhui vielä Noahlle: "minä teen minun liittoni teidän kansanne ja teidän siemenenne kanssa teidän jälkeenne, ettei tästedes enää wedenpaisumus tule maata turmelemaan. Kaareni olen minä pannut pilwiin; koska se pilwisssä näkyy, niin minä muistan minun liittoni." — Noah eli 950 ajastaitaa ja on ihmiskunnan toinen esi-isä (6—9 luku).

7. Baabelin Torni.

Koko maailmasa oli yhtäläinen kieli. Koska ihmiset matkustivat itään käsin, löhysivät he kedon Sinearin maalla ja asuivat siellä. Ja sanoivat keskenänsä: "käykäämme, rakentakaamme kaupunki ja torni, joka taiwaasen ulottuisi, ettemme hajaantuisi kaikkiin maihin." Ja heillä oli tiilet kiven

siassa ja maan pihka siteeksi. Silloin Herra astui alas kaisomaan kaupunkia ja tornia, jota ihmiset rakensivat. Ja Herra sanoi: "tämä on alku, ja kohta ei mitään taida estää heitä tekemästä kaikki mitä heille tulee mieleen. Käykäämme ja sekoitakaamme heidän kieltensä, niin ettei kenkään hymmärrä toisensa kieltä." Ja niin Herra hajoitti heidän sieltä kaikkiin maihin; ja he lakkasivat sitä kaupunkia rakentamasta. Sennähden kutsuttiin sen nimi Baabel (se on: sekoitus); sillä siellä Herra sekoitti koko maan kielen. — Semin suku jäi Aasiaan, Shamin suku läksi etelään päin Afrikaan ja Jephetin jälkeiset matkustivat länteen käsin Europaan (Luku 11: 1—9).

8. Abraham waeltaa Kanaan (2000 w. e. K. f.)

1. Tarah, joka oli Semin sukua, asui Urisa Kalbean maalla ja palveli wieraita Sumalia. Hänellä oli kolme poikaa: Abraham, Nahor ja Haran. Haran kuoli ennen isäänsä ja jätti jälkeensä pojan Lot. Tarah lähti sukunensa pois Urista menemään Kanaan maalle, mutta ei tullut edemmä kuin Haraniin, jossa hän kuoli.

Sumala sanoi Abrahamille: "lähde maaltas ja isäs huoneesta sille maalle, jonka minä sinulle osotan. Ja minä teen sinun suureksi kansaksi, ja siunaan sinun ja sinussa pitää kaikki sukukunnat maan päällä siunatuksi tuleman." Niin otti Abraham emäntänsä Saran ja welsensä pojan Lotin tawaroinensa ja lähti matkustamaan Kanaan maalle, jossa Kanaalaiset siihen aikaan asuiwat. Silloin näkyi Herra Abrahamille ja sanoi: "sinun siemenelles annan minä tämän maan." Ja Abraham rakensi alttarin Herralle, joka hänelle näkynt oli.

2. Abrahamilla oli sängen paljo karjaa ja hapiata ja kultaa. Mutta Lotilla, joka Abrahamia seurasi, oli myös paljo karjaa. Ja riita oli Abrahamin paimenten ja Lotin paimenten välillä lautumista. Niin Abraham sanoi Lotille: "älkään olko riitaa minun ja sinun välillä ja minun ja sinun paimentes välillä; sillä me olemme miehet weljekset. Eikö koko maa ole edessäs altis? Jos sinä menet wajemalle,

minä menen oikialle; taikka jos sinä menet oikialle, minä menen vasemmalle." Niin Lot katseli kaiken Jordanin lakeuden, että se oli vedestä viljainen, niinkuin Herran hyttitarha, niinkuin Egyptin maa. Sontähden valitsi Lot sen lakeuden itsellensä ja pani majansa Sodomian puoleen. Mutta Sodomian kansa oli paha ja rikoi kowin Herraa vastaan. — Abraham siirsi majansa ja asui Mamren lakeudella, joka on Hebronin waiheella (11: 27—13 Luku).

9. Abrahami pelastaa Lotin.

1. Sodomian ja Gomorran kuninkaat ja 3 muuta kuningasta olivat 12 ajastakaa olleet weronalaiset Redorlaomerille, joka oli Elamin kuningas (Persiassa); 13sta vuonna luopuivat he hänestä ja 14sta tuli Redorlaomer ja 3 kuningasta Siddim-laaksoon, joka nyt on kuollut meri. Sodomian ja Gomorran kuninkaat ja ne toiset 3 kuninkaat hankkiivat fotaan heitä vastaan Siddimin laaksoissa: 4 kuningasta wiittä vastaan. Wieraat kuninkaat woittivat ja weivät pois wäen sekä tawaran. He weivät myös Lotin ja hänen tawaransa. Eräs pakolainen ilmoitti sen Abrahamille. Koska Abraham kuuli weljensä pojan otetuksi kiini, warusti hän 318 omaa kotona syntynyttä palweliatansa ja ajoi wihollisia takaa Daniin asti, tarkasi heidän päällensä yöllä, löi heidän ja otti taksin kaiken tawaran ja pelasti Lotin ja wäen.

2. Abrahamin palatessa toi Melkhisedeq, kuningas Salemisä (eliä Jerusalemissä) ja hlimmäisen Jumalan pappi, leiwän ja wiinan, siunasi häntä ja sanoi: "siunattu ole sinä Abraham kaikkein korkeimmalle Jumalalle, jonka taitwas ja maa oma on! Ja kiitetty olkoon kaikkein korkein Jumala, joka wihollises antoi sinun käffis!" Ja Abraham antoi hänelle kymmenekset kaitista. — Sodomian kuningas, joka oli tullut Abrahamia vastaan, sanoi: "anna minulle wäki ja pidä itse tawara!" Mutta Abraham wastasi: "en minä ota kaikesta sinun omastas lankaakaan enkä kengän rihmaa, ettes sanoisi: minä olen Abrahamin äweriäkki tehnyt!" (14 Luku).

10. Abrahamin usko. Ismaelin synty.

Herran sana tuli Abrahamille näyssä ja lupasi tehdä hänen jälkeisensä niin monilukuiseksi kuin taiwaan tähdet. Abraham oli silloin vanha, ja Sara oli vanha, eikä heillä ollut yhtään lasta; mutta Abraham uskoi Herran, ja Herra luki hänelle sen wanhurskaudeksi.

Mutta Sara ei synnyttänyt. Hänellä oli egyptiläinen piika, jonka nimi oli Hagar, ja hän sanoi Abrahamille: "Herra on minun sulkenuk synnyttämästä; ota siis minun piikani jalkawaimoksi. Jos hän saa pojan, tahdon minä sen ottaa pojakseni." Ja Sara otti piikansa Hagarin ja antoi sen miehelleen waimoksi. Koska Hagar tunsi itsensä raskaaksi, tuli hänen emäntänsä halwaksi hänen silmissänsä. Sara sanoi sen tähden Abrahamille: "minulle tapahtunut wääritys lankee sinun päälles." Abraham wastasi: "sinun piikas on sinun käsisjäs; tee hänelle mitäs tahdot." Niin Sara kuritti häntä, ja hän otti pakonsa Egyptiä kohden. Mutta Herran enkeli löysi hänen korwessa ja käski palaamaan takasin, sanoen: "minä lisään suuresti sinun siemenes; sinä synnyttät pojan ja sinun pitää kutsuman hänen nimensä Ismael; hän tulee tylyksi mieheksi, ja hänen kätensä jokaista vastaan, ja jokaisen käsi häntä vastaan, ja hän on asuwa itään-päin kaitista weljistänsä." Niin Hagar palasi takasin ja synnytti pojan, joka kutsuttiin Ismael (15, 16 Luku).

11. Herra etsii Abrahamia, ystävänsä.

Abraham istui majansa owella, koska päivä oli palawimmallansa. Koska hän silmänsä nosti, katso, 3 miestä seisoi hänen edessänsä. Abraham juoksi heitä vastaan, kumarsi itsensä maahan ja sanoi: "älkäätk menkö palwelianne ohitse; lewähtäkäätk tämän puun alla, ja minä tuon wettä pestäkseenne teidän jalkanne ja ruokaa wirwoittaaksenne teitä; sitte menkäätk." He wastasivat: "tee niinkuin olet puhunut." Niin riensi Abraham Saran tykö, joka istui majassa, ja sanoi: "riennä ja tuo jauheja ja leiwu kaltiaisia." Ja Abraham juoksi karjalle ja toi hywän wafikan, jonka hän antoi palwe-

liallensa, ja tämä rienfi valmistamaan sitä. Ja hän toi voita ja maitoa ja wafkastaa, ja pani heidän eteensä ja seisoi heidän tykönsä puun alla, ja he söivät. Niin sanoi yksi hänelle: "kussa on Sara, sinun emäntäs?" Abraham vastasi: "hän on majassa." Ja sanoi se yksi: "tosin, minä palaan sinun tykönsä vuoden kuluttua, ja silloin on Saralla olewa poika." Sen kuuli Sara majan owesta ja nauroi itseksensä; sillä hän luuli itsensä liikawanhaksi lapsia saamaan. Mutta se yksi, joka oli Herra, sanoi Abrahamille: "onko Herralle jotakin mahdotointa?" (Luku 18: 1—14).

12. Abraham rufoilee Sodomän puolesta.

1. Silloin nousi miehet ja käänsiwät Sodomään päin, ja Abraham saatteli heitä. Herra sanoi: "minä tahdon hukuttaa Sodomän, sillä sen synnit owat sangen rasfaat." Ne kaksi miestä meni wät Sodomään, ja Abraham seisoi yksin Herran tykönä ja sanoi: "hukutatkos myöskin wanhurkskaan jumalattoman kanssa? Jos kaupungissa olisi 50 wanhurkskasta, etkös säästäisi sitä niiden tähden?" Herra vastasi: "jos minä löydän 50 wanhurkskasta Sodomassa, niin minä säästän koko sen paikan heidän tähtensä." Abraham sanoi: "minä olen ruwennut puhumaan Herrani kanssa, ehkä minä tomu ja tuhka olen. Jos olisi 5 wailla niistä 50 wanhurkskaasta, kadottaisitkos niiden tähden koko kaupungin?" Herra vastasi: "en kadota, jos löydän siellä 45 wanhurkskasta." Ja Abraham rufoili rufoilemistansa siksi että hän tuli 10neen, ja Herra lupasi säästää kaupungin, jos hän löytäisi 10 wanhurkskasta siellä.

Ne kaksi enkeliä tuliwat ehtoolla Sodomään. Koska Lot, joka istui kaupungin portissa, näki heidän, nousi hän, kumarjasi maahan ja sanoi: "poiketkaat palvelianne huoneesen yöksi." Ja hän kowin waati heitä, ja he poikkesiwat hänen huoneesensa. Ennenkuin he lewätä paniwat, piirittiwät kaupungin miehet, nuoret ja wanhat, Lotin huoneen ja huusiwat: "me tahdomme tuta ne miehet, jotka sinun tykönsä yöllä tuliwat." Lot vastasi: "älkää te, rakkaat weljet, tehkö niin pahoin; sillä he owat tulleet minun kattoini warjon alle." Mutta

he sanoivat: "sinä asut täällä muukalaisena ja kuitenkin tahdot kokonansa hallita;" ja he tekivät Lotille yllätön ja juoksiwat owea särkemään. Mutta enkelit löivät heidän sokeudella, niin että he wäshiwät owea etsiessjnsä. Koska aamuruoko käwi ylös, kiiruhtiwat enkelit Lotia joutumaan ja sanoivat: "nouse, ota emäntäs ja kaffi tytärtäs ettet sinä hukkiisi." Kun hän wiipyi, tarttuivat he hänen ja hänen emäntänsä ja hänen kahden tyttärensä läteen ja taluttiwat hänen ulkopuolelle kaupunkia. Toinen heistä sanoi: "älä katsahda taas, äläkä seisahda koko tälle lakeudelle; waan turwaa wuorelle". Lot wastasi: "en taida minä pelastua wuorelle. Tuo kaupunki on läsnä, ja se on vähäinen; salli minun siellä pelastua." Enkeli sanoi: "tässäkin asiassa olen minä sinun rukoukses kuullut, etten minä kufista sitä kaupunkia, jostas puhuit. Niennä sinne; sillä en minä taida tehdä mitään siihen asti ettäs sinne sijalle tulet." Sentähden kutsuttiin se kaupunki Zoar (pieni).*

Aurinko oli nousnut, kun Lot tuli Zoariin. Ja Herra antoi sataa Sodomian ja Gomorran päälle tulikiweä ja tulta ja kufisti ne kaupungit ja niiden asuwaiset, ja koko se lakeus muuttui kuolleeksi mereksi. Ja Lotin waimo käänsi kätönsä takasin ja muuttui suolapatsaaksi. — Abraham nousi warhain aamulla ja meni siihen paikkaan, kussa Herra häntä oli puhutellut. Hän katsahti yli kaiken sen lakeuden ja näki sawun nousewan maasta niinkuin pätjin sawun. Koska Sumala kufisti sen lakeuden kaupungit, muisti hän Abrahamin ja johdatti Lotin ulos häwityksen keskeltä. Lot ei uskaltanut asua Zoarisssa, waan lähti sieltä ja asui wuoren luolassa itään päin Zoarista. Hänestä sifisiwät Moabilaiset ja Ammonilaiset (Luku 18: 16—19).

13. Ismael ajetaan pois.

Herra etsi Saraa niinkuin hän sanonut oli, ja Sara synnytti pojan, joka kutsuttiin Isak ja ympärileikattiin kah-

* Tämä kaupunki oli sillä niemellä, joka idästä pistäydy kuolleen mereen. Se löytyi vielä Distiretkien ajalla. Palmupuut, jotka sitä piirittiwät, owat nyt kadonneet, ja itse kaupungista on tuskin mitään jäljellä.

deksjan päiväisenä. Abraham oli silloin 100 ajastaitainen, ja Sara 90 vuoden vanha.

Poika kasvoi, ja Sara näki että Ismael pilkkasi häntä. Hän sanoi Abrahamille: "aja pois tämä palkkawaimo poikansija; sillä palkkawaimon pojan ei pidä perimän minun poikani Isakin kanssa." Tämä sana oli Abrahamin mielestä sangen karwas hänen poikansa tähden. Mutta Herra sanoi hänelle: "mitä Sara sinulle sanoo, kuule häntä; sillä sinun oikia siemenes on tulewa Isakista; mutta minä teen myös pitkas pojan suureksi kansaksi, sentähden että hän sinun siemenes on". Niin nousi Abraham aamulla warhain, otti leipiä ja wesiileilin, jonka hän pani Hagarin selkään, ja laski hänen poikansija menemään. Hagar eksi Bersaban korwessa ja, koska wesi oli loppunut leilistä, heitti pojan puun alle ja istui taammaksi liki joutsen kantamalle, korotti äänensä ja itki, sanoen: "en minä woi nähdä pojan fuolemata". Herra awasi hänen silmänsä että hän näki kaiwon; niin hän meni ja tähtti leilin wedellä ja antoi pojan juoda. Jumala oli pojan kanssa, joka kasvoi korwessa ja tuli tarkaksi joutsimiehiksi. — Ismaelin pojat olivat 12, jotka tulivat ruhtinoiksi ja asuiwat Arabiassa, itäänpäin hänen wesiistänsä, ja hänen suwustansa syntyi Muhammed (Luku 21. 25: 12—18).

14. Abrahamin koetus.

Joku aika tämän jälkeen koetteli Jumala Abrahamia ja sanoi hänelle: "ota Isak, sinun ainoa poikas, jotas rakastat, ja mene Morian maalle ja uhraa häntä siellä yhdellä niistä wuorista, jouta minä sinulle osotan." Niin Abraham nousi warhain aamulla, waljasti aasinsa, otti 2 palweltaa seuraansa ja poikansa Isakin, halkoili puita polttouhuriin ja meni sille paikalle, jonka Jumala oli hänelle sanonut. Kolmantena päivänä nosti Abraham silmänsä ja näki sen paikan tuonnetpana, ja sanoi palwelioillensa: "olkaat te tässä; minä ja poika lähemme tuonne rukoilemaan ja palajamme sitte teidän tykönnö." Ja Abraham otti polttouhuriin halot ja sälytti poikansa selkään, waan itse otti hän tulen ja weitsen käteensä;

ja he kävivät molemmat yhdessä. Isak sanoi: "isäni! tässä on tuli ja halot, mutta kusja on lammas polttouhriksi?" Abraham vastasi: "Jumala on sen katsoma itsellensä, poikani". Ja he kävivät molemmat yhdessä. Tultuaan paikalle tefi Abraham alttarin, pani halot, sitoi poikansa ja pani hänen alttarille halkoin päälle. Sitte ojenfi hän kätensä ja siwalfi weitsen teurastaaksensa poikansa. Silloin Herran enkeli huusi taiwaasta, sanoen: "Abraham! Abraham! älä satuta kättäs poikaan, älä myös hänelle mitään tee; sillä nyt minä tiedän että sinä pelkääät Jumalata ja et ole säästännyt ainokaista poikaas minun tähteni." Abraham nosti silmänsä ja äkkäsi oinaan takanaan, sarwista sekaantuneen tihiiän pensastoon. Hän meni sinne ja otti oinaan ja uhrasi sen polttouhriksi poikansa siaan. — Herran enkeli huusi toistamiseen taiwaasta, sanoen: "ettäs tämän teit ja et säästännyt ainoata poikaas; niin minä suuresti siunaan sinun ja runsaasti lisäään sinun siemenes niinkuin taiwaan tähdet ja niinkuin sannan meren rannalla; ja sinun siemenesjäs pitää kaikfi kansat maan päällä siunatuksi tuleman, ettäs minun äänelleni kuuliainen olit." Sitte palasi Abraham palveliainsa tykö ja he matkustivat yhdessä Bersabaan, kusja Abraham silloin asui (22 luku).

15. Saran kuolema. Isakin naiminen. Abrahamin kuolema.

1. Sara kuoli ja Abraham murhetti ja itki häntä ja hautasi hänen Matpelan luolaan Mamren kohdalla (23 luku).

2. Abraham sanoi Elieserille, joka kaikfi hallitsi mitä hänellä oli: "wanno minulle, ettes minun pojalleni ota emäntää Kanaalaisten tyttäristä, waan mene isäini maalle ja minun sukuni tykö ja tuo sieltä emäntä minun pojalleni." Palwelia sanoi: "jos niin tapahtuisi ettei waimo tahtoisi seurata minua tähän maahan; pitääkö minun wiemän sinun poikas sille maalle, jostas lähtenyt olet?" Abraham vastasi: "Herra Taiwaan Jumala, joka minun otti isäni huoneesta ja syntyymämaaltani ja myös wannoi minulle ja jälkeisilleni antaa tämän maan,

hän on lähettävä enkeliensä sinun edelläs ettäs toisit minun pojalleni emännän sieltä. Jos ei waimo tahtoiji seurata sinua, olet sinä vapaa walastas." Niin otti Elieser 10 herransa kameleista ja kaikkinaista tawaraa ja waelji Mesopotamiaan Nahorin kaupunkiin. Hän sitoi kamelinsa ulkopuolella kaupunkia ehtoopuolisja, johon aikaan waimoin tapa oli wettä noutaa, ja sanoi: "Herra, Abrahamin Sumala! tee laupius tänäpäpä minun herralleni, Abrahamille; minä seison tässä kaiwon tykönä, josta kaupunkilaisten tyttäret tulewat wettä ammuntamaan. Minä tahdon sanoa yhdelle heistä: kallista tänne wesiastias juodakseni. Jos hän sanoo: juo, minä juotan myös kamelis; suo hänen olemaan se, jonka olet katsonut waimoksi palvelialles Isakille." Ennenkuin hän lafkasi puhumasta, tuli Rebekka ja wesiastia hänen olallansa. Ja se piika oli sangen ihana ja meni alas kaiwolle ja täytti astiansa. Palwelia juoksi häntä vastaan ja sanoi: "annas minun juoda astiastas," johon piika wastasi: "juo, herrani! minä myös ammunnan wettä kameleilles juoda." Ja hän kaasi kohta weden astiastansa ruuheen, ja juoksi taas kaiwolle ammuntamaan; ja ammunsj kaikille hänen kameleillensa. Mutta mies ihmetteli häntä. Koska kaikki kamelit oliwat juoneet, antoi mies hänelle otsalehden ja kaksj rannerengasta kullasta ja kysyi: "kenenkäs tytär olet? Onko isäs huoneessa siaa meidän yötä ollaksemme?" Piika wastasi: "minä olen Bethuelin, Nahorin pojan tytär. On myös karjan ruokaa kyllä meillä ja siaa yötä olla." Niin mies kumarjs maahan, rukeili Herraa ja sanoi: "kiitetty olkoon Herra, Abrahamin Sumala, joka minua on johdattanut tällä tiellä herrani wesen huoneesen!" Rebekka juoksi kotiin ja ilmoitti nämät asiat.

Laban, Rebekkan weli, juoksi miehen tykö lähteelle, saatti hänen huoneesen, antoi rehua kameleille ja pani ruokaa miehen eteen. Mutta hän sanoi: "en minä syö ennenkuin olen puhunut asiani." He wastasivat: "puhu!" Hänen kaikki puhuttuansa sanoiwat Laban ja Bethuel: "tämä asia on tullut Herralta; ota Rebekka ja mene, ja hän olkoon sinun herras pojan emäntä." Namulla warhain otti palwelia Rebek-

kan ja palasi Kanaan maalle. Isak wei hänen äitinsä Saran majaan, otti hänen emännäksensä ja rakasti häntä (24 Luku).

3. Tytyväisenä eli Abraham uskoen sen Wapahhtajan, joka tulewa oli. Hän oli 175 vuoden wanha, koska hän kuoli ja koottiin kansansa tykö. Isak ja Ismael hautasivat hänen Makpelan luolaan.

Isak otti perinnön isänsä jälkeen ja tuli kansansa ruhtinaksi, ja Herra siunasi hänen ja sanoi: "sinulle ja sinun siemenelles annan minä Kanaan maan, ja sinun siemenesjäs pitää kaikki kansat maan päällä siunatuksi tuleman" (Luku 25: 1—11).

16. Esau ja Jakob.

1. 20 ajastakaikaa kului eikä Rebekka saanut lapsia. Sitte tunji hän itsensä raskaaksi, meni kysymään Herralta ja sai wastaukseksi:

"Kaksi kansaa on sinun kohdusjäs,

Ja kahtalainen wäki lähtee sinun ruumiistast;

Mutta toinen kansa toisen woittaa,

Ja suurempi palwelee vähempätä."

Koska aika tuli, synnytti hän kaksoiset. Ensimmäinen, joka oli ruskia ja karwainen koko ruumiilta, kutsuttiin Esau, ja toisen nimeksi pantiin Jakob. Poikaset kaswoivat, ja Esau tuli jaloksi metsämieheksi; mutta Jakob oli hysiwakainen ja asui majoissa. Isak rakasti Esauta, ja Rebekka rakasti Jakobia. Kerran oli Jakob keittänyt herkun, koska Esau tuli wäsyhjisjä metsästä. Esau sanoi: "anna minun syöhdä tuota ruskiaa *, sillä minä olen wäsyhjisjä." Jakob wastasi: "minä annan, jos myht minulle esikoisuutes." Esau sanoi: "minä kuolen kuitenkin; mitä minun on esikoisuudesta?" Niin myhi hän Jakobille esikoisuutensa siitä ruskiasta herneherkusta, söi ja joi ja nousi ja meni pois. Ja niin Esau katsoi esikoisuutensa hylön. — Koska Esau oli 40 ajastakainen, otti hän 2

* Siitä kutsuttiin hän Edom, se on: Ruskia.

Ranaalaistan tytärtä emännikfensä. Ne olivat Isakille ja Rebekalle mielikarwaudeksi (Luku 25: 20—34. 26: 34, 35).

2. Ja tapahtui koska Isak tuli vanhaksi ja hänen silmänsä pimiäksi ettei hän nähnyt, kutsui hän kerta Esau tykönsä ja sanoi: "katso! minä olen vanhennut enkä tiedä minun kuolemapäivääni. Ota siis wiines ja joutses, mene kedolle ja pyydä minulle metsänotus ja tee minulle himoruoka ja tuo syödäkseni, että minä siunaisin sinua, ennenkuin minä kuolen." Mutta Rebekka, joka tämän kuuli, tahtoi Jakobin menemään isältänsä ottamaan siunauksen Esau siassa. Jakob vastasi: "weljeni Esau on karwainen, mutta minä olen paljas. Jos isäni siwelee minua ja luulee minun häntä pettävän, saatan minä päälleni kirouksen, ja en siunausta." Rebekka vastasi: "hänen kirouksensa tulkoon minun päälleni, poikani! ainoasti ole minun äänelleni kuuliainen!" Niin hän meni ja toi 2 wohlaa, ja Rebekka walmisti himoruan, jota Isak rakasti. Wohlain nahat kääri hän Jakobin käsien ja kaulan ympäri ja puetti hänen Esaun waatteisiin. Niin astui Jakob isänsä tykö ja pyysi siunausta. Isak sanoi: "kuinka olet sinä niin nopiasti löytännyt otuksen?" Jakob vastasi: "Herra, sinun Sumalas, antoi minun sen kohdata." Isak sanoi: "tule tänne, poikani, siwelläkseni." Ja kun hän siweli häntä, sanoi hän: "ääni on Jakobin ääni, mutta kädet owat Esau kädet." Ja hän söi Jakobin ruan ja siunasi hänen, sanoen: "ole sinun weljeis herra; kirottu olkoon se, joka sinua kiroo, ja siunattu olkoon se, joka sinua siunaa."

3. Jakob oli tuskin lähtenyt isänsä tykö, kuin Esau tuli pyhdyksiltänsä. Hän myös walmisti himoruan, jonka hän wei isällensä ja sanoi: "nouse, isäni! ja syö poikas saaliista, ettäs siunaisit minua." Isak kysyi: "kukas olet?" Esau vastasi: "minä olen Esau, sinun esikoises." Silloin Isak wappi hämmästyksestä sängen kowin ja sanoi: "kuka siis se metsämies on, joka minulle sen toi? Ja minä söin ja siunasin hänen; hänen pitää myös siunatun oleman!" Sen kuultua huusi Esau suurella äänellä, ja hänen mieltensä tuli sängen karwaaksi, ja hän sanoi: "siunaa minuakin, isäni!" Isak was-

tafi: "minä olen asettanut welses sinun herrakses; mitästä minä siis nyt sinulle teen, poikani?" Esau sanoi: "yksikö siunaus sinulla waan onkin? Siunaa minuakin, isäni!" Ja Esau korotti äänensä ja itki. Niin Isak wastasi: "miekallas pitää sinun elättämän itses ja palweleman welseäs."

4. Esau wihastui Jakobille siunauksen tähden ja ajatteli sentähden tappaa hänen. Mutta Rebekka sai siitä tiedon ja sanoi Jakobille: "nyt, minun poikani, pakene kohta welsjeni Labanin tykö ja wiivy siellä siihen asti että welses kiukku asettuu. Miksi teidän molempain pitäisi yhtenä päivänä minulta tuleman pois?" (27 Luku).

17. Jakob ja Laban.

1. Isak siunasi Jakobin ja sanoi: "mene Mesopotamiaan ja ota sieltä emäntä sinun enos tyttäristä. Jumala kaikewaltias siunatkoon sinua ja antakoon sinun perää sen maan, jonka Jumala Abrahamille antanut on." Niin Jakob lähti Beersabasta menemään Haraniin; hän joutui yhteen paikkaan ja oli siinä yönä, sillä aurinko oli laskenut. Hän otti kiven ja pani päänsä alaiseksi ja nukkui. Ja hän näki unta, että tikapuut oliwat maan päällä, ja niitten pää ulottui taiwaasen, ja Jumalan enkelit käwiwät ylös ja alas niitä myöten. Ja ylinnä seisoi Herra ja sanoi: "minä olen Herra, Abrahamin ja Isakin Jumala; tämän maan, jonka päällä sinä makaat, annan minä sinulle ja sinun siemenelles. Ja sinun siemenes pitää oleman niinkuin maan tomu, ja sinussa pitää kaikki sukukunnat maan päällä siunatuksi tuleman ja sinun siemenessäs. Ja minä olen sinun kanssas ja warjelen sinua, kuhunkas ikänänsä joudut, ja saatan sinun jälleensä tälle maalle." Koska Jakob heräsi unestansa, sanoi hän: "totisesti on Herra tässä paikassa; tässä on Jumalan huone ja taiwaan owi!" Paikan kutsui hän Bethel, se on: Jumalan huone (Luku 28).

2. Jakob matkusti eteenpäin itää kohden ja tuli kaimolle, jonka lähellä makasi karjalaumojia. Hän kysyi paimenilta: "kusta te olette?" He wastasivat: "Haraniista me olem-

me." Hän kyhyi vielä: "tunnetteko Labanin?" He vastasivat: "tunnetimme kyllä; ja katso! tuossa tulee hänen tyttärensä Rakhel lammasten kanssa." Niin Jakob meni hänen tykönsä, wieritti kiiven kaimon suulta ja juotti enonsa Labanin lampaat. Ja hän suuta antoi Rakhelille, korotti äänensä ja itki. Sitte ilmoitti hän että hän oli Rebekkan poika. Rakhel juoksi ja ilmoitti sen isällensä, joka riensi Jakobia vastaan, otti hänen syliinsä ja wei hänen huoneesensa (Luku 29: 1—15).

3. Hänen siellä oltuansa kuukauden aikaa sanoi Laban: "mitä sinun palkkas on?" Ja Labanilla oli 2 tytärtä, Lea ja Rakhel; ja Rakhel oli sängen kaunis. Sentähden sanoi Jakob: "minä palwelen sinua 7 ajastaitkaa Rakhelin tähden." Ja ne 7 vuotta oliwat hänen silmissänsä niinkuin muutamat päivät; sillä hän rakasti Rakhelia. Koska aika oli tähtetty, tutsui Laban sen paikkakunnan miehet ja piti häät ja wei ehdoolla Lean hänen tykönsä *. Namulla sanoi hän Labanille: "missis minun petit?" Laban vastasi: "ei niin ole meidän maan tapa, että nuorempi annetaan ennen vanhempaa. Tähtä tämä wiikko, niin tahdon minä antaa sinulle myös Rakhelin, jos sinä palwellet minua vielä toiset 7 ajastaitkaa." Jakob teki niin ja sai myös Rakhelin emännäksensä. Hän piti Rakhelin rakkaampana kuin Lean. Sentähden teki Herra Lean hedelmälliseksi; mutta Rakhel ei saanut lapsia. Lean vanhimmat pojat oliwat Ruben, Simeon, Lewi ja Juda. Niiden 14 vuoden lopulla muisti Herra Rakhelia, ja hän synnytti Josephin (Luku 29: 14—35; 30: 1—24).

4. Kohta sen jälkeen sanoi Jakob Labanille: "päästä minua menemään kotiini ja maalleni." Laban vastasi: "minä hymärrän että Herra on siunannut minun sinun tähtes; määrää siis sinun palkkas." He suostuivat, että Jakob tulisi saamaan kaikki pilkulliset ja kirjawat lampaat ja kauriit. Niin palweli Jakob 6 vuotta palkan tähden, ja Sumala siunasi häntä. Siitä tuli hän sängen äveriäksi, niin että hänellä oli paljo lampaita, kameleja ja aaseja, piikojia ja palwelioita.

* Morflan wiettiin yljälle filmät peitettyinä.

Mutta koska hän näki ettei Labanin kasvot olleet häntä kohtaamaan niinkuin ennen, otti hän vaimonsa ja lapsensa ja kaikki mitä hänellä oli, pakeni ja tuli yli Euphratin. Laban, joka oli laumaansa keritsemässä, sai kolmantena päivänä tietää, että Jakob oli paennut, ja lähti ajamaan takaa ja saavutti hänen Gileadin vuorella. Jumala varoitti häntä Jakobille mitään tekemästä. He keskustelivat siinä ja erosivat ystäväinä (Luku 30: 25—45; 31).

18. Jakob tapaa Esaun ja tulee isänsä tykö.

1. Lähestyesssä Kanaan maata lähetti Jakob sanansaattajat Esaulle Seirin vuorella löytääksensä armoa hänen edesfänsä. Nämät palasivat sanoen: "weljes tulee sinua vastaan, ja 400 miestä hänen kanssansa". Niin pelästyi Jakob kowin, lähetti lahjaksi weljellensä karjaa ja rukoili sydämellisesti Herraa. Vaimonsa ja lapsensa wei hän Sabbokin joen ylitse ja yötyi yksinänsä leirissä. Mies tuli ja paineli hänen kanssansa, siksi että aamuruško nousi. Kun mies ei woittanut häntä, rupeesi hän hänen reiteensä, niin että luu horjautui. Ja hän sanoi: "päästä minä, sillä päivä nousee". Mutta Jakob wastasi: "en minä päästä sinua, jolles siunaa minua". Niin siunasi mies hänen ja sanoi: "tästäälähin pitää sinua kutsuttaman Israel", se on: "joka Jumalan kanssa taistelee" (Luku 32).

2. Nähdessään Esaun kumarasi hän maahan 7 kertaa; mutta Esau juoksi häntä vastaan, otti hänen syliinsä ja suuta antoi hänen, ja he itkivät molemmat. Esau ei tahotonut ottaa vastaan lahjaa, joka oli hänelle lähetetty, sanoen: "minulla on kyllä, weljeni"! Mutta Jakob waati häntä siksi että hän sen otti vastaan, ja Esau palasi samana päivänä kotiinsa Seiriin (Luku 33).

3. Jakob waelsi Jordanin ylitse mennäksensä isänsä tykö. Hänen ollessaan wäähän matkaa Bethlehemistä synnytti Rakhel pojan, jonka hän nimitti Benoni, se on: "kipuni poika", sillä hän kuoli synnyttämisen jälkeen; mutta Jakob kutsui hänen Benjamin, se on: "onnen poika". — Jakob tuli wai-

monja Lean ja 12 poikansa kanssa isänsä Isakin tykö Mamreen. Isak eli 180 ajastajan ikään ja kuoli vanhana ja suuttunutta elämästä. Esau ja Jakob hautasivat hänen. Niin asui Esau Seirin vuorella; mutta Jakob jäi asumaan Mamreen (Luku 35; 36: 6—8).

19. Josoph myhdään Egyptiin.

1. Josoph oli 17 vuoden vanha ja kaitfi karjaa weljeinsä kanssa, ja hän ilmoitti isällensä mikä paha sanoma heistä kuului. Israel rakasti Josophia enemmän kuin kaikkia muita lapsiansa ja teki hänelle kirjawan hameen. Weljekset, jotka näkiwät isänsä rakastawan häntä enemmän kuin heitä, wihasiwat häntä eikä woineet puhutella häntä ystävällisesti.

Josoph näki unen ja ilmoitti sen weljillensä: "me olimme sitowanansa jalallista wainiolla, ja teidän jalallisenne kumarasiwat minun jalallistani." Niin fanoiwat weljekset hänelle: "sinäkö tulet hallitsemaan meitä?" Ja wihasiwat häntä vielä enemmän. Hän näki toisen unen ja jutteli: "aurinko, kuu ja 11 tähteä kumarasiwat minua." Isä sanoi: "mitä uni se on, jonka sinä olet nähnyt? Pitääkö minun ja äitisi ja weljes tuleman ja kumartaman sinun edessäs?" Mutta Jakob piti nämät sanat mielessänsä.

2. Koska muut weljekset kerta kaitsiwat karjaa Sithemissä, sanoi Israel Josophille: "mene ja katso kuinka on weljeis ja karjan laita"; ja Josoph meni. Kun weljet kaukaa näkiwät hänen, sanoiwat he: "katso! unen näkiä tulee; tappa kaamme hän, niin saadaan nähdä mihinkä hänen unensa joutuwat". Mutta Ruben, joka tahtoi häntä pelastaa, sanoi: "heittäkäämme hän tähän kaiwoon." Josoph tuli, ja he riisuiwat häneltä hameen ja heittiwät hänen kaiwoon, joka oli tyhjä. Sitte istuiwat he syömään, ja samassa kului ismaelilaisia kauppariehiä ohitse, waeltain Egyptiin wiemään yrtejä ja balsamia. Juda sanoi: "myhkäämme hän kauppariehille ja älkäämme satuttako käsiämme häneen; sillä hän on meidän weljemme". Ja he myiwät hänen 20 hopiapenninkiin. Ruben, joka oli ollut pois, tuli kaiwolle, rewäisi waatteenja ja

huusi: "ei ole nuorukainen siellä; woi minua! kuhunka minä menen?" Niin he ottivat Josophin hameen, tappoiwat kauriin ja tahriwat hameen wereen ja lähettiwät sen isällensä, sanoen: "tämän me löysimme; tunnustele onko tämä poikas hame"! Jakob tunsi sen ja sanoi: "tämä on minun poikani hame; paha peto on hänen raadellut"! Ja hän murhehti poikaansa monta päivää (Luku 37).

20. Josoph heitetään wankiuteen.

Rauppamiehet myiwät Josophin Potipharille, joka oli Egyptin kuninkaan Pharaon henkiwartiain ylimmäinen päämies. Herra oli Josophin kanssa ja antoi menesthä kaikki, mitä hän teki. Sentähden antoi Potiphar hänen waltaansa kaikki, mitä hänellä oli. — Josoph oli kaunis, ja Potipharin emännän silmät paloivat Josophin puoleen, ja hän tahtoi wietellä häntä; mutta Josoph wastasi: "katso! herrani on antanut minun käteeni kaikki, mitä hänellä on; kuinka siis minä niin paljon pahaa tekisin ja rikkoisin Jumalaa vastaan?" Eräänä päivänä, koska Josoph meni huoneesen askaroitsemaan eikä ollut yksikään perheestä läsnä, tarttui waimo hänen hameesensa; mutta hän jätti sen hänen käteensä ja pakeni ulos. Niin waimo huusi perhettänsä ja sanoi: "tuo hebrealainen on tahtonut wietellä minua, ja kuin minä riähdin ja huusin, jätti hän hameensa minulle ja pakeni ulos". Sitte piti hän hameen tykönsä fiksi että hänen miehensä kotia tuli. Potiphar uskoi waimonsa sanat ja heitti Josophin wankiuteen.

Mutta Jumala oli Josophin kanssa ja salli hänen löytää armon wankihuoneen haltian edessä, niin että hän asetti Josophin kaikkein muiden wankien ylitse (Luku 39).

21. Josoph selittää unia.

1. Pharao wihastui ylimmäiselle juomanlastiallensa ja ylimmäiselle leipojallensa ja heitti heidän wankiuteen, missä Josoph oli. Eräänä yönä näkiwät he kumpikin unensa. Koska Josoph tuli heidän tykönsä aamulla, olivat he murheelliset. Josoph kyysi: "miksi te olette tänäpänä surulliset?" He

wastasivat: "me olemme nähneet unta eikä ole ketään, joka sen selittää". Niin sanoi Josoph: "Sumalan on selitys; kuitenkin jutelkaat se minulle". Suomanlastia jutteli: "minä näin unta, että wiinapuu oli edessäni, ja siinä oli 3 haaraa; sen rypäleet tuleentuiwat wiinamarjoiksi; minä otin ja pusersin niitä Pharaon maljaan ja annoin maljan Pharaon käteen". Josoph sanoi: "3 päivän kuluessa asettaa Pharao sinun jälleen entiseen wirkaas, ja sinä annat maljan Pharaon käteen niinkuin ennenkin; muista silloin minua, joka olen syöttömästi täällä wankiudessa." — Veipoja jutteli fitte unensa: "minä myös uneksuini, että 3 koria oli pääni päällä, ja ylimmäisessä oli kaikenlaisia leipiä Pharaolle; ja linnut söiwät niitä korigista". Josoph sanoi: "3 päivän kuluessa ripustaa Pharao sinun hirsipuuhun". Niin tapahtuikin. Mutta juomanlastia unhotti Josophin (Luku 40).

2. Kahden vuoden perästä näki Pharao unen, niinkuin hän olisi seisunut Niiliwirran reunalla. Ja wirrasta astui ylös 7 lihavaa lehmää, jotka käiwät laitumella ruohostossa. Sitten näki hän toiset 7 lehmää, rumaa ja laimaa, tulewan wirrasta ylös, jotka nieliwät ne lihavat lehmät, eiwätkä siitä tulleet lihawammiksi. Pharao heräsi ja nukkui jälleen ja näki toisen unen: 7 täysinäistä tähtää kaswoi yhdessä oljessa, ja fitte 7 tyhjää tähtää kaswoi niiden jälkeen ja nieliwät entiset täysinäiset. Ei yksikään Egyptin tietäjistä woinut selittää näitä unia. Silloin muisti juomanlastia Josophin, ja Pharao tuotti Josophin wankiudesta ja sanoi: "minä olen kuullut sinusta sanottawan: koskas unen kuulet, niin sinä taidat sen selittää". Josoph wastasi: "ei se ole minulla; mutta Sumala aawistaa kuitenkin Pharaolle hywää". Kuultuansa unet selitti Josoph ne täten: "7 wiljaista vuotta tulee koko Egyptin maalle, ja niiden jälkeen 7 näskäwuotta, joina kaikki wiljan kylläys unhotetaan; sillä se tulee sängen raskaaksi". Kuultuansa selityksen asetti Pharao Josophin koko Egyptin maan päälle ja sanoi: "ainoasti kuninkaallisessa istuimessa tahdon minä olla korkiampi sinua". — Josoph oli 30 ajastaitainen, koska hän seiso

raon edessä. Ja Joseph matkusti ympäri koko Egyptiin maata ja kokosi sängen paljo jhviä, niinkuin santaa meressä, niin 7 wiljamuonna (Luku 41).

22. Josephin weljet tulewat Egyptiin.

1. Näkkä tuli kaikkiin maihin; mutta Egyptin maalla oli wiljaa. Sentähden lähetti Jakob 10 poikaansa ostamaan jhviä Egyptistä; mutta Benjaminia ei hän tahtonut lähettää. He tulivat Josephin eteen, kumaršivat maahan eiwätkä tunteneet häntä; mutta hän tunsi weljensä ja muisti unensa. Hän puhui tylysti heille ja sanoi: "te olette wakojat". He wastasivat: "ei herra! me olemme tulleet jhviä ostamaan. Me olimme 12 weljestä, yhden miehen pojat Kanaan maalla; nuorin on isänsä tykönä, ja yksi ei ole enää elossa". Joseph sanoi: "sepä se on; te olette wakojat." Ja hän pani heidän kiini 3kfi päiväksi. Kolmantena päivänä sanoi hän: "yksi teistä olkoon täällä sidottuna; mutta menkää te toiset ja wiekää kotia jhwät näkkää vastaan kotonanne ja tuokaat teidän nuorin weljenne minulle, että teidän sananne todeksi löyhtäisiin". He sanoivat toinen toisellensa: "totisesti, tämä ahdistus tulee päällemme meidän weljemme tähden; sillä me näimme hänen sielunsa tuskan, koska hän meiltä armoa rukoili, ja emme kuulleet häntä". He eiwät tienneet Josephin sitä hymmärtävän, sillä hän puhutteli heitä tulkinnan kautta; mutta hän käänsi itsensä heistä ja itki. Hän käänsi jälleensä heidän puoleensa ja antoi sitoa Simeonin heidän nähtensä. Hän käski täyttää heidän säkkinsä jhwillä ja panna rahat itsekunkin omaan säkkiin jhwain päälle. Niin lähtiwät ne 9 weljestä kotiin ja ilmoittivat isällensä kaikki, mitä heille tapahtunut oli. Jakob sanoi: "te saatatte minun lapsittomaksi; Joseph ei ole eläwissä eikä Simeon, ja Benjaminin tahdotte te vielä wiedä pois! Ei! hänen ei pidä menemän teidän kanssanne; sillä jos hänelle tapahtuisi jotakin pahaa tiellä, saattaisitte te minun harmaat karwani murheella hautaan" (Luku 42).

2. Mutta kallis aika ahdisti maata. Juda sanoi: "läheta nuorukainen meidän kanssamme; minä takaan hänen e-

destänsä, ja, jollen minä tuo häntä jälleen sinulle, tahdon minä olla wikapää sinun edessäs kaikkena minun elinaikanani". Niin sanoi Israel heille: "jos nyt kumminkin niin pitää oleman, ottakaat maan parhaista hedelmistä lahjaksi, balsamia, hunajaa, yrtejä ja mandelia; ottakaat myös toinen raha paitsi niitä rahoja, jotka te toitte takasin säkkein suussa; taitaa se olla epähuomiosta tapahtunut; ottakaat myös Benjamin — ja minä, koska olen joutunut lapsittomaksi, saan olla lapsitoinna".

Niin lähtiwät weljekset toistamiseen Egyptiin. Simeon tuotiin heidän tykönsä, ja he asetettiin ennen päivällistä Josefhin eteen ja kumaršiwat maahan hänen eteensä. Josef kysyi: "onko teidän wanha isänne rauhasssa? wieläkö hän elää?" He wastasivat: "sinun palwelias, meidän isämme, on rauhasssa ja elää wielä". Nähdessänsä Benjaminin, äitinsä pojan, sanoi hän: "Jumala olkoon sinulle armollinen, poikani!" ja meni pois ja itki. Kaswonja pestyä tuli hän ulos, pidätti itsensä ja sanoi: "tuokaat ruokaa". Ja pantiin erinänsä hänelle ja erinänsä heille, niin myös Egyptiläisille, jotka hänen kanssansa aterioitsivat; sillä syöminen Hebrealaisten kanssa oli Egyptiläisille kauhistus. Ja he järjestettiin ikänsä jälkeen, jota he ihmettelivät keskenänsä. Heille kannettiin ruokaa Josefhin pöydältä, ja Benjaminille 5 kertaa enempi kuin muille (Luku 43).

3. Josef käski huoneensa haltiaa, sanoen: "tähtä miesten säkit jhyillä ja pane minun hopyamajani nuorimman säkin suuhun". Namulla päivän waljetessa päästettiin miehet menemään; mutta tuskin oliwat ehtineet ulos kaupungista, ennenkuin Josef lähetti heitä takaa ajamaan; säkit tutkittiin, ja malja löydettiin Benjaminin säkistä. Niin he rewäsiwät waatteensa, paniwat kukin säkkinsä aasien päälle ja palasiwat kaupunkiin. Josef sanoi heille: "minkä tyhön te olette tehneet?" Juda wastasi: "mitä me taidamme wastata ja millä itsemme puhdistaa? Katso! me olemme herrani orjat, sekä me että se, jolta malja löydettiin". Josef sanoi: "ainoasti sen miehen, jolta malja löydettiin, pitää oleman minun orjani; mutta te toiset menkää rauhasssa isänne tykö". Silloin astui

Juda esiin ja sanoi: "ah herrani! suo palvelias puhua sana minun herralleni, ja ätköön julmistuko sinun wihas palveliaas kohtaan: minä olen taannut tämän nuorukaisen isäni edessä; salli siis sinun palvelias jäädä nuorukaisen edestä orjaksi, waan laske nuorukainen menemään weljeinsä seurasja. Sillä kuinka taidan minä palata isäni tykö, joslei nuorukainen olisi minun kanssani? En minä woisi nähdä sitä surkeutta, johon minun isäni joutuu" (Luku 44).

23. Josoph ilmoittaa itsensä.

Nyt ei Josoph woinut enää pidättää itseänsä, waan purskahdi itkuun ja sanoi: "minä olen Josoph; wieläkö isäni elää?" Mutta hämmästyksestä ei weljet taitaneet mitään wastata. Josoph puhutteli heitä ystävällisesti ja sanoi: "teidän henkenne elatuksen tähden on Sumala minun teidän edellä lähtenyt. Nientäkää ja menkää minun isäni tykö ja sanokaat hänelle, että minä olen Egyptin maan herra, ja tuokaat hän tänne". Ja hän halasi weljeänsä Benjaminia kaulasta, ja molemmat itkiwät, ja hän antoi suuta kaikille weljillensä. Pharaon käskystä antoi hän heille waunut ja ewästä ja lähetti heidän matkalle, sanoen: "ätkää riidellä matkalla". He tuliwat kotiin ja ilmoittiwat kaikki. Israelin sydän hämmästy; sillä ei hän uskonut heitä. Mutta kuin hän näki waunut, jotka Josoph oli lähettänyt, wirtosi hänen henkensä, sanoen: "nyt minulla kyllä on, että minun poikani Josoph wielä elää; minä menen häntä katsomaan, ennenkuin minä kuolen" (Luku 45).

24. Jakob lähtee Egyptiin.

Sumala puhui yöllä nähsjä Jakobille: "älä pelkää mennä Egyptiin; sillä minä menen Egyptiin sinun kanssas, ja minä jälleensä sinun sieltä johdatan, ja Josoph laskee kätensä sinun silmäis päälle". Niin lähti Jakob Egyptiin ja koko hänen sukunsa, 70 henkeä paitsi poikain emäntiä. Ja he ottiwat kaisen karjansa ja tawaransa myötä. Ja hän lähetti Judaan edellensä Josophille ilmoittamaan tuloansa. Josoph walmisti

waununsa ja meni isäänsä vastaan Goseniin. Ja hän lankefi isänsä kaulaan ja itki hetken aikaa. Israel sanoi: "nyt minä mielelläni kuolen, että minä näin sinun kasvos ja ettäs vielä elät." — Joseph asetti isänsä ja 5 veljestänsä Pharaon eteen. Pharaos kysyi Jakobilta: "kuinka vanha sinä olet?" Jakob vastasi: "minun kulkemiseni aika on 130 ajastaikaa; vähä ja paha on minun elämäni aika eikä ulotu minun isjäni elinaikaan." Pharaon käskystä antoi Joseph isällensä ja veljillensä Gosenin maan asuaksi; sillä Jakob ja hänen poikansa olivat paimenia, ja paimenet olivat Egyptiläisille kauhistus (Luku 46. 47).

25. Jakobin ja Josephin viimeiset päivät.

Jakob eli vielä 17 ajastaikaa Egyptisä ja tuli niin 147 vuoden vanhaaksi. Josephille ilmoitettiin että isän kuolema-hetki lähestyi; niin hän matkusti sinne ja molemmat hänen poikansa, Manasse ja Ephraim, hänen seurassansa. Jakob wahwisti itsensä ja istui wuoteella ja siunasi nämät lapsensa lapset, lisäten: "nämät pitää oleman minun poikani, niin kuin Ruben ja Simeon." *

Jakob kutsui poikansa ja ennusti heille mitä tapahtuma oli tulewaisina aikoina. Hän ennusti että Kristus, jonka hän nimittää Silo elikä Rauhan ruhtinas, oli syntymä Judaan suwusta: "Ei waltikka oteta pois Judaalta eikä Lain opettaja hänen jaloistansa, siksi että sankari tulee, ja hänessä kansat rippuwat kiini. Herrä, minä odotan sinun autuuttas."

Ennustuksensa päätettyä sanoi Jakob: "minä kootaan kansani thkö; haudatkaat minä Matkpelan luolaan; sinne owat he haudanneet Abrahamin ja Saran; sinne owat he myös haudanneet Isakin ja Rebeekan; sinne olen minä haudannut Lean." Sitte pani hän jalkansa kokoon wuoteessa, loppui ja koottiin

* Manasse ja Ephraim astuivat Josephin siaan, ja niin oli poikain luku 13; mutta Lewin lapset tehtiin Herran palvelioiksi eiwätkä Ranaan maan jaossa saaneet erinäistä osaa, jonka tähden maa jaettiin ainoasti 12 sukukunnan välillä.

kansansa tykö. — Josoph ja sängen suuri joukko hänen seurassansa matkusti Kanaan maalle ja hautasi isänsä Makpelan luolaan.

Josophin weljet pelkäsiwät nyt että hän tahtoi kostaa heitä. Josoph itki sitä kuullessansa. Ja hän sanoi weljilensä. "olenko minä Jumalan siassa? Te ajattelitte pahaa minua vastaan; mutta Jumala on kääntänyt sen hyväksi, pelastaaksensa paljo kansaa." — Josoph sanoi Israelin lapsille: "Jumala totisesti on etsiwä teitä ja wie teidän tältä maalta; wiekäät pois minun luuni täältä." Hän kuoli 110 vuoden wanhana; he woitelivat hänen ja paniwat arkkuum Egyptisjä (Luku 48—50).

Toinen Moseksen kirja.

26. Moses synthy (1500 w. e. Kr.)

1. Israelin lapset suuresti eneniwät ja lisääntyiwät, niin että maa täytettiin heistä. Niin uusi kuningas tuli Egyptiin, joka ei Josophista mitään tietännyt, ja sanoi: "Israelin lasten joukko on suurempi ja wäkewämpi meitä; jos jota nousee, tohtisiwät he mennä wihamiestemme puolelle ja lähteä maasta pois." Niin rasitti hän heitä raskaalla sawen ja tiilein työllä ja kaikkinaisella työllä kedolla; mutta jota enemmän kansaa rasitettiin, sitä enemmän se lisääntyi ja kaswoi. Sentähden käski hän: "**kaikki pojat, jotka syntywät, pitää heitettämän Niiliwirtaan; mutta tyttäret antakaat elää**" (Luku 1).

2. Siihen aikaan synnytti eräs waimo Lewin suwusta pojan, ja, nähtyänsä sen olewan ihanan lapsen, salasi sen 3 kuukautta. Koska hän ei taitanut sitä enää salata, otti hän kaisilaisen arkun, siwui sen sawella ja piellä, pani lapsen siihen ja lasi sen kaisilistoon wirran partaalle. Pojan sifar seisoi taampana, nähdäksensä mitä hänelle tapahtuifi. Pharaon tytär tuli rantaan kylpemään, näki arkun kaisilistossa ja antoi ottaa sen ylös. Sitä awatessa itki lapsi, ja hän armahsti sitä sanoen: "tämä on Hebrealaisien lapsista." Sifar tuli

paikalle ja kysyi: "tahdotkos että minä tuon sille imettäjän?" Pharaon tytär vastasi: "tahdon." Ja piika toi lapsen oman äitin. Mutta koska lapsi oli kasvanut, toi äiti sen Pharaon tyttärelle, joka otti hänen pojaksensa ja antoi hänelle nimen Moise, se on: joka vedestä on otettu (Luku 2: 1—10).

27. Moisesen pako.

40 vuoden vanhana meni Moises kerta ulos näkemään weis-jainsä orjuutta ja ätkäsi Egyptiläisen lyömän yhtä Israelin lapsista. Hän katsoi ympärillensä sinne ja tänne, ja kuin hän ei ketään nähnyt läsnä olevan, tappoi hän Egyptiläisen ja kätki sanaan. Toisena päivänä meni hän ulos ja näki kaksi Israelin lapsista tappelewan keskenänsä. Hän sanoi wäärintekijälle: "miksis lyöt lähimmäistäs?" Mutta tämä vastasi: "kuka sinun on asettanut meidän tuomariksi? Tahdotkos minunki tappaa niinkuin sinä tapoit Egyptiläisen?" Niin Moises pelkäsi ja sanoi: "toisin on tämä ilmi tullut." Ja se tuli Pharaon eteen, ja hän etsi Mosesesta tappaaksensa. Mutta Moises pakeni ja seisahdi Midianin maalla ja istui kairwon tykönä. Sinne tulivat Midianin papin tyttäret juottamaan isänsä lampaista. Muut paimenet ajoivat heidän pois; mutta Moises autti heitä ja juotti heidän lampaansa. Saatuansa tästä tiedon kutsui isä hänen tykönsä. Moises mielistyi asumaan siellä ja sai papin tyttären Sipporan emännäksensä ja asui siellä 40 ajast-aikaa (Luku 2: 11—21).

28. Moisesen kutsumus.

Moises kaitsi appensa Jethron lampaista ja tuli Jumalan nuoren Horebin tykö. Siellä näki hän orjantappura-pensa, joka paloi eikä kuitenkään kulunut. Moises lähestyi katsomaan tätä ihmettä, mutta Jumala huusi pensaasta: "älä lähesty tänne! riisu kenkäs jaloistasi! sillä paikka, jossa seisot, on pyhä maa. Minä olen sinun isäs Jumala, Abrahamin, Isakin ja Jakobin Jumala." — Moises peitti kasvonsa; sillä hän pelkäsi katsoa Jumalaa. Herra sanoi: "minä olen kyllä nähnyt minun kansani ahdistuksen Egyptissä ja tahdon wiedä

heidän Kanaan maahan, siihen maahan, jossa rieskaa ja hunajata vuotaa. Ja minä tahdon lähettää sinun Pharaon tykö johdattamaan minun kansaani ulos Egyptistä." Moses vastasi: "ei he usko minua eikä ole kuuliaiset minun äänelleni." Herra sanoi: "heitä sauwas maahan." Moses teki niin, ja se muuttui kärmeeeksi, ja Moses pakeni sitä. Herra käski, ja Moses rupefi sen pyrötvön, ja se muuttui jälleen sauwaksi hänen kädesfänsä. Sitte käski Herra hänen pistää kätensä poween. Hän teki myös sen, ja kuin hän weti kätensä ulos, oli se spitalinen niinkuin lumi. Hän pisti sen takasin poween ja weti taas ulos, ja se oli niinkuin muufin hänen ihonsa. — Moses wäitti sitte: "en ole minä mikään puhelias mies; sillä minulla on hidas puhe ja kankia kieli." Herra vastasi: "Kuka on luonut ihmisen suun? eli kuka tekee mykän taikka kuuron, näkewän taikka sofian? enkö minä Herra?" — Moses rukoili: "Ah Herra! lähetä joku toinen!" Niin Herra wihastui suuresti, ja hän sanoi: "enkö minä tunne Aronia, sinun weljeäs, että hän on puhelias. Hänen pitää oleman sinun suunas, ja sinun pitä oleman hänelle Jumalana" *. Niin Moses palasi Jethron tykö ja sanoi: "anna minun mennä Egyptiin näkemään weljiäni." Jethro vastasi: "mene rauhasa!" — Moses sanoi siis jäähywäiset. Herra lähetti häntä vastaan Aronin, ja molemmat meniwät he yhdessä Israelin lasten tykö. Aron puhui, ja Moses teki ihmeitä. Ja kansa uskoi ja rukoili Herraa, että hän oli etsinyt heitä ja nähnyt heidän ahdistuksensa. — Moses oli nyt 80 ja Aron 83 vuoden wanha (Luku 3. 4.)

29. Egyptin witsaukset.

1. Moses ja Aron meniwät Pharaon tykö ja sanoiwat: "näin sanoo Jehowa, Israelin Jumala: päästä minun kansani lähtemään." Pharao vastasi: "kuka on se Jehowa, jonka ääntä minun pitäisi kuuleman; en minä hänestä mitään tiedä enkä päästä Israelia." Ja hän sanoi käskynhaltioillensa:

* Sinun pitää paneman sanat hänen suuhunsa, niinkuin Jumala panee sanat Proheetan suuhun.

"ei teidän pidä tästälähin antaman kansalle olkia * tiilihin;" mutta heidän täytyi tehdä sentään yhtä paljo tiiliä kuin ennenkin. Niin täytyi kansan mennä ympäri ja hakea olkien sankkia kedolta, ja he walittiwat katterasti Mosekselle (Luku 5).

2. Niin Moses ja Aron meniwät Pharaon tykö, ja Aron heitti sauwansa, ja se tuli kärmeeksi. Pharao kutsui Egyptin tietäjät, ja nämät kufin myös heittiwät sauwansa, ja ne tuliwat kärmeiksi. Mutta Aronin sauwa nieli heidän sauwansa. Pharaon sydän paatui, eikä hän laskenut kansaa menemään.

Sitte lähetti Herra 10 witsausta Egyptin maalle: 1. Aron ojensi sauwansa yli Niiliwirran, ja sen wesi muuttui wereksi. Wesi haihi, ja kalat kuoliwat. Egyptin noidat tekivät samaten heidän salaisilla keinoillansa, ja Pharaon sydän paatui. — 2. Aron ojensi kätensä Egyptin wetten ylitse, ja sammakot tuliwat sieltä ylös ja peittiwät koko Egyptin maan. Niin tekivät myös noidat salaisilla keinoillansa. — 3. Aron ojensi kätensä sauwanensa ja lvi maan tomua, ja tuli täitä koko Egyptin maahan. Noidat kokiwat tehdä samoin, waan ei he tainneet, ja sanoiwat Pharaolle: "**tämä on Jumalan formi;**" mutta hänen sydämensä paatui paatumistansa. — Sitten tuli 4. Turisat. — 5. Eläinten rutto. — 6. Paisumat. — 7. Rakeet. — 8. Heinäsirkat. — 9. Kolmen päiväinen pimeys, joka oli niin synkiä, ettei toinen toistansa nähnyt; mutta Israelin lapsilla oli walkeus heidän asunnoisfansa. Kolmannelta witsauksesta alkain oli Pharao ruwenut antamaan perään; mutta witsauksen ohitse mentyä paatui hänen sydämensä uudesti. Ohdekännen witsauksen tullessa kutsui hän Moseksen ja sanoi: "mentkää, mutta teidän karjanne jääkään tänne!" Moses wastasi: "ei sorokkaakaan pidä jäämän." Pharao sanoi: "mene pois minun tyköni ja karta ettes enää tule kaswoini eteen; sillä jos tulet, pitää sinun kuoleman!" "Niinkuin sinä sanonut olet," wastasi Moses. — 10. Herra käski Moseksen sanoa: "Pharao ei tahdo las-

* Oljet sotkettiin saween. Egyptisjä ei poltettu tiiliä, waan kuivattiin päivän helteessä.

lea kansaani menemään; sentähden tähden minä puolihön aikaan waeltaa Egyptin maan läpitse ja tappaa kaikki esikoiset, Pharaon esikoisesta piikan esikoiseen asti" (Luku 7—11).

30. Pääsiäisen asetuz. Lähtö Egyptistä.

1. Herra käski Moseksen sanoa Israelin lapsille: "tämä kuukausi pitää oleman teille ensimmäinen kuukausi wuodesssa; siitä* pitää teidän alkaman vuoden. Tämän kuun 10tenä päivänä ottakaat kullekin huoneelle vuoden wanha karitsa, joka on wirheetöin, ja teurastakaat se 14sta päivänä kahden ehtoon välillä.** Werellä pitää teidän situman molemmat pihtipielet; liha pitää tulella paistettaman kokonaisena, eikä teidän pidä luuta rikkoman siitä. Teidän pitää sen syömän happamattoman leiwän ja katterain ruohoin kanssa, ja teidän pitää oleman wyötetyt kupeista, kengät jaloissa ja sauwa kädessänne, walmiit lähtemään. Sillä minä käyn sinä yönä Egyptin maan läpitse ja yön taikki esikoiset kuoliaksi; mutta kuska minä weren näen, meenen minä ohitse. Ja tämän päivän pitää teidän pyhittämän muistojuhlaksi, ijankaikkiseksi jäädyksi teidän sukukunnissanne; 7 päivää pitää teidän syömän happamatointa leipää, niin ettei hapanta leipää löytkä teidän huoneissanne." — Puolihön aikana löi Herra kaikki esikoiset. Ja suuri parku oli koko Egyptin maassa. Pharao kutsui Moseksen ja Aronin yöllä ja sanoi: "menkää pois tästä maasta ja ottakaat karjanne myötä." Ja Egyptiläiset waatiwat kansaa ja hoputtain ajoiwat heitä pois maalta, sanoen: "me kuolemme jokainen."

2. Toisena pääsiäispäivänä, koska Egyptiläiset hautasivat esikoisiansa, lähtiwät Israelin lapset Egyptistä, 600,000 miestä, jotka sotaan khykeniwät, paitsi waimoja ja lapsia. 420 vuotta oliwat he asuneet Egyptissä, ja Moses otti Josefihin luut myötä. — Herra ei johdattanut heitä suoraa tietä Ra-

* Se kuu oli Abib, joka wastaa meidän huhtikuuta.

** Ensimmäinen ehto luettiin päivän lasusta, toinen ehto täydestä pimeästä. "Kahden ehtoon välillä" oli siis hämärästä.

naan; sillä wastuksissa ehkä he katuisivat lähteneensä ulos ja palaisivat Egyptiin. Hän saatti heidän Punaista merta kohden ja kävi heidän edellensä, pilven patsaassa päivällä ja tulen patsaassa yöllä (Luku 12, 13).

3. Jumala paadutti Pharaon sydämen, että hän sanoi: "miksi me päästimme Israelin palwelemasta meitä?" Sitte otti hän 600 walittua waunua ja myös kaikki muut Egyptin waunut, ajoi heitä takaa ja saavutti heidän Punaisen meren tykönä. Silloin huusi Israelin kansa Moseselle: "eikö hautoja ollut kyllä Egyptissä, ettäs rupesit meitä johdattamaan korpeen kuolemaan?" Moses wastasi: "ätkäät peljätkö; nyt saatte nähdä minkä autuuden Herra tänäpänä tekee teille. Herra sotii teidän puolestanne." Pilven patsas siirtyi molempain joukkoin välille, niin ettei he koko yönä taitaneet toinen toistansa lähestyä. Sitte ojensi Moses kätensä, wedet erkaniwat ja Israelin lapset käwiwät kuiwaa myöten, ja wedet oliwat niinkuin muuri heidän oitalla ja wasemmalla puolellansa. Namun koin aikana ajoiwat Egyptiläiset heitä takaa; mutta, koska he oliwat keskellä merta ja Israel oli tullut sen ylitse, ojensi Moses kätensä, ja wesi palasi ja hukutti Pharaon ja kaiken hänen joukkonsa (Luku 14, 15: 1—21).

31. Waellus Sinain nuorelle.

Israelin lapset waelsiwal nyt korwen läpitse etelään Sinain nuorta kohden. Heiltä puuttui ruokaa, he napisiwat Mosesesta vastaan ja kaipasiwat lihapatoja Egyptissä. Ja tapahduti ehtoolla, että peltofanoja tuli niin paljo, että peittiwät leirin, ja mannaa, joka maisti niinkuin mesileipä, oli joka aamu, niinkuin härmää maan päällä, ja sulii kuin päiwä tuli palawaksi. He söiwät mannaa 40 vuotta, kunnes tuliwat Kanaan rajoille. Moses käski Aronin ottaa astiallisen mannaa säilytettäväksi jälkeen tulewaisille.

Sittemmin puuttui heiltä wettä; he napisiwat Mosesesta vastaan ja halasiwat taas Egyptiin. Moses rukoili Herraa: "mitä teen minä tälle kansalle? vähä puuttuu ettei he kiwitä minua". Herra wastasi: "ota muutamia Israelin wanhim-

mista, ja sanwas, jolla sinä löit wirtaa, ota kätees, lyö Ho= rebin kalliota, ja siitä pitää wedet juokseman, niin että kansa juoda saa". Moses teki niin, ja wanhimmat näkiwät sen. — Tässä tuli Amalek ja soti Israelia vastaan. Moses antoi Josuan sopia Amalekia vastaan ja astui itse hunaä Aron ja Hur mäen kuffulalle. Ja tapahtui että, koska Moses piti kä= tensä ylhäällä, woitti Israeli; mutta koska hän kätensä laski alas, woitti Amalek. Mutta Moseksen kädet oliwat raskaat; sentähden istui hän tiwelle, mutta Aron ja Hur pitiwät ylhäällä hänen käsiansä auringon laskemaan asti. Josua löi Amalekin miekan terällä, ja herra käski Moseksen kirjoittaa muistoon, että Herra tahtoi pyhkiä kokonansa pois Amalekin taiwaan alta (Luku 15: 22 — 18).

32. Lain Sääntö Sinailta. Kolme suurta juhlaa.

1. Kolmantena kuukautena lähtemisestä Egyptin maalta tuliwat Israelin lapset Sinain korpeen ja sioittiwat itsensä wuoren kohdalle. Moses astui ylös Jumalan tykö, joka hänen käski sanoa kansalle: "te olette nähneet mitä minä E= gyptiläisille tehnyt olen ja kuinka minä olen teitä kanta= nut kottain siwillä ja olen saattanut teidän minun tyköni. Jos te siis minun ääneni ahkerasti kuulette ja pidätte mi= nun liittoni, niin teidän pitää oleman minulle kallis omai= suus kaikista kansoista; teidän pitää oleman minulle pa= pillinen waltakunta ja pyhä kansa".

Kolmantena päivänä tuli pitkäisen jylinä ja tulen leimaus, paksu pilwi lepäsi wuoren päällä, ja sangen wäkewä torwen ääni kuului, niin että koko kansa leirissä wapii. Moses joh= datti kansan leiristä, ja se seisahdi wuoren juurelle. Koko Sinain wuori suitsi ja wapii sangen kowin; sillä Herra astui alas wuorelle tulesa. Siinä puhui Herra näin:

"Minä olen Herra sinun Jumalas, joka sinun Egyptin maalta orjuuden huoneesta ulos wienyt olen. 1. Ei sinun pidä muita Jumalia pitämän minun edessäni. — 2. Ei sinun pidä turhaan lausuman Herras Jumalas nimeä;

illa ei Herra pidä sitä rangaisematta, joka hänen nimensä turhaan lausuu. — 3 Muista lepopäivää, ettäs sen pyhittäisit. — 4. Sinun pitää kunnioittaman isääs ja äitiäs, ettäs kauan eläisit maan päällä. — 5. Ei sinun pidä tappaman. — 6. Ei sinun pidä huorin tekemän. — 7. Ei sinun pidä varastaman. — 8. Ei sinun pidä wäärää todistusta sanoman sinun lähimmäistäs vastaan. — 9. Ei sinun pidä pyytämän sinun lähimmäises huonetta. — 10. Ei sinun pidä himoitseman sinun lähimmäises emäntää, eikä hänen palveliatansa eikä piikaansa eikä härkänsä eikä hänen aasiaansa eikä mitään joka sinun lähimmäises on."

¶ Kaikki kansa näki pitkäisen jylhinän ja tulen leimaukset ja nuoren suitsewan, ja kuuli torwen helinän ja pakeni,* sanoen Moosesele: "puhu sinä meille, ja älköön Sumala meille puhuko, ettemme kuolisi." Niin seiso kansa taampana, mutta Moses meni sen pimeyden tykö, jossa Sumala oli. Ja Herra puhui Moosesele, ja Moses julisti kansalle mitä Herra puhunut oli (Luku 19, 20).

2. Herra käski Moosoksen sanoa kansalle: "kolmasti woodesa tulee sinun minulle juhlaa pitää. Silloin pitää kaiken mieswäen tuleman Herran Sumalan eteen pyhyyteen; mutta älä tule tyhjin käsin minun eteeni. Ne kolme juhlaa owat: 1. Happamattoman leiwän juhla (Pääsiäinen), 7 päivää Abib kuulla**; sentähden ettäs silloin olet lähtenyt Egiptistä; 2. Heluntai, 7 päivää, koskas olet korjannut pelolta ensimmäisen mitäs kylwännyt olet.*** 3. Lehtimajan juhla, 7 päivää, koskas olet kaikki kedolta korjannut." † (Luku 23: 14—17).

* Israeli pelkää niin Sinain wuorta, ettei tähän päivään asti yskikään oikiauskoinen Juudalainen ole tohtinut nousta sen päälle.

** Nämät kolme juhlaa tarkoittawat maawiljelystä; Abib=kuu merkitsee Tähtäkunta; silloin tuotiin ensimmäiset täht wooden sadosta uhriksi.

*** Ensimmäinen leikkuu tapahtui pääsiäisen ja heluntain välillä; heluntaina tuotiin ensimmäinen leipä wooden sadosta uhriksi. Sittenmin yhdistettiin tähän juhlaan muisto lain säätämisestä Sinain wuorella.

† Hedelmä- ja wiinikorjans lopetettiin 7llä kuulla (Lokakuulla). Silloin ajuttiin lehtimajoissa 7 päivää, muistoksi waeltamisesta korwessa.

33. Moseksen wiipyminen Sinain vuorella. Pyhä maja. Lain taulut.

Herra sanoi Mosekselle: "astu ylös minun tyköni vuorelle, ja minä annan sinulle lain taulut." Moses asetti Aronin tuomitsemaan kansaa, itse ollessansa vuorella, otti Josuan seuraansa ja oli vuorella 40 päivää ja 40 yötä (Luku 24: 12 - 18).

Herra sanoi vielä Mosekselle: "Israelin lapset pitää tekemän minulle Pyhän, jossa minä asuisin heidän seassansa. Heidän pitää tekemän sen ja ne pyhät astiat, jotka siihen kuuluvat, niin muodoin kuin minä osotan sinulle."

Pyhä Maja.

1. Pyhä maja eliä Tabernakli, joka rakennettiin akacia-puusta, oli 30 kyhnärää pitkä, 10 kyhnärää lewiä ja 10 kyhnärää korkia. Se oli jaettu kahteen osaan: Pyhä, joka oli 20 kyhnärää pitkä, ja Kaikkein Pyhin, 10 kyhnärän pituinen. Sisään käytävä oli itää kohden ja peitetty kalliilla waatteella. Ensin tultiin Pyhään ja siitä Kaikkein Pyhim-pään; niiden välillä oli kallis esirippu.

2. Kaikkein Pyhimmäsä seisoi liiton arkki, joka oli arkku, $2\frac{1}{2}$ kyhnärän pituinen, $1\frac{1}{2}$ kyhnärää leweä ja $1\frac{1}{2}$ kyhnärää korkia. Se oli tehty akaciapuusta, ulkoa sekä sisästä silattu puhtaalla kullalla. Kanssi, joka oli puhtaasta kullasta, kutsuttiin Armoistuimeksi.

Liiton arkissa säilytettiin lain kaksi taulua; kohta sen yläpuolella oli Manna-astia ja Aronin pappis-sauwa. — Kaikkein Pyhimpään oli yksin ylimmäisen papin luvallinen mennä, eikä hänenkään munta kuin yhden kerran wuodesja, koska hän suurena sowinginpäiwänä uhraji härän ja kauriin weren, omain ja kansan syntein sowingnoiksi.

3. Pyhässä seisoi suitsutusalttari ja pöytä, jolla joka sabbati pantiin 12 leipää, jotka kutsuttiin näkyleiwiksi. Siellä seisoi myös 7haarainen kynttiläjalka puhtaasta kullasta, jonka lamput sytytettiin aamulla ja sammutettiin ehtoolla. — Niinasti pappein oli luvallinen mennä Pyhään.

4. Yliympäri majaa oli esikartano, neliskulmainen, niin että sen pituus oli 100 ja leveys 50 kyhnärää. Sen seinät olivat waatteista, mutta kattoa ei siinä ollut ollenkaan. Siinä seisoi polttouhrin alttari, jolla joka aamu ja ehtoo uhrattiin karitsa. Alttarilla paloi alati tuli. — Esikartano oli kansaa warten.

Sittekuin Herra oli lopettanut puheensa Moseksen kanssa Pyhästä Majasta, antoi hän hänelle kaksi lain taulua, jotka olivat kiwestä ja kirjoitetut molemmin puolin. Taulut olivat Jumalan teko, ja kirjoitus oli myös Jumalan kirjoitus, käiwetty tauluihin. Ne olivat Jumalan formella kirjoitetut (Luku 25—31).

34. Kultawasikka. Uudet taulut.

Koska kansa näki että Moses wiipyi tulemaasta alas wuorelta, fanoi se Aronille: "tee meille Jumalia, jotka meidän edellämme käiwiswät; sillä emme tiedä mitä Mosekselle tapahtunut on." Aron wastasi: "rewäiskäät ne kultaiset korwarenkaat, jotka owat teidän emäntäinne, poikainne ja tytärtenne korwisssa, ja tuokaat minulle." Kansa teki niin ja Aron waloï näistä koristuksista wasikan. Kansa fanoi: "tämä on sinun Jumalas, Israael, joka sinun Eghyptin maalta johdatti ulos." Tämän kuultuansa huudatti Aron: "huomenna on juhlapäiwä!" Seuraawana päiwänä uhrasi kansa wasikalle ja istui syömään ja juomaan ja nousi mässäämään.

Moses astui alas wuorelta, ja hänen kädesfänsä oli ne 2 todistuksen taulua. Josua fanoi: "jodan ääni on leirisä" Moses wastasi: "ei se ole woittajain eikä woitettuin huuto; minä kuulen weisaajain äänen." Ja koska hän lähestyi leiriä, näki hän wasikan ja hyppyn. Ja Moseksen wiha julmistui, niin että hän heitti käsfistänsä taulut ja löi ne rikki wuoren alla. Hän otti myös wasikan, musersi sen tuhaksi ja hajotti sen we-teen, ja antoi sen Israelin lasten juoda. Aronille fanoi hän: "mitä tämä kansa on sinulle tehnyt, että niin suuren rikoksen saatit hänen päällensä?" Aron wastasi: "se käski minun tehdä jumalia, jotka meidän edellämme käiwiswät, ja antoi minul-

le kultanasa; ja minä heitin sen tuleen, ja siitä tuli tämä wassikka." — Kansalle sanoi Moses: "joka on Herran oma, se tulkaan minun tyköni!" Niin kokoontuivat kaikki Lewin pojat hänen tykönsä, ja hän käski heidän waeltaa leirin läpitse paljastetulla miekalla; ja siinä päivänä kaatui kansasta liki 3000 miestä.

Herra sanoi Moseskelle: "wuole sinulles kaikki kiivistä taulua entisten kaltaista, ja minä kirjoitan niihin tauluihin ne sanat, jotka ensimmäisissä tauluissa oliwat, jottas löit rikki. Astu sitte warhain Sinain wuorelle; waan älköön fukaan astuko hyls sinun seurassas." Moses teki niin ja oli siellä Herran tykönä 40 päivää ja 40 yötä ja ei syönyt leipää eikä juonut wettä. Ja Herra kirjoitti tauluihin ne kymmenet käsksjanat (Luku 32—34).

Kolmas Mooseksen kirja.

35. Papit.

Moses kaasi öljyä Aronin pään päälle ja woiteli hänen niin muodoin Ylimmäiseksi papiksi. Hänen jälkeensä säättiin hänen wanhin poikansa Ylimmäiseksi papiksi, ja niin edespäin poika pojalta. Aronin muut pojat woideltiin papeiksi, ja Lewin muut jälkeiset; elikä Lewitat tehtiin heidän apulaisiksensa. — Lewitailta ei ollut mitään erinomaista pukua; papeilla oli pitkä hihatoin ihokas ja korkia hiippa. Ylimmäisen papin puku oli hienommasta kankaasta; hänen hiipassansa oli kultainen otsalehti, johon oli kaiwettu sanat: **Herran Pyhyys**. Rinnallansa kantoi hän wirtakilwen, tehty 12 kalliista kivistä, joihin Israelin 12 sukukunnan nimet oliwat kaiwetut (Luku 8—10. 2 Mos. 28, 29, 40).

36. Puhtaat ja saastaiset ruat.

Herra puhui Moseskelle ja Aronille: "sanokaat Israelin lapsille: nämät owat eläimet, joita te saatte syödä: eläimistä

maalla kaikkia, joiden forkat ovat hajoitettut ja jotka märeh-
tiwät. Kamelia ette saa syöä; sillä se tosin märehcii, mut-
ta sen forkat ei ole hajoitettut. Sika hajottaa forkkansa, mut-
ta ei märehdi; sentähden se on teille faastainen. — Eläimistä
wedesjä saatte syöä kaikkia, joilla on uimukset ja suomuk-
set; mutta kaikki, joilla ei ole uimuksia ja suomuksia, ne pi-
tää oleman teille kauhistus. — Siiwellisistä ette saa syöä
petolintuja ettekä nelijalkaisia (hyönteisiä). — Ruka ikänänsä
ihminen syö wereta, hänen häwitän minä kansastansa; sillä
lihan sielu on weresjä, ja weri on sielun sowingto (Luku 11.
17: 10, 11).

37. Uurit.

Herra antoi Mosekselle käskyn monenlaisista uhreista.
Tärkeimmät oliwat sowingtouriit, jotka kaikki oliwat weriset.*
Ne toimitettiin joko koko kansan syntein taikka jonkun yksitih-
sen syntein sowingtamiseksi. — Tärkein sowingtouri oli se, jo-
ka toimitettiin suurena sowingtojuhlanan. Herra käski Mosek-
sen julistaa: "Ylimmäinen pappi ei saa joka aika mennä Raik-
kein Pyhimpään, ettei hän kuolisi. Hänen pitää menemän
sinne ainoasti kerran wuodessa sowingtojuhlanan 7llä kuukau-
della (lokakuussa). Ja hänen pitää tuoman yhden kalpeen ja
2 kaurista pyhän majan eteen, heittämän arpaa niistä 2sta
kaurista, toisen arwan Jehowalle ja toisen Asafelille (pa-
halle hengelle). Kalpeen pitää hänen teurastaman, itsensä ja
huoneensa sowingtamiseksi, ja ottaman sen werestä ja 7 kertaa
priiskottaman sormellansa Armoistuimen puoleen. Sitte pi-
tää hänen ottaman kauriin, jonka päälle Jehowan arpa lan-
kesi, ja teurastaman sen kansan syntein sowingtamiseksi ja te-
kemän sen werellä niinkuin kalpeen werelläkin. Sitte pitää
hänen laskeaman molemmat kätensä sen toisen kauriin pään
päälle ja tunnustaman sen päälle kaikki Israelin rikokset ja
heidän pahat tekonsa heidän synneisjansä ja ne paneman

* Paitsi weren wuodatusta ei yhtään anteeksi antamusta tapahdu
(Hebr. 9: 22).

kauriin pään päälle ja lähettämän sen jonkun sowliaan miehen kanssa elävänä korpeen (Luku 1—7. 16).

38. Lepovuosi ja Riemuvuosi.

1. "6 vuotta pitää sinun peltos kylwämän ja wiinamäkes leikkaaman ja sen hedelmät kokoamaan. Mutta 7mäs vuosi pitää oleman koko maassa lepovuosi, jona ei sinun pidä kylwämän peltoas eikä leikkaaman wiinamäkeäs; mitä itsestänsä kasvaa, pitää oleman ruaksi köyhälle ja eläimille. Ja jos te sanotte: mitä meidän pitää syömän 7tenä vuonna? niin minä käsken sinunautseni tulla 6tena vuonna, niin että se tekee teille kolmen vuoden tulon."

2. Kunkin 7nnen lepovuoden perästä seurasi riemuvuosi, joka siis tapahtui kunkin 50nä vuonna. Riemuvuoden ensimmäisenä päivänä soitettiin torvilla ja wapaus kuulutettiin koko maalle; "sillä maa on minun, ja te olette munkalaiset ja wieraat minun edessäni," sanoo Herra. Kaikki työ kedolla piti laskaan, kaikki orjat Israelin suwusta wapaiksi laskettaman, kaikki welat anteeksi annettaman ja kunkin saaman maatilansa takasin. Jos joku myi maatilansa, oli sen hinta määrättävä ajan mukaan seuraawaan riemuvuoteen asti; mitä vähempi vuosia oli ensitulewaan riemuvuoteen, sitä halwemmaksi oli hinta määrättävä (Luku 25).

Heljäs Moosoksen kirja.

39. Lewin luku.

Herra puhui Moosokselle: "katso! minä otin Lewin suwun Israelin lapsista palvelukseeni pyhässä majassa* kaikkein esikoisten edestä; sillä kaikki esikoiset owat minun; sinä päivänä, jona minä löin kaikki esikoiset Egyptin maalla, pyhitin minä minulleni kaikki esikoiset Israelissa."

* Palkinnoksi heidän innostansa niiden kurittamisessa, jotka kultawasilalla olivat syntiä tehneet.

Levin sukukunta ei saanut mitään omaa osaa Kanaan maasta, vaan 48 kaupunkia mainensa ympäri muiden sukukuntain maanosissa; 13 näistä kaupungeista määrättiin papeille. — Lewitain tuli saada kymmenekset kaikista mitä maa kasvatti. Näistä kymmenekistä täytyi heidän antaa kymmenennen osan papeille. Pappien muut tulot olivat 5 sikkilää * esikoisten lunnaitfi sekä ihmisistä että saastaisista eläimistä, ja osa niistä uhreista, joita ei kokonaan poltettu (Luku 3, 4, 18, 35).

40. Nasirit. Siunaus sanat.

1. Papat ja Lewitat olivat Herralle pyhitetyt syntyimestänsä. Muut, sekä miehet että waimot, taitsivat pitemmäksi taikka lyhemmäksi ajaksi pyhittää itsensä Herralle ja tulla Nasireiksi (wihityiksi). Nasiri teki kolme lupausia: ei nauttia mitään joka lähti wiinapuusta eikä wäkewiä juomia, ei ajella partaweitsellä päätänsä eikä tarttua kuolleeen, waikka se olisi hänen isänsä taikka äitinsä.

2. Kaikki Israelin lapset olivat Herran isällisen siunauksen alaiset. Moses sai käskyn, että pappien piti, Israelia siunatessaan, sanoman näin: "Herra siunatkoon sinua ja warkelkoon sinua! Herra walistakoon kasvonsa sinun päälles ja olkoon sinulle armollinen! Herra ylentäköön kasvonsa sinun puolees ja antakoon sinulle rauhan!" (Luku 6).

41. Lähtö Sinailta.

1. Lähes vuoden ajan olivat Israelin lapset wiettäneet Sinain korwessa. Sitte yleni pilwen patfas majan päältä, ja he lähtiwät matkaan. Arkki kannettiin edellä ja pilwen patfas pysi sen päällä ja näytti missä heidän piti sioittuman. Herran käskyn jälkeen waelsiwat Israelin lapset, ja Herran käskyn jälkeen he myös itsensä sioittiwat (Luku 9).

2. Matkustettuansa 3 päiwää Paranin korwessa rupefi

* Soppiasikki painoi luodin.

kanfa napisemaan: "kuka antaa meille lihaa syödäksemme? Me muistamme ne kalat, jotka me söimme ilman maksotta Egyptissä, ja agurkit, melonit, sipulit ja kynsilaukat; mutta nyt ei ole ikänä mitään muuta kuin tämä Manna silmäimme edessä." Moses pani sen pahaksi ja sanoi: "Herra! en minä yksinani voi kaiken tämän kansan kuormaa kantaa." Herra vastasi: "valitse itselles 70 miestä Israelin vanhimmista ynnä sinun kansas kantamaan kansan kuormaa. Ja sano kansalle: huomenna tahtoo Herra antaa teille lihaa koko luukaudeksi, niin että se tulee teille khylytykseksi." Herra lähetti tuulen merestä, joka ajoi peltokanoja leiriin. Ne lentelivät päiväkunnan matkan ympäri leiriä ainoasti 2ta khyvärää korkialla maasta. Kanfa kokosi niitä 2 päivää ja söi niiden lihaa himolla, niin että saatiin haudata paljo ihmisiä, jotka himosta olivat syöneet itsensä kuoliaksi (Luku 11).

42. Wakojat.

Israelin lapset olivat nyt tulleet Kadekseen Paranissa Kanaan etelä rajalla. Sieltä lähetti Moses Herran käskystä 12 miestä, yhden joka sukukunnasta, tiedustelemaan maata. Nämät samoiwat halki maan aina pohjaiseen rajaan asti ja tulivat palatessaan Hebroniiin. Siellä leikkasivat he wiinapuun oksan marjarhypäleinsä, jota kaks kantai korennolla; niin myös granatomenia ja wiikunoita. He palasivat 40nen päivän perästä, astuivat Mosesin ja Aronin ja kaiken Israelin lasten seurakunnan eteen ja juttelivat: "maa tosiin wuotaa rieskaa ja hunajata; mutta kanfa siellä on wäkewä ja me olimme heidän suhteensa niinkuin heinäsiikat." Siinä kaikki seurakunta nousi ja rupesti parkumaan sanoen: "joska olisimme kuolleet Egyptin maalla taikka joska wielä tässä kormessa kuolisimme! Asettakaamme uusi päämies ja palatkaamme Egyptiin!" Josua ja Kaleb, jotka myös olivat olleet wakojia, waikittiwat kansaa, sanoen: "kyllä me sen woitamme, sillä Herralla on hywä suosio meihin." Mutta kanfa tahtoi heidän kiwittää. Silloin näkyi Herran kunnia pyhä-

sä majassa, ja Herra sanoi Mooselle: "teidän pitää waeltaman 40 ajastaikaa tässä korwessa, siihen asti että kaikki, jotka Egyptistä lähteissä oliwat 20nen wuotiset ja sen ylitse, owat kuolleet; ei yksikään niistä miehistä, jotka näkiwät minun ihmeeni Egyptissä ja nyt owat kiusanneet minua 10 kertaa, pidä näkemän Kanaan maata; ainoasti Josuan ja Kalebin, joissa on toinen henki, tahdon minä saattaa sinne." — Tämän kuultuansa murhetti kansa suuresti, sanoen: "me menemme siihen maahan, josta Herra on puhunut." Mutta Mooses sanoi: "ätkää mentkö; sillä ei ole Herra teidän kansanne." Mutta kuin he kuitenkin rohkeniwat mennä, tuliwat Amalekit ja Kanaalaiset ja löiwät ja runteliwat heidän (Luku 13, 14).

43. Moosoksen ja Aronin epäusko. Israelin waellus Edomin ohitse. Aronin kuolema. Waskikärme.

1. Isellä kuulla 40nä vuonna lähdetthänsä Egyptistä tuliwat Israelin lapset taas Kadekseen.

Kansa puuttui wettä ja riiteli Moosesta vastaan, että hän oli heidän johdattanut ulos Egyptistä. Herra puhui Mooselle, sanoen: "ota sauwa ja kokoo kansa; sinä ja Aron puhukaat kalliolle, ja se antaa wetensä." Niin otti Mooses sauwan ja sanoi kokoontuneelle kansalle: "te niskurit! pitääkö meidän tästä kallioista teille wettä saaman?" Ja Mooses nosti käteensä ja löi kahdesti sauwallansa kallioon; niin juoksi siitä paljo wettä, ja kansa ja karja sai juoda. Mutta Herra sanoi Mooselle ja Aronille: "ettette uskoneet minua, pyhittäaksenne minua Israelin lasten edessä, ei teidän pidä johdattaman tätä joukkoa siihen maahan, jonka minä heille annan." — Paikka kutsuttiin Meribas(riita-)wesi; sillä siinä riiteli Israel Herran kansa.

2. Mooses lähetti Kadeksesta tämän sanan Edomin kuninkaalle: "näin sanoo welsjes Israel: anna meidän waelttaa sinun maas läpitse*; emme poikkee peltoihin eikä wiinamä-

* Mooses tahtoi saattaa kansan etelästä ympäri kuolleen meren, tunkeaksensa Kanaan maahan yli Jordanin. Sitä ei ole selitetty miksi hän

kiin, emmekä juo wettä kaiwoista; me waellamme oikiata maantietä, kunnes tulemme sinun rajas ylitse." Edom wastasi: "älä sinä waella tästä läpitse;" ja Edomilaiset lähtiwät heitä vastaan paljolla wäellä, ja Israel käänsi heistä pois; sillä Herra oli Esaulle antanut Seirin wuorimaan perinnökki eikä tahtonut Israelille antaa jalan alaakaan siitä maasta.

3. Israelin lapset matkustiwat nyt Edomin ohitse ja tuliwat Horin wuoren tykö. Täällä sanoi Herra Moseskelle: "Aron kokoontukoon kansansa tykö eikä hänen pidä tuleman siihen maahan, jonka minä Israelin lapsille luwannut olen, sentähden että te olitte minulle uskottomat riitaweden tykönä." Niin otti Moses Aronin ja hänen poikansa Eleafarin ylös Horin wuorelle ja riisui Aronilta ylimmäisen papin waatteet ja puetti Eleafarin niihin. Aron kuoli siellä, ja Israelin kansa itki häntä 30 päivää (Luku 20).

4. Kulkuisjansa Horin wuorelta napisi kansa ruan ja juoman puutteesta. Herra lähetti myrkyllisiä kärmeitä, jotka heitä purivat niin että paljo kansaa kuoli. Kansa nöyristyi, ja Moses rukoili kansan puolesta. Herra sanoi: "tee sinulles waskifärme ja ripusta se ylös." Ja tapahtui että, jos joku kärmeestä purtiin ja hän katsahti sen waskifärmeen päälle, hän jäi elämään (Luku 21: 1—9).

44. Bileam.

1. Israelin lapset oliwat nyt kiertäneet Edomin maan ja löiwät 2 kuningasta, jotka asuiwat itäpuolella Jordania, ja anastiwat heidän maansa. Niin sioittuiwat he Moabin kedoille Jordanin reunalle wastapäätä Jerikhoa. Koska Moabin kuningas Balak näki miten niille 2lle kuninkaalle oli käynyt, lähetti hän sanan Bileamille, joka asui Mesopotamiasa Euphratin wirran tykönä, kutsumaan häntä, sanoen: "kanssa, joka on minua wälewämpi, on asettanut leirinsä minua vastaan; tule siis ja kiroo minulle tämä kansa, että minä sen

ei walinnut sitä suoraa tietä pohjaseen päin, joka hänen aikomuksensa oli, koska kansa ensikerran oli Kadefessa.

maastani karkottaisin ulos; sillä minä tiedän, ketä sinä siunnaat, se on siunattu, ja jota sinä kiroot, se on kirottu." Moabilaisten ylimmäiset menivät, ja heillä oli noitumisen palikka myötänsä, ja he puhuiwat Balakin sanat Bileamille. Hän vastasi: "olkaat tässä hytä, niin minä sanon teille vastauksen, mitä Jehowa minulle sanowa on." Jumala tuli Bileamin tykö ja sanoi: "älä mene kiroomaan Israelia, sillä se on siunattu." Sanansaattajat toivat Balakille tämän vastauksen; niin lähetti Balak vielä usiammat ja jalommat päämiehet sanomaan: "tule ja kiroot minulle tämä kansa, niin minä teen sinulle suuren kunnian." Bileam waljasti aasinsa ja seurasi Moabilaisten päämiehiä.

2. Jumalan wiha julmistui Bileamia vastaan, että hän sinne meni, ja Herran enkeli seisoi tiellä, ja paljastettu miekka hänen kädessänsä. Aasi, joka näki enkelin, poikkesi tieltä kedolle, ja Bileam löi häntä, ohjatakseensa häntä tielle. Nyht astui enkeli ahtaaseen tanhunaan, jossa oli aita molemmin puolin. Aasi ahdisti itsensä aitaa vastaan, ja Bileam löi sitä vielä kowemmin. Niin enkeli asettui ahtaassa paikassa, kussa ei ollut waraa poiketa oikialle eikä wasemmalle. Aasi laski Bileamin alla polwilleensa, josta Bileam wihahtui ja yhä löi aasia sauwallansa. Silloin Herra awasi aasin suun, ja se sanoi Bileamille: "mitä minä olen rikkonut sinua vastaan, ettäs minua kolmasti hofunut olet?" Bileam vastasi: "jos minulla miekka olisi, niin minä sinun tappaisin." Aasi sanoi: "enkö minä ole sinun aasis, jolla sinä tähän asti ajanut olet? Olenko minä ikänä ennen niin tehnyt sinua vastaan?" Bileam vastasi: "et." Nyht awasi Herra Bileamin silmät, että hän näki enkelin seisowan tiellä ja awojamen miekan hänen kädessänsä, ja hän kumarsti ja lankesti kaswoilleensa. Enkeli sanoi: "minä lähjin sinua vastaan seisomaan; sillä tämä tie on nurja minun edessäni." Bileam vastasi: "minä olen syntiä tehnyt; nyht siis, jollei se sinulle kelpaa, niin minä palajan takaperin." Enkeli sanoi: "mene niiden miesten seurassa; waan ei sinun munta pidä puhuman kuin minä sinulle sanon." Ja Bileam seurasi Moabilaisten päämiehiä.

3. Bileamin piti nyt julistaman kirouksen Israelin ylitse; hän yritti kolmasti; mutta joka kerta pani Herra sanat hänen suuhunsa, ja kolmasti julisti hän siunauksen Israelin ylitse. Ensimmäisen siunauksen jälkeen sanoi Balak: "mitäs minun teet? minä tuotin sinun kiroilemaan vihollisiani, ja sinä täydellisesti siunat heitä!" Bileam vastasi: "eikö minun pidä puhuman mitä Herra minun suuhuni antaa?" — Viimisen siunauksen jälkeen löi Balak käsiänsä yhteen ja käski Bileamin kohta paeta kotimaallensa. Mutta Bileam neuvoi haukuttelemaan Israelin lapsia palvelemaan epäjumalaa Baalia. Monta niin wieteltiin, ja furma tuli, joka tappoi 24,000 heistä. Moses lähetti ulos sotajoukon, ja niiden seasja, jotka sodassa kaatuivat, oli myös Bileam (Luku 22—25. 31: 1—8).

45. Sukukunnat Ruben, Gad ja puoli Manasse asettuivat itäpuolella Jordania.

Rubenin, Gabin ja puolen Manasssen suku oli rikas karjasta, ja maa itäpuolella Jordania oli sowliaas karjan laitumeksi. He pyysivät sentähden Mosekselta saada sen maan, joka oli woitettu niiltä 2lta kuninkaalta itäpuolella Jordania. Moses vastasi: "pitäiskö teidän weljenne menemän sotaan, ja teidän tähän jäämän?" He sanoivat: "me rakennamme tähän ainoastansa pihatoita karjallemme ja wahvoja kaupungeita lapsillemme; mutta me tahdomme olla joudukkaat, warustettuna käymään weljeimme kansja, emmekä palaja kunnes Israelin lapset itsekukin owat saaneet perintönsä; emme tahdo perintöä länsipuolella Jordania." Niin antoi Moses näille 2½ sukukunnalle maan itäpuolella Jordania perimöiseksi o-maisuudeksi (Luku 32).

Viides Moseksen kirja.

Yksi ainoa kuukausi puuttui niistä 40stä wuodesta. Moses, joka tiesi että hän pian oli menewä pois, uudistaa Moabin kedolla lain käskyt Sinailta ja teroittaa ne uuden sukupolwen mieleen.

46. Grinäisiä käskyjä.

Kuule Israel! Herra meidän Jumalamme, Herra on yksi. — Sinun pitää rakastaman Herraa sinun Jumalatas kaikesta sydäimestäs, kaikesta sielustas ja kaikesta voimastas. Ei teidän pidä kiusaaman Herraa teidän Jumalanne, niinkuin te häntä kiusasitte korwessa (Luku 6).

Koska Herra wie sinun Kanaalaisten maahan, ei sinun pidä tyttäriäs antaman heidän pojillessa eikä heidän tyttäriänsä ottaman sinun pojilless; sillä he wiettelewät sinun poikas minun tyköni palwelemaan muukalaisia jumalia. Heidän alttarinsa pitää teidän kufistaman ja heidän Jumalainsa kuuwapatfaat rikkoman; sillä te olette pyhä kansa Herralle. Miin teidän pitää tietämän, että Herra on uskollinen Jumala, pitäväinen liiton ja laupiuden niiden kanssa, jotka häntä rakastawat ja pitävät hänen käskyssä, tuhanteen polween (Luku 7).

Muista Herraa sinun Jumalaas, joka johdatti sinun näinä 40nä vuonna sen suuren ja hirmuisen korwen läpitse, jossa kärkeet ja kuiwuus oli, ja joka waiwasi sinua, tietääksensä mitä sinun sydämessäs oli, ja antoi sinun isota ja rawitji sinun Mannalla antaaksensa sinun tietää ettei ihminen eli ainoastansa leiwästä, waan kaikista mitä Herran suusta lähtee. Ei sinun waattees kuluneet, ja sinun jalkas ei kuuletuneet. Miin tiedä siis sydämessäs, että Herra on kurittanut sinua, niinkuin mies kurittaa poikaansa (Luku 8).

Ei yksikään pidä sinun seassas löythmän, joka poikansa taikka tyttärensä käyttää tulen läpitse, eli joka on ennustaja, päiwän walitsia, tietäjä, welho, lumoja, noita eli merkkein tulkitsia eli joka jotakin kuolleilta kysyy; sillä kufin, joka semmoista tekee, on Herralle kauhistus. Yhden propheetan teidän seastanne, teidän weljistänne niinkuin minäkin, on Herra teidän Jumalanne teille herättävä; häntä kuulkaat (Luku 18).

47. Siunaus ja kirous.

Jos sinä olet Herran, sinun Jumalas, äänelle ahkerasti

kuuliainen, ettäs pidät ja teet kaikki hänen käskynsä, niin hän tekee sinun kirkkaimaksi kaikkia kansoja maan päällä, ja kaikinainen siunaus tulee sinun päälles. Siunattu olet sinä kaupungissa, siunattu pellolla; siunattu olet sinä käydessäs sisälle ja siunattu käydessäs ulos.

Mutta ellet sinä kuule Herran sinun Sumalas ääntä pitääkses ja tehdäkses kaikkia hänen käskyjensä, niin pitää kaikinaisen kirouksen tuleman sinun päälles. Kirottu olet sinä kaupungissa, kirottu pellolla; kirottu olet sinä käydessäs sisälle, kirottu käydessäs ulos. Ja Herra hajottaa sinun kaikkein kansain sekaan yhdestä maan äärestä toiseen. Ja sinä joudut sanalaskuksi ja pilkaksi kansain seassa. Mutta koska sinä käännät itses olemaan kuuliainen hänen äänellensä, niin Herra armahtaa sinua ja kokoo sinun kaikista kansoista, jos sinä olisit ajettu taiwaan ääriin, ja johdattaa sinun takasin siihen maahan, jonka sinun isäs omistaneet ovat.

Minä otan taiwaan ja maan todistajaksi sinusta, että minä panin sinun etees elämän ja kuoleman, siunauksen ja kirouksen; niin walitse elämä, ettäs elää saisit (Luku 28, 30).

48. Moosesen wiimiset päivät ja kuolema.

Moses ei saanut johdattaa kansaansa Kanaan maahan; Herran käskystä asetti hän heille Josuan johdattajaksi ja sanoi: "ole vahva ja urhollinen; sillä Herra on sinun kansas." Ja Moses laski kätensä Josuan päälle, joka tähtettiin wiisauden hengellä. Sitte weisafi Moses muistowirtensä ja siunafi Israelin.

Nyt meni Moses Moabin kedoilta Nebon wuorelle, josta on wastapäätä Jerikhoa. Herra näytti hänelle koko maan Danista Zoariin ja Gileadin rajoista hamaan mereen asti lännessä. Ja Herra sanoi: "tämä on se maa, jonka minä wannoin Abrahamin, Isakin ja Jakobin jälkeisille; minä annan sinun sen nyt nähdä silmilläs, waan et sinä sinne tule." Ja Moses Herran palwelija kuoli; Herra hautasi hänen ja ei ole lukaan saanut tietää hänen haintansa. Moses oli 120nen ajastajan wanha; ei hänen silmänsä olleet pimenneet eikä hä-

nen elämänsä neste ollut lakastunut. Israelin lapset itkivät häntä 30 päivää Moabin kedoilla. Ja sitte ei yhtään profeetaa noussut Israelissa niinkuin Moses, jonka Herra tunsi kasvoista niin kasvoihin (Luku 31—34).

Josuan kirja.

49. Baellus yli Jordanin.

Herra puhui Josualle: "nouse nyt ja matkusta tämän Jordanin ylitse; niinkuin minä olin Mosesen kanssa, niin olen minä myös sinun kanssas; ole sinä rohkia ja wahwa."

Papit käiwät edellä kantain liiton arkkia. Koska heidän jalkansa kastuiwat veden syrjään, seisoi wesi ylipuoella koottuna läjässä ja juoksi pois alipuoella. Papit seisahittiwat arkin kanssa keskellä Jordania kuiwan päällä, ja koko Israelin kansa käwi ylitse. Sitte astuiwat papit ylös, ja Jordanin wedet tuliwat siallensa ja juoksiwat niinkuin ennenkin. Israelin lapset pystyttiwät Gilgalissa 12 tiweä, jotka he oliwat ottaneet Jordanista, muistoksi jälkeisillensä. Sitte pitiwät he pääsiäistä ja söiwät maan hedelmästä, ja Manna lakkasi (Luku 1—5).

50. Jerikho. Alhan. Ai.

1. Jerikho oli warustettu kaupunki; sen woittiwat Israelitat ilman miekatta ja joutsetta. 6 päivää käiwät papit arkin edessä, ja kaikki sotawäki ympäri kaupungin, kerta päivässä, mutta 7tenä päivänä 7 kertaa, ja 7nellä kerralla puhalsiwat papit torwiin, ja kaikki kansa huusi; muurit jakosiwat, ja kaupunki woitettiin. Kaikki ihmiset ja eläimet tapettiin, ja kaupunki kirottiin (se on: pyhitettiin) Herralle ja poltettiin; ainoasti kulta ja hopia pantiin tawaraksi Herran huoneesen (Luku 6).

2. Alhan Suudan suwusta otti jotakin kirotusta kalusta.

Josua lähetti miehiä wakomaan Aita. Palattuansa sanoiwat he: "älä anna kaiken kansan sinne mennä; 2000 tahi 3000 woivat lyödä Ain, sillä sen wäki on harwa." Josua lähetti lähes 3000, mutta nämät pakeniwat Ain miesten e-

destä. Kanssa hämmästyhi, ja Jofua lanfesi kaswoillensa Heran arkin eteen, sanoen: "koska Kanaalaiset kuulewat että Isra- el selfänjä kääntää wihollistensa puoleen, piirittäwät he meidän ja häwittäwät meidän nimemme maan päältä. Mitä sitte tekee sinun suuri nimes?" Herra wastasi: "noufe ja sano kansalle: Israel on syntiä tehnyt ja ottanut kirotusta kalusta; sentähden et sinä ole seisowainen wihamiestes edessä, sifji ettäs sen kirouksen siirät pois seastas." Seuraawana aamuna toi Jofua koko Israelin edes sukukuntainsa jälkeen ja heitti arpaa heidän wälillänjä, ja arpa lanfesi Suudan sukuun; sitte heitettiin arpa perhetten wälillä ja wihdoin miesluwun wälillä, ja arpa ilmoitti Akhanin. Jofua sanoi: "mitäs olet tehnyt?" Akhan wastasi: "minä näin kalliin babilonialaisen hameen ja kultaisen soksen, joita minun mieleni teki; ne owat kätketyt majasjani." Koko Israel kiwitti hänen ja poltti mitä hänellä oli. Sitte retki Jofua ja kaiffi sotawäki Aita vastaan, walloitti ja poltti sen. Tawaraa ei kirottu, waan jaettiin kansalle (Luku 7, 8).

51. Gibeonitain kawaluus. Jerusalemin kuningas.

1. Koska Gibeonin asuwaiset kuuliwat miten Jerikhon ja Ain oli käynyt, tuliwat he Jofuan tykö, sanoen: "me olemme sängen kaukaiselta maalta tulleet, tehkääät liitto meidän kanssamme." Jofua wastasi: "ehkä te asutte meidän seassamme, kuinka me taidamme liiton tehdä teidän kanssamme?" He wastasivat: "lähteisjämme kotoa oli leipämme wielä tuore ja on nyt kowa ja homettunut; meidän waatteemme ja kenkämme owat wanhaksi tulleet sen aiwan pitkän matkan tähden." Niin otti Jofua ja päämiehet heidän ewäästänjä ja tefiwät liiton heidän kansansa kysymättä Herraa. Zmen päiwän perästä saiwat he kuulla että asuiwat läsnä, ja kaiffi kansa napisi päämiehiä vastaan. He wastasivat: "me olemme wannoneet heille Herran kautta emmekä taida heitä lyöä kuoliaksi; mutta me teemme heidän halkojen halkaajiksi ja weben kantajiksi seurakunnalle ja Herran huoneelle (Luku 9).

2. Koska Jerusalemin kuningas kuuli että Gibeon oli tehnyt rauhan Israelin kansa, lähetti hän sanan Alle kuninkaalle, ja nämät yhdessä menivät Gibeonia vastaan. Gibeon lähetti sanan Josualle, joka matkusti kaiken yön ja tuli äkisti heidän päällensä. Josua rukoili:

Murinko! seiso alallas Gibeonissa!

Ja kuu Ajalanin laaksossa!

Ja aurinko ja kuu seisahdivat siksi että Israel oli saanut voiton. Ei ole yksikään päivä ollut senkaltainen, ei ennen eikä sitte, jona Herra yhden miehen äänen kuuli (Luku 10).

52. Maan valloitus ja jako. Josuan Kuolema.

7nä vuonna voitti Josua 31 kuningasta. Monta kaupunkia, erinomattain pohjasssa, ja koko Philistea olivat vielä valloittamatta. Mutta Josua oli vanhaksi joutunut, ja Herra käski hänen arvalla jakaa maan 9½ sukukunnan välillä. Kunkin sukukunnan piti sittemmin valloittaman mitä vihollisella oli hänen rajainsa piirissä.

Herran maja pantiin ylös Silossa, jossa ylimmäinen pappi piti asuntaa. Maa lepäsi sodasta, ja Josua kutsui ne 2½ sukukuntaa Siloon, siunasi heidän ja antoi luwan palata kotiin heidän maahansa Gileadissa.

Monta vuotta sen jälkeen kokosi Josua sukukunnat Sichemiin, muistutti heitä Herran hyivistä töistä ja sanoi: "valitkaat teille tällä tänäpäpä ketä palwella tahdotte, joko Herraa taikka pakanain jumalia. Mutta minä ja minun huoneeni palvelemme Herraa." Kanssa vastasi: "me tahdomme palwella Herraa ja olla hänen äänellensä kuulijat." — Sitte kuoli Josua 110nen vuoden vanhana (Luku 11—24).

Tuomarein kirja.

53. Ghud. Debora ja Barak.

1. Israelin lapset palwelivat Herraa niin kauan kuin Josua ja Vanhimmat elivät; mutta toinen sukupolvi tuli,

joka ei ollut nähnyt Herran sunria töitä, ja hyljäsi Herran Jumalansa. He eivät ajaneet pois Kanaalaisia, ottivat heidän tyttäriänsä waimoikfensa ja palwelivat heidän jumalansa. Niin julmistui Herran wiha heitä vastaan, ja hän antoi Eglonille, Moabin kuninkaalle, wallan heidän ylitsensä, niin että heidän täytyi häntä palwella 18 ajastaikaa. Niin huusivat he Herran tykö, joka herätti heille wapahujan, nimeltä Ehud. Käskeyty wiemään lahjoja Eglonille, teki hän itselleen kaksiteräisen miekan ja sitoi sen oikialle kupeellensa, sillä hän oli kurittu. Lahjat annettuanfa kuninkaalle, käänsi hän kotia kohden; mutta palasi Gilgalista takasin ja sanoi: "minulla on jotakin salaista sinulle sanomista, kuningas!" Eglon lähetti kaikki pois tykönsä, ja Ehud sanoi: "minulla on Jumalan sana sinulle." Eglon nousi istuimestansa. Ehud sieppasi miekan wafemmalla kädellensä, pisti kuninkaan läpitse, pääsi tiehensä, kokosi sotajoukon ja pelasti maan, joka sai olla lewossa 80 ajastaikaa (Luku 2, 3).

2. Israelin lapset vielä tekivät pahaa Herran edessä, ja Herra myi heidän Kanaan kuninkaan, Sabinin käteen, joka asui pohjaispuolessa maata. Debora, Prophetissa, tuomitsi Israelia siihen aikaan. Hän lähetti sanan Barakille ja käski hänen mennä Siseraa, Sabinin sodanpäämiestä, vastaan. Barak sanoi: "jos sinä menet yhdessä, niin minäkin menen." Debora wastasi: "minä yksin menen sinun kanssas, mutta kunnia ei tule olemaan sinun; sillä Herra on antawa Sisera waimon käsiin." Barak kokosi 10,000 miestä Taborin wuorella, ja Sisera asettui ynnä 900 rautaista sotawaunuansa Kison-ojan tykönä. Debora käski Barakin mennä alas wuorelta, ja Herra kauhisti niin Sisera ja hänen sotajoukkonsa, että kaikki sotawäki kaatui miekan terällä, ja Sisera itse pakeni jalkasin erään waimon tykö, jonka nimi oli Soel. Tämä kutsui Sisera majaanfa, antoi hänen juoda ja peitti hänen waatteella. Hän oli wäsynyt ja makasi raskaasti; niin Soel otti naulan, meni hiljaksensa lähelle ja löi wafaralla naulan korwan juureen läpitse hänen päänsä, niin että se meni maahan kiini. Sabin joutui niin peräti häwiöön; mutta Debora ja Barak weisajivat jalon woittorunon,

joka loppuu seuraaviin sanoihin: "kaiikki sinun vihollises, Herra, niin hukkuu! mutta ne, jotka sinua rakastavat, olkoot niinkuin aurinko, koska se nousee voimassansa (Luku 4, 5).

54. Gideon.

1. Israelin lapset taas tekivät pahaa Herran edessä, ja he annettiin Midianitain käsiin. Nämät tulivat kameleinensä lufemattomat, niinkuin heinäsiirkat, söivät ja turmelivat kaiman maan kaswon ja karjan, mutta Israelitain täytyi lymytä nuoren luoliin. Silloin huusivat he Herran tykö, joka lähetti enkelinsä Gideonin luokse, ja tämä tappoi nisuja wiinakuurnassa taitaaksensa pian saada säilyhy, jos Midianitat tulisivat. Enkeli sanoi hänelle: "sinä olet wapahtawa Israelin Midianitain kädestä." Gideon vastasi: "minun sukuni on kaikkein köyhin Manassessa ja minä olen kaikkein nuorin isäni huoneessa." Enkeli sanoi: "Herra on sinun kanssas." Niin antoi Gideon puhalttaa sotatorween ja lähetti sanan sukukunnille pohjassessa, ja 32,000 miestä koontui. Mutta Herra sanoi: "hienpaljo on wäkeä sinulla; Israel taitaisi kerskata ja sanoa: oma käteni on minun wapahtanut. Anna nyt huutaa: jokainen pelkuri saa palata kotiinsa." Niin palasi 22,000 kotiinsa, ja 10,000 jäi. Herra sanoi: "wielä on hien paljo; walitse ainoasti 300 miestä." Hän jakoi nämät 300 kolmeen joukkoon ja antoi jokaisen käteen torwen ja sawiastian ja lampun astiassa. Yön sydamessä meni hän joukkoinensa Midianitain leiriin; siellä he puhalsivat torwiinsa, rikkoiwat sawiastiansa ja temmasivat lamppunsa, ja huusivat: "Herran ja Gideonin miekka." Midianitat huusivat ja pakeniwat. Herra käänsi heidän miekansa toinen toistansa vastaan, ja Gideon ajoi heitä takaa, otti kiini ja tappoi 2 heidän kuningastansa.

2. Silloin sanoiwat Israelin miehet Gideonille: "hallitse meitä sinä ja sinun poikas ja sinun poikaspoika." Gideon vastasi: "Herra olkoon teidän hallitsianne! Yhtä minä anon teiltä: kufin antakoon minulle korwarentkaat saaliistansa;" sillä Midianitat kantoiwat kultarentkaita. He lewittiwät waatteen, jonka päälle kufin heitti ne korwarentkaat, jotka hän ryöstä-

nyt oli, ja toivat myös ne purpurawaatteet, joita kuninkaas olivat pitäneet. Gideon teki niistä ihokkaan, ja Israel harjoitti epäjumaluuksia sen kansa (Luku 6—8).

55. Jephtha.

Israelin lapset tekivät syntiä ja palvelivat vieraita jumalia. Herra antoi heidän Ammonitain käsiin, ja heidän tuksansa oli suuri. He huusivat Herran puoleen ja panivat tyttärensä wieraat jumalat pois. Jephtha tehtiin päämieheksi, ja Herran henki oli hänen päällensä. Lähteisään sotaan wihollisia vastaan lupasi hän uhrata Herralle ensimmäisen, joka häntä kohtaaisi hänen huoneensa ovesta, koska hän palaisi kotiin voitolla. Hän palasikin voitolla, ja hänen tyttärensä, hänen ainoa lapsensa, tuli häntä vastaan kanteleilla ja hyppillä. Jephtha rewäsi waatteensa ja sanoi: "ah, minun tyttäreni! sinä sängen surulliseksi saatat minun; sillä minä tein lupauksen Herralle enkä taida sitä peräyttää." Hän wastasi: "suo minun ainoasti 2 kuukautta mennä wuorelle ja hstääni kansa itkeä nuorena lähtväni." Näiden 2 kuukauden perästä täytti Jephtha lupauksensa hänestä, ja siitä tuli tapa että Israelin tyttäret menivät hyls itkemään joka wuosi Jephthan tyttäret, 4 päiwää ajastajassa (Luku 11).

56. Simson.

1. Israelin lapset tekivät vielä pahaa Herran edessä, ja Herra antoi heidän Philistealaisten käsiin. Manoa oli mies Danin sukukunnasta. Herran enkeli ilmestyi hänen waimollensa, sanoen: "tähän asti olet sinä ollut hedelmätöin; nyt pitää sinun synnyttämän pojan, jonka pään päälle partaweitsen ei pidä tuleman; sillä hänen pitää oleman Sumalan Nasiri äitinsä kohdusta ja wapahtaman Israelia Philistealaisten kädessä." Manoa, jolle enkeli myös sitte ilmestyi, sanoi: "jalli, me walmistamme sinun etees wolsan." Enkeli wastasi: "en minä syö; mutta jos tahdot uhrata polttouhrin, niin uhraa se Herralle." — Waimo synnytti pojan ja kutsui hänen Simson, ja Herran henki waiokutti hänessä (Luku 13).

2. Simson näki Timnassa yhden Philistealaisten tyt-

täristä. Sittemmin hänen mennessään sinne pyytämään häntä waimokseensa, tuli nuori jalopeura kiljuin häntä vastaan. Baljain käsin rewäsi hän sen kappaleiksi eikä puhunut siitä kenellekään. Muutamain päivän perästä meni hän isänsä ja äitinsä seurassa sinne häitä pitämään. Hän poikkesi tieltä katsomaan jalopeuran raatoa; ja katso! kimalaispehä oli raadossa sekä hunajata. Simson otti siitä syödäksensä ja antoi isälleen ja äitillensä siitä, waan ei sanonut mistä hän hunajan oli saanut. Häissä oli 30 kansollista. Simson sanoi heille: "minä panen teille arwoituksen; jos te sen minulle näinä 7nä häpäiwänä oikein selittäte, niin minä annan teille 30 juhlawaatetta; jollette sitä taida, pitää teidän antaman minulle 30 juhlawaatetta." He wastasivat: "annas meidän kuulla sinun arwoitukses." Näin se kuului:

Ruoka läski syömäristä

Ja makeus wäkewästä.

Koska he eivät taitaneet arwoitusta selittää, sanoivat he 7tenä päivänä Simsonin waimolle: "haukuttele miestäsi ilmoittamaan meille se arwoitus, muutoin me poltamme sinun ja sinun isäs huoneen tulella; oletteko meidän kutsuneet ryöstääksenne meitä?" Waimo itki ja suuresti waati häntä ja sai niin hänen ilmoittamaan arwoituksen. 7tenä päivänä taisivat sentähden kansolliset wastata:

Mikä on hunajata makiampi?

Mikä jalopeuraa wäkewämpä?

Simson sanoi: "jollette olisi kyttäneet minun wasikalani, ette olisi selittäneet minun arwoitustani." Hän meni Askaloon ja löi siellä 30 Philistealaista, joiden waatteet hän otti ja antoi kansollisille, ja meni wihaisena ylös isänsä huoneeseen (Luku 14).

3. Simsonin waimo annettiin yhdelle niistä 30stä kansollisista. Sen kuultuansa otti Simson 300 kettua kiini, käänsi ne kaksittain hännistä yhteen ja sitoi ketäleen wäliin ja päästi ne Philistealaisten eloon. Nämät juoksiwat ympäri ja polttiwat heidän kylkäänsä ja wiinapuut ja öljypuut. Philistealaiset kostiwat sen niin että polttiwat waimon ja hänen isänsä. Mutta Simson sanoi: "koska te niin teette,

tyllä minä teidän koston." Ja hän löi heitä kovaasti ja a-
 suskeliwuoren rotkossa. Sentähden Philistealaiset retkivät
 Judan maalle, ja Judan miehet menivät Simsonin tykö ja
 sanoivat: "etkö tiedä Philistealaisten hallitsewan meitä?
 kuinka olet sinä tämän meille tehnyt? Me olemme tulleet si-
 nua sitomaan ja antamaan Philistealaisten käsiin." Simson
 vastasi: "wannokaat ettette karkaa minun päälleni." He was-
 tasiwat: "me ainoasti sidomme sinun tukewasti ja annamme
 heidän käsiinsä," ja he sitoivat hänen 2lla nuoralla ja wei-
 wät hänen kuffulalta pois. Philistealaiset tulivat ilakoitien
 häntä vastaan, mutta Herran henki tuli woimalliseksi hänes-
 sä; hän rewäsi nuorat niinkuin ne olisimat olleet poltetut,
 löysi aasin leukaluun ja löi sillä 1000 miestä kuoliaksi. Sit-
 te weisafi hän:

Uasin leukaluulla

Joukot, joukottain —

Uasin leukaluulla

Tuhannen miestä löin (Luku 15).

4. Simson käwi erään waimon tykönä Gasassa. Kau-
 pungin miehet wäijhiwät häntä kaupungin portissa. Puoli-
 yön aikaan nousi Simson, tarttui kaupungin portin owiin ja
 pihtipieliin ja nosti ne telkeinensä, pani olallensa ja kantoi
 ne mäen kuffulalle Hebronin edessä (Luku 16: 1—3).

5. Sitte rupefi hän rakastamaan waimoa, jonka nimi
 oli Delila. Philistealaisten 5 ruhtinasta tuli waimon tykö,
 sanoen: "wiettele häneltä tietääkses misjä hänen suuri wäke-
 wyhtensä on, ja me jokainen annamme sinulle 1100 sikkää." Ja
 Delila sanoi Simsonille: "jano minulle misjä sinun suuri
 wäkwyhtes on." Hän wastasi: "jos joku sitoo minun 7llä
 tuoreella niiniköydellä, tulen minä heikoksi niinkuin muutkin
 ihmiset." Niin sitoi Delila hänen 7llä tuoreella niiniköydel-
 lä hänen nukkuessaan, ja huusi: "Philistealaiset sinun päälles,
 Simson!" Mutta hän rewäsi köydet niinkuin poltetut langat.
 Simson wietтели vielä kahdesti Delilan, sanoen että hän tai-
 dettaisiin sitoa uusilla nuorilla ja palmikoitsemalla 7 suor-
 tuaa hiuksia hänen päästänsä. Silloin sanoi Delila: "kuin-
 ka sinä sanot rakastawas minua?" Ja hän päivä päivältä

waati häntä siksi että hän ilmoitti hänelle kaiken sydämensä ja sanoi: "minun päähäni ei ole ikänä partaweitfi tullut, sillä minä olen Sumalan Nasiri." Koska Delila näki että hän oli ilmoittanut hänelle kaiken sydämensä, lähetti hän sanan Philistealaisten ruhtinoille, jotka toivat rahat, ja antoi hänen maata helmassansa, ajeli hänen 7 hiussuortuaa hänen päästänsä ja huusi: "Philistealaiset sinun päälles, Simson!" Herättyhänsä ajatteli Simson: "minä kirwotan itseni niinkuin ennenkin;" sillä ei hän tietänyt Herran menneen hänen tykönsä pois. Philistealaiset ottivat hänen kiini, puhkasivat hänen filmänsä ja weivät hänen jauhamaan jywiä wankihuoneessa. Kerran koska Philistealaiset wiettiwät suurta juhlaa jumalansa Dagonin templissä, toivat he Simsonin sinne heitä huwittamaan. Hänen hiuksensa oliwat kaswaneet ja hänen woimansa uudistunut. Templi oli rakettu patsoille. Simson rukoili Herraa ja tarttui kahteen kaksimäiseen patsoaseen ja nojasi wahwasti niitä vastaan. Huone kufistui ja tappoi Simsonin hynä hänen wihollisensa, ja niitä, jotka hän tappoi kuollessansa, oli enempi kuin ne jotka hän eläissänsä tappoi (Luku 16: 4—31).

Surkia oli Israelin laita Tuomarein ajalla. Näin loppuu tuomarein kirja: "Silloin ei ollut kuningasta Israelissa; jokainen teki niinkuin hänelle näkyi oikein olewan."

57. Ruthin kirja.

1. Tuomarien hallitessa oli kallis aika maassa, ja eräs mies lähti Bethlehemistä Moabitain maalle, hän ja hänen waimonsa Naemi ja hänen 2 poikaansa. Mies kuoli ja pojat naiwat Moabitain tyttäret, Orpa ja Ruth. 10 vuoden kullessa kuoliwat myös molemmat pojat, ja Naemi lähti kotimaatansa kohden. Orpa ja Ruth seurasiwat häntä. Tielä sanoi Naemi miniwillensä: "palatkaat, tyttäreni, kufin teidän äitinne huoneesen, ja Herra tehköön teille niinkuin te olette tehneet wainaille ja minulle." Orpa palasi; mutta Ruth sanoi: "sinun kansas on minun kansani, ja sinun Sumalas on minun Sumalani; ainoasti kuolema woi meitä erottaa."

Ja he matkustivat kahden Bethlehemiin asti. Koko kaupunki tuli liikkeelle heidän tähtensä, ja kysyttiin: "onko todella tämä Naemi?" Mutta hän sanoi heille: "älkää minua enää kutsuko Naemi (ihana), vaan Mara (kattera); sillä täysin käsin läksin minä täältä, mutta tyhjin käsin on Herra antanut minun palata" (Luku 1).

2. Silloin oli ohran leikkuun aika, ja Ruth meni poimimaan tähtpäitä ja tuli rikkaan miehen pellolle. Miehen nimi oli Boas. Päivän kulussa tuli Boas Bethlehemistä ja tervehti elowäkeä: "Herra olkoon teidän kansanne!" He vastasivat: "Herra siunatkoon sinua!" Boas kysyi wäen päämieheltä: "kenenkä tämä piika on?" Hän vastasi: "se on moabilainen piika, joka Naemia on seurannut Moabin maalta." Boas sanoi elowäelle: "waristelkaat sitomista läpimiten, että hän saisi poimia sen enemmän." Ja Ruthille sanoi hän: "jos sinä janoot, tule tänne ja juo; ja koska ruan aika joutuu, tule tänne ja syö minun leiwästäni." Ruth kysyi: "kuinka olen minä muukalainen löytännyt armon sinun kaswois edessä?" Boas vastasi: "minulle on ilmoitettu kaikki mitä tehnyt olet anopilles, ettäs jätit isäs ja äitäs ja isäis maan ja matkustit kansaan, jotas et ennen tuntenut. Israelin Sumala, jonka siipein alle sinä olet tullut turwamaan, palkitkoon sinua tähdellisesti!"

Koska Naemi ehtoolla sai tämän tietää, sanoi hän: "se mies on meidän läheinen sukulainen ja sinun perintöylkäs; mene ja puhuttele häntä." Ruth meni ja sanoi: "lewitä siipes sinun piikas ylitsä, sillä sinä olet minun perintöylkäni." Boas vastasi: "minä teen mitä sanot; sillä koko kaupunki tietää ettäs olet kunniallinen waimo." Koska elon aika oli ohitse mennyt, nai Boas Ruthin, ja waimot sanoivat Naemille: "sinun miniäs on sinulle parempi kuin 7 poikaa." Ruth synnytti pojan, joka sai nimen Obed. Obed oli Isain isä, ja Dawid Isain poika (Luku 2—4).

* Koska mies Israelissa kuoli jättämättä poikaa jälkeensä, oli hänen welsensä welkapää naimaan lesken. — Laki teki ainoasti welsän welkapääksi naimaan lesken; mutta Ruthin kirjasta nähdään että kansan taowoisja se welwollisuus ulottui muillekin sukulaisille.

Samuelin kaksi kirjaa ja ensimmäinen Aikakirja.

58. Eli ja Samuel.

1. Elkana oli mies Lewin suvusta, jonka vaimo oli Hanna, jolle Herra ei suonut lapsia. Se mies meni vuosi vuodelta Siloon uhraamaan Herralle, ja Hanna oli seurassa. Kerta meni hän murheellisena Templin owelle, missä Eli, joka oli ylimmäinen pappi ja tuomari, istui istuimelansa. Hanna rukoili hartaasti Herraa ja teki tämän lupauksen: "jos Herra antaa minulle pojan, pyhitän minä sen Herralle kaitiksi hänen ikäpäiwiksensä, ja partaweitsen ei pidä hänen päähänsä tuleman." Eli, joka näki hänen rukoilewan, sanoi: "mene rauhaan; Israelin Jumala antakoon sinulle mitä sinä häneltä olet rukoillut!" Niin nonsi hän ja meni matkaansa eikä ollut enää niin murheellinen. Hanna synnytti sitte pojan ja kutsui hänen nimensä Samuel. Koska lapsi oli wieroitettu, wei hän sen Siloon Elille ja ylisti kiitoswirressä Herraa, joka tekee köyhäksi ja joka tekee rikkaaksi, joka kuolettaa ja wirwoittaa, joka alentaa ja ylentää. — Eli oli aiwan wanha; hänellä oli 2 ikkiää poikaa, jotka olivat pappia. Kuullessaan heidän pahoja tekojansa, sanoi hän: "ei niin minun poikani!" waan hän ei heitä kurittanut (1 Sam. 1, 2).

2. Nuorukainen Samuel palveli Herraa Elin edessä ja makasi pyhässä majassa. Herran sana oli kallis siihen aikaan, eikä ollut ilmoituksia. Eräänä yönä, ennenkuin Jumalan lamppu sammutettiin, kutsui Herra Samuelia, ja Samuel, joka ei silloin vielä Herraa tuntenut, juoksi Elin tykö; mutta Eli wastasi: "en minä kutsunut sinua; mene jälleen ja pane maata." Herra kutsui vielä kahdesti Samuelia, joka aina juoksi Elin tykö. Niin hymmäsi Eli että Herra kutsui nuorukaista ja sanoi: "jos sinua vielä kutsutaan, niin sano: puhu Herra! sillä sinun palvelias kuulee." Samuel meni ja pani maata siällensä. Herra kutsui neljännessä Samuelia, joka wastasi Elin käskyn jälkeen. Nyt kuului Her-

ran ääni: "sentähden että Eli tiesi poikansa häpiällisesti elävän eikä fertaakaan heitä kurittanut, tahdon minä lähettää rangaistuksen Elille ja hänen huoneellensa." Kun Eli aamulla sai tiedon Herran tuomiosta, sanoi hän: "Hän on Herra, hän tehköön niinkuin hänelle on keltvollinen!" — Samuel kasvoi, ja Herra oli hänen kansansa. Ja koko Israel hamasta Danista Beerssebaan asti tunsi Samuelin uskolliseksi Herran propheetiksi (1 Sam. 3).

59. Elin kuolema. Samuel Tuomari.

1. Sota nousi Philistealaisten kanssa ja Israel lyötiin. Arkki tuotiin leiriin, ja Elin 2 poikaa seurasi sitä; mutta he lyötiin toistamiseen, ja Philistealaiset ottivat arkin. Eli oli nyt 98-ajastakainen ja istui istuimellansa katsellen pitkin tietä; sillä hän oli pelästykseensä Jumalan arkin tähden. Ja mies, joka oli paennut taposta, tuli huutain: "Israel on lyöty, molemmat poikas ovat kuolleet, ja Jumalan arki on otettu pois." Kuultuansa tämän Jumalan arkista, lankei Eli taapäin ja murssi niskansa ja kuoli. Hän oli ollut tuomarina 40 vuotta (1 Sam. 4).

2. Philistealaiset weivät arkin ja asettivat sen Dagonin templiin. Namulla löhysivät he Dagonin makaawan Herran arkin edessä pää ja kädet hakattuna pois.* Samalla tuli paha tauti maahan, ja he lähettivät 7 kuukauden perästä arkin takaperin ja lahjoja myötä.

Tästä pitäin tuli Samuel tuomariksi; hänen huoneensa oli Ramassa, mutta hän waelsi ympäri ja tuomitsi kansaa (1 Sam. 5—7).

60. Kansa pyytää ja saa kuninkaan.

1. Wanhaksi tultuaan pani Samuel 2 poikaansa tuomareiksi; mutta nämät eiwät waeltaneet hänen teissänsä, ottivat lahjoja ja wäänsivät oikeuden. Niin kaikki Israelin wanhimmat tulivat Samuelin eteen, sanoen: "aseta meille kuningas, joka meitä tuomitsiji ja johdattaiji meitä sodassa."

* Dagonin kuvalla oli kalan ruumis, mutta ihmisen pää ja kädet.

Samuel otti sen pahaksi; mutta Herra sanoi hänelle: "kuule sinä kansan ääntä; sillä ei he ole sinua hyljänneet, vaan minun he hyljänneet owat, etten minä heitä hallitsiji (1 Sam. 8).

2. Niin oli mies Benjaminin suvusta, nimeltä Kis, jolla oli nuori poika, nimeltä Saul. Ei ollut yksikään häntä kunnempi Israelin lasten seasja, ja hartioistansa ylöspäin oli hän pitempi kaikkea muuta kansaa. Kis oli kadottanut muutamia aasintammoja, ja Saul etsi niitä paikka paikasta ja tuli Ramaan, jossa Samuel juuri oli kutsunut usioita aterialle uhrin jälkeen. Päiwää ennen oli Herra ilmoittanut Samuelille: "huomenna täällä ajalla lähetän minä sinun tyköks miehen Benjaminista; woitele se minun kansani Israelin päämieheksi." Koska Samuel näki Saulin, sanoi Herra: "tämä on se mies, josta minä sinulle puhuin." Samuel wei hänen huoneensa ja istutti hänen ylimmäiseksi kaikista niistä, jotka kutsutut oliwat. Seuraavana aamuna otti hän öljyastian, kaasi öljyä hänen päänsä päälle ja sanoi: "Herra on sinun woidellut ruhtinaksi perintönsä päälle." — Saulin mennessä pois Samuelin tykö, tuli Jumalan henki woimalliseksi hänessä, ja Jumala antoi hänelle toisen sydämen.

3. Samuel antoi kutsua kansan kokoon ja asetti sen suvuinsa jälkeen. Niin heitettiin arpa, ja arpa lankefi Benjaminin sukukuntaan. Sitte heitettiin arpa Benjaminin sukujen välillä ja wihdoin sen tawatun suvun miesten välillä, ja arpa lankefi Saulin päälle. Samuel asetti hänen kansan keskelle ja sanoi: "tässä näette kenen Herra on walinnut!" Ransa huusi: "eläköön kuningas!" Niinoasti monikahdat Jumalattomat sanoiwat: "pitääkö Saulin meitä hallitseman?" eikä he tuoneet Saulille mitään lahjaa. Mutta hän teeskeli niin kuin ei hän sitä kuullutkaan olisi (1 Sam. 9, 10).

61. Saul wahvistetaan kuningaksi. Samuel laakaa olemasta tuomari.

1. Nahas, Ammonin kuningas, piiritti Zabesta Gileadissa. Kaupungin miehet sanoiwat Nahakselle: "tee liitto meidän kanssamme, niin me palwelemme sinua;" mutta hän pani ehdoksi että hän puhkaisiji oikian filmän jokaiselta asu-

jamelta "häväistykseksi kaikelle Israelille." He lähettivät sanan Saulille. Hän tuli juuri kedolta käyden härkänsä jälissä ja sai tämän sanoman. Herran henki tuli Saulissa voimalliseksi, ja hän otti parin härkiä, leikkasi ne kappaleiksi ja lähetti sanansaattajat ympäri kaiten Israelin ja käski sanoa: "näin pitää tehtävän sen härille, joka ei seuraa Saulia ja Samuelia." Herran pelko lankefi kansan päälle, että se lähti ulos niinkuin yksi mies. Nahas lyötiin, ja hänen sotajoukkonsa hajotettiin niin ettei kahta yhteen jäänyt. Niin kansa sanoi Samuelille: "kutka ne owat, jotka sanoivat: pitääkö Saulin meitä hallitseman? antakaat ne tulla esiin tappaaksemme." Mutta Samuel sanoi: "ei tänäpänä pidä yhdenkään kuoleman; sillä tänäpänä on Herra tehnyt autuuden Israelissa (1 Sam. 11).

2. Nyt sanoi Samuel kaikelle Israelille: "minä olen kuullut teidän äänenne ja asettanut teille kuninkaan. Tässä seisoo minä; vastatkaat minua Herran ja hänen voideltunsa edessä: olenko minä kenenkään härkää ja aasia ottanut, olenko ketään sortanut, olenko lahjoja ottanut ja silmäni antanut soaista?" Kanssa vastasi: "et sinä ole mitään semmoista tehnyt." Samuel waroitti kansaa ja lausui olemasta tuomarina (1 Sam. 12).

62. Herra hyljää Saulin. Dawid woidellaan kuninkaaksi.

1. Samuel sanoi Saulille: "Herra tahtoo etsiskellä Amalekia siitä mitä hän teki Israelille Egyptistä tullessa. Mene siis nyt ja hukuta kaikki mitä hänellä on äläkä säästä mitään ihmisistä eikä karjasta." Saul löi Amalekitat ja otti kiini heidän kuninkaanensa Agagin, mutta säästi hänen ja mitä parasta oli karjasta. Samuel kohtasi Saulin, joka tuli häntä vastaan, näin sanoen: "minä olen täyttänyt Herran sanan." Samuel sanoi: "mikä on siis tämä lammasten määkynä ja karjan ammuminen, jonka minä kuulen?" Saul vastasi: "kanssa säästi niitä uhrataksensa Herralle." Samuel sanoi: "kuuliaisuus on parempi kuin uhri, ja totella parempi kuin oinasten lihawuus; sillä tottelemattomuus on noituuden

synti, ja vastahakoisuus on taifaus ja epäjumalan palvelus; ettäs olet hyljännyt Herran sanan, on hän sinun myös hyljännyt, ettei sinun enää pidä kuningasna oleman." Samuel antoi tappaa Agagin eikä nähnyt enää Saulia luomapäiväänsä asti; sillä hän murhetti Saulista (1 Sam. 15).

2. Herra sanoi Samuelille: "tähtä sarwes öljyllä ja mene Bethlehemiin ja woitele Dawid, Isain nuorin poika, kuninkaaksi Saulin jälkeen. Sinne tultuansa katsoi hän Dawidin weljeä ja ajatteli: "tosin tämä on Herran woideltu." Mutta Herra sanoi: "älä katso hänen muotoansa elikä suurta kokoansa; minä olen hyljännyt hänen; sillä ei se ole niinkuin ihminen näkee, sillä ihminen näkee mitä filmäin edessä on, mutta Herra katsoo sydämeen." Sitte osotti Herra 8sta weljeksistä nuorinman, Dawidin, jonka Samuel woiteli; ja Herran henki tuli Dawidiin siitä päivästä. Mutta Herran henki lähti Saulista, ja paha henki waiwasi häntä Jumalalta. Palweliat toivat Dawidin, joka taifi hywin soittaa kanteletta. Koska paha henki tuli Saulin päälle, otti Dawid kanteleen ja soitteli; niin Saul wirwoitettiin ja tuli paremmaksi, ja paha henki lähti hänestä (1 Sam. 16).

63. Dawid ja Goliath.

1. Taas shtthi sota Philistealaisia vastaan. Niiden seassa oli wäkewä sankari, nimeltä Goliath, joka oli 6 kynnärää ja kämminen leweyttä pitkä *, ja hänen keihäänsä warssi niinkuin kankaan orsi. Hän käwi 40 päivää leirin edessä ja häwäisi Israelia, sentähden ettei fukaan tohtinut käyda häntä vastaan. Leirisjä sanottiin että kuningas antaisi tyttärensä sille, joka hänen woittaisi.

2. Isain 3 wanhinta poikaa oli sotawäessä; Dawid, nuorin weljeksistä, oli palannut Bethlehemiin kaitsemaan isänsä lampaista. Isä sanoi hänelle: "ota tämä mitta kuituaituita tähkäpäitä ja nämät 10 leipää ja kiiruhda leiriin weljeis tykö, ja nämät 10 tuoretta juustoa kanna päämiehesse."

* Suudalaisten kynnärä lasketaan olleen 18 suomalaista tuumaa. Goliathin mitta nousi siis yli 4½ kynnärän; mutta pitempiäkin ihmisiä on tawattu.

Tultuansa leiriin kuuli Dawid Goliathista ja kuniikaan tyttärestä ja tarjousi lähtemään sankaria vastaan. Saul sanoi: "sinä olet nuorukainen, waan hän on sotamies hamasta nuoruudestaan." Dawid wastasi: "terta kaitsin minä isäni lampaita; ja tuli jalopeura ja karhu ja wei lampaan laumasta. Mutta minä juoksin sen perästä ja tapoin sen ja temmasin lampaan sen suusta. Herra, joka minun pelasti jalopeuran ja karhun käjistä, hän pelastaa minun tämän Philistealaisen käjistä." Saul sanoi sitte: "mene, ja Herra olkoon sinun kanssas!" Dawid otti sauwan ja linkonsa ja walitsi ojasta 5 siliätä kiveä ja käwi Philistealaista vastaan, joka huusi: "olenko minä koira ettäs tulet sauwalla minua vastaan?" Ja hän kiroili Dawidia jumaliensa kautta. Dawid wastasi: "sinä tulet minua vastaan miekalla ja keihäällä ja kilwellä; waan minä tulen sinun tyköös Herran Zebaothin * nimeen. Tänäpänä pitää koko tämän seurakunnan hymmärtämän ettei Herra auta miekan ja keihään kautta." Sitte asetti hän kiwen linkoonsa ja paistasi Goliathia otsaan, että hän lankefi maahan. Dawid juoksi ja otti hänen miekkansa ja hakkasi poikki hänen päänsä. Philistealaiset, nähtyänsä heidän sankarinsa kaatuneeksi, pakeniwat. Israelin miehet ajoiwat heitä takaa, löiwät monta ja ryöstiwät leirin. — Sonathan, Saulin poika, mieltäwi Dawidiin ja rakasti häntä niinkuin omaa sydäntänsä. Saul asetti hänen sotamiestensä päämieheksi (1 Sam. 17).

64. Saulin kavaluus Dawidia kohtaan.

Koska Dawid palasi lyömästä Goliathin, lauloiwat waimot:

Saul löi 1000,

Ja Dawid 10,000.

Tästä närkästyi Saul suuresti: "He owat antaneet Dawidille 10,000 ja minulle 1000; vielä hän kuniikaankin waltakunnan saa." Ja Saul katsoi julmasti Dawidin päälle siitä päivästä ja aina sitte. — Seuraawana päivänä wai-

* Zebaoth merkitsee taiwaan sotajoukkojen Jumalaa.

wasi taas paha henki Saulia, ja hän oli niinkuin wimmattu. Dawid soitteli, niinkuin hänen jokapäiväinen tapansa oli, Saulin edessä. Tämä syöksi keihäänsä naulitaksensa Dawidin seinään; mutta Dawid wältti ja pelästui.

Dawid ei saanut Saulin wanhinta tyttäätä; mutta nuorempi Mikhal rakasti häntä. Koska se Saulille ilmoitettiin, kästi hän palveliansa sanoa Dawidille: "kuningas antaa sinulle Mikhalin; huomenlahjaksi waatii hän 100 Philistealaista;" sillä Saul ajatteli Dawidin hufuttaa Philistealaisten kätten kautta. Dawid löi 200 Philistealaista ja sai Mikhalin puolisojensa.

Paha henki tuli taas Saulin päälle, ja toistamiseen koki hän pistää Dawidin seinää vastaan. Jonathan puhui parhain päin Dawidista; mutta Saul paiskasi keihään poikansa perään. Jonathan meni Dawidin tykö, wahwisti häntä Jumalassa ja sanoi: "sinä tulet Israelin kuninkaaksi, ja minä olen likin sinua" (1 Sam. 18—20).

65. Saul wainoo Dawidia.

Nyt oli Dawidille ja Jonathanille käynyt selwäksi että Saul oli lujasti päättänyt tappa Dawidin, joka sentähden otti pakonsa Engedin korpeen. Saul otti 3000 walittua miestä ja lähti etsimään Dawidia Engediin, jossa hän meni luolaan; mutta Dawid ja hänen miehensä istuivat luolan perällä. Hänen miehensä sanoivat: "tänäpäni on Herra antanut wihamiehes sinun käsiis." Dawid wastasi: "olkoon laufana minusta että minä satuttaisin käteni Herran woi deltuun," ja hän meni waan ja leikkasi salaa kappaleen Saulin waatteen liepeestä. Saulin mentyä ulos luolasta meni Dawid hänen jälkeensä ja huusi: "minun herrani kuningas!" ja näytti hänelle waatteen kappaleen. Saul wastasi: "eikö se ole sinun äänes, poikani Dawid?" ja korotti äänensä ja itki. Ja hän sanoi: "sinä olet hurstaampi minua; sillä sinä kostat pahan hywällä. Minä tiedän sinun tulewan kuninkaaksi Israelissa; wanno siis nyt minulle ettes häwitä minun sukuani!" Dawid teki niin, ja Saul palasi kotiinsa (1 Sam. 24).

66. Dawid ja Abigail.

Nabal oli mies, jonka karja kävi Karmelin vuorella länteen Engedistä, ja hänellä oli 3000 lammasta ja 1000 wuohia. Näitä oli Dawid ja hänen miehensä suojelleet korwessa. Kuultuansa Nabalın keritsewän lampaitansa lähetti Dawid sanan hänelle pyytäin elatusta itsellensä ja miehillensä. Nabal wastasi: "kuka on se Israin poika? Nyt on monta palveliaa, jotka jättävät isäntänsä; pitäiskö minun ottaman leipäni, juomani ja teuraani, jonka minä keritsiöileni olen teurastanut, ja antaman miehille, joita en minä tiedä kusta he tulleet owat?" Saatuansa tämän tietää warusti Dawid 400 miestä ja matkusti Nabalia vastaan. Mutta Nabalın waimo, Abigail, joka oli saanut tiedon miehensä wastauksesta, kiiruhti panemaan runsaan lahjan aasien päälle ja ratfasti salaa Karmelia kohden. Nähtyänsä Dawidin astui hän nopiasti alas aasin selästä, lankei hänen jalkainsa juureen ja rukoili: "ah, herrani! älä suutu tälle tyhylle miehelle! Ota vastaan tämä lahja jaettawaksi palvelioilles!" Dawid wastasi: "siunattu ole sinä, joka minun tänäpänä esitit werta wuodattamasta ja kostamasta omalla kädelläni."

Nabal wietti sillä aikaa huoneessansa pitoa niinkuin kuningas ja tuli juuri kowin juowuksiin. Mutta huomeneltain, koska Nabal oli wiinasta kaljennut ja saanut kaikki tietää waimoltansa, waipei hän halwattuna ja kuoli 10nen päivän perästä, ja Abigail tuli Dawidin puolisoiksi (1 Sam. 25).

67. Saul taas wainoo Dawidia.

Saul lähti taas etsimään Dawidia ja sioitti itsensä Karmelin lähelle. Dawid kysyi: "kuka menee minun kansani Saulin tykö leiriin?" Abisai, Joabin weli, sanoi: "minä menen kanssas." Niin meniwät he molemmat yöllä leiriin ja tuliwat waunupiirin sisään, missä Saul ja hänen päämiehensä Abner makasivat. Abisai tahtoi syöstä keihäänsä Saulin läpitse, mutta Dawid kielsi sen: "kuka taitaa satuttaa kätensä Herran woideltuun ja päästä rangaisematta?" Hän otti ainoasti keihään ja wesiinaljan kuninkaan päänalusen

wierestä, ja he meniivät matkaansa eikä kukaan heitä huomannut; sillä Herralta oli tullut syvä uni heidän päällensä. Dawid meni kauas kuffulalle ja huusi sieltä Abnerille: "miksi varjellut Herraas kuningasta? kussa on kuninkaan keihäs ja wesimalja, jotka olivat hänen päänalufensa wieressä?" Saul tunsi Dawidin äänen ja huusi: "tule takasin, poikani Dawid! sillä en minä sinun enää tee pahaa." Dawid vastasi: "tuleen yksi palvelioista ja ottakaan kuninkaan keihäs."

Dawid ajatteli sydämessänsä: "kuitenkin minä jonakin päivänä joudun Saulin käsiin; ei ole minun parempaa kuin mennä ojetis Philistealaisten maalle." Niin nousi Dawid miehinensä ja tuli Philisteaan ja oleskeli siellä Saulin kuolemaan asti (1 Sam. 26, 27).

68. Saulin kuolema.

1. Samuel oli kuollut ja haudattu Ramassa, ja Saul oli ajanut noidot ja welhot pois maasta.

Philistealaiset nudistivat sodan ja asettivat leirinsä Israelin kedolle, mutta Saul sioittui Gilboan vuorelle. Saul oli suuresti hämmästynyt ja kysyi Herralta; mutta ei Herra mitään häntä wastannut. Saul sai tietää että Endorisfa oli waimo, joka nosti kuolleitten haamuja. Hän muutti waatteensa, otti 2 miestä seuraansa ja tuli yöllä waimon tykö ja sanoi hänelle: "nosta se ylös minulle, jonka minä sanon." Waimo vastasi: "sinä tiedät kyllä kuinka Saul on häwittänyt noidot ja welhot maasta; miksi siis tahdot minua paulaan?" Saul wainoi: "ei tämä lueta sinulle pahuudeksi!" Waimo kysyi: "kenen minä nostan sinulle?" Saul vastasi: "nosta minulle Samuel." Koska waimo näki Samuelin, huusi hän suurella äänellä: "miksi olet minun pettänyt? sinä olet Saul." Kuningas sanoi: "älä pelkää; mitäs näet?" Waimo sanoi: "minä näen aaween nousewan maasta ylös." Saul kysyi: "kuinka hän on muotoansa?" Waimo vastasi: "wanha mies nousee maasta ylös ja on waatetettu hameella." Niin ymmärssi Saul sen olewan Samuelin ja kumarssi kaswoillensa maahan. Samuel sanoi: "miksi olet waiwannut minua nostaen minua?" Saul sanoi: "minä olen suuressa ahdistus-

sessä Philistealaisten tähden; Sumala on minusta luopunut eikä vastaa minua." Samuel fanoi: "mitäs kysyt minulta? Tosin Herra on sinusta luopunut sentähden ettes täyttännyt hänen wihansa julmuutta Amalekia vastaan. Huomenna pitää sinun ja sinun poikas oleman minun tykönäni, ja Herra antaa Israelin sotajoukon Philistealaisten käsiin." Kohta kaatui Saul äkisti maahan niin pitkäksi kuin hän oli; hän oli peräti hermoton, sillä hän ei ollut mitään syönyt koko vuorokautena. Waimo walmisti ruokaa ja waati hänen syömään. Vielä samana yönä palasi Saul miehinensä leiriin (1 Sam. 28).

2. Philistealaiset hyökkäsivät, Israelitat pakenivat, ja paljo lankefi lyötyinä Gilboan wuorella. Jonatan ja 2 hänen welsjeänsä oliwat kaatuneet, ja Saul pahoin haawoitettu joutsimiehiltä. Siinä fanoi Saul aseensa kantajalle: "pistä miekkas minua läpitse." Mutta tämä ei tohtinut sitä tehdä, jonka tähden Saul asetti miekan rintansa vastaan ja syöksii siihen, ja aseensa kantaja teki samaten. Seuraawana päivänä tuliwat Philistealaiset kaatuneita ryöstämään, hakkasiwat Saulin pään pois ja ripustiwat ruumiin Bethsan muurin päälle; mutta Sabeksen asujamet meniwät yöllä sisään, ottiwat ruumiin ja hautasiwat Sabeksesja (1 Sam. 31).

69. Dawid tulee kuninkaaksi (1055 e. Kr.)

Hänen suuruutensa ja woimansa.

Kuultuansa että Saul ja Jonathan oliwat kaatuneet, runoili Dawid walituswirren, jossa kuuluu: "Israelin tyttäret, itkekääät Saulia! Jonathan, minun welsjeni, sinä olit minulle juuri rakas!"

Dawid lähti Philisteasta Hebronin, ja Judan miehet tuliwat sinne ja woiteliwat hänen kuninkaaksi. Mutta Abner asetti Isbosetin, Saulin pojan, kuninkaaksi muiden sukukuntain hylitse. Kun Isboset sitte 7 wuoden ja 6den kuukauden perästä tapettiin omiltansa, tuliwat kaikki sukukunnat Hebronin ja woiteliwat Dawidin kuninkaaksi koko Israelissa. — Jerusalemin oli vielä Kanaalaisten wallasssa. Dawid ja hänen miehensä meniwät sitä vastaan, ryntäsivät linnan Zion,

ja Joab oli ensimmäinen, joka nousi muurin päälle. — Hiram, Tyron kuningas, lähetti Dawidille cedripuita, puuseppiä ja kivenhakkaajia, jotka hänelle rakensivat kuninkaallisen hovin Zionilla, joka siitä kutsuttiin Dawidin kaupungiksi. Hän tuotti liiton arkin kanteleen ja trumpujen soitolla ja hyppyllä Jerusalemiin ja ajatteli rakentaa templin Herralle; "katso," sanoi hän, "minä asun cedripuisessa huoneessa ja Sumalan arkki asuu teltissä." Herra sanoi propheetalle Nathanille: "mene ja sano Dawidille: ei sinun pidä minulle rakentaman huonetta asuakseni; sillä sinä olet paljo werta wuodattanut. Koska sinun aikas on täytetty, pitää sinun poikas rakentaman minulle huoneen, ja minä wahwistan hänen waltakuntansa ijanikaikkisesti. Minä olen hänen isänsä, ja hän on minun poikani. Sinun waltakuntas ja sinun istuimes on wawana pysywä ijanikaikkisesti." Niin sai Dawid ainoasti hankkia cedripuita, kulta, hopiaa ja kalliita kiviä templin warakki. — Dawid woitti wähitellen kaikki kansakunnat ympäristönsä ja hallitsi wihdoin Euphratista aina Egyptin rajaan saakka. — Kaikkea kansaansa kohtaan toimitti hän laia ja oikeutta, ja hän muisti Jonathanin ja sanoi hänen pojalleensa: "minä annan sinulle kaikki Saulin pellot, ja sinä saat jokapäiwä syödä minun pöydästäni." — Hän oli Israelin walo ja hlewlin runonieikka, ja useimmat kauniit psalmit owat häneltä (2 Sam. 1—9).

70. Dawidin lankeemus.

1. Joab piiritti Ammonin pääkaupunkia, ja Uria oli hänen sotawäessänsä. Eräänä ehtoopuolena käyskenteli Dawid huoneensa katolla ja näki Bathseban, Urian waimon, joka oli kylpemässä. Dawid tuotti hänen ja teki huorin hänen kansansa, kutsui Urian Jerusalemiin, kyseli uutisia sodasta ja syötti ja juotti häntä. Sitte lähetti hän hänen takasin leiriin, kirjoittain Joabille käskyn panemaan Urian kowimman sodan eteen, että hän lyöläisiin ja kuolisi. Joab oli käskylle kuuliainen, ja Uria tapettiin. Saatnansa tästä sanoman lausui Dawid: "mieikka syö nyt yhden, nyt toisen." Murhepäiwäin kuluttua otti Dawid Bathseban waimoksensa, joka

hänelle pojan synnytti. Mutta se työ, jonka Dawid teki, oli paha Herran edessä.

2. Herra lähetti propheetan Nathanin Dawidin tykö, ja hän jutteli: "katso miestä asui samassa kaupungissa, toinen rikas ja toinen köyhä. Rikkaalla oli paljo lampaista ja karjaa; mutta köyhällä ei ollut mitään muuta kuin yksi vähä karitsa, joka söi hänen leipänsä palasta ja joi hänen juomastiansansa ja makasi hänen sylisänsä, ja se oli hänelle niin kuin tytär. Mutta koska rikkaalle miehelle tuli vieras, ei raskinnut hän ottaa omista lampaistansa ja karjastansa, mutta otti sen köyhän miehen lampaan ja valmisti wieraalle." — Dawidin wiha julmistui suuresti, ja hän sanoi: "se mies, joka sen teki, on kuoleman lapsi. Myös pitää hänen maksaman neljäkertaisesti sen lampaan." Nathan vastasi: "sinä olet se mies. Urian olet sinä tappanut Ammonitan miekalla, ja hänen waimonsa olet sinä ottanut emännäkses." Dawid sanoi: "minä olen syntiä tehnyt Herraa vastaan." Nathan vastasi: "Herra on sinun syntis ottanut pois, ei sinun pidä kuoleman; mutta ettäs tämän työn kautta saatit Herran wiholliset pilkkaamaan, pitää sen pojan, jonka Bathseba on synnyttänyt, totisesti kuoleman." — Dawid nöyhdytti itsensä Herran edessä ja rukoi armaa siinä wirressä, joka on 51 psalmin lopulla * (2 Sam. 11, 12).

71. Absalonin kapina.

1. Absalon, Dawidin poika, oli kaunein mies Israelissa; hamasta kantapäystä päälakeen asti ei ollut yhtäkään wirheä hänessä. Hänen hiuksensa kaswoivat niin rajusti että ne joka wuosi oliwat kerittävät, ettei ne hänelle tulisi ylön raskaksi. Waikka isä häntä suuresti rakasti ja kärski hänen hurjapäisyyttänsä, tahtoi hän kuitenkin tehdä itsensä kuninkaaksi isänsä siaan. Hän hantki itselleen waunut ja hewoset ja 50 edellä-juoksijaa. Hän nousi warhain huomeneltain ja asettui howin portin wiereen, ja koska jollekin oli asiaa tulla kuninkaan tykö oikeuden eteen, rupefi Absalon häntä puhuttelemaan

* Katso 87, N:o 3.

ja sanoi: "sinun astias on oikia ja selkiä, mutta ei siitä ole menemistä kuninkaan tykö. Jos minä kuningas olisin, auttaisin minä jokaisen oikeuteensa." Koska joku läheni häntä kumartamaan, otti hän sen syliinsä ja antoi sen suuta. Ja niin warasti Absalon Israelin miesten sydämet isältänsä. Hän teki myös wahwan liiton Akitophelin, Dawidin neuwonantajin, kanssa ja matkusti joukkonensa Jerusalemia vastaan. Dawidin tähtyi paeta poikansa edestä. Wanha kuningas sanoi: "Herra tehköön minulle mitä hän tahtoo," ja meni paljain jaloin yli Kidronin ojan ylös Öljymäkeä kohden, ja kanssa seurasi häntä itkein. Hän pyhyi wanhan Husain menemään takasin kaupunkiin ja tekemään Akitophelin neuwon tyhjäksi. Ja Husai, Dawidin ystävä, palasi Jerusalemiin.

2. Akitophel sanoi Absalonille: "minä walitsen 12000 miestä ja lähden ajamaan Dawidia takaa ja karkean hänen päällensä niin kauan kun hän on wäsynyt ja pelästykseksä." Tämä neuwo oli Absalonin mieleen, mutta hän tahtoi ensin kuulla Husain ajatusta. Hän wastasi: "sinä tunnet hywin isäs ja hänen miehensä; ne owat wäkewät ja nyt wihaiset niinkuin karhu, jolta pojat owat otetut pois. On myös sinun isäs sotamies, joka ei hüttele wäkensä kanssa. Jos nyt tapahtuisi että alussa sinun wäkeäs kaatuisi, sonotaisiin kohta: Absalonin sotawäki on lyöty! Sen neuwon minä annan ettäs kokoot kaiken Israelin, ja sitte karkaamme hänen päällensä." **Herra asetti sen niin että Akitophelin hywä neuwo estettiin, saattaaksensa Absalonille onnettomuuden.** Dawid sai aikaa päästäksensä yli Jordanin ja koottaksensa sotajoukon. Akitophel meni pois ja hirtti itsensä.

3. Dawid asetti Soabin sotajoukkonsa päämieheksi ja sanoi: "kohdelkaat simiästi nuorukaista." Rowa sota shttyi Ephraimin metsästä; Absalon lyötiin peräti ja pakeni; hän ratsasti suuren tammen alitse, hänen päänsä tarttui oksiin, ja hän jäi rippumaan taiwaan ja maan välillä, mutta muuli, jolla hän ratsasti, juoksi matkaansa hänen altansa. Soab juoksi paikalle ja pisti 3 keihästä Absalonin sydämeen. Saatuansa Soabilta sanoman tästä itki Dawid ja sanoi: "Absalon! o joska minä olisin kuollut sinun edestäs: o Absalon,

minun poutani, minun poikani!" — Dltuansa kuninkaana 40 ajastaitaa kuoli Dawid ja haudattiin Dawidin kaupunkiin, ja Salomo, Bathseban poika, tuli kuninkaaksi isänsä jälkeen (2 Sam. 14: 19—19).

Kaksi kuningasten kirjaa ja toinen Aikakirja.

72. Salomon wiisaus ja hallitus.

Herra ilmaantui Salomolle unessa ja sanoi: "ano mitä minä sinulle annan." Salomo anoi wiisautta. Wähän jälkeen tuli 2 waimoa hänen eteensä; he asuiwat yhdessä huoneessa ja molemmat oliwat synnyttäneet lapsen. Toinen niistä makasi yöllä lapsensa kuoliaksi, nousi ylös ja otti toiselta lapsen ja pani oman kuolleen lapsensa siaan. Molemmat kiistiwät nyt oman lapsensa elävän. Salomo sanoi: "tuokaat minulle miekka," ja miekka tuotiin kuninkaan eteen. Ja Salomo sanoi: "jakakaat elävä lapsi kahtia ja antakaat puoli kummallekin." Silloin huusi toinen: "ah, minun herrani, antakaat hänelle se elävä lapsi ja älkäätkä suinkaan tappako sitä." Mutta toinen sanoi: "jaettakoon se kahtia, ei minulle eikä hänelle pidä sitä annettaman." Silloin tuomitsi Salomo sanoen: "lapsi annettakoon sille, joka sen tahtoi elämään; sillä se on hänen äitinsä." Kaikki Israel kuuli sen tuomion ja pelkäsi kuningasta; sillä he näkiwät että Sumalan wiisaus oli hänessä. — Salomo oli wiisaampi kuin Egyptiläiset ja kaikki muut. Hän puhui 3000 sanalaskua ja hänen wirsiänsä oli 1005; hän kirjoitti puista, cedristä, joka kasvaa Libanonilla, hamaan Sjopiin asti, joka seinästä kasvaa; hän kirjoitti eläimistä ja linnuista, matelywaisista ja kaloista. Hän oli alituisessa rauhassa ja Israel asui turvassa, kufin wiinapuunsa ja wiikumapuunsa warjossa. — Hän woi pitää 12000 hewosmiestä ja suurenlaista howia; * sillä kaikki kan-

* Hänen howisjansa kului joka päivä: 90 tynnyriä jauhoja, 30 härää ja 100 lammasta, paitsi peuroja, metsäwuohia ja lihoitettuja lintuja.

fat Euphratista Egyptiin rajaan asti oliwat hänelle werolliset ja toiwat hänelle lahjoja (1 Kun. 3, 4).

73. Salomon templi. Hänen jaloutensa ja lankeemuksensa.

Salomo rakensi Herralle templin Morian vuorella. Se oli 60 kyhnärää pitkä, 20 kyhnärää lewiä ja 30 kyhnärää korkia ja siis noin kahta kertaa suurempi kuin pyhä maja. Se oli myös jaettu Kaikkein Pyhimpään, johon arkki asetettiin, ja Pyhään. Se oli rakettu hakatuista kivistä, ja sisältä oli se laudoitettu cedrillä ja silattu kullalla. Sen ympärillä oli ensin pappien esikartano ja sen ulkopuolella kansan esikartano. Walmiiksi saatu sen kumarsti Salomo polwillensa ja rukoi li: "Herra! Taiwaat ja taiwasten taiwaat ei woi sinua käsittää; kuinka siis tämä huone, jonka minä rakensin, sen tekisi? Mutta kuule siellä taiwaassa, kussas olet, palwelias hartaat rukoukset, joita he tässä paikassa rukoilewat. Ja jos joku muukalaisista, joka ei ole Israelista, tulee rukoilemaan tähän huoneeseen, kuule myös hänen rukouksensa, että kaikki kansat maan päällä tuntisivat sinun nimes ja pelkäisivät sinua niinkuin sinun kansas Israel."

Salomo rakensi myös kuningaskunnan linnan, joka niinkuin templitin oli hakatuista kivistä ja laudoitettu cedrillä. Hän harjoitti kauppaa kaukaisissa maissa ja ansaitsi suuret rikkauudet. — Hänen nimensä oli kuuluisa kauas ja kuningatar Sabasta tuli oppimaan häntä. Salomo wastasi kaikkiin hänen salattuihin sanoihinsa, ja kuningatar hämmästyhi vielä enemmin hänen wiisaudestansa ja jaloudestansa.

Mutta Salomo ei ollut uskollinen loppuun asti. Hän rakasti usioita pakanallisia waimoja; hänellä oli 700 ruhtinallista emäntää ja 300 jalkawaimoa. Salomon wanhetessa käänsiwät nämät hänen sydämensä wierasten jumalien perään, ja hän rakensi aiwan Jerusalemin lähelle alttarin Moabilais-ten ja Ammonilaisten kauhistawille epäjumalille. Tästä wihastui Herra, mutta ainoasti Dawidin tähden ei Herra häneltä ottanut pois waltakuntaa. — Salomo hallitsi 40 aast-

aikaa ja meni isäinsä tykö ja haudattiin hänen isänsä Dawidin kaupunkiin (1 Kun. 5—11).

74. Rehabeam. Waltakunta jaetaan (975 e. Kr.)

Koko Israel kokoontui Sikkemiin tekemään Salomon pojan, Rehabeamin, kuninkaaksi, ja sanoi: "sinun isäs ijes oli raskas; huojenna se meiltä, niin me palvelemme sinua." Hän vastasi: "menkää pois Steen päiwään asti." Hän piti neuwoa wanhinten kanssa, jotka hänen isänsä neuwonantajina olivat olleet; ja nämät sanoivat: "jos sinä tänäpäinä noudatat kansan mieltä, niin he owat sinun palvelias kaiken elin-aikas." Sitte kysyi hän neuwoa nuorukaisilta, jotka hänen kansansa kaswaneet olivat, ja heidän neuwonsa jälkeen wastasi hän Stena päiwänä: "minun isäni ijes oli raskas, mutta minä lisään vielä sen raskautta; minun isäni on teitä kurittanut ruoskilla, waan minä kuritan teitä stor-pioneilla." Tästä wastauksesta närkästyi kansa suuresti, ja 10 sukukuntaa walitsi Serobeamin kuninkaaksensa; ainoasti Juda ja Benjamin pysyiwät Rehabeamille uskollisina Dawidin tähden. Rehabeam kokosi sotajoukon sotiaksensa Serobeamia vastaan, mutta Herra lähetti prophetaan ja käski sanoa hänelle: "älkää menkö sotimaan teidän weljiänne vastaan, waan palatkaan jokainen kotiansa; sillä se on minulta tapahtunut." Niin palasiwat he kotiinsa Herran sanan jälkeen. — Samaria tehtiin 10nen sukukunnan eliä Israelin waltakunnan pääkaupungiksi, mutta Jerusalemin pysyi pääkaupunkina 2lla sukukunnalla eliä Judan waltakunnassa (1 Kun. 12: 1—24).

Israelin waltakunta.

75. Serobeam.

Serobeam ajatteli sydämessänsä: "jos tämä kansa menee Jerusalemiin uhraamaan, saattaa sen sydän kääntyä takasin Dawidin suwun puoleen." Sentähden rakensi hän kultaisten wafkan Daniin ja toisen Betheliin, ja kansa meni sinne ja

uhrafi niille. Lewitat jättiwät wapaehtoisesti perintömaansa Iſraeliſſa ja tuliwat Judaan. Mutta Herra uhrafi näin ſanoen: "Jerobeam! ſinä olet tehnyt itselles wieraita jumalia; ſentähden minä hukutan peräti ſiun ſukuſ." Hänen poikansa toſin tuli kuningaaksi hänen jälkeensä, mutta tapettiin, ja koko ſuku häwitettiin. Sitte tuli kuningaita muista ſuwuista, kaikkiaan 19 kuningasta, mutta kaikki oliwat he jumalattomia ja palweliwat wieraita jumalia (1 Kun. 12: 25—15).

76. Akhab ja Elias.

1. Bahin kaitista kuningaista oli Akhab. Hän otti häijyn Iſebelin, Sidonin kuninkaan tyttären, puolisoſſensa ja rakensi Samariasſa templin Baalille. Propheetta Elias Galileasta meni ſentähden Akhabin tykö ja ennusti: "ei pidä näillä wuoſilla kaſtetta eikä ſadetta tuleman muutoin kuin minun ſanani jälkeen." — Sitte tuli Herran ſana Eliasalle näin: "mene ja lymyhy Krithin ojan tykönä, joka laskee Jordaniin." Hän meni ja oleskeli ſiellä ja joi ojaſta ja kaarneet weiwät hänelle leipää ja lihaa joka aamu ja joka ehto. Jonkun ajan perästä kuivui oja, ſillä ſadetta ei ollut, ja Elias lähti Herran ſanan jälkeen Sareptaan, joka on eteläpuolella Sidonia. Ulfona kaupungista tapasi hän leſken, joka kokoili puita. Hän ſanoi tälle: "anna minulle vähä wettä juodakseni ja pala leipää." Leſki waſtasi: "ei ole minulla muuta kuin piwo jauhoja wakkasessa ja vähä öljyä aſtiassa; ſen walmiſtan minä itselleni ja pojalleni ſyödäkſemme ja — ſitte kuollakſemme." Elias ſanoi: "älä pelkää; ſillä näin ſanoo Herra, Iſraelin Jumala: "ei jauhot wakkasesta pidä loppuman eikä öljyä aſtiasta pidä puuttuman ſiihen päiwään aſti, jona Herra antaa ſataa maan päälle." Sen jälkeen ſairastui leſken poika ja kuoli; Elias rukoili ja ſielu palasi nuorukaiſeen, ja hän wirkofi (1 Kun. 16: 28. 17).

2. Nyt ei Zeen wuoteen ollut ſatanut, ja nälkä oli ſangen kowa Samariasſa. Akhab itse oli hakemaſſa ruohoja hewoſille ja muuſelle lähdetten ja ojain tykönä. Elias tuli häntä waſtaan ja ſai hänen kokoomaan kaiſen Iſraelin ja

Baalin propheetat Karmelin vuorelle. Elias astui kansan eteen ja sanoi: "Kuinka kauan te onnutte molemmille puolelle? Jos Jehowa on Jumala, niin waeltakaat hänen jälkeensä; jos Baal on Jumala, niin waeltakaat hänen jälkeensä! Minä olen ainoa Herran propheetaista, jota Isebel ei ole hukuttanut; mutta Baalin propheetaita on 450. Niin antakaat nyt 2 kalpea, että nuot saawat teurastaa yhden ja panna puitten päälle, waan ilman tulta, ja minä otan toisen ja teen samaten. Kumpikin sitte huutakaamme jumalansa nimeä, ja kumpi Jumala wastaa tulen kautta, hän olkoon Jumala!" Kaikki kansa wastasi: "se on oikein!" Baalin propheetat huusivat jumalaansa aamusta ehtoosseen asti; mutta hän ei wastannut. Elias sanoi: "huutakaat wahvasti! ehkä teidän jumalanne on ajatukjissa, taikka nukkunee hän!" Ehtoolla teurasti Elias kalpensa, pani sen puiden päälle ilman tulta ja rukoili: "Herra! ilmoita tänäpäpä että sinä olet Israelin Jumala, ja minä sinun palvelias." Ja lankei Herran tuli ja poltti hänen uhrinsa. Kansa huusi: "Jehowa on Jumala! Jehowa on Jumala!" Elias sanoi: "otakaat Baalin propheetat kiini!" Kansa teki niin, ja Elias antoi heidät kaikki tappaa Nisonin ojan tykönä. Taiwas tuli pilwistä mustaksi, ja tuli sängen suuri sade (1 Kun. 18).

Alhab ilmoitti Isebelille mitä Elias tehnyt oli, ja Isebel uhkasi tehdä Eliaalle niinkuin hän oli tehnyt Baalin propheetaille. Elias pakeni korpeen ja toiwotti itsellensä kuolemata sentähden että Israel oli rikkonut Herran liiton. Mutta Herra sanoi: "palaja takasin; wielä on 7000 Israelissa, jotka ei ole polwiansa taiwuttaneet Baalin edessä" (1 Kun. 19).

3. Naboth oli mies, jolla oli wiinamäki, jonka hän oli perinyt isiltänsä. Alhab tahtoi mielellään ostaa sen wiinamäen, sentähden että se oli läsnä hänen linnaansa. Naboth ei tahtonut myydä perintömaatansa, joka olisi ollut Moseksen lakia vastaan. Alhab tuli siitä pahalle mielelle, heitti itsensä wuoteelle eikä syönyt. Isebel sanoi: "nouse ja syö ja ole hywällä mielellä; minä saatan sinulle Nabothin wiinamäen." Hän kirjoitti kirjan Alhabin nimesä ja käski tuoma-

rit toimittamaan todistajia että Naboth oli kironnut Zuma-
laa ja kuningasta. Naboth kiwitettiin kuoliaksi, ja Akhab meni
omistamaan Nabothin wiinamäkeä. Mutta Herra lähetti
Eliaan häntä vastaan wiinamäkeen sanomaan: "sinä pai-
kassa, jossa koirat nuoleskeliwat Nabothin weren, pitää nii-
den myös sinun weres nuoleskeleman; ja koirat pitää syömän
Isebelin." — Akhab ammuttiin sodassa, ja weri wuoti hänen
haavastansa sotawaunuihin. Mutta koska waunut wirutet-
tiin Samariassa, nuoliwat koirat hänen wertansa. Isebel
syöstiin alas linnan affunasta; ja koska häntä mentiin hau-
taamaan, ei hänestä löydetty kuin pääkallo, jalat ja paljaat
kämmenet; lopun oliwat koirat syöneet (1 Kun. 21, 22.
2 Kun. 9: 30—37).

77. Elisa.

Koska Herra tahtoi Eliaan ottaa ylös taiwaasen, käwi-
wät Elias ja Elisa yhdessä. Elisa, joka tiesi mitä tapahtu-
wa oli, ei tahtonut hänestä luopua. Niin tuliwat he Jor-
danille; Elias löi hameensa weteen, joka hajosi molemmille
puolille, niin että he käwiwät kuiwana sen läpitse. Käydessä
sanoi Elias: "ano mitä minä sinulle tekisin ennenkuin minä
otetaan pois sinulta." Elisa sanoi: "juo kaksi osaa sinun
hengestäs olla minun kanssani." Elias wastasi: "sinä olet
anonut kowaa asiata; mutta kuitenkin, jos sinä näet minun
koska minä sinulta otetaan pois, tapahtuu se niin." Koska
he huna käwiwät ja puheliwat, tuli tuliset waunut tulisten
hewosten kanssa ja nostiwat Eliaan tuulispäässä taiwaasen.
Sen näki Elisa. Hameen, joka oli Eliaalta pudonnut, otti
hän, ja tultuansa Jordanille löi hän weteen, joka erkani, ja
hän käwi ylitse (2 Kun. 2).

Wähäisessä kaupungissa Rifonin rannalla asui waralli-
nen waimo, jonka tykönä Elisa majaili aina kaupunkiin tul-
lessansa. Sen waimon poika kuoli, ja propheeta rukoili Her-
raa, ja waimo sai poikansa takasin (2 Kun. 4).

Naaman, Syrian kuninkaan sodanpäämies, oli spitali-
nen. Hänen huoneessansa oli wangittu israelinen piika, joka
sanoi emännällensä: "o, jos minun herrani olisi propheetan

tykönä, joka on Samariassa, niin hän parantaisi hänen spitalistansa." Piikan sanan jälkeen matkusti Naaman propheetan tykö, joka käski hänen mennä ja pestä itsensä 7 kertaa Jordanissa. Naaman teki niin, parani ja palasi Samariaan runsaasti lahjoittaaksensa propheetaa; mutta tämä ei ottanut mitään lahjaa vastaan (2 Kun. 5).

78. Israelin valtakunnan hävitys (722 e. Kr.).

Wiiminen kuningas, Hosea, oli murhannut edeltäjänsä, mutta ei kuitenkaan ollut niin jumalatoimiva kuin hänen edellisensä Israelin kuninkaat. Assyrian kuningas, väkewä Salmanassar, teki hänen werolliseksi; mutta kun Hosea ei maksanut weroa ja lähetti sanansaattajat Egyptiin, retki Salmanassar Samariaa vastaan ja piiritti sitä kolme ajastakaikaa ja valloitti sen w. 722 e. Kr. Hosea pantiin kahleisiin, ja kansa wiettiin Assyriaan. Salmanassarin pojanpoika lähetti wäkeä muista maistansa Samarialaisten kaupunkeihin asumaan Israelin lasten siaan.* Nämät eivät peljänneet Herraa, joka sentähden lähetti heidän sekaansa jalopeurat, jotka heitä surmasi. Kuningas käski sentähden lähettää heille yhden niistä papeista, jotka he olivat wieneet pois Samariasta, ja tämä opetti heitä kuinka heidän piti Herraa palweleman. Mutta kuitenkin he myös palwelivat omia jumaliansa, niin että he samalla palwelivat niitä ja Herraa. — Näistä uusista asujamista ja kymmenen sukukunnan jäänöksistä, joita ei pois wiety, kasvoi siellä uusi kansa, jota kutsuttiin Samarialaisiksi. He oppivat aina paremmin tuntemaan Herran; mutta Judalaiset eivät tahtoneet lukea heitä oikeiksi weljiksensä, ja niin syttyi kattera wiha Judalaisten ja Samarialaisten välillä (2 Kun. 17).

* Ne 10 sukukuntaa ei koskaan palaaneet; ne katoivat pian historiasta ja kaiki wietettiin niihin kansoihin, joiden seassa he asuivat.

Judan Waltakunta.

79. Josaphat. Atalia. Soas.

Judan waltakunnassa hallitsi yhäti kuningaita, kaikkiaan 20, Dawidin suvusta. Moni niistä oli paha ja palveli wieraita jumalia, mutta usiat oliwat jumalisia ja palveliwat Herraa, niin ettei epäjumaluus pääsnyht semmoiseen waltaan kuin Israelin waltakunnassa.

Josaphat oli 4jäs kuningas. Hän pelkäsi Herraa, sentähden wahwisti Herra hänelle waltakunnan wihollisia vastaan, mutta suuttui hänelle siitä että hän teki liiton epäjumalisen Akhabin kanssa ja otti hänen tyttärensä Atalian waimoksi pojallensa.

Josaphatin kuoltua saatti Atalia miehensä asettamaan Baalin palveluksen maahan ja murhasi koko kuningaskunnan huoneen, paitsi kuninkaan pojan Soaksen, jonka ylimmäisen papin waimo pelasti ja kätki templissä 6 vuotta. Kun Soas oli 7wuotinen, antoi ylimmäinen pappi hänen templissä julistaa kuninkaaksi. Atalia kuuli metelin, riensi templiin ja huusi: *Kapina, Kapina!* Mutta ylimmäinen pappi antoi ottaa tiini ja tappaa hänen (2 Aikak. 17—23).

80. Ahas. Hiskia ja propheetta Esaia.

1. Yksi seuraawista kuningaista, Ahas, waeli Israelin kuningasten tiellä; hän heitti omat poikansa tuleen pakanoit-
ten kauhistuksen jälkeen ja sulki Herran huoneen.

2. Hänen poikansa Hiskia oli jumalisin kaikista Judan kuningaista. Hän awasi kohta Herran huoneen ja särki epäjumalain alttarit, ja waskikärmeen, jonka Moses oli korwessa ylentännyt, mursi hän rikki sentähden että Israelin lapset sille suitsuttiwat. Hän asetti uudesti jumalanpalveluksen Mosesen lain jälkeen, ja koko kansa wietti pääsiäistä suurella ilolla. — 10 vuotta siitä kun Salmanassar oli häwittänyt Israelin waltakunnan, tuli hänen poikansa Sanherib Jerusalemia vastaan ja puhui ylpeitä sanoja: "älkäätkä luulko että teidän Jumalanne woi pelastaa teitä; sillä pakanain jumalat eiwät

ole woineet pelastaa kufin heidän maatansa Assyrian kuningaan käfistä." Hiskia meni ylös Herran templiin ja rukoili: "Herra! auta meitä Assyrian kuninkaan käfistä, että kaikki maan waltakunnat tietäfsiwät sinun, Herra, olewan ainoan Jumalan." Propheeta Efaia lähetti seuraawan sanoman: "Herra on kuullut mitäs häneltä rukoillut olet." Herran enkeli kulki sinä yönä Assyrialaiusten leirin läpitse ja tappoi 185,000 miestä, ja Sanheribin tähtyi palata häpiällä kotiansa; koska hän rukoili Jumalansa huoneessa, tappoiwat hänen omat poikansa. — Wähän sen jälkeen sairastui Hiskia kuolemallensa. Efaia paransi hänen ja lupasi hänelle vielä 15 vuotta eläätensä. Babelin kuningas lähetti hänelle sanansaattajia ja lahjoja onnen toivotuksiksi; sillä hän oli kuullut hänen sairastaneeksi. Hiskia ilostui ja osotti heille koko tawarahuoneensa. Niin tuli Efaia ja julisti: "aika tulee että kaikki sinun huoneestas, mitä sinun esi-isäs koonneet owat, wiedään pois Babeliin, ja myös lapset, jotka sinusta tulewat, otetaan palweloiksi Babelin kuninkaan huoneesen" (2 Kun. 16. 18—20).

81. Manasse. Josia. Bedekia. Judan waltakunnan häwitys (588 e. K.)

1. Kansa luopui luopumistansa Herrasta; kuningas Manasse heitti lapsensa tuleen pakanain kauhistawaisen tawan jälkeen, niinkuin hänen isänsä isäkin Ahas tehnyt oli; propheetat warottiwat turhaan ja uhkasiwat että se rangaistus oli tulewa, josta jo Moses (47) oli ennustanut.

2. Wiiminen hywä kuningas oli Josia. Hän perkäsi Sudasta ja Jerusalemistä pois epäjumalain palweluksen, parannutti Herran templin ja piti päästäistä niin juhfallisesti, ettei sen wertaista oltu nähty sitte Samuelin aikoja.

Mutta tämä kiiwas kuningas woi ainoasti ajaksi poistaa Herran rangaistuksen; kansa oli wietäwä maakulkeuteen, kiritettawaksi Herraa etsimään.

Nebukadnesar, Babelin kuningas, walloitti maan ja otti kaiken tawaran Herran huoneesta ja kaikki ylimmäiset ja woihalliset sotamiehet ja taitawat thömiehet, ja wei myötänsä

Babeliin w. 606. Näiden seasja oli myös Daniel. — Tästä ensimmäisestä wiemisestä luetaan wankius Babelisja.

3. Nebukadnesar asetti Josian pojan, Zedekian, kuningasiksi. Otenä vuonna teki Zedekia kapinan huolimatta propheetasta Jeremiasta, joka ennusti waltakunnan häwityksen ja waroitti kuningasta pitämään walansa, jonka hän Nebukadnesarille oli wannonnut. Päästäksensä tästä waiwalloisesta propheetasta, heittäytti kuningas hänen wankiuteen; mutta propheetan sanat käwiwät toteen. Nebukadnesar tuli koko sotajoukkonsa woimalla ja piiritti 2 vuotta Jerusalemiä, jossa nälkä tuli aiwan suureksi. Zedekia ja sotawäki pakeniwat yöllä, mutta saawutettiin Serikhon lakeudella. Zedekian tähtyi nähdä lapsensa tapettawan; sitte puhkaistiin hänen silmänsä, ja hän wiettiin kahleissa Babeliin. Jerusalemin muurit tukistettiin, templi ja kaikki huoneet poltettiin, ja asujat wiettiin wankiuteen Babeliin w. 588 e. Kr. (2 Kun. 21—25).

82. Ezeiel. Daniel.

Judalaiset Babelin wankiudesja.

1. Judalaisten synnit oliwat suuret, ja raskas oli myös heidän rangaistuksensa. Heidän tähtyi asua pakanain seasja ja halata takasin pyhään kaupunkiin ja jumalanpalvelukseen Herran templissä. 137mäs psalmi kuwailee mimmainen heidän mielenjä oli wankiudesja:

Babelin wirtain reunalla
 Me istuimme ja itkimme,
 Kun sinun muistimme, Sion!
 Hlokkanteleet surulla
 Suurella ne ripustimme
 Pakanamaan pajustohon.
 Sortajat meitä käskiwät
 Sionin wirsiä weisata
 Ja itkusuulla iloita!
 Kuinka me Herran wirsiä
 Weisajimme wieraalla maalla?
 Jos unhotan sinun, Jerusalem,
 Dikia käteni mun unhotakoon!

Pieleni suunnakeen tarttuksost
 Millon sinua en enää muista
 Ja ylinnä ilonani pidä!

2. Kuitenkaan ei Herra heitä heittänyt lohduttamatta. Jeremian ennustuksesta he tiesivät että 70nen vuoden kulltua Herra oli heitä armahawa ja saattawa takasin heidän isänsä maahan. Ja Herra lähetti heille 2 suurta propheetaa, Ezekielin ja Danielin, lohduttamaan ja wahwistamaan heitä.

Näin fanoi Herra: "niinkuin paimen etsii lampaitansa, koska he laumastansa ekyhneet owat, niin tahdon minä myös lampaitani etsiä ja heitä kaikista kansoista omalle maallensa wiedä (Ez. 34: 12, 13). Minä annan teille uuden sydämen, ja uuden hengen panen minä teihin; ja otan pois teidän lihastanne kiwisen sydämen ja annan teille sydämen lihasta (Ez. 36: 26).

3. Danielin kaswatus. Hän selittää unen Nebukadnesarille.

Nebukadnesar käski ylimmäisen kamaripalweliansa walita ylimmäisten Judalaisten lapsista pulskeimmat ja toimellimmat pojat ja kaswattaa ne palwelioiksi kuninkaan houwissa. Niin muodoin tuli Daniel ja 3 muuta opetetuksi Kaldealaisten kielessä ja kirjallisuundesja. Mutta Herra antoi Danielille hymärryksen kaikkinaisissa nähisissä ja unissa (Dan. 1).

Nebukadnesar näki unta, waan ei woinut muistaa sitä. Hän hämmästyhi siitä unesta ja uhkasi tappa kaikki tietäjät, jollei he taitaisi ilmoittaa hänelle unta ja sitä selittää. Sitä ei he taitaneet; mutta Daniel rukoili Herraa ja sai yöllä nähsissä tietää sekä unen että selityksen. Kuningas oli nähnyt suuren kuwan; sen pää oli kullasta, rinta ja käsiwarret hopeiasta, watsa ja lanteet waskesta, sääret raudasta ja jalat puolittain raudasta ja puolittain sawesta. Kiwi, jota ei ihmiskäsi heittänyt, löi kuwaa niin että se mufertui ja wiettiin pois niinkuin akanat tuulesja. Mutta kiwi muuttui suureksi wuoreksi, että se koko maan tähytti. Daniel selitti sen näin: 4 waltakuntaa on tulewa perästyksin; sitte on Sumala taiwaasta asettawa waltakunnan, jonka pitää kaikki nämät wal-

takunnat järkemän ja hajoittaman, mutta itse on se pshyvä ijan-
kaiiffifesti.* Nebukadnesar sanoi: "totifesti on teidän Jumalan-
ne kaiffein jumalain Jumala ja kaiffein kuningasten Herra,
joka salaiset asiat ilmoittaa." Daniel tehtiin nyt Babelin
maakunnan haltiaaksi ja kaiffein wiisasten päämieheksi (Dan. 2).

4. Danielin 3 ystävää heitetään tuliseen pätssiin.

Nebukadnesar teetti kultaisen kumwan, 60 kyhnärrää korkian,
ja käksi kaiffein kumartaa ja palwella sitä. Ne 3 nuoru-
kaista, jotka oliwat Danielin kanssa kaswatetut, eiwät tahto-
neet totella kuninkaan käskyä ja heitettiin sentähden pätssiin,
joka oli lämmitetty tulikuumaaksi. Mutta Herran enkeli tuli
heidän tykönsä, ja he käwelivät tulesa, joka ei hiuskarwaa-
kaan heistä polttanut. Nähtyhänsä sen sanoi kuningas: "ei yh-
tään jumalata ole, joka niin pelastaa taitaa kuin näiden mies-
ten Jumala." Hän käksi heidän tulla ulos pätjistä ja käksi
jokaisen hakata kappaleiksi, joka heidän Jumalaansa pilkkaiji
(Dan. 3).

5. Daniel selittää kirjoituksen seinässä.

Kuningas Belzasar teki kuuluisan pidon päämiehillsensä.
Koska wiina rupefi waihattamaan, käksi hän tuoda ne kul-
taijet ja hopeiset maljat, jotka hänen isänsä Nebukadnesar
Jerusalemin templistä ottanut oli; hän ja hänen miehensä
joiwat niistä. Samassa tuliwat formet niinkuin ihmisen
kädestä ja kirjoittiwat seinään. Tämän äkätesä muuttui
kuninkaan muoto, ja hän pelästyi ja lähetti noutamaan wi-
faat; mutta ei kukaan heistä taitanut lukea ja selittää kir-
joitusta. Sitte tuotiin Daniel, joka sanoi: "kirjoitus on tä-
mä: "mené, mené, tekél upharšin. Ja tämä sen selitys: si-
nun päiwäs owat luetut; sinä olet punnittu ja aiwan löykäi-
seksi löyhtty, sinun waltakuntas on jaettu Medialaisille ja Per-
sialaisille. — Samana yönä tapettiin Belzasar (Dan. 5).

6. Daniel heitetään jalopeurain luolaan.

Dareios Medialainen tuli kuninkaaksi Babelissa ja a-
setti waltakuntaan 120 haltiaa ja niiden yli 3 päämiestä,

* Nämät 4 waltakuntaa owat Babylonian, Persian, Makedonian ja
Romin, jotka kaikki piti perätymän Jumalan waltakunnan edestä.

joista Daniel oli yksi. Kun Daniel voitti nämät kaikki, ajatteli kuningas pannaaksensa hänen koko valtakunnan päälle. Sentähden nämät tahtoivat syöstä hänen ja saattivat kuninkaan antamaan sen käskyn että se, joka 30enä päivänä rukoilisi jotakin muuta kuin kuningasta, heitettäisiin jalopeurain luolaan. Mutta Daniel ei seurannut tätä käskyä, vaan rukoili Jumalaansa niinkuin ennentkin. Vihamiehet riensivät sisään ja tapasivat Danielin ruoilemassa. Tämän kuulutuksensa tuli kuningas sangen murheelliseksi, mutta ei löytänyt mitään neuvoa pelastaaksensa Danielia, joka heitettiin jalopeurain luolaan. Mutta Herra lähetti enkelinsä, joka tuffi jalopeurain kidat. Seuraavana päivänä vedettiin Daniel ehiänä ylös luolasta, ja kuningas käski että ne miehet, jotka olivat kantaneet Danielin päälle, heitettäisiin luolaan; ennenkuin he luolan pohjaan ehtivät, tarttuivat jalopeurat heihin ja murssivat heidän luunsaakin. — Myös Koreksen (Ahyron) hallituksessa oli Daniel suuressa armossa pidetty (Dan. 6).

Luvut 7—12 sisältävät nähtyjä: "Yksi niinkuin ihmisen poika tulee ja vanha-ikäinen antaa hänelle voiman, kunian ja valtakunnan, ja hänen valtansa on ijankaikkinen valta, joka ei huku, ja hänen valtakunnallansa ei ole loppua."

83. Esran kirja.

1. Palaus Babelista.

Kores, Persian kuningas, oli valloittanut Babelin. Vuoden perästä (536), koska ne 70 vuotta olivat kuluneet, kullutti hän seuraavan kirjoituksen: "Herra taitwaan Jumala on antanut minulle kaikki maan valtakunnat ja käskennyt minun rakentaa hänelle huoneen Jerusalemissa. Kuka on hänen kansastansa, hän menköön Jerusalemiin ja rakentakoon Herralle Israelin Jumalalle huoneen." Niin valmistivat itsensä päämiehet, papit ja lewitit ja muut, joita Jumalan henki kehoitti, yhteensä 50,000, palaamaan isäinsä maahan. Kuningas Kores myös antoi ne kulta- ja ho-

piä-astiat,* jotka Nebukadnesar oli ottanut Jerusalemistä. Ne, jotka jäivät Babeliin, antoivat runsaita lahjoja awuksi lähtiville. Serubabel, päämies Dawidin huoneesta, ja ylimäinen pappi Josua johdattivat heitä Jerusalemiin.

Toisena vuonna palattuaan kotiin laskiwat he uuden templin perustuksen Morian vuorella, misä Salomon templi oli seisonut. Papit puhalsiwat torwiin, lewitat weisasiwat, ja kansa kiitti Herraa. Mutta moni wanhoista, jotka oliwat nähneet Salomon templin, itki suurella äänellä niin ettei kansa erottanut ilon ääntä itkun äänestä. — Samarialaiset tuliwat sanoen: "suokaat meidän rakentaa teidän kansanne; sillä mekin etsimme teidän jumalattanne." Mutta Serubabel ja Josua eiwät tahtoneet sallia sitä; sillä he eiwät pitäneet heitä oikeina weljinänsä. Samarialaiset kostiwat sen niin että saiwat Persian kuninkaan estämään rakentamisen. Työ herkesi moneksi wuodeksi, siksi että propheetat Haggai ja Sakaria puhuiwat intoa ja rohkeutta kansaan. Serubabel ja Josua rupeSiwat uudesti rakentamaan ja antoivat työhä kuningas Dareios Hyastaspilta jahta ei heillä Koreksen kästyn mukaan ollut lupa rakentaa. Asian tutkittuansa suostui kuningas siihen, ja hänen hallituksensa 6tena vuonna (516) päätettiin rakennus, ja templi vihittiin suurella ilolla (Luku 1—6).

2. Esra tulee Jerusalemiin.

Noin 50 vuotta sen jälkeen sai kirjanoppinut pappi Esra Persian kuninkaan luwan lähteä Jerusalemiin sekä kaikki ne Judalaiset, joilla oli halu häntä seurata. Rohka hänen tultuansa tuotiin esiin walitus siitä että papit ja muut Moseksen lakia vastaan oliwat ottaneet pakanallisia waimoja. Esra puhui asian suoraksi ja wannotti heitä, ja he lupasiwat erota pakanallisista waimoistansa (Luku 7—10).

* Arkkia ei mainita; luultawasti oli se palanut templin kanssa (81: 3). Ei tässä templissä, jonka wankiudesta palaajat rakensiwat, eikä siinä, jonka Herodes rakensi, löytnyt arkkia; Raikkein Pyhin oli tyhjä.

84. Nehemian kirja.

Nehemia, yksi maankulkeudessa olevista Judalaisista, oli Persian kuninkaan juomanlaskia. Hän kertoo: "miehiä Judasta tuli minun tyköni; minä kyselin heiltä Judalaisista, jotka wankiudesta pääsneet oliwat, ja Jerusalemin menoista. He wastasivat että muurit oliwat jaotetut ja portit tulella poltetut. Joku aika sen jälkeen lasin minä wiinaa kuninkaalle, joka kysyi: miksi olet niin alakuloinen? Minä vastasin: minun isäni kaupunki on kylmällä, ja hänen porttinsa ovat tulella kulutetut. Kuningas kysyi: mitä siis anot? Minä olin kuninkaan edessä otollinen ja sanoin: jos minä armon löhdän sinun edessä, lähetä minä isäni kaupunkiin rakentamaan sitä."

Kuningas lähetti hänen päämieheksi Judaan. Tultuaan Jerusalemiin rupefi hän kohta rakentamaan sen muureja. Samarialaiset ja muut Judalaisten wihamiehet kokiwat työtä estellä. Mutta koska puoli wäestä rakensi muuria, oli toinen puoli aseisja, eikä Nehemia riisunut waatteitansa. 52na päivänä tuliwat muurit walmiiksi, ja wihollisten tähtyi tunnustaa että tämä työ oli Jumalalta. Sitte kokoontui kaikki kansa niinkuin yksi mies, ja kirjanoppinut Esra luki korfialta lawalta Moseksen lain sanasta sanaan ja selitti sen kansalle, ja lehtimajan juhla wietettiin suurella illoilla 8 päivää. — Samarialaiset rakensiwat itsellensä tempelin Garizim wuorelle. — Nehemia kuoli noin w. 430 (Luku 1—8).

85. Estherin kirja.

1. Mhaswerus (Xerxes), Persian kuningas, teki 7 päiväiset pidot päämiehillensä. Wiina teki kuninkaan iloiseksi, ja hän lähetti noutamaan kuningataria näyttääksensä häntä wieraillensa; sillä hän oli erinomaisen kaunis. Mutta kun hän ei totellut, hyljäsi kuningas hänen. — Wähän sen jälkeen ihastui kuningas kauniisen Judalaisneitsyyn, nimeltä Esther, jonka hän otti puolisojksensa. Esther ei ilmoittanut

mistä kansasta ja suvusta hän oli; sillä niin oli hänen elatusijänsä Mardoohai hänen opettanut. — Wähän aikaa sen jälkeen sai Mardoohai tietää että 2 kuningaan owenwartiaa aikoivat heittää kätensä kuninkaan päälle, ja ilmoitti sen Estherille. Owenwartiat hirtettiin, ja asia kirjoitettiin kuningasten aikakirjaan (Luku 1. 2).

2. Sitte korotti kuningas Hamanin ja antoi hänelle ylemmän istuimen kuin muille päämiehillensä ja käski kaikkein notkistaa polvensa ja kumartaa hänelle; mutta Mardoohai ei kumartanut. Haman kiukustui siitä ja haki kostoa; hän tahtoi tappaa ei ainoasti Mardoohain, waan myös koko sen kansan, johon hän kuului, ja juoksiat lähetettiin wiemään kuninkaan kirjaa kaikkiin maakuntiin että kaikki Judalaiset yhtenä päivänä surmattaisiin. Mardoohai lähetti Estherille kopian siitä kirjasta. Esther puetti itsensä kuninkaallisiin waatteisiin, astui kuninkaan eteen, joka hänen vastaan otti armollisesti ja kysyi: "mitäs anot? waikka puolen waltakunnasta annan minä sinulle." Hän pyysi ainoasti että kuningas ja Haman samana päivänä tulisi siihen pitoon, jonka hän oli valmistanut. He tulivat, ja aterioitesa kysyi kuningas taas: "mitäs anot?" Hän pyysi waan että he seuraawanakin päivänä tulisivat hänen pitoonsa. Kotiin mennessä tapasi Haman Mardoohain, joka ei tervehtänyt. Kotiin tultuansa kutsui hän ystävänsä ja emäntänsä ja sanoi: "kuningatar ei kutsunut ketään muita pitoonsa kuin kuninkaan ja minun; ja huomeneksi olen minä taas kutsuttu hänen tykönsä kuninkaan kanssa. Mutta mihin kelpaa kaikki tämä ninkauan kuin se Judalainen Mardoohai käy kuninkaan howissa?" He sanoivat: "anna tehdä hirsipuu, 50 kynnärää korkia, ja pyyhä huomenna kuninkaalta lupaa hirttää Mardoohai siihen." Se neuwo kelpasi ja hirsipuu valmistettiin (Luku 3—5).

3. Sinä yönä ei saanut kuningas unta ja antoi lukea kuningasten aikakirjaa edesjäsä. Kun siitä luettiin että Mardoohai oli ilmiantanut ne 2 owenwartiaa, kysyi kuningas: "minkä palkinnon on hän saanut?" Hänelle wastattiin: "ei ole hän mitään palkintoa saanut."

Seuraavana päivänä tuli Haman pyhittämään lupaa hirt-

tää Mardoohain. Kuningas otti hänen vastaan seuraavilla sanoilla: "mitä on tehtävä sille miehelle, jota kuningas tahtoo kunnioittaa?" Haman ajatteli sydämesjäsä: "etästä kuningas paremmin tahtoisi kunnioittaa kuin minua?" ja vastasi: "se mies on puetettava kuninkaallisiin vaatteisiin ja pantava ratsastamaan kuninkaan hevosella kuninkaallinen kruunu päässä ja yksi päämiehistä kaluttamaan hevosta kaupungin läpitse ja huutamaan: näin on tehtävä sille miehelle, jota kuningas tahtoo kunnioittaa." Kuningas sanoi: "kiiruhda ja tee niin Mardoohaille" (Luku 6).

4. Ehtoolla istui kuningas ja Haman pidoissa kuningattaren tykönä. Kuningas taas kysyi häneltä: "mitäs anot?" Kuningatar vastasi: "suo minulle henkeni ja minun kansani, sillä me olemme myhdyt teloitettaviksi." Kuningas kysäsi: "kuka se on, joka tohtii senkaltaista ajatella tehdäksensä?" Hän vastasi: "se vihamies ja wainooja on tämä paha Haman." Kuningas vihastui ja käski hirttää Hamanin siihen hirsipuuhun, jonka hän Mardoohaita warten oli teettänyt.

Kirjaa, joka Judalaisten surmaamisesta oli lähetetty, ei taidettu ottaa takaperin, sillä se oli kuninkaan formuksella luokitettu; mutta kuningas lähetytti nuden kirjan, jossa Judalaiset saivat luwan suojella itseänsä ja tappa wihollisensa. Peläten Mardoohaita, joka nyt oli likin kuningasta, olivat maaherrat Judalaisille awulliset. Judalaiset tappoivat 75,000 wihollisistansa ja rupesiwat wiettämään wuotista juhlaa, joka kutsuttiin Purim, pelastuksensa muistoksi (Luku 7—10).

86. Jobin kirja.

1. Johdanto.

Job oli Sumalinen mies Usin maalla. Hänellä oli 7 poikaa ja 3 tyttäätä, 7000 lammasta, 3000 kamelia, 500 paria härkiä ja 500 aasintammaa; hän oli woimallisempi kaikkia, jotka Stäisellä maalla asuiwat. Wanhat nousiwat hänen edessjäsä ja ruhtinat waikeniwat koska hän puhui. Koska hänen poikansa oliwat wiettäneet pitoja, syöneet ja juoneet, nousi hän warhain aamulla ja uhrasi; sillä hän ajatteli: "minun poikani owat taitaneet syntiä tehdä ja unohtaneet Sumalan sydämesjäsä".

Eräänä päivänä tulivat Jumalan lapset Herran eteen, ja saatana heidän seurassansa. Herra kysyi saatanalta: "kusta sinä tulet?" Hän vastasi: "minä olen waeltanut ympäri maan." Herra kysyi vielä: "oletko ottanut waaria minun palveliastani Jobista? Ei hänen wertaistansa ole maalla pelkäämään Jumalaa ja wälttämään pahaa." Saatana vastasi: "turhaanko Job pelkää Jumalaa? Etkö ole piivittänyt häntä ja hänen huonettansa ja kaikfia, mitä hänellä on, ja siunannut hänen käsialaansa? Mutta ojenna kätes ja tartu kaikkeen häneen saatuunsa, totisesti ilmäis edessä luopuu hän sinusta." Herra vastasi: "kaikki hänen tawaransa olkoon sinun kädesjäs, ainoasti häneen itse älä kättäs fatuta!"

Eräsnä päivänä oliwat hänen lapsensa pidoissa wanhimman weljensä huoneessa, ja sanansaattaja tuli Jobille ja ilmoitti: "hävillä kynnettiin, ja aasit käwiwät läsnä laiturilla. Niin tuli Arabialaisia, tappoiwat palveliat ja ottiwat eläimet; minä yksin pääsin sanomaan sinulle." Hänen vielä puhuesssa tuli toinen ja sanoi: "tuli lankefi taiwaasta ja poltti lampaat ja palveliat; ja minä yksin pääsin." Vielä tämän puhuesssa tuli kolmas ja sanoi: "Kaldealaiset hyökäsivät kameleihin päälle, ottiwat ne pois ja löiwät palveliat miehen terällä; minä yksin pääsin." Tämän vielä puhuesssa tuli neljäs, sanoen: "poikas ja tyttäres söiwät ja joiwat wanhimman weljensä huoneessa, ja katso! suuri tuulispää tuli korwesta, kukisti huoneen, ja sinun lapses runneltiin kuoliaksi sen alle; minä ainoasti pääsin sanomaan sinulle." Silloin rewäfi Job waatteenensa, lankefi maahan ja rukoili Herraa ja sanoi: "alasti olen minä tullut äitini kohdusta; alasti minä jälleen täältä palajan; Herra antoi, Herra otti, Herran nimi olkoon kiitetty!"

Näissä kaikissa ei rikkonut Job eikä tehnyt tyhmästi Jumalata vastaan.

Taas tulivat Jumalan lapset Herran eteen, ja saatana heidän seurassansa. Herra kysyi saatanalta: "kusta sinä tulet?" Hän vastasi: "minä olen waeltanut ympäri maan." Herra kysyi vielä: "oletko ottanut waaria minun palveliastani Jobista, joka vielä pysyy wakuudessansa?" Saatana

wastasi: "kaikki mitä ihmisellä on, antaa hän hengestänsä; mutta ojenna kätes ja rupee hänen luuhinsa ja lihaansa, totisesti silmäis edessä luopuu hän sinusta." Herra sanoi: "hän olkoon sinun kädessä, kuitenkkin säästä hänen henkeänsä." Niin Ivi saatana hänen pahoilla paisumilla, hänen kantapäätänsä kiireesen asti, ja hän otti sawiastian ja kaapi itseänsä sillä ja istui tuhasa. Hänen emäntänsä sanoi: "vieläkö syysyt wakuudesas? siunaa Jumalaa ja kuole!" Job wastasi: "sinä puhut niinkuin tyhmat waimot puhuwat. Jos me olemme hywää saaneet Jumalalta, eikö myös meidän pidä ottaman pahaa vastaan?" Kaikissa näissä ei Job syntiä tehnyt.

3 Jobin ystäwistä oliwat kuulleet hänen onnettomuutensa ja tuliwat häntä lohduttamaan. Mutta ei he woineet häntä tuntea ja istuiwat hänen tyhönänsä 7 päiwää ja 7 yötä; sillä he näkiwät hänen kipunsa sängen suureksi (Luku 1. 2).

2. Wäitös Jumalan hallituksesta.

Nyt awasi Job suunsa ja kirosi sen päiwän, jona hän syntynyt oli. Ne 3 ystäwää lokiwat toinen toisensa jälkeen puolustaa Jumalaa. Jumala on, sanoiwat he, wanhurskas; mutta ihminen ei ole puhdas Jumalan edessä; ihminen on itse syypää niihin kärsimykseen, jotka Jumala hänelle lähettää. — Job, wastasi: "minä kyllä sen tiedän että niin on, ettei ihminen taida hurskas olla Jumalan edessä." Mutta sentään arweli Job että Jumala oli liian kowa häntä vastaan; niin raskaita kärsimyksiä ei hän ollut ansainnut. Ystäwiänsä sytytti hän että he häntä liian armottomasti tuomitsiwat. "Te olette kaikki häijyt lohduttajat" (Luku 3—17).

Ystäwät pitäwät päänsä ja tuomitsewat seuraawassa wäitöksessä vielä kowemmin Jobista, sanoen että hän mahtaa olla suurempi syntinen kuin muut ihmiset, koska Jumala on hänelle lähettänyt niin erinomaisen kowia waiwoja. — Ylllytettynä semmoisesta sytytöksestä puhahtaa Job: "minä olen ollut sokian silmä, ontuwan jalka ja köyhän isä; oudon ei tarwinnut yötä ulkona wiettää, waeltajalle awasin minä oweni, en minä palaani syönyt yksinäni" (Luku 18—31).

Ne 3 miestä ei taitaneet enää vastata. Silloin nousi neljäs, Elihu, joka tähän asti oli ollut waiti, sentähden että hän oli nuori. Hän vihastui Jobille siitä että hän piti itsensä hurstkaampana Jumalaa; hän närkästyhi niille 3lle hystävälle, sentähden ettei he mitään vastausta löytäneet ja kuitenkin tuomitsivat Jobin. Minä osotan, fanoi hän, että Luojani on hurstkas. Kuka tutkii hänen tiensä, ja kuka taitaa fanoa hänelle: sinä teet wäärin? Hän kurittaa ihmistä kiwulla wuoteesfansa. Koska ihminen rukoo häntä, armahtaa hän häntä niin että hän taas ihastuu elämästä (Luku 32—37).

Jobilla ei ole mitään waastaamista, ja hän on jo nöyhrytetty koska Jumala puhuu hänelle tuulispäästä: "kuka olet sinä, joka tohdit pimentää minun neuwojani taitamattomalla puheella? Whötä kupees niinkuin mies; minä kysyn sinulta, opeta minua!" (Luku 38—41).

3. Päätös.

Silloin wastasi Job Herraa ja fanoi: "minä tunnustan että olen taitamattomasti puhunut asioista, jotka owat minun tietooni forkiammat, joita en minä hymmärrä. Minä kysyn sinulta, opeta sinä minua!"

Herra nuhteli niitä 3a hystävää siitä, että oliwat taitamattomasti puhuneet hänen hallituksestansa, ja siunasi Jobia, joka parani ja tuli kahta rikkaammaksi kuin ennen; hän sai taas 7 poikaa ja 3 tyttärtä ja eli sen jälkeen vielä 140 vuotta ja kuoli wanhana ja elämästä kylänfä saanut (Luku 42).

87. Psaltari.

Psaltarin kirja sisältää 150 psalmia, joista, päälläkirjoitusten jälkeen, 73 on Dawidilta, 12 Asaphilta, jonka Dawid asetti weisua templissä johdattamaan, 2 Salomolta ja 1 (90nes) Mosekselta. Vielä 12 muuta psalmia omistetaan nimitetyille kirjoittajille; loput 50 puuttuwat päälläkirjoitusta. — Koska 90nes psalmi on Mosekselta ja muutamat, esimerkiksi 137mäs (katso 82 N:o 1), owat kirjoitetut jälkeen

Babelin wankiuden, kuuluvat ne noin 1000nen vuoden pitkään aikauteen.

1. Messianisia psalmia.

2: 7. Herra sanoo Messialle: sinä olet minun poikani, tänäpäpä minä sinun synnytin.

22: 2. Kärsiwä Messia huutaa: minun Jumalani, minun Jumalani! miksis minun hyljäsit?

110: 1. 4. Herra sanoi minun Herralleni: istu minun oikealle kädelleni siihen asti että minä panen sinun wihollises sinun jalkais astinlaudaksi. — Sinä olet pappi ijankaikkisesti Messijedekin säädyn jälkeen.

2. Psalmia, jotka kuwailewat Jumalan luontoa.

19: 2. Taiwaat ilmoittawat Jumalan kunnian, ja awaruus julistaa hänen kätensä teot.

33: 9. Koska hän sanoo, niin se tapahtuu; hän käskää, ja se on tehty.

90: 2. Ennenkuin wuoret oliwat ja maa ja maailma luotiin, niin ijankaikkisesta ijankaikkisehen olet sinä, o Jumala!

94: 9. Joka korwan on istuttanut, eikö hän kuulisi; taikka joka silmän loi, eikö hän näkisi?

103: 13. Niinkuin isä armahtaa lapsiansa, niin Herrakin armahtaa pelkääwäisiänsä.

104: 24. Herra! kuinka suuret ja monet owat sinun käsitälas! sinä olet kaikki taitawasti säätänyt.

139: 1—4. Herra! sinä tutkit minua ja tunnet minun. Joko minä istun eli nousen, niin sinä sen tiedät. Sinä hymärrät kaukaa minun ajatukseni; sillä katso! ei ole sanaakaan minun kielessäni, jota et sinä, Herra, kaikkia tiedä.

139: 7—10. Kuhunka minä menen sinun hengestäs, kuhunka minä sinun kaswois edestä pakenen? Jos minä astuisin ylös taiwaasen, olet sinä siellä; jos minä wuoteeni tuonelassa rakentaisin, katso! sinä olet sielläkin. Jos minä ottaisin aamuruskon siivet ja asuisin meren äärisä, niin sinun kätes sielläkin minua johdattaisi, ja sinun oikea kätes pitäisi minun.

3. Dawidin psalmi koska Nathan oli tullut hänen tykönsä Bathseban tähden.

51: 3. 7. 12. 18. 19. Ole minulle armollinen, o Jumala, laupiutes tähden. Katso! minä olen synnissä syntynyt, ja minun äitini on synnissä minun siittänyt. Jumala! luo minuun puhdas sydän ja anna minulle uusi wahwa henki. Ei sinulle kelpaa uhri, muutoin minä sen olisin antanut; ja polttouhri ei sinulle ensinkään kelpaa. Ne uhrit, jotka Jumalalle kelpaavat, ovat murheellinen henki; ahdistettua ja särjettyä sydäntä et sinä, o Jumala! hyljää.

88. Salomon sanalaskut.

1 Kun. 4: 32 (katso 72) tiedämme että Salomo puhui 3000 sanalaskua. Se kirja, joka kutsutaan Salomon sanalaskuiksi, sisältää 31 lukua, noin 900 wärsyä ja mellein yhtä monta sanalaskua. Kirja alkaa näin: "Salomon, Dawidin pojan, Israelin kuninkaan sanalaskut." Luku 25 alkaa näin: "Nämät myös ovat Salomon sanalaskut, jotka Hiskian, Judan kuninkaan, miehet ovat tähän lisänneet." — 2 wiimistä lukua omistetaan kahdelle tuiki tuntemattomalle miehelle.

3: 5. Luota Herraan kaikesta sydäimestäs; mutta älä luota sinun hymärryksees.

4: 23. Warjele sydämes ennen kaikkea warjeltawaa; sillä siitä elämä tulee.

6: 6. Sinä laiska! mene muurahaisen tykö ja wiifastu.

9: 10. Herran pelko on wiifauden alku.

13: 24. Joka witsaansa säästää, hän wihaa lastansa; waan joka sitä rakastaa, hän aikansa sitä kurittaa.

16: 31. Harmaat hiukset ovat kunnian kruunu, koska ne tawataan wanhurskauden tiellä.

25: 21. 22. Jos wihamiehes isoo, rawitse häntä leiwällä; jos hän janoo, juota häntä wedellä; niin sinä kokoot tuliset hiilet hänen päänsä päälle.

27: 10. Älä hyljää sinun ystäwätäs ja sinun isäs ystäwiä.

89. Salomon saarnaaja.

Tämä kirja, joka ei ilmoita itseänsä olevan Salomolta, luullaan kirjoitetuksi Nehemian ajoilla. Kirjoittaja, joka on tuikei tuntematon, laskee Salomon puhumaan. Hän antaa tämän kuninkaan, joka itse oli niin paljo elämästä kokenut, puhua elämän menoista. Ilo elämässä niinkuin kaikki muukin, sanoo hän, tulee Jumalalta. Niin ota siis ilo vastaan; mutta muista tarkoin että se on turha ja tyhjä, jos sitä ei nautita Herran pelwossa.

1: 2. **D turhuuden turhuus, sanoo saarnaaja, turhuuden turhuus; kaikki on turhuus.**

1: 12. 2: 4—11. Minä, saarnaaja, olin Iisraelin kuningas Jerusalemissa. Minä rakensin huoneita, istutin viinapuita, tein itselleni kyyhydimaita ja tarhoja ja istutin niihin kaikenlaisia hedelmällisiä puita. Minä ostin palvelioita ja piikoja; minulla oli suuremmat tavarat karjasta ja lampaista kuin muilla; minä kokosin kultaa ja hopiaa, minä toimitin itselleni weisaaajoita miehistä ja waimoista, minä annoin mitä ihastusta silmäni toivoivat enkä estännyt sydämeltäni mitään iloa. Mutta koska minä katsoin kaikkia töitäni, **katso! se oli kaikki turhuus.**

11: 9. **Siitse, nuorukainen, nuoruudessas, riemuitse nuoruutes päiwinä; tee mitä sydämes kääsee ja silmäs halajawat; mutta tiedä että Jumala kaikkein näitten tähden siunnu tuomion eteen asettaa.**

12: 1. **Kjattele siunnu luojas nuoruudessas ennenkuin pahat päiwät tulewat ja ne wuodet lähestywät, joista lienet sanowa: ei ne minulle kelpaa.**

12: 13, 14. **Kaiken opin päätös on: pelkää Jumalata ja pidä hänen käskynsä; sen tulee kaikkein ihmisten tehdä; sillä Jumala tuottaa tuomiolle kaikki salatut työt, joko ne owat hywät taikka pahat.**

90. Salomon korkia weisu.

Korkia weisu, oikeastaan weisujen weisu, se on: paras weisu, on Luwun 1: 1 mukaan Salomolta. Se kuwailee kahden rakastawaisen puhtaan ja tulisen rakkauden. Tällä kirjalla ei olisi mitään sïaa raamatussa, jos siinä ei olisi uskonnollinen sisältö. Herran, hyljän, ja seurakunnan, hänen kihlatun morsiamensa, keskinäinen tifa tässä kuwataan maallisen rakkauden muodossa.

91. Propheetat.

I. **Esaia.** Hänen kirjansa jakauu kahteen osaan; edellisessä (Luku 1—39) esiin tulee **Messia kuninkaana ja tuomarina**, toisessa (Luku 40—66) **kärsiwäisenä sowittajana.**

1. Rangaiustussaarvoja Sudaata vastaan.

5: 1—6. Herra oli istuttanut wiinamäen lihawaan paikkaan; hän aitasï sen, perkasï kiwet pois ja istutti siihen parhaat wiinapuut; hän rakensi myös siihen tornin ja kaiwoi wiinakuurnan. Hän odotti sen kantamaan hywiä wiinamarjoja; waan se kantoi pahoja marjoja. Te siis Jerusalemin asujat ja Sudaan miehet! tuomitkaat nyt minun ja minun wiinamäkeni välillä. Mitä siis olisi enempi wiinamäelleni tehtävä, jota en minä tehnyt ole? Miksi kantoi se siis ainoasti pahoja marjoja? Kuulkaat nyt mitä minä tahdon wiinamäelleni tehdä: minä otan pois hänen aitansa ja annan hänen olla autiona, niin että ohdakkeita ja orjantappuroita pitää hänessä kaswaman.

29: 15. 14. Että tämä kansa lähesthy minua suullansa ja kunnioittaa minua huulillansa, mutta heidän sydämensä on kaukana minusta, ja he palwelewat minua ihmisten käsihin jälkeen, joita he opettawat; niin minä myös teen tälle kansalle ihmeellisesti, hirmuisesti ja kamalasti, että heidän wiifastensa wiifaus hukkuu ja heidän hymmärtäwäistensä hymärrys kätetään.

2. Manaus parannukseen.

55: 6. 7. Etäkää Herra koska hän löytää taidetaan; rukoilkaat häntä koska hän läsnä on. Jumalatoimien hyljättävien tiensä ja pahantekijä ajatuksensa, ja palatkoon Herran tykö, niin hän armahtaa häntä, ja meidän Jumalamme tykö, sillä hänen tykönsä on paljo anteeksi antamusta.

3. Ennustuksia Messiasista.

7: 14. Katso! neitsy siittää ja synnyttää pojan; sen nimi pitää kutsuttaman Immanuel (Jumala meidän kanssamme).

11: 1. Witja on putkahtawa Isain kannosta.

40: 3—5. Huutawaisen ääni on korwessa: **walmista-**kaat Herran tietä ja tehkää tasaiset polut erämaassa meidän Jumalallemme. Kaikki laaksot pitää korotettaman ja kaikki wuoret ja kukkulat alettaman ja koliaat silitettämän, ja kaikki liha on näkewä Herran autuuden.

53: 4—7. Totisesti hän kanto meidän sairautemme, ja meidän kipumme hän sälytti päällensä. Hän on haawoitettu meidän pahain tekoimme tähden, ja meidän syn-
teimme tähden on hän hositettu. Nangaistus on hänen päällensä että meillä rauha olisi, ja hänen haawainsa kautta olemme me parannetut. Ei hän suutansa awannut, niinkuin karitsa, joka teuraaksi wiedään.

4. Messian waltakunnan woitto.

65: 17. 25. Katso! minä luon uuden taiwaan ja uuden maan. Susi ja lammas pitää yhdessä laitumella käymän, jalopeura ja härkä yhdessä korjia syömän, ja kärmeet pitää maata syömän. Ei heidän pidä wahingota tekemän eikä turmeleman koko minun pyhällä wuorellani, fanoo Herra.

II. Jeremia, joka eli siihen aikaan, jolloin Judan waltakunta häwitettiin, oli aiwan nuori, koska Herra hänen kutsui propheetaksi. Hän väisteli, fanoen: "Herra, Herra! en minä kelpaa saarnaamaan, sillä minä olen nuori." Herra wastasi: "älä fano: minä olen nuori; waan mene mihin minä sinun lähetään ja puhu kaikki mitä minä sinulle käsken; minä panen sanani sinun suuhus." — Hän ennusti että Jumala, epä-

jumaluuden ja muiden syntien rangaistukseksi, oli salliwa kansan wietäväksi Babeliin. Mutta ei kukaan tahtonut häntä kuulla; hänen kirjansa poltettiin, ja hän itse heitettiin wankiuteen. Hän oli kiiwaasti kieltänyt kapinasta Nebukadnessaria vastaan. Kun tämä oli Jerusalemin walloittanut, tuotti hän Jeremian wankiudesta ja jätti hänen oman tahtonsa waltaan, joko seurata Babeliin taikka jäädä kotiin. Jeremia wailtisi jäämään onnettomaan kotimaahansa ja waisasi 6 waltuswirttä, itkujen kirjjan, Jerusalemistä. Ensimmäinen waltuswirsi alkaa näin: **kuinka se kaupunki niin yksinäinen on, joka ennen oli täynnä kansaa? Hän on niinkuin leski, se ruhtinatar kaupunkien seasä.**

III. **Joel** ennustaa hengen wuodattamisesta. Herra sanoo (luku 2: 28): **"minä tahdon wuodattaa Henkeni kaiken lihan päälle, ja teidän poikanne ja tyttärenne pitää emustaman."**

IV. **Amos** oli paimen, jonka Herra otti karjasta ja teki prophetaaksi. Luku 3: 6: **"tapahtuuko jotain pahaa kaupungissa, jos ei Herra sitä tee?"** Luku 9: 11: **"minä (Herra) tahdon taas kaatuneen Dawidin majan rakentaa niinkuin se entisellä ajalla ollut on."**

V. **Jonas**. Herra sanoi Jonaalle: **"mene siihen suureen kaupunkiin Niniween ja saarnaa että se on kufistettava; sillä sen pahuus on tullut minun kaswoini eteen."** Mutta Jonas, aikoen paeta Herran edestä, lähti Foppeen, jossa hän astui hahteen, joka oli menemällänsä Tarsiin (Spaniasa). Mutta Herra lähetti myrskyn merelle, niin että laiwa oli uppomaisillansa. Saaksimiehet sanoivat keskenänsä: **"heittäkäämme arpaa tietääksemme kenen tähden tämä onnettomuus meille tulee."** Arpa lankefi Jonaalle, joka sanoi: **"heittäkää minä mereen; sillä minä tiedän että tämä kowa ilma tulee teidän päällemme minun tähteni."** Miehet soutiwat maalle tullaaksensa, mutta ei woineet; sillä meri käwi kowasti. Niin he heittiwät Jonaan mereen, ja kohta asettui meri lainehtimasta. Herra toimitti suuren kalan nielemään Jonaan. Ja

Jonas oli kalan watsassa 3 päivää ja 3 yönä. Silloin käski Herra kalan heittää Zonaan maalle.

Toistamiseen puhui nyt Herra Zonalle: "mene siihen suureen kaupunkiin Miniween saarnaamaan mitä minä käsken." Jonas meni kaupunkiin ja huusi: "vielä 40 päivää ja Miniwen pitää hukkuman." Miniwen miehet tekivät parannuksen ja paastosivat, ja kuningas nousi istuimestansa ja riisui kalliit vaatteensa, kääri itsensä säkkiin ja istui tuhkaan. Koska Jumala näki että he palasivat pahasta tiestänsä, kätui hän sitä pahaa, jota hän oli puhunut heille tehdäksensä ja säästi kaupungin. Mutta Jonas pani sen pahaksensa, janoen: "niinpä se on kuin minä sanoin, koska vielä olin omasa maassani ja tahdoin paeta yli meren. Sillä minä tiedän että sinä Jumala olet armollinen ja laupias, pitkämielinen ja suuresta hywyhdestä ja anteeksi annat pahat teot. Niin ota nyt minun sieluni minusta; sillä minä kuolisin ennenkuin eläisin." Herra vastasi: "lunletkos oikein vihastunees?"

Jonas meni kaupungin ulkopuolelle ja rakensi itselleen lehtimajan ja istui siinä nähdäksensä miten kävisi. Herra toimitti peniaan kasvamaan warjoksi Zonaan päälle ylitse; ja Jonas iloitsi siitä. Seuraavana aamuna lähetti Herra madon, joka söi pensasta, että se kuivettui. Kuuma itätuuli puhalsi, ja aurinko paisti Zonaan päähän, ja hän sanoi: "minä kuolisin ennenkuin eläisin." Silloin sanoi Herra: "sinä armahdat pensasta, jostas et mitään waiwaa ole nähnyt etkä sitä kasvattanut, joka yönä kasvoi ja yönä katosi; eikö minun pitäisi armahtaman sitä suurta kaupunkia Miniwetä, jossa on enempi kuin 120,000 ihmistä, jotka ei tiedä erottaa kumpi oikea ja kumpi waseh käsi on?"

VI. Mikha sanoo (Luku 5: 1): "ja sinä, Bethlehem! joka olet liika wähäinen olemaan Judan parasten kaupunkien seassa — sinusta on tulewa Israelin hallitsia, jonka lähtö on ollut alusta ja ijankaikkisuudesta."

VII. Sabakuf ennustaa että Balbealaiset piti kukistaman Judan ja sitte itse kukistuman, sentähden "että kerska-

wat heidän woimansa olewan heidän Jumalansa" (Luku 1: 11); sillä ainoasti "wanhurskas uskoista on elävä" (Luku 2: 4).

VIII. **Satharia** ennustaa (Luku 9: 9): "iloitse sinä, Sionin tytär, suuresti! Katso sinun kuninkaas tulee sinulle vanhurskas, auttaja ja köyhä, ja ajaa aasin tamman warsalla."

IX. **Malakhia**, wiiminen propheeta, eli samaan aikaan kuin Nehemia. Hän ennustaa Messian edellä-käwiästä. Herrera sanoo (Luku 3: 1): "Katso! minä lähetän enkelini, joka minun eteeni pitää tien valmistaman." (Luku 4: 5): "Katso! minä lähetän teille propheetan Elian ennenkuin se suuri ja hirmuinen Herran päivä tulee; hän on kääntävä isäin sydämet lasten puoleen ja lasten sydämet isäinsä puoleen ja valmistawa Herralle otollisen kansan."

92. Vanhan Testamentin kanoniset kirjat.

Vanha testamentti sisältää seuraawat kirjat, jotka kutsutaan kanonisiksi: I. **Historialliset kirjat**: 1—5 laki eli 5 Moseksen kirjaa. 6 Josua. 7 Tuomarit. 8 Ruth. 9, 10 Samuelin 2 kirjaa. 11, 12 kuningasten 2 kirjaa. 13, 14 kaksi aikakirjaa. 15 Esra. 16 Nehemia. 17 Esther. II. **Kunolliset kirjat**: 1 Job. 2 Psaltari. 3 Salomon sanalaskut. 4 Salomon saarnaaja. 5 Salomon koria weisu. 6 Jeremian walituswirret. III. **Propheetalliset kirjat**: 4 isoa propheetaa: 1 Esaia. 2 Jeremia. 3 Hesekiel. 4 Daniel. 12 vähempää propheetaa: 1 Hosea. 2 Joel. 3 Amos. 4 Obadia. 5 Jona. 6 Miikha. 7 Nahum. 8 Habakuk. 9 Sefania. 10 Haggai. 11 Satharia. 12 Malakhia. Kaikkiaan 39 kirjaa. Näistä kirjoista sanoo Paawali 2 Tim. 3: 16: "koko raamattu on Jumalalta annettu ja tarpeellinen oppiksi, nuhteeksi, ojennukseksi ja kiritukseksi." Ja apostoli Pietari sanoo 2 Piet. 1: 21: "ei yksikään ennustus ole vielä ihmisen tahdosta tuotu edes; waan pyhät Jumalan ihmiset owat puhuneet, waikutetut pyhäältä hengeltä."

93. Vanhan Testamentin apokryphiset kirjat.

Kanonisten kirjain jälkeen seuraa meidän biblioidessa useita kirjoja, jotka kutsutaan apokryphiksi. Ne ei ole annetut Jumalalta, eikä ne siis taida ehdottomasti, niinkuin kanoniset, olla jalkaimme kynttilä ja valkeus teillämme. Suomalaiset ei niitä lufeneet synagogisfansa. Lutherilainen seurakunta pitää niitä kunniasfa sentähden että ne sisältävät paljo hywää. "Ne owat," sanoo Lutheri, "hyödylliset ja huiwittawaiset lukea." Mutta uskon perustuksena ei meidän seurakunta niitä pidä. — Niisfä biblioidessa, joita Britannian ja Ulkomaan biblifa seura ulos antaa, ei löydy apokryphoja.

1. Tobiaan kirja, joka puhuu eräästä hurfskaasta juudalaisesta perheestä, isä Tobias, waimo Anna ja poika Tobias, jotka Salmanasfar oli wienyt wankiuteen ja eliwät Niniwessfä. Sanherib Jerusalemistä paettuansfa raiwosi Suomalaisia vastaan ja otti Tobiaalta mitä hänellä oli. Wähän jälkeen putosi jotain Tobiaan silmiin, josta hän tuli sofiaksi. — Ekbatanasfa, Median pääkaupungisfa, eli hurfskas neito, Sara, joka 7 kertaa oli ollut kihlattu; mutta kaikki hänen ylkänsfä oli paha henki Asmodeus tappanut. Herra kuuli näiden rasfskaasti kiufattuina rukoukset ja lähetti ulos Raphaelin, ykfsi niistä 7stä enkelistä, jotka seisowat hänen kaswainfsa edessfä. Wanhalla Tobiaalla oli 10 talenttia saamista Mediasfa ja tahtoi lähettää poikansfa sinne niitä noutamaan. Raphael saattaa hänen Ekbatanaan ja sitoo Asmodein. Tobias nai Saran, ja enkeli tuo ne 10 talenttia. Tobias palaa waimonensfa kotiin, ja enkeli toimittaa wanhalle Tobiaalle näkönsfä takasin ja kfskee panna kirjaan mitä tapahtunut on, ja ei he häntä sitte enää näe.

2. Judithin kirja, joka kertoo leskestä Judithasta, joka meni wihollisten leiriin ja tappoi Holopherneksen, joka sanotaan olleen Nebukadnesarin sotapäämies.

3. Rappaleet lisättyt Estherin kirjaan.

4. Wiisauden kirja, joka on muodostettu Salomon sanalaskujen mukaan. Luku 2: 24: "perfsleena katendeestä on fuolema maailmaan tullut."

5. Jeesus Sirakhin pojan wiisaus, joka myös on mu-
kailus Salomon sanalaskuista.

6. Barukhin kirja.

7. Kappaleet lisätyt Danielin kirjaan. 1 Msarian ru-
kous (Msaria oli yksi niistä, jotka heitettiin tuliseen pätssiin).
2 Kolmen miehen kiitoswirsi tulisessa pätssissä. 3 Susannan
historia. 4 Belistä (se on: Baalista) Babelissa. 5 Lohi-
kärmeestä Babelissa.

8. Makkabien 2 kirjaa historiallisesta sisällöstä.

9. Manasssen, Sudan kuninkaan rukous.

94. Judalaisten historia Nehemiasta aina Jerusalemiin hävitykseen.

(430 e. Kr. — 70 j. Kr.)

1. Makkabit.

Judalaisia hallitsi Persian kuninkaan maaherrat fiksi että
Aleksanteri Suuri kukisti Persian waltakunnan. Aleksanteri
kuoli 323, ja hänen waltakuntansa jaettiin hänen sotapää-
miestensä kesken. Judalaiset joutuivat ensin Eghyptin alle
kuulumaan, mutta antausivat 100 vuotta myöhemmin wa-
paehtoisesti Syriän kuninkaan Antiochos suuren alamaisiksi.

Tämän pojanpoika Antiochos, joka itse otti liikanimen
Epiphanes (loistawa), mutta jonka muut kutsuivat Epima-
nes (hurja), tahtoi pakottaa Judalaiset greekalaiseen uskoon
ja greekalaiseen elämälaatuun. Hän kielsi lapsia ympäri-
leikkaamasta ja Herran templissä uhraamasta. Templi wi-
hittiin Jupiterille, ja pyhät astiat wiettiin pois (1 Makk. 1:
2 Makk. 5, 6).

Moni luopui ja uhrafi epäjumalille. Mutta usioita oli,
jotka pysyivät lujina ja kernaammin kuoliivat kuin Herran
laista luopuivat. 7 welsjettä piestiin toinen toisensa jälkeen
ja kidutettiin kuoliaksi. Äiti seisoi ja katseli sitä ja kehoitti
lapsiansa pysymään lujana Herrassa; wiimiseksi tapettiin äi-
titiin (2 Makk. 7).

Siihen aikaan eli Judeassa pappi, nimeltä Mattathias, jolla oli 5 poikaa. Kuninkaan sanansaattaja tuli hänen tykönsä ja lupasi kultaa ja kunniaa, jos hän tahtoi uhrata epäjumalille. Mattathias vastasi: "minä ja minun poikani emme tahdo hyljätä isäin lakia." Samassa tuli yksi Judalainen ja uhrasi kaikkein nähden epäjumalan alttarilla; siitä syttyi Mattathiaan kiivaus lain tähden, niin että hän tappoi sen Judalaisen ja kuninkaan käskyläisen. Sitte jätti hän kaikki mitä hänellä oli ja pakeni poikineensa vuorille, mihin kaikki ne, jotka lain tähden kiivastuivat, kokoontuivat hänen seuraansa. Seuraavana vuonna, 166, kuoli hän asetettuaan poikansa Judan päämieheksi (1 Makk. 2).

Judas sai liikanimen Makkabi (wasara); sillä hän oli rohkea niinkuin jalopeura ja löi Syrialaiset usiammasti; hän valloitti Jerusalemin, puhdisti ja wihki templin ja asetti wihkimysjuhlan sen asian muistoksi. Monen miehullisen työn perästä kaatui Judas sodassa suurta yliwaltaa vastaan (1 Makk. 3—9: 1—18. 2 Makk. 8—15).

Judan kuoltua walittiin Jonathan, Mattathiaan nuorin poika, päämieheksi; mutta kun hän kowaluudella otettiin wangiiksi ja tapettiin, walittiin Simon, wanhin weljeksistä, päämieheksi. Simon valloitti Sionin linnan, perksi maan Syrialaisista, niin että kufin istui turwallisena wiinapuunsa ja wiikunapuunsa warjossa. Riitollisuudesta walitsivat Judalaiset hänen ruhtinaksi ja ylimmäiseksi papiksi, jotka arwot piti oleman perimöiset hänen perheessänsä (1 Makk. 9: 19—16).

Johannes Hyrkanos, Simonin poika, häwitti templin Garizim-wuorella ja teki Samarian Judean alamaiseksi. Hän woitti Edomin (Idumean) ja pakotti sen maan kansan ympärileikkaamaan itsensä ja elämään Judalaisten lain jälkeen.

Hyrkanon jälkeiset riitelivät hallituksesta. Romalaiset sekaantuivat riitaan, ja Pompejus retki Jerusalemia vastaan, valloitti sen sabbatina ilman wastustetta ja teki maan Romille weron alaiseksi. Idumealainen Herodes, jota on ruwettu kutsumaan Suureksi, hymmärsi niin mielitellä wallasmiehet Romissa, että hän vuonna 40 e. Kr. romalaisen sotajoukon awulla asetettiin kuninkaaksi Judan maahan.

2. Herodes Suuri. Herodianit.

1. Herodes Suuren hengenlahjat olivat erinomaiset, mutta hän oli kowin epäluuloinen ja julma. Woittaaksensa kansan mielen puolelensa nai hän Makkabittaren Mariamnen; sillä kansan sydän yhä oli Makkabien sukuun kiinitetty. Mutta hän pelkäsi alati tätä sukua, jonka hän wähitellen peräti surmasi, eikä säästännyt edes Mariamneakaan, jota hän kuitenkin hartaasti rakasti, eikä niitä kahta poika, jotka Mariamne hänelle synnytti. Pojan toisestakin awiosta tapatti hän myös. Se oli ilkiä ihminen, joka oli tahtonut isänsä myrkyttää; mutta monta syhtöintä tapettiin paljaan epäluulon tähden. — Koska kerta oli kowa nälkävuosi Judanmaalla, lähetti Herodes kulta- ja hopiaikalunsa Egyptiin ostaaksensa ihwiä. Hän rakennutti mainiolla komeudella templin Morian vuorella, sen templin siaan joka oli rakettu Babelista palattua.*

Koko kansa inhosi ja kauhistui häntä kaikesta sydämetänsä. Sen hän tiesi ja tunsi itsensä yhtä tuskalliseksi ja onnettomaksi kuin hän päivä päivästä tuli werta himowaisemmaksi. Kuolinwuoteellansa käski hän maan ylhäisimmät miehet tulla eteensä. Ei kukaan tohtinut jäädä pois. Hän antoi sulkea heidän sisään ratsaswajaan ja käski ampua nämät kuoliaksi kohta hänen kuoltuansa; "sillä niin pitää tuleman suru ja walitus koko maahan minun kuollessani." Hänen kuoltuansa laskettiin ne ulos ja kotiinsa menemään. — Hän kuoli vuonna 1 j. Kr., sisälmyksissä synthyneistä paisumista, jotka olivat tähynnä matoja, ja mätäni elämästä.

2. Hänen kuoltuansa jakoi Keisari Augustus waltakunnan hänen 3lle pojallensa. Arkhelaus sai Idumean, Judean ja Samarian sekä ruhtinan nimen. 10nen vuoden perästä syöstiin hän hallituksesta, ja maa joutui romalaisten maaherrain alle, joista Pontius Pilatus on enimmästi tunnettu.

* Templi walmistui 9½ wuotena. Herodeksen jälkeiset lisäiwät useampia rakennuksia, ja nämät eiwät ehtineet walmiiksi ennenkuin 6 wuotta ennen Jerusalemin häwitystä.

Herodes Antipas sai Galilean ja Perean sekä neljännesruhtinan (tetrarkhan) nimen. Kolmas poika, Philippus, sai pohjaisimman osan maasta itäpuolella Jordania sekä myös neljännesruhtinan nimen. Hän hallitsi maansa oikeudella ja lempeydellä. Hänen kuoltuansa lapsitoinna vuonna 33 yhdistettiin hänen maansa Syrian maakuntaan. Herodes Antipas syöstiin hallituksesta w. 39, ja koko Judan maa joutui nyt välittömään alamaisuuteen Romalaisille.

Herodes Suuren pojanpoika, Agrippa I, asetettiin keisari Klaudioilta kuninkaaksi yli koko Judanmaan. Hänen kuoltuansa w. 44 sai hänen poikansa Agrippa II ainoasti Galilean ja Perean, waan loppuosaa maasta hallitsi romalaiset maaherrat. Agrippa II eli vielä Jerusalemin häwityksen aikana.

95. Synedrio. Phariseit. Saddukeit.

1. Synedrio oli korkein raadi eli neuvoskunta, josta niin usein on puhetta ewangeleisissa ja apostolien tekoamatissa, ja siihen kuului Ylimmäinen pappi, 24 hlipappia, jotka Uudessa Testamentissa myös kutsutaan ylimmäisiksi papeiksi, vanhimpia kansasta sekä kirjanoppineita, kaikkiaan 70 jäsentä paitsi Ylimmäistä pappia, joka oikeastaan lienee ollut esimies. Synedriolla oli ylimmäinen valta uskonasioissa; mutta Romalaiset olivat siltä ottaneet pois teloittamisen wallan; kuoleman tuomio oli ensin wahvistettava romalaiselta maaherralta.

2. Ne 2 lahkoo, Phariseit ja Saddukeit, syntyivät Matkabin ensiaikoina.

Phariseit (merkittävät) kutsuivat itsensä niin, sentähden että heidän mieltensä oli tulla merkittäviksi pyhydestä muiden suhteen. "He paastosiwat kahdesti wiikossa ja antoiwat kymmenekset kaikista mitä waan ansaitsiwat." He opettiiwat toisen elämän kuoleman jälkeen, jossa hywät palkittaiisiin ja pahat rangaistaiisiin. Heidän seasfansa oli totisia miehiä, niinkuin Nikodemus, Gamaliel ja Saulus. Mutta Phariseista yleisesti lausuu Wapahtaja Math. 23: "woi teitä, te phariseit! jotka syötte leskein huoneet ja muodoksi pidätte pitkät

rufoukset. Voi teitä, jotka sanotte: joka wannoo alttarin kautta, ei se mitään ole; mutta joka wannoo sen lahjan kautta, joka alttarilla on, se on welvollinen. Voi teitä, te ulkokullatut! jotka olette walkiaaksi siwuttuin hautain kaltaiset, jotka ulkoa kauniit owat, mutta sisältä owat tähynnä kuolleitten luita ja kaikkea riettautta."

Saddukeit, jotka saivat nimensä alkajastansa, nimeltä Saddok, eiwät uskoneet ruumiin ylösnousemusta eikä toista elämää kuoleman jälkeen. Wapahtaja sanoo heille Math. 22: 29: "te eshytte, ettekä tunne raamatuita eikä Jumalan voimaa." — Ei ole tietoa että yksikään sadduke olisi antanut sanalle sias sydämessänsä.

Molemmat lahkot, niinkuin koko kansakin, odottivat luvattua Messiaa; mutta luuliwat hänen waltakuntansa olewan tästä maailmasta; hänen piti heidän wapahtaman Romalaisista ja asettaman Dawidin waltakunnan entiseen loistoonsa. Messia, joka oliji kärsiwä ja kuolewa, oli Juudalaisille pahennus ja pakanoilte hulluus.

Uusi Testamentti.

Neljä Ewangelia.

96. Ilmoitus Johannes Kastajan syntymästä.

Herodeksen ollessa Judanmaan kuninkaana eli pappi, nimeltä Zacharias, ja hänen waimonsa nimi oli Elisabet. He oliwat molemmat hurskaat, waeltain kaikissa Herran käskyissä ja säädhyissä laittamattomasti, mutta heillä ei ollut lasta; sillä Elisabet oli hedelmätöin, ja he molemmat oliwat jo ijälliset.

Koska Zachariaan wuoro toimitti papin wirkaa Tempelisä, lanfesi arpa hänelle menemään Herran huoneesen uuraamaan suitsutusta.* Kansan ulkona rukoillessa ilmestyi

* Papit oliwat jaetut 24ään wuoroon, jotka muntettiin joka wiikko toimittamaan palvelusta Tempelisä. Papit siinä wuorossa, jonka wiit-

hänelle Herran enkeli. Zakharias hämmästy, mutta enkeli sanoi: "älä pelkää, Zakharias! sillä sinun rukoukses on kuulu-
tu; ja sinun vaimos Elisabet synnyttää sinulle pojan, ja si-
nun pitää kutsuman hänen nimensä Johannes (Herra on ar-
mollinen). Wiinaa ja wälewätä juomaa ei hän juo, ja hän
täytetään pyhällä hengellä jo äitinsä kohdusta. **Ta hän käy
edellä hänen edessänsä Eliaan hengellä ja woimalla,
kääntäin isäin sydämet lasten puoleen, toimittaaksensa
Herralle valmistetun kansan.**" Zakharias vastasi: "mistä
minä sen hymärrän? Sillä minä olen wanha ja waimoni
on ijällinen." Enkeli sanoi: "minä olen **Gabriel, joka sei-
son Jumalan edessä; sinä tulet mykäksi hamaan siihen
päivään asti, jona nämät tapahtuwat, sentähden ettes
uskonut minun sanojani.**"

Kansa seisoi ja ihmetteli että Zakharias niin kauan
templissä wiipyi. Mutta ulos tullessa ei hän taitanut pu-
hua, ja he hymärsiwät että hän oli nähyn templissä nähnyt.
Hän wiittasi heille ja jäi mykäksi. Wirkansa päiwät täytettyä
palasi hän kotiansa. — Hänen waimonsa tuli raskaaksi ja y-
listi Herraa, joka oli hänen pelastanut siitä häpiästä, joka
niitä seurasi, jotka oliwat hedelmättömät (Luk. 1: 1—25).

97. Marian ilmestys.

Kuudentena kuukautena tämän jälkeen lähetettiin enkeli
Gabriel Jumalalta Galilean kaupunkiin, jonka nimi oli Na-
zaret, neitsen tykö, joka oli kihlattu miehelle Dawidin hu-
neesta, nimeltä Josoph; ja neitsen nimi oli Maria. Enkeli
tuli sisälle hänen tykönsä ja sanoi: "terwe armoitettu! **Her-
ra on sinun kanssas; sinunna sinä waimoin seassa!**"
Maria hämmästy hänen puheestansa ja ajatteli millinen
se terwehdys oli. Enkeli sanoi: "älä pelkää, Maria! sillä
sinä löysit armon Jumalan tykönä; katso sinä synnyttät po-
jan, jonka sinun pitää kutsuman Jesus (wapahtaja). Hänen
pitää oleman Jakobin huoneen kuningas ijankaikkisesti, ja hä-
nen waltakunnallansa ei pidä loppua oleman." Maria was-

ko oli, heittiwät arpaa keskenänsä siitä kenenkä heistä tulisi uhrata suut-
tuksen Pyhässä.

täsi: "kuinka tämä tulee, sillä en minä miehestä mitään tiedä?" Enkeli vastasi: "pyhä Henki tulee sinun päälles ja ylimmäisen voima warjoo sinun; sentähden myös se Pyhä, joka sinusta syntyy, pitää kutsuttaman Jumalan pojaksi. Ja katso! Elisabet, sinun lankos, siitti myös pojan vanhalla iällänsä, ja tämä on kuudes kuukausi hänelle, joka kutsuttiin hedelmättömäksi. Sillä Jumalan edessä ei ole mikään asia mahdotoin." Maria vastasi: "katso! minä olen Herran piika; tapahtukoon minulle sinun sanas jälkeen." Ja enkeli läksi hänen tykönsä (Luk. 1: 26—38).

98. Johannes kastajan syntymä.

Ujan tähtettyä synnytti Elisabet pojan, ja hänen kyläläisensä ja lankonsa iloitsivat hänen kansjansa. Kun kahdeksantena päivänä lapsi oli ympärileikattawa, tahtoivat he kutsua hänen isänsä nimeltä Zacharias; mutta äiti sanoi: "hän pitää kutsuttaman Johannes." He sanoivat: "ei ole ketään sinun sukukunnassas, joka kutsutaan sillä nimellä." Nyt wiitattiin Zachariaalle, joka otti taulun ja kirjoitti: "Johannes on hänen nimensä." Ja kohta aukeni hänen suunsa, ja hän puhui kiittäin Jumalaa. He sanoivat: "mitä on tästä lapsesta tulewa?" Zacharias tähtettiin pyhällä Hengellä ja ennusti, sanoen: "sinä poikainen! pitää kutsuttaman Ylimmäisen profeetaksi valmistamaan Herralle tietä, niin että koitto ylhäältä tulee walaisemaan niille, jotka pimeissä ja kuolon warjossa istuvat." — Lapsi kasvoi ja wahvistui hengessä ja oli korwessa siihen päivään asti, jona hän Israelin kansan eteen tuli (Luk. 1: 57—80).

99. Jesuksen syntymä.

Miinä päiwinä tapahtui että käske käwi ulos keisari Augustilta, että kaikki maailma piti werolliseksi laskeettaman. Ja kaikki menivät antamaan itsensä arwata, kukiin kaupungisjansa. Miin myös Joseph Nazaretin kaupungista Galileassa meni ylös Dawidin kaupunkiin Bethlehemiin Judeassa, sillä hän oli Dawidin huoneesta, antamaan itsensä arwata Marian hänen kihlatun emäntänsä kanssa, joka raskas oli. Heidän siellä

ollessaan täytettiin Marian synnyttämisen aika, ja hän synnytti pojan, esikoisensa, kapaloitfi hänen ja pani seimeen, sentähden ettei heillä ollut sias majassa.

Muutammat paimenet siinä paikkakunnassa walwoivat ja wartioitsivat yöllä laumaansa. Ja katso! Herran enkeli seisoi heidän edessänsä, ja Herran kirkkkaus walaisi ympäri heitä, ja he suuresti pelästhiwät. Mutta enkeli sanoi: "älkää pelättö; sillä minä ilmoitan teille suuren ilon, joka tulewa on kaikelle kansalle. Teille on tänäpäinä syntynyt wapahtaja, Herra Kristus, Dawidin kaupungissa. Ja tämä on teille merkiksi: te löhdätte lapsen kapaloittuna makaawan seimessä." Ja kohta oli enkelin seurassa suuri taiwaallisen sotawäen joukko, joka kiitti Jumalaa ja sanoi: "kunnia olkoon Jumalalle korkeudessa, ja maassa rauha, ja ihmisille hyvä tahto!" Enkelien mentyä ylös taiwaasen, puhuiwat paimenet keskenänsä: "käykäämme Bethlehemiin ja katsokaamme sitä, jonka Herra meille ilmoitti." Ja he tuliwat kiiruhtain ja löhsiwät Marian ja Josophin, niin myös lapsen, joka makasi seimessä. Ja he puhuiwat mitä heille tästä lapsesta sanottu oli. Ja kaikki, jotka sen kuuliwat, ihmetteliwät; mutta Maria kätki kaikki nämät sanat tutkistellen sydämessänsä. — Rahdeksan päivää sen jälkeen, koska lapsi piti ympärileikattaman, kutsuttiin hänen nimensä enkelin sanan jälkeen Jesus (Luk. 2: 1—21).

100. Jeesus asetetaan eteen templissä.

Koska Marian puhdistuspäiwät Moseksen lain jälkeen oliwat täytetyt, weiwät Josoph ja Maria lapsen ylös Serufalemiin, asettaaksensa häntä Herran eteen — sillä kaikki esikoiset oliwat Herran — ja uhrataksensa, niinkuin Moseksen laki waati, parin mettisiä taikka 2 kyhkyläisen poikaa. *

* 3 Mos. 12 Luku sääti, että waimon, jos hän oli synnyttänyt poikalapsen, piti oleman kotona 40 päivää, ja jos hän oli synnyttänyt tyttölapsen, 80 päivää, ja sitte tuleman templiin tuoden wuosikuntaisen karitsan taikka, jos hänellä ei ollut waraa karitsaan, parin mettisiä taikka kaksi kyhkyläispoikaa puhdistusuhriksi. — Tästä tulee se synnyttäjawaimojen kirkonkäymisen ja kirkkoon-ottamisen tapa, jota vielä nytkin kristikunnassa seurataan.

Jerusalemisä oli silloin Jumalainen mies, nimeltä Simeon. Hän odotti Israelin lohdutusta, ja hänelle oli sanottu Pyhästä Hengeltä, ettei hänen pitänyt kuoleman ennenkuin hän näkisi Herran Woidellun. Hän tuli hengen waikutuksesta templiin sinä päivänä. Koska wanhemmat toivat lapsen Jesuksen sisälle, otti hän sen syliinsä ja sanoi: "nyt sinä lasket, Herra, palwelias rauhaan menemään, sanas jälkeen; sillä minun silmäni owat nähneet sinun autuutes, jonka sinä olet kaikille kansoille wahwistanut." Joseph ja Maria ihmettelivät siitä, mitä hänestä sanottiin. Simeon siunasi heitä ja sanoi Marialle: "katso! tämä on pantu lankeemiseksi ja nousemiseksi monelle Israelisä ja merkiksi, jota vastaan sanotaan — sinunkin sielus läpitse pitää miekan käymän — että monen sydämen ajatukset ilmoitettaisiin."

Siellä oli propheetar Anna, 84 vuoden wanha leski. Hän ei lähtenyt templistä, waan palweli Jumalaa paastoisä ja rukouksisä yöt. Tämä tuli sillä hetkellä siihen, kunnioitti myös Herraa ja puhui hänestä kaikille Jerusalemisä, jotka lunastusta odottivat (Luk. 2: 22—38).

101. Tietäjät itäiseltä maalta.

1. Koska Jesus syntynyt oli Bethlehemissä kuningas Herodeksen aikaan, tuli mageja elikä tietäjiä itäiseltä maalta Jerusalemiin ja kysyi: "kussa on se syntynyt Judalaisten kuningas? Sillä me näimme hänen tähtensä idässä ja tulimme häntä kumarten rukoilemaan." Koska Herodes sen kuuli, hämmästyhi hän, koki ylimmäiset papit ja kirjanoppineet ja kyseli heiltä kussa Kristuksen syntymän piti. He wastasivat: "Bethlehemissä; sillä näin kirjoittaa propheeta Mikha: **Ja sinä Bethlehem Judan maassa et ole suinkaan wähin Judan parasten kaupunkien seassa; sillä sinusta on tulewa se ruhtinas, jonka minun kansaani Israelia pitää hallitseman.**" Silloin kutsui Herodes tietäjät salaa ja tutkisteli wisusti millä ajalla tähti ilmestyi ja sanoi: "menkää ja kyselkää wisusti lapsesta, ja koska sen löydätte, ilmoitakaat minulle, että minäkin tulisin ja kumartaisin häntä."

2. Tietäjät menivät matkaansa, ja katso! tähti, jonka he olivat nähneet idässä, kävi heidän edellensä siksi että se seisahdi sen paikan päälle, missä lapsi oli. Nähdessänsä tähden ihastuivat he sangen suurella ilolla, menivät huoneeseen, löysivät lapsen ja hänen äitinsä, lankeasivat maahan ja ruukoilivat häntä, awasivat tavaransa ja lahjoittivat hänelle kulta, pyhäsavua ja mirrhania.* Jumala kielsi heitä unessa Herodeksen tykö palaamasta; he menivät toista tietä omalle maallensa.

3. Heidän mentyänsä ilmestyi Herran enkeli Josefille unessa, sanoen: "nouse ja ota lapsi äitinsä ja pakene Egyptiin ja ole siellä siksi että minä sinulle sanon; sillä Herodes on etsimä lasta, hukuttaaksensa häntä." Niin otti Joseph lapsen äitinsä ja pakeni Egyptiin. — Koska Herodes näki että tietäjät olivat hänen wietelleet, wihastui hän sangen kowin ja lähetti tappamaan kaikki poikalapset Bethlehemiissä ja sen äärisissä, jotka kaksikuotiset olivat taikka nuoremmat, sen ajan jälkeen, jonka hän oli tietäjiltä tutkinut.

4. Herodeksen kuoltua ilmestyi Herran enkeli Josefille unessa Egyptissä ja sanoi: "nouse, ota lapsi äitinsä ja mene Israelin maalle; sillä ne owat kuolleet, jotka lapsen henkeä waijyivät." Niin hän palasi; mutta kuultuansa että Arkhelaus hallitsi Judeassa isänsä Herodeksen siassa, pelkäsi hän sinne mennä, waan poikkesi pohjaseen päin Galileaan ja asettui kaupunkiin, jonka nimi oli Nazaret. — Lapsi kasvoi ja wahiwtui hengessä ja tähtettiin wiisaudella, ja Jumalan armo oli hänen päällensä (Matth. 2).

102. Jeesus lapsena templissä.

Jeesuksen wanhemmat waelsiwat joka wuosi pääsiäisjuhalle Jerusalemiin. Ja kuin Jeesus 12 ajastajan wanha oli, ottiwat wanhemmat hänen myötänsä. Heidän palatessa jäi Jeesus Jerusalemiin, jota he eiwät huomanneet, waan luuli-

* Sentähden että tässä mainitaan 3 lahjaa ja nämät owat kuniinkaallisia, on legenda tehnyt näistä tietäjistä 3 kuningasta, jotka oliswat lähetetyt Semin, Khamin ja Japhetin puolesta. Khamin lähettiläs "Moriamaan kuningas" kuvataan usein mustaksi.

wat hänen olewan matkaseurasja ja käwiwät yhden päivän matkan etsien häntä lankoin ja tuttavain seasja. Ja kuin ei he häntä löytäneet, palasiwat he Jerusalemiin häntä hakemaan. Kolmen päivän perästä löhšiwät he hänen tempelisjä istuwan opettajain keskellä, kuultelewan heitä ja kyselewan heiltä. Ja kaikki, jotka hänen kuuliwat, hämmästyiwät hänen ymmärrystänsä ja wastautsiansa. Hänen äitinsä sanoi: "poikani! miksis meille näin teit? isäs ja minä olemme murhettien etsineet sinua." Jesus wastasi: "mikfi te minua etsitte? Ettkö tietäneet että minun pitää olla isäni huoneessa?" Ei he ymmärtäneet sanoja, joita hän heille puhui; mutta hänen äitinsä kätki ne kaikki sydämehensä. Hän seurasi heitä Nazaretiin ja oli heille alamainen. Ja Jesus menestyi wiisaudessa ja ijässä ja armossa Jumalan ja ihmisten edessä (Luk. 2: 41—52).

103. Johannes saarnaa ja kastaa.

1. Keisari Tiberin 15nä hallitusvuonna, koska Pontius Pilatus oli maaherra Judeassa ja Herodes Antipas neljänkymmenruhtinas Galileassa, ja Hannas ja Kaiphas oliwat ylimmäiset papit, tapahtui Jumalan sana Johannekselle, Zakhariaan pojalle, korwessa. Ja hän tuli Jordanin tienoille, saarnasi parannuksen kastetta syntein anteeksi antamiseksi ja sanoi: "tehkää parannus; sillä taiwaan waltakunta on lähestynyt. Sillä tämä on se, josta propheeta Esaia on sanonut: huutawan ääni on korwessa, walmistakaat Herran tietä ja tehkää hänen polkunsa oikiksi." — Hänellä oli takki kamelin karwoista ja hihnainen wyö hänen ympärinsä, ja hänen ruokansa oli heinäsiikat ja metsähunaja. Kansaa tuli hänen tykönsä Jerusalemistä ja koko Judeasta, ja ne, jotka syntinsä tunnustiwat, kastettiin Jordanin wirrassa. Mutta koska hän näki monta Phariseista ja Saddukeista tulewan kastettawaksi, sanoi hän: "te kyyhkärmetten sikiät! kuka teitä neuwoi pakenemaan tulewaista wihaa? Tehkää siis parannuksen soweljaita hedelmiä, ja älkää ajatelko taitawanne sanoa: Abraham on meidän isämme; sillä minä sanon teille: Jumala woi näistä kiivistä Abrahamille lapsia herättää.

Kirwes on jo pantu puun juurelle; sentähden jokainen puu, joka ei tee hywää hedelmää, hakataan pois ja tuleen heitetään."

2. Koska nyt kansa oli odotuksissa ja ajatteli että Johannes oli Kristus, sanoi hän: "minä tosin kästan teitä wedellä parannukseen; waan minua wäkewämpi tulee, jonka kengän nauhoja en minä ole kelwollinen päästämään; hän kästää teitä Pyhällä Hengellä ja tulella. Mistäkin on hänen kädessänsä, ja hän perkaa riihensä; nisut kokoaa hän aittaansa, mutta ruumenet polttaa hän sammuttamalla tulella." (Luk. 3: 1—17. Matth. 3: 1—12).

104. Jesuksen käste ja kiusaus.

1. Jeesus tuli 30 vuoden wanhana Galileasta Jordaniin Johanneksen tykö, kastettawaksi häneltä. Johannes kielsi, sanoen: "minä tarwitsen sinulta kastettaa, ja sinä tulet minun tyköni?" Jeesus wastasi: "jalki nyt; sillä näin meidän so pii kaikkea wanhuruskautta täyttää." Niin Johannes kästi hänen. Koska Jeesus astui ylös wedestä, aukeniwaat taiwaat, ja Jumalan henki tuli alas niinkuin kyhynen ja asettui hänen päällensä, ja ääni taiwaasta sanoi: "tämä on se minun rakas poikani, johonka minä mielistyin."

2. Sitte wiettiin Jeesus hengeltä korpeen kiusattawaksi perkeleeltä. Ja koska hän oli paastonnut 40 päiwää ja 40 yötä, sitte hän isosi wihdoin. Ja kiusaaja tuli hänen tykönsä ja sanoi: "jos sinä olet Jumalan poika, niin sano että nämät kivet leiwiksi muuttuwaat." Jeesus wastasi: "kirjoitettu on: ei ihminen elä ainoasti leiwästä, waan jokaisesta sanasta, joka Jumalan suusta lähtee." — Silloin otti perkele hänen seurassaan pyhään kaupunkiin ja asetti hänen templin harjalle ja sanoi: "jos sinä olet Jumalan poika, niin laske itses alas tästä; sillä kirjoitettu on: hän antaa käskyn enkeleillensä sinusta, ettes jalkaas kiiveen loukkaa." Jeesus wastasi: "taas on kirjoitettu: ei sinun pidä kiusaaman Herraa sinun Jumalatas." — Taas otti perkele hänen ja wei sangen korkealle wuorelle ja osotti hänelle kaikki maailman waltakunnat ja niiden kunnian ja sanoi: "nämät kaikki minä annan sinulle, jos lankeet maahan ja rukoulet minua." Siihen

wastasi Jeesus: "mene pois saatana! sillä kirjoitettu on: Herraa sinun Jumalatas pitää sinun kunnioittaman ja häntä ainoata palveleman." Silloin jätti perkele hänen, ja enkelit tulivat ja palvelivat häntä (Matth. 3: 13—4: 11. Mark. 1: 9—11. Luk. 3: 21, 22. 4: 1—13).

105. Johannes kastaja todistaa Jeesuksesta.

Johannes yhä kasti Jordanissa. Kerta nähdessänsä Jeesuksen lähestyvän, sanoi hän: "katso! se Jumalan karitsa, joka pois ottaa maailman synnin! En minä häntä tuntenut; mutta joka minun lähetti wedellä kastamaan, se sanoi minulle: jonka päälle sinä näet Hengen tulewan alas ja seisahdawan, hän on se, joka kastaa Pyhällä Hengellä. Minä näin sen ja todistin hänen olewan Jumalan pojan." — Toisena päivänä läheisoi Johannes taas siellä ja kaski hänen opetuslapsistansa, Andreas ja Johannes. Jeesuksen ohitse käydessä sanoi Johannes: "katso Jumalan karitsa!" Ja ne 2 opetuslasta seurasiwat Jeesusta. Mutta Jeesus käänsi itsensä ja kysyi: "mitä te etsitte?" He wastasiwat: "Rabbi (Mestari), kussas asut?" Hän sanoi: "tulkaat ja katsokaat." Ja he meniwät ja oliwat sen päivän hänen tykönsä. — Andreas tapasi weljensä Simonin ja sanoi: "me löysimme Messian," ja wei hänen Jeesuksen tykö. Mutta Jeesus katseli häntä tarkoin ja sanoi: "sinä olet Simon, Jonaan poika; sinä pitää kutsuttaman Kephas," joka merkitsee Pietari (kallio). — Seuraavana päivänä läski Jeesus Galileaan ja waelsi sitte lähes 3 vuotta ympäri maata ja kaupungeita, ja suurina juhlina meni hän ylös Jerusalemiin (Joh. 1: 19—44).

106. Jeesus muuttaa weden wiinaksi Kanaan häissä.

Kolmantena päivänä sen jälkeen oli häät Galilean Kanaanassa, ja Jeesuksen äiti oli siellä; Jeesus, ja hänen opetuslapsensa kutsuttiin myös häihin. Koska wiina puuttui, sanoi Jeesuksen äiti hänelle: "ei heillä ole wiinaa." Jeesus wastasi: "waimo, mitä minun sinuun tulee? Ei minun aikani ole vielä tullut." Hänen äitinsä sanoi palvelioille: "mitä hän teille sa-

noo, se tehkää." Judalaiset pesivät aina kätensä ennen ruualle mentyänsä, ja 6 kivistä wesiastiaa oli siellä wieraille käsiin pesemiseksi; kufin niistä weti 2 eli 3 mittaa. Jeesus fanoi palvelioille: "täyttäkää astiat wedellä;" ja he täyttivät ne hlvn tähteen. Ja hän fanoi: "lyökää nyt ja wiefää edeskäywälle;" ja he weivät. Edeskäyppä ei tietänyt mistä wiina oli tullut, mutta palveliat tiesivät. Edeskäyppä maisti ja fanoi hyljälle: "jokainen antaa ensisti hywää wiinaa ja sitte huonompaa; mutta sinä kätit hywän wiinan tähän asti." — Niin teki Jeesus ensimmäisen ihmetyksensä Galilean Kanassa ja ilmoitti kunniansa. Ja hänen opetuslapsensa uskoivat hänen (Joh. 2: 1—11).

107. Jeesus ja Nikodemus.

Judalaisten pääsiäinen oli läsnä, ja Jeesus meni hlvn Serufalemiin. Moni uskoi hänen nähdesjään ne ihmetyt, jotka hän teki.

Yksi phariseista, nimeltä Nikodemus, joka istui ylimmäisesjässä neuwokunnassa, tuli hlvllä Jeesuksen tykö ja fanoi: "mestari! me tiedämme että sinä olet Jumalasta opettajaksi tullut; sillä ei kukaan taida tehdä niitä ihmetöitä, joita sinä teet, jollei Jumala ole hänen kansjansa." Jeesus wastasi: "ellei joku wastuudesta synny, ei hän taida Jumalan waltakuntaa nähdä." Nikodemus fanoi: "kuinka taitaa ihminen wanhana syntyä? Taitaako hän äitinsä kohtuun jälleen mennä ja syntyä?" Jeesus wastasi: "totifesti, totifesti sanon minä sinulle: ellei joku synny wedestä ja hengestä, ei hän taida Jumalan waltakuntaan sisälle tulla. Mitä lihasta syntynyt on, se on liha, ja mitä hengestä syntynyt on, se on henki." Nikodemus fanoi: "kuinka ne taitawat tapahtua?" Jeesus wastasi: "sinä olet opettaja Israelisja ja et näitä tiedä. Moses hlvnsi kärkeen korwessa*, niin myös ihmisen poika pitää hlyttämän. Sillä niin on Jumala maailmaa rakastanut, että hän antoi ainoan poikansa, että jokainen, joka hänen uskoo, ei pidä hukuman, waan ijankaikkisen elämän saaman" (Joh. 2: 25—3: 1—16).

* 4 Mos. 21: 8. 9. [43 N:o 4.

108. Jeesus ja Samaritan waimo.

Jeesus jätti Judean palatsensa Galileaan, mutta otti lyhemmän matkan Samaritan * kautta ja tuli kaupunkiin, nimeltä Sitchar. Kaupungin ulkopuolella oli Jakobin lähde.** Koska Jeesus matkasta oli väsynyt, istui hän lähteen reunalle, mutta opetuslapset menivät kaupunkiin ruokaa ostamaan. Eräs Samaritan waimo tuli wettä ammuntamaan. Jeesus sanoi hänelle: "anna minun juodakseni." Waimo wastasi: "kuinka sinä minulta juoda anot, joka olet Judalainen, ja minä olen Samaritalainen." Sillä katkera wiha oli Judalaisten ja Samaritalaisten välillä. Jeesus sanoi: "jos sinä tietäisit kuka se on, joka sinulle sanoo: anna minun juodakseni, niin sinä anoisit häneltä, ja hän antaisi sinulle eläwätä wettä." Waimo wastasi: "Herra! eipä sinulla ole milläs ammunnat, ja lähde on sywä." Jeesus sanoi: "jokainen joka juo tästä wedestä, hän janoo jälleen; mutta joka siitä wedestä juo, jota minä annan, ei hän janoo iankaikkisesti." Waimo wastasi: "Herra! anna minulle sitä wettä, etten minä janoisi enkä tarvitsisi tulla tänne ammuntamaan." Jeesus sanoi: "mene, kutsu miehes ja tule tänne." Waimo wastasi: "ei minulla ole miestä." Jeesus wastasi: "oikein sinä sanoit; sillä 6 miestä on sinulla ollut, ja se, joka sinulla nyt on, ei ole sinun miehes." Waimo sanoi: "Herra! minä näen että sinä olet propheeta. Meidän isämme owat täällä wuorella (Garizim) rukouilleet, ja te sanotte: Jerusalemissa on se sia, jossa pitää rukoultaman." Jeesus sanoi: "Waimo! usko minua, se aika tulee, jona ette täällä wuorella eikä Jerusalemissa Isää rukoile. Jumala on henki; jotka häntä rukoilewat, niiden pitää hengessä ja totuudessa häntä rukoileman." Waimo sanoi: "minä tiedän että Messia on tulewa; koska hän tulee, niin hän ilmoittaa meille kaikki." Jeesus wastasi: "minä olen Messia." Waimo jätti wesiastiansa ja meni kaupunkiin, jossa hän puhui kaikki mitä hänelle oli tapahtunut. Samaritalai-

* Entinen Sitchem.

** Sagnet sanoo että Jakob oli tämän lähteen kaiwanut. Se löytyy vielä puolitiiman matkan päässä kaupungista, on hakattu kallioon ja 105 jalkaa sywä.

set menivät ulos hänen tykönsä ja rukoilivat häntä wiipymään siellä. Ja hän wiipyi siellä 2 päivää. Ja he sanoivat waimolle: "emme nyt enää usko sinun puhees tähden; sillä me olemme itse kuulleet ja tiedämme että hän on totisesti Kristus, maailman wapahtaja." — Kahden päivän perästä lähti hän sieltä ja meni Galileaan (Joh. 4: 1—43).

109. Jeesus kooko opetuslapsia ja walitsee apostolinsa.

1. Pietarin kalastus.

Kerta, koska Jeesus seisoi Genezaretin järwen tykönä, tunki kansa häntä liki kuulemaan Jumalan sanaa. Kannalla oli 2 wenetä, joista toinen oli Pietarin. Siihen hän meni ja käski wähän maasta laskea ulos, ja hän istui ja opetti kansaa weneestä. Puhumasta lakattuansa sanoi hän Pietarille: "wie sywälle ja heittäkäät werkkonne apajalle." Pietari wastasi: "me olemme kaiken yön työtä tehneet emmekä mitään saaneet; mutta sinun käskystäs minä heitän ulos werkon." Ja sen tehtyä saivat he suuren kalain paljouden, niin että heidän werkkonsa repeşi. Ja he wiittasivat kumppaneilensa, Jakobille ja Johannekselle, Zebedein pojille, jotka olivat toisessa weneessä, tulemaan ja auttamaan heitä. He tulivat, ja molemmat weneet tulivat tähteen, niin että olivat uppoamaisillaan. Koska Pietari sen näki, lankesti hän Jeesuksen jalkain juureen ja sanoi: "Herra! mene pois minun tyköäni, sillä minä olen syntinen ihminen." Sillä hämmästyks oli käsittänyt hänen ja ne muut kaikki, sen suuren kalan saaliin tähden. Mutta Jeesus sanoi Pietarille: "älä pelkää; tästedes sinä saat pyhittää ihmisiä." Ja he wetiwät weneet maalle, jättiwät kaikki ja seurasivat häntä (Luk. 5: 1—11. Matth. 4: 18—22. Mark. 1: 16—20).

2. Mattheuksen kutsumus.

Kapernaumin kaupungin tullihuoneessa istui mies, jonka nimi oli Lewi eliä Mattheus. Ohitse mennessä sanoi Jeesus hänelle: "seuraa minua," ja hän jätti kaikki, nousi ja seurasi. Tämä teki kotonansa suuren pidon Jeesukselle, ja monta tul-

liimiestä ja syntistä atriioitsi Jeesuksen ja hänen opetuslastensa kanssa. Tämän nähtyänsä sanoivat phariseit hänen opetuslapsillensa: "miksi teidän Mestarinne syö tullimiesten ja syntisten kanssa?" Koska Jeesus sen kuuli, sanoi hän: "ei terweet tarwitse parantajaa, waan fairaat. Menkääät ja oppi-kaat mikä se on: laupiutta minä tahdon ja en uhria; sillä en minä tullut wanhurskaita kutsumaan, waan syntisiä parannukseen" (Luk. 5: 27—32. Matth. 9: 9—13. Mark. 2: 13—27).

3. Jeesus walitsee opetuslapsistansa 12 apostoliksi.

Kerta meni Jeesus wuorelle rukoilemaan, ja hän oli koko yön rukouksissa Jumalan tykö. Päiwän tullessa kutsui hän opetuslapsensa ja walitsi heistä 12, jotka hän nimitti apostoleiksi elikä lähettäjäiksi. Niiden nimet owat: 1. Simon, liikanimeltä Pietari, ja 2. hänen welsensä Andreas. 3. Jakob, kalastajan Zebedein poika, ja 4. hänen welsensä Johannes. 5. Philippus. 6. Bartholomeus. 7. Thomas ja 8. Mattheus, tullimies. 9. Jakob Alphein poika ja 10. Judas Thaddeus. 11. Simon Zelotes elikä Kananites * ja 12. Judas Iskarioth, ** joka tuli pettäjäksi (Luk. 6: 12—16. Mark. 3: 13—19).

110. Wuorisaarna.

Koska Jeesus näki paljo kansaa ympärillensä, astui hän hlös wuorelle *** ja istui. Usken walitut opetuslapset seisoiwat häntä lähinnä. Ja hän awasi suunsa, opetti kansaa ja sanoi:

1. "Mutuaat owat hengellisesti waiwaiset; sillä heidän on taiwaan waltakunta. Mutuaat owat, jotka isoowat ja janoowat wanhurskautta; sillä he rawitaan. Mutuaat owat laupiaat; sillä he saawat laupiuden. Mutuaat olette te, koska he pilkkaawat ja wainoowat teitä ja puhuwat kaikkinaista pahutta teitä vastaan, walhetellen minun tähteni. Floitkaat

* Molemmat liikanimet merkitsewät: liiwas.

** Iskarioth merkitsee: mies, joka on kotosin Kariothista, kylä Judan sukukunnassa.

*** Tarinan mukaan "autuuk sien wuori" Kapernaumin ja Taborin välillä.

ja riemuitkaat; sillä teidän palkkanne on suuri taiwaassa. Sillä näin he wainosivat propheetaita, jotka teidän edellänne olivat."

2. "Te olette maan suola*; jos suola kadottaa woimansa, millä sitte suolataan? Ei se enää kelpaa mihinkään, waan heitetään pois ja ihmisiltä tallattaa. — Te olette maailman wälkeus. Ei sitä kaupunkia, joka wuorella on, taideta peittää. Eikä kynttilää sytytetä ja panna wakan alle, waan kynttiläjalkaan, walaisemaan kaikkia, jotka huoneessa owat. Näin walaiskoon teidän wälkeutenne ihmisten edessä, että he näkisivät teidän hyvät työnne ja kunnioittaisivat teidän isänne, joka on taiwaassa."

3. "Mikään luulko että minä tulin lafia ja propheetaita päästämään; en minä tullut päästämään, waan täyttämään. Sillä totisesti sanon minä teille: siihen asti että taiwas ja maa katoa, ei pidä wähtäkään piirto eikä rahtu laista katooman. Mutta sen minä sanon teille: ellei teidän wanhurskautenne ole paljo suurempi kuin kirjanoppineitten ja pharisein, niin ette suinkaan tule taiwaan waltakuntaan."

4. "Te kuulitte mitä sanottu on wanhoille: "ei sinun pidä tappaman." Sillä jokainen, joka tappaa, hänen pitää tuomion wikapään oleman. Waan minä sanon teille, että jokainen, joka tyhmästi wihastuu weljellensä, hänen pitää tuomion wikapään oleman. Sentähden jos sinä uhraat lahjas alttarilla ja siellä muistat että weljellä on jotakin sinua wastaan, niin jätä sinne uhris alttarin eteen ja mene ensin sopimaan weljes kanssa ja tule sitte lahjas uhraamaan. Sowi nopiasti riitaweljes kanssa, koskas wielä hänen kanssansa tiellä olet."

5. "Te kuulitte sanotuksi wanhoille: "ei sinun pidä huorin tekemän." Mutta minä sanon teille: jokainen joka katsoo waimon päälle himotaksensa häntä, hän teki jo huorin hänen

* Wuorisaarna on, miten sekä alkulause että muistutus sen lopulla osottaa, tarkoitettu koko seurakunnalle. Jesuksen sanat "maan suolasta" ja "maailman wälkeudesta" tarkoittawat tosin erinomaisesti apostoleja, mutta sopiwat sentään kaikille kristityille, erittäinki lähetyssaarnaajaille, joiden tulee, kunkin lahjainja mukaan, olla suola ja wälkeus maailmassa.

kansansa sydämesjansä. Jos oikia filmäs pahentaa sinun, rewäise se ulos ja heitä pois tyköäs; sillä parempi on sinulle että yksi sinun jäsenistäs hukutetaan kuin että koko sinun ruumiis heitetään helwettiin. Ja jos sinun oikia kätes pahentaa sinun, haffaa se poikki ja heitä pois tyköäs; sillä parempi on sinulle että yksi sinun jäsenistäs hukutetaan kuin että koko sinun ruumiis heitetään helwettiin."

1180 6. "Taas te kuulitte sanotuksi wanhoille: "älä wanno wäärin." Waan minä sanon teille: älkää ensinkään wanno-ko, ei taiwaan kautta, sillä se on Jumalan istuin, eikä maan kautta, sillä se on hänen astinlautansa, ei myöskään Jerusalemin kautta, sillä se on suuren kuninkaan kaupunki. Waan teidän puheenne pitää oleman: on, on, ei, ei. Mitä siihen lisätään, se on pahasta."

1180 7. "Te kuulitte sanotuksi: "filma filmästä, hammas hampaasta." Mutta minä sanon teille: älkää olko pahaa vastaan; waan jos joku sinua lyö oikialle poskelle, käännä hänelle myös toinen. — Te kuulitte sanotuksi: * "rakasta lähimmäistäs, mutta wihaa wihollistas." Waan minä sanon teille: rakastakaat wihollisianne, sinatkaat niitä jotka teitä sadattelewat; tehkää niille hywin, jotka teitä wihawat, ja rukoukkaat niiden puolesta, jotka teitä wainoowat ja wahingoittawat, että te olisitte teidän isänne lapset, joka on taiwaassa; sillä hän sallii aurinkonsa koittaa niin pahain ylitse kuin hywäinkin ja antaa sataa niin wäärille kuin wanhurskaillekin. Sillä jos te rakastatte ainoasti niitä, jotka teitä rakastawat, mitä erinomaista te siinä teette? Eikö tullimiehet ja pakanat myös niin tee? Olkaat te siis tähdelliset, niinkuin teidän taiwaallinen isänne tähdellinen on."

1180 8. "Rawahtakaat tekemästä hywiä töitänne ihmisiltä näyttäväksi. Koskas siis almua annat, älä edelläs anna torwea soittaa, niinkuin ulkokullatut synagogisja ja kujilla tekewät, että heitä ihmiset ylistäisiwät. Totisesti sanon minä teille: he owat saaneet palkkansa. Mutta koska sinä almua annat,

* 3 Mos. 19: 18. "wihaa wihollistas" on kirjanoppineitten lisäys; se tobistaa että heidän luulostansa "lähimmäinen" oli sama kuin "ystävä."

ätköön sinun wasen kätes tietävä mitä sinun oikia kätes tekee, että sinun almus olisi salaisuudessa; ja sinun isäs, joka salaisuudessa näkee, maksaisi sinulle julkisesti."

9. "Koskas rukoilet, älä ole niinkuin ulkofullatut; sillä he mielellänsä seisovat synagogissa ja kujain kulmissa, että he ihmisiltä nähtäisiin. Totisesti sanon minä teille: he ovat saaneet palkkansa. Waan koska sinä rukoilet, mene kammiios ja sulje oves ja rukoile isääs, joka on salaisuudessa; ja isäs, joka salaisuudessa näkee, maksaa sinulle julkisesti. Ja koska te rukoilette, älkäätkä olko paljo puhuwaiset, niinkuin pakanat; sillä he luulewat heitä paljon puheensa tähden kuulutawan. Sentähden älkäätkä olko heidän kaltaisensa; sillä teidän isänne tietää mitä te tarwitsette ennenkuin te häntä rukoilettekaan."

10. "Älkäätkä tawarata kootko maan päällä, kussa koi ja ruoste raiskaawat, ja kussa warfaat kaiwawat ja warastawat; waan kootkaat teillenne tawarata taiwaassa, kussa ei koi eikä ruoste raiskaa, ja kussa ei warfaat kaiwa eikä warasta; sillä kussa teidän tawaranne on, siellä on myös teidän sydämenne. — Ei kenkään woi palwella kahta herraa; sillä taikka hän tätä wihaa ja toista rakastaa; taikka hän tähän suostuu ja toisen hylkää. Ette woi palwella Jumalata ja Mammaa (rikkautta). Sentähden sanon minä teille: älkäätkä murhattiko mitä te syötte ja mitä te juotte ja millä te teitänne werhotte. Katsokaat taiwaan lintuja; ei he kylwä eikä niitä, ei myös kokoo riiehen, ja teidän taiwaallinen isänne ruokkii heidän; ettekö te paljo enempi ole kuin he? Ja kuka teistä woi surullansa lisätä yhden kyhnärän pituuteensa? Ja mitä te surette waatteista? Katsokaat kulkasia kedolla, kuinka ne kaswawat; ei ne työtä tee eikä kehää; kuitenkin sanon minä teille ettei Salomo kaikessa kunniasansa ollut niin waatettu kuin yksi heistä. Jos Jumala näin waatettaa kedon ruohon, joka tänäpänä seisoo ja huomenna päätään heitetään, eikö hän paljo enemmin teitä waatettaisi, te vähänskoiset? Ettekäätkä ensin Jumalan waltakuntaa ja hänen wanhurskauttansa, niin kaikki nämät teille annetaan."

11. "Älkäätkä tuomitko, ettei teitä tuomittaisi. Missis siis näet raiskan, joka on welses filmässä, ja et ätkää malkaa

omasssa filmäsäs? Taikka kuinka taidat sanoa weskelles: pi-dä! minä otan raiskan filmästäs; ja katso! malka on omassa filmäsäs. Sinä ulkokullattu! heitä ensin malka omasta filmästäs, ja katso sitte kuinkas saisit raiskan ulos sinun weskelles filmästä. Kaikki siis mitä te tahdotte että ihmiset pitää teille tekemän, se te myös heille tehkää; sillä tämä on laki ja propheetat."

12. "Mentäät ahtaasta portista sisälle; sillä se portti on lawia, ja awara se tie, joka wie kadotukseen, ja niitä on monta, jotka sitä tietä menewät. Mutta se portti on ahdas, ja kaita se tie, joka wie elämähän, ja harwat owat, jotka sen löytävät. — Kawahatafaat teitänne wääristä propheetaista, jotka teidän tykönnne lammasten waatteissa tulewat, mutta sisältä owat raatelewaiiset sudet. Heidän hedelmistängsä te tunnente heidän. Hakeeko kukaan wiinamarjoja orjantappuroista taikka wiikunia ohdakkeista? Hywä puu ei taida häijhyä hedelmiä kaswaa, eikä mädännyt puu taida hywiä hedelmiä kaswaa. — Ei jokainen, joka sanoo minulle: Herra, Herra! tule taiwaan waltakuntaan, waan se, joka tekee minun isäni tahdon, joka on taiwaassa."

13. "Jokaisen, joka nämät minun puheeni kuulee ja ne tekee, wertaan minä toimelliseen mieheen, joka huoneensa kalliolle rakensi. Sade lankefi, ja wirrat tuliwat, ja tuulet puhalsiwat ja sitä huonetta syhäsiwät; mutta ei se kuitenkaan kukistunut, sillä se oli kalliolle perustettu. Ja jokainen, joka nämät minun puheeni kuulee ja ei tee niitä, hän on werrat-tawa tyhmään mieheen, joka huoneensa sannalle rakensi. Sade lankefi, ja wirrat tuliwat, ja tuulet puhalsiwat ja sitä huonetta syhäsiwät; se kukistui, ja sen lankeemus oli suuri."

Koska Jesus oli lopettanut nämät puheensa, hämmästyhän kansa hänen oppiansa; sillä hän opetti heitä woimallisesti, eikä niinkuin kirjanoppineet (Matth. 5—7. Luk. 6: 20—49).

111. Jesus puhdistaa spitalisen ja parantaa päämiehen palvelian.

1. Koska Jesus astui alas wuorelta, seurasi häntä paljo kansaa. Spitalinen mies tuli ja kumarfi häntä ja sanoi:

"Herra! jos sinä tahdot, niin sinä voit minun puhdistaa." Jeesus ojensi kätensä ja rupefi häneen ja sanoi: "minä tahdon, ole puhdas." Ja kohta puhdistui hän spitalistansa. Jeesus sanoi: "katso, ettes kenellekään sano; mutta mene ja näytä itfes papille, ja uhraa lahjas, jonka Moses on käskenyt, * ihmisille todistukseksi."

2. Jeesus meni sieltä Kapernaumiin. Eräällä sadanpäämiehellä oli palvelia, josta hän paljo piti; tämä sairasti nyt kuolemallansa. Kuullessaan Jeesuksesta lähetti sadanpäämies Judalaisten vanhimmat rukoilemaan, että hän tulisi parantamaan hänen palveliansa. Nämät tulivat Jeesuksen tykö ja rukoilivat hartaasti, sanoen: "hän on mahdollinen ettäs sen teet; sillä hän rakastaa meidän kansaamme ja rakensi meille synagogan." ** Jeesus meni heidän kansansa; mutta koska hän ei enää ollut kaukana huoneesta, lähetti sadanpäämies ystäviänsä häntä vastaan ja antoi sanoa: "Herra! älä waiwaa itseäs; sillä en minä ole mahdollinen ettäs minun kattoni alle tulisit; waan sano sana, niin palveliani paranee. Sillä minä olen myös ihminen, toisen wallan alle asetettu, ja minulla on sotamiehiä waltani alla, ja jos sanon tälle: mene! niin hän menee, ja toiselle: tule! ja hän tulee, ja palveli-
alleni: tee se! ja hän tekee. *** Koska Jeesus tämän kuuli, ihmietteli hän, käänsi itsensä ja sanoi niille, jotka häntä seura-
sivat: "en ole minä Israelisfa senkaltaista uskoa löytänyt. Minä sanon teille: monta tulee idästä ja lännestä ja pitää Abrahamin, Isakin ja Jakobin kansfa taiwaan waltakunnassa istuman; mutta waltakunnan lapset heitetään ulkonaiseen pimehteen; siellä pitää oleman itku ja hammasten kiristys." Koska ne, jotka lähetetyt oliwat, kotia palasiwat, löysiwät he terweenä palvelian, joka sairastanut oli (Matth. 8: 1—13. Luk. 5: 12—14. 7: 1—10. Mark. 1: 40—44).

* 2 karitsfa; 3 Mos. 14: 10.

** Sadanpäämies oli syntyänsä pakana, mutta näkyy kääntyneen Judalaisten uskoon.

*** Sadanpäämies tahtoo sanoa: niinkuin sotamieheni ja palveliani tottelewat minua, niin tottelewat taudit sinua.

112. Jeesus herättää Nain lesken pojan.

Päivänä sen jälkeen meni Jeesus kaupunkiin, joka kutsuttiin Nain; ja hänen seurassansa meni monta opetuslasta ja paljo wäkeä. Koska hän kaupungin porttia lähestyi, kannettiin kuollutta ulos, joka oli äitinsä ainoa poika, ja se oli leski; paljo kaupungin wäkeä käwi seurassa. Koska Herra hänen näki, armahti hän häntä ja sanoi: "älä itke!" Hän meni ja rupefi paariin, ja kantajat seisahtiwat, ja hän sanoi: "nuorukainen! minä sanon sinulle: nouse ylös!" Ja kuollut nousi istualle ja rupefi puhumaan, ja Jeesus antoi hänen äitillensä. Pelko tuli kaikille, ja he kunnioitsiwat Sumalaa, sanoen: "juuri propheeta on nousnut meidän selsaamme; Sumala on kansaansa etsinyt" (Luk. 7: 11—16).

113. Jeesus asettaa myrskyn.

Koska Jeesus kerta ehtoon tullessa purjehti yli Genesaretin järwen, nousi raju ilma, niin että aallot peittiwät häden. Mutta hän makasi. Opetuslapset tuliwat häntä herättämään, sanoen: "Herra! auta meitä, me hukumme!" Mutta hän sanoi: "te heikkouskoiset, miksi te olette pelkurit?" Niin hän nousi ja asetti tuulen, ja ilma tuli juuri tyweneksi. Mutta he ihmetteliwät, sanoen keskenänsä: "millinen tämä on? sillä tuuli ja merikin owat hänelle kuuliaiset" (Matth. 8: 23—27. Mark. 4: 35—41. Luk. 8: 22—25).

114. Jeesus parantaa punatautisen waimon ja herättää Sairin tyttären.

Synagogan päämies, SairoS nimeltä, tuli ja lankefi Jeesuksen jalkain juureen, sanoen: "minun wäyhäinen tyttäreni on wiimisillänsä; tule ja pane kätes hänen päällensä että hän paranisi ja eläisi." Jeesus meni, ja paljo kansaa seurasi ja ahdisti häntä. Soukossa oli myös waimo, joka oli sairastanut punaista tautia 12 vuotta ja kuluttanut parantajille kaiken omaisuutensa, mutta tullut yhä pahemmaksi. Hän läheni Jeesusta takaa ja rupefi hänen waatteisinsa, ajatellen: jos minä ainoasti saan ruweta hänen waatteisinsa, niin minä paranen. Ja hän tunsi ruumiisensa, että hän oli parattu kiwustansa.

Jesús kysyi: "kuka rupefi minun waatteifini?" Pietari wasta-
fi: "Mestari! finä näet että kansa finua ahdistaa ympäri,
kuinka taidat siis kysyä: kuka minuun rupefi?" Jesús sanoi:
"joku minuun rupefi; sillä minä tunfin woiman minusta läh-
teneen ulos." Koska waimo näki että hän oli huomattu, tu-
li hän wapisten Jesuksen eteen, lankesi maahan ja sanoi hä-
nelle kaiken totuuden. Jesús sanoi: "ole hywässä turwasfa,
tyttäreni, sinun uskos on sinun auttanut; mene rauhaan."

Wielä hänen puhuesfaan tuli muutamia synagogan pää-
miehen huoneesta ja sanoi hänelle: "tyttäres on kuollut; älä
mestaria waiwaa." Jesús sanoi hänelle: "älä pelkää; usko
ainoastaan, niin hän paranee." Tullessansa huoneesen tapasi
hän kaikki itkewän. Mutta hän sanoi, "älkäätk itkev; ei hän
ole kuollut, waan nukkuu." He naurowat häntä, tietten että se
kuollut oli. Hän otti lapsen isän ja äitin ja Pietarin, Ja-
kobin ja Johanneksen myötänsä sisään, rupefi lapsen käteen
ja sanoi: "piifanen! nouse ylös!" Lapsi nousi kohta ja käweli.
Hän käski antaa hänelle ruokaa (Mark. 5: 22—43. Luk. 8:
41—56. Matth. 9: 18—25).

115. Jesús parantaa halwattun.

Jesús tuli Kapernaumiin. Kuultaisfa että hän oli ko-
tona kokoontui niin paljo wäkeä, ettei enää sias ollut, ei o-
wenkaan tykönä. Sinne tuli 4 miestä kantain wuodetta, jos-
fa makasi halwattu. Kun eiwät taitaneet tulla sisään owen
kautta, nousiwa he huoneen laakalle katolle, kiskoivat siihen
aukon ja laskiwa wuoteen sairaanensa alas Jesuksen eteen.
Nähdesfään heidän uskonsa sanoi hän: "poikani! sinun syn-
tis annetaan sinulle anteeksi." Muutamat kirjanoppineet, jot-
ka siellä istuiwa, ajatteliwa: "mitä tämä näin pilkkaa pu-
huu? Kuka woi synnit antaa anteeksi paitfi ainoa Sumala?"
Jesús tunsi hengesfänsä heidän ajatufsensa ja sanoi: "mitä
te ajattelette pahaa sydamisfänne? Kumpi on kewiämpi sa-
noa: sinun syntis annetaan sinulle anteeksi, taikka sanoa:
nouse ja läh! Mutta että teidän pitää tietämän ihmisen po-
jalla olewan wallan maan päällä synnit anteeksi antaa, sanon
minä: "nouse, ota wuotees ja mene kotias." Ja halwattu

noufi kohta, otti vuoteensa ja meni ulos kaikkein nähden. He hämmästyivät, sanoen: "emme itänä ole semmoista nähneet." Ja he kunnioittivat Sumalaa, joka oli ihmisille antanut senkaltaisen wallan (Mark. 2: 1—12. Luk. 5: 17—26. Matth. 9: 1—8).

116. Jeesus lähettää ulos 12 apostolia ja 70 opetuslasta.

1. Jeesus kävi kaikkia kaupunkia ja kyliä ympäri, saarnasi ewankeliumia ja paransi kaikkinaisia tauteja ja sairautta kansassa. Hän surkutteli sydämestänsä kansaa, että se oli niinkuin lampaat, joilla ei paimenta ole. Ja hän sanoi opetuslapsillensa: "eloa on tosin paljo, mutta tyhväkeä on vähä; rukoilkaat sentähden elon Herraa, että hän tyhväkeä lähettäisi eloonsa." Sitte kutsui hän tykönsä 12 apostoliansa ja antoi heille wallan riettaita henkiä ajaa ulos ja kaikkinaisia tauteja ja sairautta parantaa. Hän lähetti heidän kaksittain ja sanoi: "älkäätkä menkö pakanain teille eikä Samarialaisten kaupunkiin; waan menkäätkä kadotettuihin lammasten tykö Israelin huoneesta.* Ja saarnatkaat etteä taiwaan waltakunta on lähestynyt. Sairaita parantakaat, spitalisia puhdistakaat, kuolleita herättäkäätkä ja pahoja henkiä ajakaat ulos. — Minä lähetän teidän niinkuin lampaat suten keskelle; olkaat sentähden taitawat niinkuin kärmeet ja waat niinkuin kyhkyset. Te asetetaan oikeuksien eteen ja hosutaan synagogisissa; te wiedzään myös päämiesten ja kuningasten eteen minun tähteni. Mutta näin wietäisikö älkäätkä murhettiko, kuinka taikka mitä teidän pitää puhuman; sillä teille annetaan sillä hetkellä mitä teidän pitää puhuman; sillä ette ole, jotka puhutte, waan teidän isänne henki, joka teissä puhuu. Älkäätkä peljätkö niitä, jotka ruumiin tappawat, waan ei woi sielua tappa; mutta peljätäkäätkä sitä, joka woi sekä sielun että ruumiin helwetisissä hukuttaa. Eikö kaksii warpusta yhteen ropoon myhdä? Ja ei yksikään

* Ensin oli ewankeliumi saarnattawa Judalaisille; Rasteen asettaessa käski Wapastaja opetuslapset mennä ja tehdä kaikki ihmiset opetuslapsiksi.

heistä putoo maahan ilman teidän isänne tahtoa. Niin ovat myös kaikki teidän päännne hiukset luetut; älkääät siis peljättö, te olette paremmat kuin monta warpusta. — Sentähden jokainen joka minun tunnustaa ihmisten edessä, sen tunnustan myös minä minun isäni edessä, joka on taiwaassa. Mutta joka minun kieltää ihmisten edessä, hänen minä myös kiellän minun isäni edessä, joka on taiwaassa. Joka rakastaa isäänsä taikka äitiänsä enää kuin minua, se ei ole minulle sowelias, ja kuka ei ota ristiänsä ja seuraa minua, se ei ole minulle sowelias."

2. Sitte lähetti hän 70 opetuslastansa, jotka myös waelsiwat ympäri kaksittain ja saarnasiwat että taiwaan waltakunta oli lähestynyt (Matth. 9: 35—10. Mark. 6: 1—13. Luk. 9: 1—6. 10: 1—22).

117. Johannes Kastaja. Wankius. Lähetys Jesuksen tykö ja kuolema.

1. Neljännysruhtinas (tetrarkha) Herodes Antipas oli pakottanut welsensä ottamaan eron waimostansa, nimeltä Herodias, ja oli itse nainut hänen. Kastaja sanoi: "ei sinun ole luwallinen häntä pitää waimonas." Herodias tahtoi Johanneksen tapetuksi, mutta Herodes joka mielellään kuuli häntä ja sen lisäksi pelkäsi kansaa, joka hänen piti prophetaana, ainoasti pani Johanneksen wankiuteen.

2. Koska Johannes wankiudessa kuuli Kristuksen työt, lähetti hän 2 opetuslastansa sanomaan hänelle: "oletko sinä se tulewa wai pitääkö meidän toista odottaman?" Sillä hetkellä juuri paransi hän monta taubeista ja antoi monelle sokielle nähn. Ja hän wastasi lähettiläille: "menkääät ja sano-kaat Johannekselle mitä te nähneet ja kuulleet olette; soki-iat saawat näkönsä, ontuwat kähwät, spitaliset puhdistetaan, kuurot kuulewat, kuolleet herätetään ja köyhille saarnataan ewan-geliumia; ja autuas on se, joka ei pahene minuusta."

Koska sanansaattajat meniwät pois, rupefi Jesus puhumaan kansalle Johanneksesta: "Mitä te läksitte korpeen kat-somaan? ruokoako, joka tuulelta häälytetään? wai ihmistäkö, pehmeisin waatteisin puettettua? Ne jotka koreisfa waatteisfa

owat, owat kuninkaallisissa kartanoissa. Taikka mitä te menitte katsomaan? propheetaako? Minä sanon teille: enää kuin propheeta; sillä tämä on se, josta kirjoitettu on: **Katso! minä lähetän enkelini sinun kaswois eteen, walmistamaan sinun tietäs sinun etees.** Totisesti sanon minä teille: niiden seassa, jotka waimoista syntyneet owat, ei ole yhtään suurempaa propheetaa kuin Johannes Kastaja; kuitenkin wähiin Jumalan waltakunnassa on suurempi häntä."

3. Pian sattui Herodialle tilaisuus saada Johanneksen päiwiltä pois. Herodes piti syntymäpäiwänänsä pidot ylimyksillensä, ja Herodiaan tytär* tuli sisään ja hyppäsi. Herodes mielistyi hyppyyhin niin että hän lupasi wannotulla wਾਲalla hänelle antaa mitä ikänä hän anoi, waikka puolen waltakunnastansa. Hän meni äitiltänsä kysymään, ja äiti sanoi: "pyhä Johannes Kastajan pää wadissa." Kuningas tuli fangen murheelliseksi; mutta walansa ja wierastensa tähden tahtoi hän pitää puheensa. Hän lähetti murhaajan, joka meni ja leikkasi hänen kaulansa wankiudessa. Hänen päänsä tuotiin wadissa ja annettiin piialle, ja piika wei sen äitillensä. Hänen opetuslapsensa tulivat, ottiwat hänen ruumiinsa ja hautasiwat sen. — Kuultuansa Jesuksen töistä puhuttawan sanoi Herodes: "Johannes, joka kasti, on nousnut kuolleista, ja sentähden woimat waiwuttawat hänessä (Matth. 11: 2—14. 14: 1—12. Mark. 6: 14—29. Luk. 3: 19, 20. 7: 18—28. 9: 7—9).

118. **Jesus rawitsee 5000. Hän käy weden päällä.**

1. Sitte meni Jesus Galilean elikä Tiberian järwen ylitse, ja paikka oli erämaa. Sen kuultuansa tuli sinne paljo kansaa jalkasiin. Jesus armahti heitä, sillä he oliwat niinkuin lampaat, joilla ei paimenta ole; hän puhui heille Jumalan waltakunnasta ja teki terveiksi jotka parannusta tarwitsiwat. Koska päiwä paljo kulunut oli, tulivat opetuslapset, sanoen: "tämä on erämaa, ja aika on jo kulunut. Laske kansa menemään ympäri kyliin

* Ensimmäisestä naimisesta; pian sen jälkeen tuli tämä tytär naiduksi sedällensä neljännysruhtinalle Philipille.

ostamaan heillensä ruokaa." Jeesus vastasi: "antakaat te heille syötävättä." Philippus sanoi: "200n penningin leivät ei tähtyisi heille että kufin heistä wähänkin faisi." Andreas sanoi: "täsfä on poifanen, jolla on 5 ohraista leipää ja 2 kalasta; waan mitä ne owat näin paljolle?" Jeesus vastasi: "asettakaat kansa atrioitsemaan ruoholle." Ja Jeesus otti leivät ja kalat, kiitti ja antoi opetuslapsille, jotka niitä jakoiwat kansalle, ja kaikki tuliwat rawitukfi. Sitte sanoi Jeesus opetuslapsille: "kootkaat murut, ettei mitään hukkuifi." Niin he kokosiwat ja tähttiwät 12 koria muruilla. Niitä, jotka syöneet oliwat, oli lähes 5000 miestä, paitfi waimoja ja lapsia. Koska ihmifet sen merkin näkiwät, sanoiwat he: "tämä on totifesti se propheeta, joka maailmaan tulewa oli." Koska Jeesus hymmärfi että he wäkiwallalla tahtoiwat tehdä hänen kuninkaakfi, kästi hän opetuslapsensa palata yli järwen, ja meni itse pois yksinänsfä wuorelle rukoilemaan.

2. Opetuslapset soutiwat pois, mutta tuuli oli wastainen. Tultuansfa ainoasti puolimatkaan näkiwät he neljäntenä yön wartiona Jeesuksen tulewan heidän tykönsä, käyden weden päällä. He hämmästyiwät ja huusiwat: "köpeli se on!" Mutta Jeesus sanoi: "minä olen, älkää pelästykö." Pietari sanoi: "Herra! jos sinä olet, niin käske minun tulla tyköws weden päällä." Jeesus vastasi: "tule!" Pietari astui ulos hahdesta ja käwi weden päällä; mutta nähdesfään tuulen olewan ankaran, pelästyhi hän ja rupefi wajoomaan. Hän huusi: "Herra! auta minua!" Jeesus ojensfi kätensfä, tarttui häneen ja sanoi: "o sinä heikkouskoinen! mikfif epäilit?" Heidän astuessfa hahteen tyweni tuuli. Opetuslapset lankefiwat alas Jeesuksen eteen ja sanoiwat: "totifesti olet sinä Jumalan poika." Kohta sen perästä tuliwat he maalle Kapernaumin tienoilla (Joh. 6: 1—21. Matth. 14: 14—36. Mark. 6: 32—53. Luk. 9: 10—17).

119. Jeesus juttelee 7 wertauستا.

1. Kylwäjä.

Jeesus oli Genesaretin järwen rannalla, ja paljo kansaa kokoontui hänen ympärinsä. Hän meni sentähden hahteen

Ja istui, mutta kansa seisoi rannalla. Ja hän puhui heille wertaufsilla näin: "kylwäjä meni kylwämään. Hänen kylwäisjängsä lankefi muutamit tien oheen, ja linnut tulivat ja söiwät ne. Muutamit taas lankefi kiwistööhön ja nousiwat pian päälle, sentähden ettei heillä ollut sywää maata. Mutta koska aurinko nousi, niin ne poudittiin ja kuiwettuiwat. Muutamit taas lankefi orjantappuroihin, jotka käwiwät ylös ja tuhahuttuiwat ne. Muutamit taas lankefi hywään maahan ja teki hedelmän, toiset 100kertaisen, toiset 60kertaisen, toiset 30kertaisen. Solla on korwat kuulla, se kuulkaan!"

Opetuslapset eiwät hymmärtäneet tätä wertauستا, niin Jeesus sanoi heille selityksen: "Siemen on Jumalan sana. Koska joku kuulee sanan ja eiymmärrä sitä, tulee pahus ja temmaa pois mitä hänen sydämeensä kylwettiin. Tämä on siemen, joka tien oheen oli kylwetty. — Kiwistööhän kylwetty on se, joka kuulee sanan ja kohta ilolla sen vastaan ottaa; mutta koska waiwa taikka waino tulee sanan tähden, niin hän kohta pahenee. — Orjantappurain sekaan kylwetty on se, joka sanan kuulee; mutta tämän maailman suru ja rikkauden petos tuhahuttaa sanan, joka niin tulee hedelmättömäksi. — Mutta hywään maahan kylwetty on se, joka kuulee sanan ja kätkee sen sydämeensä ja tosin tuottaa hedelmän."

2. Ohdakkeet nisun seässä.

"Taiwaan waltakunta on ihmisen wertainen, joka kylwi hywän siemenen peltoonsa. Mutta yöllä tuli hänen wihollisensa ja kylwi ohdakkeita nisuiin sekaan. Koska sitte oras rupeji kaswamaan, tuliwat myös ohdakkeet näkywiin. Ja palweliat tuliwat isännän tykö, sanoen: "Herra! etkös hywää siementä kylwännyt peltoos? kusta siis owat ohdakkeet tulleet?" Hän sanoi: "wihemies sen teki." Palweliat sanoiwat: "tahdotkos että menemme ja kokoomme ne pois?" Hän wastasi: "en; etette ohdakkeita kootessanne myös kitkeisi yhdessä nisuja pois. Sallikaat kaswaa molemmat elon aikaan asti; silloin sanon minä elomiehille: kootkaat ensin ohdakkeet ja sitokaat yhteisin poltettawiksi; mutta nisut kootkaat minun aittaani."

Sittenmin sanoivat opetuslapset Jeesukselle: "selitä meille se vertaus pellon ohdakkeista." Hän selitti sen näin: "hyvän siemenen kylwäjä on ihmisen poika; vihollinen, joka ohdakkeet kylwi, on persele; pelto on maailman ihmiset; nisut ovat waltakunnan lapset; elonaika on maailman loppu ja elomiehiet ovat enkelit. Niinkuin ohdakkeet kokoon haetaan ja poltetaan, niin on myös tapahtuma maailman lopulla. Silloin lähettää ihmisen poika enkelinsä kokoamaan kaikki jumalattomat ja heittämään sinne, missä on itku ja hammaستن kirjitys. Mutta wanhurskaat kiiltävät niinkuin aurinko heidän isänsä waltakunnassa."

3. 4. Sinapin siemen. Hapatus.

"Taiwaan waltakunta on sinapin siemenen wertainen, jonka ihminen otti ja kylwi peltoonsa. Se on tosin pienin kaikkia siemeniä; mutta kaswettua on se suurempi ruohoja ja tulee puuksi, niin että taiwaan linnut tulewat ja tekewät pesänsä sen oksille."

"Taiwaan waltakunta on hapatuksen wertainen, jonka waimo otti ja sekoitti zmeen wakkaan jauhoja siksi että kaikki happani."

5—7. Kätketty tawara. Kallis helmi. Werkko.

"Taas on taiwaan waltakunta tawaran wertainen, joka on peltoon kätketty, jonka ihminen löysi ja taas kätti; ja ilon tähden, joka hänellä siitä oli, meni pois ja myi kaikki mitä hänellä oli, ja osti sen pelten."

"Taas on taiwaan waltakunta kaupiamiehen wertainen, joka etsi hywiä helmiä. Tawattuansa yhden kalliin helmen, meni hän pois, myi kaikki mitä hänellä oli ja osti sen."

"Taas on taiwaan waltakunta werkon wertainen, joka on mereen heitetty ja kokoo kaikenlaisia; tultuansa täyteen wadetaan se rannalle, hyvät erotetaan astioihin, mutta mädänt neet heitetään pois. Näin on tapahtuma maailman lopulla: enkelit menewät ulos, erottawat pahat wanhurskaista ja heittävät heidän tuliseen pätziin; siellä pitää oleman itku ja hammaستن kirjitys" (Matth. 13: 1—50. Mark. 4: 1—34. Luk. 8: 4—15).

120. Ameriäs maamies.

Yksi kansasta sanoi Jesukselle: "sano minun weljelleni että hän jakaisi minun kansani perinnön." Mutta hän vastasi: "ihminen! kuka on pannut minun tuomariksi eli jakomieheksi teidän välillänne?" Sitte sanoi hän kansalle: "katsokaat että kawahdatte ahneutta; sillä ei jonkun elämä siinä seiso että hänellä paljo kalua on." Ja hän puhui tämän wertauksen: "rikkaan miehen maa kaswoi hywin. Ja hän ajatteli itsensä: mitä teen minä? ei minulla ole kukaan minä kokoon eloni. Niin, sen minä teen; minä maahan jootan aittani ja rakennan suuremmat ja kokoon sinne kaiken tuloni ja hywytyeni ja sanon sielulleni: lepää, syö, juo ja riehmitse! Mutta Jumala sanoi hänelle: sinä tyhmä! tänä yönä sielus sinulta pois otetaan; kuka sitte saa kaikki mitä sinä koonnut olet? Niin käy myös sen, joka itsellensä tawarata kokoo, mutta ei ole rikas Jumalassa" (Luk. 12: 13-21).

121. Wiikunapuu.

Muutammat tulivat ja juttelivat Jesukselle että Pilatus oli muutamain Galilealaisten weren sekoittanut heidän uhriinsa.* Jesus vastasi: "luuletteko että nämät Galilealaiset oliwat syntisemmät muita Galilealaisia, sentähden että heidän täytyi senkaltaista kärsiä? Ei suinkaan, sanon minä teille; waan etlette paranna teitä, niin te taikki niin hukkaan tulette." Ja hän puhui tämän wertauksen: "miehellä oli wiikunapuu hänen wiinamäesjäsä, ja hän tuli etsimään hedelmää siitä, eikä löytänyt. Niin sanoi hän wiinamäen rakentajalle: katso! minä olen 3 wuotta tullut ja etsinyt hedelmätä tästä wiikunapuusta, ja en löydä; haffaa se pois, miksi hän maata turmelee? Mutta hän vastasi: Herra! anna hänen vielä tämä wuosi olla, että minä kaiwan hänen ympärinsä ja sonnitän. Ehkä hän sitte hedelmän tekee; joslei, niin haffaa hän sitte pois" (Luk. 13: 1-9).

* Se tapettiin juuri heidän uhratessaan esikartanossa. — Tämä Pilatuksen julmuus ei ole muualla mainittu.

122. Kanaalainen vaimo.

Jesús tuli Tyrin ja Sidonin maan ääriin. Kanaalainen vaimo, joka oli pakana, huusi hänelle: "Herra, Dawidin poika! armahda minua; minun tyttäreni waiwataan hirmuisesti perfeleestä." Mutta Jesús ei sanaakaan hänelle wastannut. Opetuslapset sanoivat: "erota hän sinusta, sillä hän huutaa meidän peräämme." Jesús wastasi: "en ole minä lähetetty, waan kadotettu in lammasten tykö Israelin huoneesta." * Waimo tuli ja kumarssi häntä, sanoen: "Herra! auta minua!" Jesús wastasi: "ei ole sowelias ottaa lasten leipää ja heittää penikoille." Waimo sanoi: "totta Herra! kuitenkin syöwät penikat niitä muruja, jotka heidän herrainsä pöydältä putoo-wat." Silloin sanoi Jesús: "o waimo! suuri on sinun uskos; tapahtukoon sinulle niinkuin sinä tahdot!" Ja hänen tyttärensä tuli sillä hetkellä terveeksi (Matth. 15: 21 - 28. Mark. 7: 24 - 50).

123. Jesús rawitsee 4000.

Jesús lähti itäpuolelle Galilean järweä. Paljo kansaa kokoontui ja toi myötänsä fairaita, joita hän paransi. Jesús kutsui opetuslapset tykönsä ja sanoi: "minä armahdan kansaa että he jo 3 päivää owat minun tyköni wiipyneet eikä heillä ole mitään syötäwätä; en minä tahdo heitä tyköni syömättä laskea pois, ettei he tiellä wai-puisi." Opetuslapset sanoivat: "kusta me saamme tässä erämaassa niin monta leipää, että me rawitsisimme niin paljo kansaa?" Jesús kysyi: "montako leipää teillä on?" He wastasivat: "seitsemän, ja muutama kalanen." Hän käski kansan istua maalle. Sitte otti hän ne 7 leipää ja kalaset, kiitti, murssi ja antoi opetuslapsillensa, ja opetuslapset antoivat kansalle. Ja he söiwät kaikki ja rawittiin. Ja he kokoisimat jäänökset, 7 koria täyteen. Ja niitä, jotka oliwat syöneet, oli 4000 miestä, paitssi waimoja ja lapsia. Laskettuaan kansan tykönsä, astui hän hahteen ja tuli Magdalan ** tienoille (Matth. 15: 29 - 39. Mark. 8: 1 - 9).

* Satsi 116 Muist.

** Tästä yksistä oli luultawasti Maria Magdalena kotofin.

124. Jeesus kirkastetaan, parantaa kuuromykän ja ennustaa kuolemansa ja ylösnousemisen.

1. Jeesus otti Pietarin, Jakobin ja Johanneksen ja meni kirkkialle wuorelle * rukoukseen. Ja kun hän rukouksi, muuttui hän heidän edessänsä, ja hänen kaswonsa paisti niinkuin aurinko, ja hänen waatteensa tulivat walkiaksi niinkuin lumi. Ja he näkivät Moosesen ja Etiaan puhuvan hänen kanssansa siitä menosta, jonka hän tähttäwä oli Jerusalemissa. Pietari sanoi: "Herra! meidän on tässä hywä olla; tehkäämme tähän 3 majaa, sinulle yhden, Mooseselle yhden ja Etiaalle yhden." Vielä hänen puhuisiansa tuli paistawa pilwi, ympäri warjosi heidän, ja ääni pilwestä sanoi: "tämä on minun rakas poikani, johon minä mielistyin; kuulkaat häntä." Sen kuullessa lankefiwat opetuslapset kaswoillensa ja pelkäsiwät sängen kowin. Mutta Jeesus tuli ja rupefi heihin ja sanoi: "nouskaat! älkää peljätkö!" Mutta koska he sitmänsä nostiwat, ei he ketään nähneet, waan Jeesuksen yksinänsä.

2. Koska he tulivat alas kansan tykö, tuli mies Jeesuksen eteen, lankefi pelwillensa ja sanoi: "Herra! armahda minun poikaani; sillä hän on kuutaubillinen ja kowin waiwataan; hän lankee usein tuleen ja usein weteen; minä toin hänen sinun opetuslastes tykö, mutta ei he woineet häntä parantaa." Jeesus wastasi: "tuokaat hän minulle tänne!" Tuodessa häntä Jeesuksen tykö rewäfi kohta henki häntä, ja hän lankefi maahan, kieritteli itseänsä ja wahtui. Jeesus kysyi isältä: "kuinka paljon aikaa sitte on kuin tämä hänelle tuli?" Isä wastasi: "lapsuudesta. Jos sinä jotakin voit, niin armahda meitä." Jeesus sanoi: "jos sinä sen voit uskoa; kaikki owat uskowaiselle mahdolliset." Pojan isä huusi itkein: "Herra! minä uskon; auta minun epäuskoani!" Jeesus nuhteli sitä saastaista henkeä ja sanoi: "sinä mykkä ja kuuro henki! minä käsken sinua, mene ulos hänestä ja älä tästedes häneen mene!" Niin se huusi ja repeli kowin häntä ja

* Tarina sanoo Taberin wuori.

lähti ulos, ja hän makasi niinkuin kuollut, niin että moni sanoi: hän on kuollut. Mutta Jeesus tarttui hänen käteensä ja nosti hänen ylös. — Tultuansa erinänsä kysyivät opetuslapset: "miksi emme voineet häntä ajaa ulos?" Jeesus vastasi: "teidän epäuskonne tähden. Jos teillä olisi usko niinkuin sinapin siemen, taitaisitte te sanoa tälle vuorelle: siirry tästä! eikä teille mitään olisi mahdotointa."

3. Waeltaisja Galileasja sanoi Jeesus opetuslapsille: "tapahduma on että ihmisen poika annetaan ylös ihmisten käsiin. Ja he tappavat hänen ja kolmantena päivänä hän nousee ylös." Ja opetuslapset tulivat sängen murheellisiksi (Matth. 17: 1—23. Mark. 9: 2—32. Luk. 9: 28—45).

125. Armotoin kansapalvelia.

Pietari kysyi kerta Jeesukselta: "Herra! kuinka usein pitää minun antaman anteeksi weljelleni, joka rikko minua vastaan? Onko 78sä kerrassa kyllä?" Jeesus vastasi: "ei 7 kertaa, mutta 70 kertaa seitsemän." Ja hän puhui seuraawan wertausfen: "kuningas tahtoi lusia laskea palveliainsa kanssa. Ja yksi tuli hänen eteensä, joka oli welkaa 10,000 leiwiskää. Mutta kuin hänellä ei ollut waraa maksaa, käs- ki hänen herransa myydä hänen, hänen emäntänsä ja lapsen- sa ja kaikki mitä hänellä oli. Palvelia lantefi maahan ja ru- koili, sanoen: "Herra! ole kärjivällinen minulle, ja minä tah- don kaikki maksaa." Niin armahdi Herra sitä palveliata ja antoi hänelle welan anteeksi. Mutta sama palvelia meni u- los ja tapasi yhden kansapalvelioistansa, joka hänelle oli welkaa 100 penninkiä, ja hän tarttui häneen ja kiristi häntä kirkusta, sanoen: "maksaa minulle welkas!" Kansapalvelia lan- tefi maahan hänen jalkainsa juureen ja rukoili, sanoen: "ole kärjivällinen minulle, ja minä tahdon kaikki maksaa." Mutta ei hän tahtonut, waan heitti hänen torniin. Koska muut kansapalveliat sen näkiwät, murhettiwat he sängen kowin ja ilmoittiwat herrallensa kaikki mitä tehty oli. Silloin kutsui herra hänen eteensä ja sanoi: "sinä paha palvelia! minä an- noin sinulle anteeksi kaiken sinun welkas, sentähden ettäs mi- nua rukoilit. Eikö myös sinun olisi pitänyt armahdaman

kanssapalwelkatas, niinkuin minä armahdin sinua?" Ja wihasiansa heitti herra hänen wankiuteen siihen asti että hän maksaisi kaiken welkansa. Niin myös minun taiwaallinen isäni tekee teille, jollette kulin weljellensä anna teidän sydämestänne anteeksi heidän rikoksiansa (Matth. 18: 21—35).

126. Laupias Samarialainen. Martha ja Maria.

1. Lainoppinut tuli Jeesuksen tykö ja sanoi: "Mestari! mitä minun pitää tekemän että minä tjanikaikkisen elämän perisin?" Jesus sanoi: "mitä laisfa kirjoitettu on? kuinkas luet?" Hän wastasi: "sinun pitää rakastaman Herraa sinun Sumalatas kaikesta sydämestäs ja kaikesta sielustas ja kaikesta woimastas ja kaikesta mielestäs, ja sinun lähimmäistäs niinkuin itseäs." Jesus sanoi: "oikein sinä wastasit; tee se, niin sinä saat elää." Mutta lainoppinut, joka tahtoi itsensä wanhurskaaksi tehdä, sanoi Jeesukselle: "kukas minun lähimmäiseni on?" Jesus wastasi: "yksi ihminen meni Jerusalemista alas Serikhoon ja joutui rhöwärien käsiin, jotka hänen alasti riisuiwat ja haawoittiwat, meniwät pois ja jättiwät hänen puosituolleeeksi. Niin tapahtui että yksi pappi waelji samaa tietä, näki hänen ja meni ohitse. Saman teki Lewita. Mutta eräs Samarialainen myös tuli paikalle, näki hänen ja armahdi häntä. Hän tuli ja sitoi hänen haawansa ja wuodatti siihen öljyä ja wiinaa, ja pani juhtansa päälle ja wei hänen majaan ja korjasi häntä. Ja kun hän toisena päivänä matkusti pois, antoi hän isännälle 2 penninkiä, ja sanoi: "korjaa häntä ja jos enemmän kulutat, niin minä palatesfani maksan sinulle." — Kuka näistä kolmesta oli sinun nähdäkses hänen lähimmäisensä, joka rhöwärien käsiin oli jentunut? Lainoppinut wastasi: "se joka laupiuden teki hänelle." Jesus sanoi: "mene ja tee sinä myös niin!"

2. Jesus meni Betanian kaupunkiin Öljymäen lähellä, misjä Martha otti hänen huoneesensa. Hänen sisarensa Maria istui Jeesuksen jalkain juureen ja kuulteli hänen puhettansa. Martha, joka teki paljo askareita heitä palwellesa, astui esiin ja sanoi: "Herra! etkös huoli että sisareni jätti mi-

nun yksinani askaroitsemaan? sano hänelle että hän minua auttaisi." Mutta Jeesus vastasi: "Martha, Martha! paljo sinä suret ja pyrit. Waan yksi on tarpeellinen. Maria on hyvän osan walinnut, jota ei häneltä pidä otettaman pois" (Luk. 10: 25—42).

127. Jeesus opettaa templissä Lehtimajan juh- lana. Salawuoteudessa tawattu waimo. Sofiana syntynyt. Hyvä paimen.

1. Jeesus meni ylös Jerusalemiin Lehtimajan juhlaan. Juhlan wiimisenä päivänä seisoi Jeesus templissä ja sanoi: "joka janoo, se tulkoon minun tyköni ja juokoon! Joka uskoo minun, hänen kohdustansa pitää, niinkuin raamattu sanoo, wuotaman elämän weden wirrat." — Sen hän sanoi siitä hengestä, jonka niiden piti saaman, jotka uskowat hänen; sillä ei pyhä henki vielä silloin saapuwilla ollut, ettei Jeesus ollut vielä kirkastettu. — Phariseit ja Ylimmäiset papit oliwat lähettäneet palvelioita häntä kiini ottamaan; ne tuliwat nyt takasin. "Missi ette häntä tänne tuoneet?" kysyiwät Phariseit ja Ylimmäiset papit. Palweliat wastasivat: "ei ole ihminen ikänä niin puhunut kuin se ihminen." Phariseit sanoiwat: "oletteko tekin wietellyt? Onko joku päämiehistä taikka phariseista uskonut hänen?" Nikodemus, joka yöllä oli tullut Jeesuksen tykö, sanoi: "tuomitseeko meidän lakimme jonkun ihmisen ennenkuin kuullaan taikka tietää saadaan mitä hän teki?" He wastasivat: "oletko sinäki Galilealainen; tutki, ja sinä näet ettei Galileasta ole yhtään prophetaa tullut. *

2. Seuraavana päivänä meni Jeesus taas templiin, istui ja opetti. Kirjanoppineet ja Phariseit toiwat hänen teensä waimon ja sanoiwat: tämä waimo on tawattu huorin tekewän. Moses on laisfa käskenyt senlaiset kiwillä surmata; mitästä sinä sanot?" Tämän sanoiwat he kiusataksensa häntä ja saadaksensa kannetta häntä vastaan. Se-

* Kiwaudessaan sanoiwat he walheen; Elias oli Galileasta (katso 76 N:o 1).

Jesus kumarasi itsensä ja kirjoitti formellansa maahan. Mutta koska he kysyivät kysymistänsä, ojensi hän itsensä ja sanoi: "joka teistä on synnitöin, se heittäköön ensin häntä kiveillä." Ja hän kumarasi taas itsensä ja kirjoitti maahan. He tunsiwat itsensä olewan omassa tunossaan satutetut ja pötkiwät tiehensä yksittäin, niin että Jesus jäi yksinäänsä waimon kanssa paikalle. Koska Jesus ojensi itsensä eikä nähnyt ketään muuta kuin waimon, sanoi hän hänelle: "kussa owat sinun päälle-kantajas? onko sinua kenkään tuominut?" Hän wastasi: "Herra! ei kenkään." Niin Jesus sanoi: "en minäkään sinua tuomitse; mene ja älä enää syntiä tee."

3. Ympäri käyhdesään näki Jesus ihmisen, joka oli sofiana syntynyt. Opetuslapset kysyiwät: "Mestari! kuka syntiä teki, tämä wai hänen vanhempansaako, että hänen piti sofiana syntyvän?" Jesus wastasi: "ei hän ole sofiana syntynyt sentähden että hän taikka hänen vanhempansa owat syntiä tehneet, waan sentähden että Jumalan työt hänessä ilmoitettaijin." Sitte sylki Jesus maahan ja sekoitti sen loaksi, jolla hän woiteli sofian filmät, ja sanoi: "mene ja pese itses Siloam lammikossa." Sofia meni ja pesi itsensä ja tuli näkewänä takasin. Ryläläiset ja ne, jotka hänen ennen oliwat nähneet sofiana, sanoiwat: "eikö tämä se ole, joka istui ja kerjääsi?" Muutamat wastasiwat: "hän se on;" toiset sanoiwat: "hän on sen muotoinen;" itse sanoi hän: "minä se olen." Niin sanoiwat he hänelle: "kuinka sinun filmäs aukeniwat?" Hän wastasi: "se ihminen, joka Jesusseksi kutsutaan, teki loan ja woiteli filmäni ja käski minun mennä pesemään Siloam lammikossa. Sen minä tein ja sain näkyni." Vielä kysyiwät he: "kussa hän on?" Sofia syntynyt wastasi: "en minä tiedä."

Nyt wiettiin hän pharisein tykö, ja se oli sabbathin päivä. He kysyiwät häneltä kuinka hän oli näkynsä saanut. Hän jutteli kuinka se tapahtunut oli. Muutamat phariseista sanoiwat: "ei se ihminen ole Jumalasta, koska hän ei pidä sabbathia." Toiset sanoiwat: "kuinka taitaa joku syntinen ihminen senkaltaisia ihmeitä tehdä?" Niin oli riita heidän kesken. He sanoiwat taas sofiana syntyneelle: "mitä sinä sa-

not hänestä, joka sinun filmäs awasi?" Hän wastasi: "hän on propheeta." Mutta phariseit eiwät tahtoneet uskoa että hän oli sofiana syntynyt ja näkemään tullut; sentähden kutsuiwat he sen wanhemmat ja kysyiwät: "onko tämä teidän poikanne, jonka sanotte sofiana syntyneen? Kuinka siis hän nyt näkee?" Wanhemmat wastasiwat: "me tiedämme tämän meidän pojaksemme ja että hän sofiana syntynyt on; mutta kuinka hän nyt näkee, ja kuka hänen filmänsä awasi, sitä emme tiedä; hänellä on kyllä ikää, kysykääት häneltä; wastatkoon itse puolestansa." Sen he sanoiwat sentähden että he pelkäsiwät phariseita; sillä nämät oliwat keskenänsä päättäneet että se, joka Jeesuksen tunnustaisi Kristukseksi, piti synagogasta suljettaman ulos.

Nyt kutsuiwat phariseit toistamiseen hänen, joka sofiana oli ollut, eteenpä ja sanoiwat: "me tiedämme sen ihmisen syntiseksi." Hän wastasi: "jos hän on syntinen, sitä en minä tiedä, waan sen minä tiedän että minä, joka sofia olin, nyt näen." He kysyiwät taas: "mitä hän sinulle teki? kuinka hän sinun filmäs awasi?" Hän wastasi: "jo minä sen sanoin teille, ettetkö te kuulleet? Miksi te taas tahtotte sitä kuulla? Tahtotteko te myös hänen opetuslapsiksensa?" Niin he sadatteliwat häntä ja sanoiwat: "sinä olet hänen opetuslapsensa; mutta me olemme Moosesen opetuslapset. Me tiedämme Jumalan Moosessta puhutelleen, mutta kusta tämä on, emme tiedä." Hän wastasi: "tosin ihmeellistä on, ettette tiedä kusta hän on, ja kuitenkin hän awasi minun filmäni. Mutta me tiedämme ettei Jumala kuule syntisiä; waan joka on Jumalan palwelia ja tekee hänen tahtonsa, sitä hän kuulee. Ei ole maailman alusta kuultu että joku on sofiana syntyneen filmät awannut. Ellei hän olisi Jumalasta, ei hän taitaisi mitään tehdä." He wastasiwat: "sinä olet kokonaan synnissä syntynyt, ja sinä opetat meitä?" Ja he ajoiwat hänen ulos.

Jesus sai kuulla että he oliwat hänen ajaneet ulos ja tawatessaan hänen sanoi: "uskotkos sinä Jumalan pojan?" Hän wastasi: "Herra! kuka se on, että minä hänen uskoisin?" Jesus sanoi: "hän se on, joka sinua puhuttelee." Sofiana

syntynyt sanoi: "Herra! minä uskon," ja hän kumarasi ja rukoili häntä.

4. Sitte jutteli Jeesus seuraavan vertauksen: "minä olen se hyvä paimen; hyvä paimen antaa henkensä lammasten edestä, mutta palkollinen, jonka omat ei lampaat ole, näkee suden tulewan ja jättää lampaat ja pakenee; ja susi raatelee ja haaskaa lampaat. Minä olen se hyvä paimen, joka tunnen omani ja tutaan myös omistani, ja minä panen henkeni lammasten edestä. Minulla on myös muita lampaita, jotka ei ole tästä lammashuoneesta; nekin pitää minun tänne saattaman, ja he saavat kuulla minun ääneni, ja pitää olla yksi lammashuone ja yksi paimen. Sentähden isä minua rakastaa, että minä panen henkeni sen jälleen ottaakseni. Ei ota kenkään sitä minulta, vaan minä panen sen itsestäni. Minulla on valta sen panna ja minulla on valta sen taas ottaa. Sen käskyn minä sain isältäni" (Joh. 7—10: 21).

128. Jeesus opettaa rukoilemaan. Tuomari ja leski.

Jeesus rukoili usein. Kerta hänen lakatessa rukoilemasta sanoi yksi opetuslapsista: "Herra! opeta meitä rukoilemaan, niinkuin Johannes Kastaja opetti opetuslapsensa." Jeesus vastasi: "koska te rukoilette, niin sanokaat: Isä meidän, joka olet taiwaassa. Pyhitetty olkoon sinun nimes. Lähestyköön sinun waltakuntas. Tapahdukoon sinun tahtosi niin maassa kuin taiwaassa. Anna meille tänäpäinä meidän jokapäiväinen leipämme. Ja anna meille meidän syntimme anteeksi, niinkuin mekin anteeksi annamme meidän welvollisillemme. Ja älä johdata meitä kiusaukseen. Mutta päästä meitä pahasta; sillä sinun on waltakunta ja woima ja kunnia iankaikkisesti. Amen." Ja hän lisäsi: "anokaat, niin teille annetaan, etsikää, niin te löydätte, kolkuttakaat, niin teille awataan. Sillä jokainen joka anoo, se saa, ja joka etsii, se löytää, ja joka kolkuttaa, sille awataan. Taikka kuka teistä on isä, jolta poika anoo leipää, antaako hän hänelle kiven? Taikka jos hän anoo kalaa, antaako hän

kalan edestä hänelle kärkeen? Jos siis te, jotka pahat olette, taidatte hyviä lahjoja antaa lapsillenne, kuinka paljon enemmän teidän Isänne, joka on taivaassa, antaa niille hyviä, jotka häneltä anovat?"

Hän puhui myös vertauksen että aina tulee rukoilla ja ei väsyä: "eräässä kaupungissa oli tuomari, joka ei peljännyt Sumalaa eikä häwennyt ihmisiä. Oli myös siinä kaupungissa leski, joka tuli hänen tykönsä, sanoen: "auta minua riitaweljeltäni." Ja hän ei tahtonut kauan aikaa; mutta wihdoin sanoi hän itsensä: waikka en minä Sumalata pelkää enkä häpee ihmisiä, kuitenkin tahdon minä auttaa tätä leskeä, sentähden että hän waiwaa minua, ettei hän ijäti tulisi ja nurijsi minua" (Luk. 11: 4—13. 18: 4—5. Matth. 6: 9—13. 7: 7—11).

129. Kadonnut lammas. Tuhlaaja-poika.

Tullimiehet ja syntiset tulivat Jeesuksen tykö kuulemaan häntä. Mutta phariseit ja firjanoppineet napisimat ja sanoivat: "tämä syntisiä vastaan ottaa ja syö heidän kansansa." Jeesus puhui heille sentähden nämät 2 wertausta:

1. "Kenessä teistä on 100 lammasta, joka, jos hän yhden niistä kadottaa, ei jätä ne 99 korpeen ja mene etsimään sitä, joka kadonnut on? Ja, löydettyänsä, hän panee sen olalensa iloitin. Kotiin sa tultua kutsuu hän kokoon ystävänsä ja kylänsä miehet ja sanoo: "iloitkaat minun kansani, sillä minä löysin lampaani, joka kadonnut oli." Samaten pitää ilo oleman taivaassa yhdestä ihmisestä, joka itsensä parantaa, enemmän kuin 99stä hurstaasta, jotka ei parannusta tarwitse."

2. "Miehellä oli 2 poikaa. Nuorempi heistä sanoi isälle: "isä! anna minulle osa tawarasta, joka minulle tulee." Ja isä jakoi heille tawaran. Sitte kokosi nuorempi kaikki oman sa ja lähti kaukaiselle maalle ja hukkasi siellä tawaransa irstaisuudessa. Mutta koska hän kaikki oli tuhlanut, tuli suuri nälkä koko siihen maahan, ja hän rupeesi hätyntymään. Hän meni siellä palvelukseen ja lähetettiin si-koja kaitsemaan. Ja hän pyysi watsansa täyttää rawalla,

jota stat söiwät; sillä ei kukaan hänelle antanut mitään. Mutta siinä hän maltti mielensä ja sanoi: kuinka monella minun isäni palkollisella on kyllä leipää, ja minä kuolen nälkään. Minä nousen ja käyn isäni tykö ja sanon hänelle: "isä! minä olen syntiä tehnyt taiwasta vastaan ja sinun edessäs, ja en ole minä sillen mahdollinen sinun pojakses kutsuttua; mutta anna minun olla niinkuin joku sinun palkollises." Ja hän lähti isänsä tykö. Mutta koska hän vielä kaulana oli, näki isä hänen, juoksi ja lankefi hänen kaulaansa ja suuteli häntä. Poika sanoi: "isä! minä olen syntiä tehnyt taiwasta vastaan ja sinun edessäs, enkä ole mahdollinen tästedes sinun pojakses kutsuttua." Mutta isä sanoi palveli-oillensa: "tuokaat tänne parhaat waatteet ja pukekaat hänen h-lensä ja antakaat formus hänen käteensä ja kengät hänen jal-koihinsa ja tappakaat syötetty wafikka, ja syökäämme ja riemuitkaamme; sillä tämä minun poikani oli kuollut ja wirtkosi jälleen; hän oli kadonnut ja on taas löydetty."

Vanhempi poika oli pellolla ja tullessaan kotiin kuuli hän soiton ja hyppyn. Hän kysyi palvelioilta mitä se oli. Kuultuansa että isä oli tehnyt pidot hänen palanneelle wels-lensä, wihastui hän eikä tahtonut mennä sisälle. Isä meni siis ulos ja neuwoi häntä; mutta hän wastasi: "niin monta vuotta minä olen palwellut sinua enkä ole koskaan sinun käsikäsi rik-konut, ja kuitenkaan et ole sinä minulle wohlaakaan antanut riemuitakseni ystäväini seurassa; mutta kun tämä sinun poi-ka tuli, joka on tawaransa tuhlanut porttoin kanssa, tapoit sinä hänelle sen syötetyn wafikan." Mutta isä sanoi: "poikani! sinä olet aina ollut minun tykönäni, ja kaikki mitä minulla on, on sinun. Mutta nyt pitää meidän iloita ja riemuita; sillä tämä sinun welsjes oli kuollut ja wirtkosi jälleen; hän oli kadonnut ja on taas löydetty" (Luk. 15: 1—7. 11—32).

130. Wäärä huoneenhaltia.

Rikkaalla miehellä oli huoneenhaltia, josta hänen edes-sänsä ilmoitettiin että hän häwitti hänen omaisuuttansa. Hän kutsui hänen eteensä ja sanoi: "miksi minä sinusta sen kuulen? Tee luku hallituksestas; sillä et sinä saa tästedes enää

olla haltiana." Huoneenhaltia sanoi itsensä: "mitä minä teen; sillä herrani ottaa minulta pois hallituksen? Kaiwaa en minä woi, kerjätä minä häpeen. Niin, minä tiedän mitä minä teen, että ihmiset minun ottawat huoneesensa, koska minä wiralta olen pantu pois." Hän kutsui tykönsä kaikki herransa welwolliset ja sanoi ensimmäiselle: "kuinka paljo sinä olet minun herralleni welkaa?" Tämä wastasi: "100 tynnyriä öljyä." Ja hän sanoi: "ota welkafirjas, istu pian ja firjoita 50." Sitte sanoi hän toiselle: "paljoko sinä olet welkaa?" Se wastasi: "100 leiwiskää nisuja." Hän sanoi: "ota firjas ja firjoita 80." — Herra ylisti sitä wäärää huoneenhaltiata että hän toimellisesti teki; sillä tämän maailman lapset owat toimellisemmat kuin walkeuden lapset. — Mutta minä sanon teille: "hanffikaat itsellenne ystäwiä wäärästä mammonasta, että ne, teidän täältä erotessa, korjaisiwat teitä ijankaikkisiin majoihin. — Joka vähemmässä on uskollinen, se on myös paljossa uskollinen, ja joka vähemmässä on wäärä, se myös paljossa on petollinen. Sollette siis ole uskolliset wäärässä mammonassa, luka teille uskoو sitä joka oikia on? Ja ellette ole toisen omassa uskolliset, luka teille antaa sen mikä teidän omanne olisi? Ei yksikään taida kahta herraa palwella; ette taida palwella Sumalaa ja mammonaa" (Luk. 16: 1—13).

131. Rikas mies ja Lazarus.

Oli rikas mies, joka waatetti itsensä purpuralla ja kalliilla liinalla ja eli joka päivä iloiten herkkullisesti. Oli myös kerjäläinen, nimeltä Lazarus, joka makasi hänen owensa edessä täynnä paisumia ja pyysi rawintoa niistä muruista, jotka rikkaan pöydältä putosiwat; koirat tuliwat ja nuoleskeliwat hänen paisumiansa. Kerjääjä kuoli ja wiettiin enkeleittä Abrahamin helmoihin. Rikas myös kuoli ja haudattiin. Ja koska hän helwetiesä waiwasssa oli, nosti hän silmänsä ja näki Abrahamin kaukaa ja Lazaruksen hänen helmassansa. Ja hän huusi, sanoen: "isä Abraham! armahda minua ja läheta Lazarus kastamaan formensa pään weteen, että hän jähdyttäisi minun kieleni; sillä minä kowin waiwataan tässä liekissä." Mutta Abraham wastasi: "poikani! muista että

sinä sait sinun hyvääs eläesfäs, ja Lazarus pahaa; nyt hän lohdutetaan, ja sinä waiwataan. Ja paitfi tätä on meidän ja teidän välillä suuri juopa, ettei kukaan woi tulla täältä teidän thkönnne, eikä kukaan sieltä tänne." Niin hän anoi: "minä rukouilen siis sinua, isä, ettäs lähetät hänen minun isäni kotoon, jossa minulla on 5 welseä, todistamaan heille, ettei he myöös joutuisi tähän waiwan siaan." Abraham wastasi: "heillä on Moses ja propheetat, kuulkoot niitä." Mutta hän sanoi: "ei isä Abraham! waan jos joku kuolleista menisi heidän thkönsä, niin he parannuksen tekijiwät." Abraham wastasi: "ellei he Mosesista ja propheetaita kuule, niin ei he myööskään usko, jos joku kuolleista nousiji ylös" (Luk. 16: 19—31).

132. Jesus parantaa 10 spitalista.

Kerta waeltaisjaan Jerusalemiin kohtaji Jesus 10 spitalista miestä, jotka seisoiwat kaukana * ja huusiwat: "Jesu, rakas mestari, armahda meitä!" Jesus sanoi heille: "menkää ja osottakaat itsenne papeille!" Ja mennessänsä tuliwat he puhtaijfi. Mutta yksi heistä, nähden itsensä parattufi, palasi jälleen ja kunnioitti Jumalaa suurella äänellä. Hän lankefi kaswoillensa Jesuksen jalkain juureen ja kiitti. Hän oli Samarialainen. Niin Jesus sanoi: "eikö 10 puhdistettu? missä 9 owat? Ei ole muita palannut Jumalata kunnioitfemaan kuin tämä muukalainen." Ja hän sanoi sille: "nouse ja mene, sinun uskos on sinun wapahtanut" (Luk. 17: 11—19).

133. Pharisee ja tullimies.

Muutamille, jotka itseensä uskalsiwat että he oliwat hurkkaat ja jotka muita katsoiwat ylönn, jutteli Jesus tämän wertauksen: "kakfi ihmistä meni ylös templiin rukouilemaan, yksi pharisee ja toinen tullimies (publikani). Pharisee seisoi ja rukouili itsefensä näin: "minä kiitän sinua Jumala, etten

* 3 Mos. 13: 46: spitalisen pitää yksinänjä asuman, ja hänen asuin-
stansa ulkona leivistä oleman.

minä ole niinkuin muut ihmiset, ryhwäri, wäärä, huorintekijä, enkä myös niinkuin tämä tullimies; kahdesti viikossa minä paastoon ja annan kymmenekset kaikista mitä minulla on." Mutta tullimies seijoi taampana eikä tahtonut silmiänsä kääntää nostaa ylös taiwaasen päin, mutta löi rintoihinsa ja sanoi: "Sumala, armahda minua syntistä!" minä sanon teille: "tämä meni kotiinsa hurskaana, waan ei pharisee; sillä joka itsensä ylentää, se aletaan; ja joka itsensä alentaa se yletään" (Luk. 18: 9—14).

134. Jeesus siunaa lapsukaisia.

Lapsia tuotiin Jeesuksen tykö, että hän lastisi kätensä heidän päällensä ja rukoilisi. Opetuslapset nuhteliwat niitä, jotka lapsia toivat. Nähdessänsä sitä närkästy Jeesus ja sanoi: "sallikaat lasten tulla ja älkäätki kieltäkö heitä; sillä senkaltaisten on Sumalan waltakunta. Totijesti sanon minä teille: joka ei Sumalan waltakuntaa ota vastaan niinkuin lapsi, ei hän suinkaan siihen tule sijalle." Ja hän otti heitä syliinsä, pani kätensä heidän päällensä ja siunasi heitä (Matth. 19: 13—15. Mark. 10: 13—16. Luk. 18: 15—17).

135. Työmiehet wiinamäessä.

Taiwaan waltakunta on werrattawa perheen isäntään, joka warhain huomeneltain läksi ulos palkkaamaan työmiehiä wiinamäkeen. Sowittuansa työmiesten kanssa päiväpalkasta, lähetti hän heidän wiinamäkeen. Ja hän meni ulos liki kolmannella hetkellä ja näki muita seijowan torilla joutilasna ja sanoi heille: "menkäätki tekin wiinamäkeen, ja mitä kohtuullinen on, annan minä teille." Niin he meniwät. Taas hän meni ulos kuudennella ja yhdeksännellä hetkellä ja teki samoin. Yhdennellätoista hetkellä meni hän taas ulos ja löysi muita joutilasna seijowan ja sanoi heille: "mikset tässä kaisen päivän joutilasna seijotte?" He wastasivat: "ei ole kenkään meitä palkannut." Hän sanoi: "menkäätki tekin minun wiinamäkeen, ja mitä kohtuus on, pitää teidän saaman." Koska ehto tuli, sanoi isäntä haltialle: "kutsu työmiehiä ja maksa heidän palkkansa ruwetten wiimijistä." Ja ne jotka yh-

dennellätöistä hetkellä oliwat tulleet, saivat tähden päiväpalkan. Koska ensimmäiset tulivat, luulivat he enemmän saavansa; mutta hekin saivat kufin päiväpalkan. Siitä napisivat he isäntää vastaan, sanoen: "nuot ihmiset ovat yhden hetken työtä tehneet, ja sinä maksat heille saman kuin meillekin, jotka olemme kantaneet päivän kuorman ja helteen." Hän vastasi: "ystäväni! en tee minä sinulle wäärhyttä; etkös sepinut minun kanssani päiväpalkasta? Ota mitä sinun tulee ja mene matkaas; mutta minä tahdon tälle wiimifelle antaa niinkuin sinullekin. Wai enkö minä saa tehdä omallani mitä minä tahdon? taikka katsokos sentähden karjaasti etkä minä hyvä olen?" Niin wiimiset tulewat ensimmäiksi ja ensimmäiset wiimiksi; sillä monta on kutsuttu, mutta harwat walitut (Matth. 20: 1—16).

136. Jeesus herättää Lazaruksen.

Bethanian kaupungissa asui mies, nimeltä Lazarus, Marthan ja Marian weli, ja hän sairasti. Sisaret lähettiwät sanan Jeesukselle: "Herra! hän, jotas rakastat, sairastaa." Jeesus oleskeli tähän aikaan toisella puolen Jordanin, ja kuullessa tämän sanoi hän: "ei tämä tauti ole kuolemaksi, vaan Jumalan kunniaksi, että Jumalan poika sen kautta kunnioitettaisiin." Hän wiipyi täällä vielä 2 päivää. Sitte sanoi hän: "menkäämme jälleen Judeaan." Opetuslapset vastasivat: "äskes etsiwät Judalaiset sinua kiwittääksensä, ja sinä menet taas sinne." Hän sanoi: "meidän ystäwämme Lazarus makaa; mutta minä menen häntä unesta herättämään." Opetuslapset sanoiwat: "Herra! jos hän makaa, kyllä hän paranee." Silloin sanoi Jeesus heille selkiästi: "Lazarus on kuollut; mutta minä iloitsen teidän tähtenne etten minä siellä ollut, että te uskoisitte." Jeesuksen tullessa oli Lazarus jo 4 päivää maannut haudassa. Bethania oli lähes 15 wakomitaa (2½ wirstaa) Jerusalemistä, ja monta oli sieltä tullut Marthaa ja Mariaa lohduttamaan. Koska Martha kuuli Jeesuksen tulewan, juoksi hän häntä vastaan, mutta Maria istui huoneessa. Martha sanoi: "Herra! jos sinä olisit täällä ollut, ei minun welsjeni olisi kuollut; mutta wiesäkin tiedän

minä että Jumala sinulle antaa kaikki mitä sinä häneltä annat." Jeesus vastasi: "sinun veljes on noustava ylös. **Minä olen ylösnousemus ja elämä; joka uskoo minun, hän elää, ehkä hän olisi kuollut.** Uskottkos sen?" Hän sanoi: "Herra! minä uskon sinun Kristukseksi, Jumalan pojaksi, joka tuleva oli maailmaan." Tämän sanottuansa meni Martha pois, kutsui sisarensa salaa ja sanoi: "mestari on tullut." Kohta nousi Maria ja meni Jeesuksen tykö, joka vielä seisoi ulkona kylästä siinä paikassa, missä Martha hänen oli kohdannut. Koska Judalaiset, jotka olivat tulleet lohduttamaan, näkivät hänen menemään ulos, seurasiivat he häntä ajatellen: hän menee haudalle itkemään. Tultuansa Jeesuksen tykö sanoi Maria: "Herra! jos sinä olisit täällä ollut, ei olisi minun veljeni kuollut." Koska Jeesus näki hänen itkewän ja näki Judalaiset, jotka häntä seurasiivat, itkewän, sanoi hän: "kuhunka te hänen panitte?" **Ta Jeesus itki.** Niin sanoivat Judalaiset: "katso! kuinka hän rakasti häntä!" Muutamat sanoivat: "eikö tämä, joka sorian silmät awasi, taitanut tehdä ettei tämäkään olisi kuollut?" Jeesus tuli nyt haudalle, joka oli kuoppa ja kiwi sen päälle pantu. Jeesus sanoi: "otatakat kiwi pois!" Martha sanoi: "jo hän haisee; sillä hän on 4 päivää kuollunna ollut." Jeesus vastasi: "enkö minä sanonut: jos sinä uskoisit, niin sinä saisit nähdä Jumalan kunnian?" **Ta he ottivat kiven pois sieltänsä, ja Jeesus nosti filmänsä ylös ja sanoi: "Isä! minä kiitan sinua, ettäs minua kuulit; mutta minä tiedän myös ettäs aina minua kuulet."** **Ta hän huusi suurella äänellä: "Lazarus, tule ulos!"** **Ta kuollut tuli ulos sidottuna käsistä ja jaloista kääriiliinalla.** Jeesus sanoi: "päästäkäätkä hän ja antakaat hänen mennä." — Monta Judalaista, joka tämän näki, uskoi Jeesuksen; mutta toiset menivät phariseein tykö ja ilmoittivat mitä Jeesus oli tehnyt.

Niin ylimmäiset papit ja phariseit kutsuiivat kokoon neuvoston ja sanoivat: "mitä me teemme? sillä tämä ihminen tekee monta ihmettä. Jos sallimme hänen niin olla, uskovat kaikki hänen, ja Romalaiset tulevat ja ottawat pois sekkä maan että kansan." Yksi heistä, Kaiphas, joka oli sinä

wuonna ylimmäinen pappi, sanoi: "ette mitään tiedä ettekä ajattele että se on meille tarpeellinen että yksi ihminen kuolee kansan tähden, ettei kaikki kansa hukkiisi." Si hän sitä itsestänsä sanonut; waan ollessaan sinä vuonna Ylimmäinen pappi, ennusti hän että Jesuksen piti kuoleman kansan tähden, ja ei ainoasti Judan kansan tähden, mutta että hän Jumalan hajoitetut lapset yhteen kokoisi. Mutta siitä päivästä pitivät he neuwoa kuolettaaksensa häntä (Joh: 11: 1-53).

137. Jeesus ja Zakheus.

Viimiselällä matkallansa Jerusalemiin waelsi Jeesus läpi Jerikhon. Siellä asui mies nimeltä Zakheus, joka oli tullimiesten päämies, ja hän oli rikas. Hän pyysi nähdä Jeesusta, mutta ei saanut kansalta; sillä hän oli warrestansa vähäinen. Sentähden hän juoksi edelle ja kiipesi metjäwiikunapuuhun. Tultuansa sille paikalle näki Jeesus hänen ja sanoi: "Zakheus, astu alas! sillä minun pitää tänäpäpänä oleman sinun huoneesfas." Ja Zakheus kiiruhti alas ja otti hänen iloitien vastaan. Mutta kaikki, jotka sen näkivät, napisiwat että hän meni syntisen miehen tykönä olemaan! Zakheus astui esiin ja sanoi: "puolen tawarastani annan minä waiwaisille, ja, jos minä jonkun pettänyt olen, sen minä nelikertaisesti takasin annan." Jeesus sanoi hänelle: "ihmisen poika tuli etsimään ja wapahtamaan sitä, joka kadonnut oli" (Luk. 19: 1-10).

138. Maria, Lazaruksen sisar, woitelee Jeesuksen Bethaniassa.

Kuusi päivää ennen pääsiäistä tuli Jeesus Bethaniaan, jossa Lazarus asui, jonka hän oli kuolleista herättänyt. He walmistiwat hänelle siellä ehtoollisen spitalisen Simonin * huoneessa; Lazarus oli yksi wieraista, ja Maria teki palwelusta. Maria otti naulan turmelematointa ja kallista Mar-

* Tämä Simon on warsin tuntematon mies; ehkä oli wapahtaja hänen puhdistanut spitalista.

dusta, voiteli sillä Jeesuksen jalat ja kuivasi ne hiukillansa. Judas Iskariot sanoi sentähden: "miksi ei tätä woidetta myyty 300 penninkiin ja annettu waiwaisille?" Hän sanoi sen, ei sentähden että hän murhetta piti waiwaisista, waan sentähden että hänellä oli kulkare, josta hän warasteli mitä siihen pantiin. Jeesus sanoi: "anna hänen olla; hän on tehnyt hyvän työn minua kohtaan; teidän tykönänne on aina waiwaisia, mutta en minä teillä aina ole" (Joh. 12: 1—8. Matth. 26: 6—13. Mark. 14: 3—9).

Palmusunnuntai.

139. Jeesuksen ajo Jerusalemiin.

Seuraavana päivänä lähti Jeesus Bethaniasta Jerusalemiin; tultuansa Betphageen * Öljymäen wieresssä lähetti hän 2 opetuslasta, sanoen: "mentäkät kylään, joka on teidän edessä, ja te löydätte kohta aasintamman sidottuna ja warsan sen wieresssä; päästäkää ne ja tuokaat minulle. Ja jos joku teille jotakin puhuu, niin sanoikat: Herra niitä tarvitsee, ja kohta hän ne laskee." Kaikki tämä tapahtui että tähtettäisiin mitä ennustettu on propheetan Zacharian kautta: "sanoikat Sionin tyttäreille: katso! sinun kuninkaas tulee sinulle siwiä ja istuin aasin warsan päällä." Opetuslapset tekivät mitä Jeesus oli käskenyt, toivat aasintamman ja warsan, panivat niiden päälle waatensa ja istuttivat Jeesuksen warsan selkään. Paljo kansaa seurasi häntä, ja Jerusalemistä tuli paljo niitä, jotka olivat juhalle matkustaneet, häntä vastaan, sentähden että hän oli Lazaruksen haudasta herättänyt; he lewitivät waatensa tielle, ja toiset karsivat oksia palmupuiista ja hajoittivat tielle ja huusivat: "Hosianna (auta, rakkaani!) Dawidin poika! sinattu olkoon se, joka tulee Herran nimeen! Hosianna korkeudessa!" Muutamat phariseista sanoivat: "nuhtele opetuslapsias." Hän wastasi: "jos nämät waikenewat, pitää kiwet puhuman."

* Betphage, josta ei nyt ole wähintäkään jälillä, oli aiwan lähellä Bethaniaa.

— Tultuaan sa lähemmäksi kaupunkia itki hän sitä ja sanoi: "jos sinäkin tietäisit tällä sinun ajallas mitä sinun rauhaas sopii; mutta nyt ovat ne kätkeytyt sinun filmäis edestä! Sentähden pitää ne päivät tuleman, että sinun vihollises saartawat ja ympäri piirittävät sinun ja maahan tasoittawat sinun, niin ettei jää kiveä kiven päälle, ettes etsikkoaitaas tunteenut."

— Ehtoon tullessa lähti hän ulos Bethaniaan ja oli siellä yötä (Matth. 21: 1—17. Mark. 11: 1—11. Luk. 19: 29—44. Joh. 12: 12—18).

140—143. Maanantai—Keskiviikko.

140. Jesus puhdistaa templin. Herran wiinamäki. Kuninkaan pojan häät.

1. Seuraavana aamuna lähti Jesus Bethaniasta Jerusalemiin. Hän meni templiin ja ajoi ulos kaikki, jotka myivät ja ostivat, ja kufisti waihettajain pöydät ja kyhkyisten kaupitsiain istuimet, sanoen: "kirjoitettu on: minun huoneeni pitää rukoushuoneeksi kutsuttaman; mutta te olette sen tehneet ryövärien luolaksi."

Rappein päämiehet ja kansan wanhimmat tulivat hänen tykönsä ja sanoivat: "millä voimalla sinä näitä teet?" Hän wastasi: "minä tahdon myös teille tehdä yhden kyhky-mylsen; jos te siihen waastaatte, niin minä myös teille sanon millä voimalla minä näitä teen. Kusta Johanneksen laste oli, taiwaasta wai ihmisistäkö?" He neuwotteliwat asiasta itseksensä näin: "jos me sanomme: taiwaasta, niin hän sanoo: miksi ette siis häntä uskoneet? Mutta jos me sanomme: ihmisestä, niin me pelkäämme kansaa;" sillä kaikki piti Johanneksen propheetana. Sentähden he wastasiwat: "emme tiedä." Hän sanoi: "niin en minäkään sano teille millä voimalla minä näitä teen."

2. Sitte puhui hän heille wertauksen: "oli mies, joka istutti wiinamäen, pani aidan sen ympäri, laittoi siihen wiinakuurnan ja rakensi tornin ja pani sen wuorolle peltomiehille ja waelsi muille maille. Koska hedelmän aika lä-

hestyi, lähetti hän palveliansa peltomiesten thkö ottamaan vastaan sen hedelmiä. Mutta peltomiehet ottivat kiini hänen palveliansa, yhden he pieksivät, toisen he tappoivat ja kolmannen kiwittivät. Taas hän lähetti toiset palveliat, u-
siammat kuin ensimmäiset; mutta niille he tekivät samoin. Viimein lähetti hän oman poikansa, sanoen: "he karttavat minun poikaani." Mutta koska peltomiehet näkivät pojan, sanoivat he keskenänsä: "tämä on perillinen; tulkaat, tappa-
kaamme hän, niin saamme hänen perintönsä." Ja he ottivat hänen kiini, syvänsivät ulos wiinamäestä ja tappoivat. Kos-
ka siis wiinamäen isäntä tulee, mitä hän niiden pelto-
miesten tekee?" He vastasivat: "ne pahat hän pahasti hu-
kuttaa ja antaa wiinamäensä toisille wiinamäen miehille,
jotka hänelle antawat hedelmät ajallansa." Jeesus katsoi hei-
dän päällensä ja sanoi: "ettekö te koskaan ole raamatuisssa
lufeneet: **jonka tiiven rakentajat hylkäsiwät, se on tullut
kulmakiweksi.** Herralta se on tapahtunut ja on ihmeellinen
meidän filmäimme edessä. Sentähden sanon minä teille:
**Jumalan waltakunta pitää teiltä otettaman pois ja an-
nettaman pakanoille, jotka sen hedelmän tekewät."**

Kuin pappein päämiehet ja phariseit kuuliwat tämän wertauksen, hymärsiwät he että hän heistä puhui. He pyh-
siwät häntä ottaa kiini, mutta pelkäsiwät kansaa, joka hänen
piti propheetana.

3. Jeesus puhui taas heille wertauksen, sanoen: "taiwaan
waltakunta on kuninkaan wertainen, joka teki häitä pojalle-
sa ja lähetti palveliansa muistuttamaan kutsutuita, että hää-
päiwä oli tullut. Mutta ei he tahtoneet tulla. Hän lähetti
toiset palveliat ja läski sanoa kutsutuille: minä walmistin
ateriani, härkäni ja syöttilääni owat tapetut, ja kaikki on wal-
misna; tulkaat häihin. Mutta ei he huolineet kutsumuksesta
ja meniwät pois, yksi pellohensa, toinen kaupallensa; muut
ottiwat kiini hänen palveliansa, pilkkaasiwät heitä ja tappoi-
wat. Sen kuultuansa wihastui kuningas ja lähetti sotawä-
kensä, hukutti ne murhamiehet ja poltti heidän kaupunkinsa.
Silloin sanoi hän palvelioillensa: **hääät tosin owat walmis-
tetut, mutta kutsutut ei ole mahdolliset. Menkääät siis**

teiden haaroihin, ja kaikki, jotka lyödätte, kutsukaat häihin. Palweliat menivät ulos teille ja kokosivat kaikki, jotka he tapasivat, pahat ja hyvät, ja häähuone täytettiin vieraista. Kuningas meni katsomaan vieraita ja näki siellä yhden ihmisen, joka ei ollut vaatetettu häävaatteilla. Hän sanoi: "ystäväni! kuinkas tänne tulit eikä sinulla ole häävaatteita?" Mutta hän waiteni. Silloin sanoi kuningas palwelioille: "sitokaat hänen kätensä ja jalkansa ja heittäkää hä ulkoonaiseen pimeyteen; siellä pitää oleman itku ja hammasten kiristys. Sillä monta on kutsuttu, mutta harvat walitut" (Matth. 21: 12 - 22: 14. Mark. 11: 15—12: 12. Luk. 19: 45—20: 19).

141. Weroraha. Kuolleitten ylösnousemus. Kristus Davidin poika ja herra.

1. Silloin phariseit menivät pitämään neuwoa kuinka he hänen sanoissa solmeisivat. He lähettivät opetuslapsiansa hänen tykönsä, sanoen: "Mestari! me tiedämme sinun totiseksi, ja sinä opetut Jumalan tien totuudessa kenestätään huolimatta; sillä et sinä katso ihmisen muotoa. Sano siis meille kuinkas luulet: "sopiiko keisarille antaa weroa taikka ei?" Jesus hymmäsi heidän wiekkautensa ja sanoi: "mitä te uskallatut kiusaatte minua? Sottakaat minulle weroraha." He antoivat sen hänelle. Hän sanoi heille: "kenenkä on tämä kuwa ja päällekirjoitus?" He wastasivat: "keisarin." Niin hän sanoi heille: "antakaat keisarille mitä keisarin on ja Jumalalle mitä Jumalan on." Tämän kuultuansa ihmettelivät he, luopuivat hänestä ja menivät pois.

2. Samana päivänä tuli hänen tykönsä Saddukeita, jotka opettawat ettei ylösnousemusta ole, ja paniwat hänelle tämän kysymyksen: "Mestari! Moses sanoi: jos joku kuolee lapsitoinna, pitää hänen welsensä naiman lesken ja herättämän welsellensä siemenen. Niin oli meidän seasamme 7 welsestä; ensimmäinen nai ja kuoli, ja, koska hänellä ei lapsia ollut, jätti hän emäntänsä welsellensä. Samaten myös toinen ja kolmas hamaan seitsemänteen asti. Kaikkein viimein kuoli myös waimo. Kenen emännän pitää hänen siis ylösnousemisessa oleman? Sillä kaikki he owat häntä pitäneet

emäntänänjä." Jeesus vastasi: "te elskytte ettekä tunne raamatuita eikä Jumalan voimaa. Sillä ylösnousemisessa ei naida eikä huolla, ei he enää kuolla taida, vaan ovat niinkuin Jumalan enkelit taivaassa. Ja ettekö ole lufeneet kuolleitten ylösnousemisesta, mitä Jumala puhui Mosekselle penfaan tyföinä: minä olen Abrahamin, Ifakin ja Jakobin Jumala.* Mutta ei Jumala ole kuolleitten Jumala, vaan eläwien, sillä kaikki hänelle eläwät."

3. Pharifeein ja Saddukeein nyt koossa ollessa kysyi Jeesus heittä: "mitä teille näkyy Kristuksesta, tenentä poika hän on?" He wastasivat: "Dawidin." Hän fanoi: "kuinka fiis Dawid kutsuu hengessä hänen herraksi, fanoen: Herra fanoi minun Herralleni: istu minun oikialle kädelleni jifsi etä minä panen sinun wihollises sinun jalkais astinlaudaksi. Jos fiis Dawid kutsuu hänen Herraksi, kuinka on hän fiis hänen poikansa?" — Ei kenkään taitanut häntä mitään wastata, ei myös kukaan rohjennut sen päiwän perästä häneltä mitään kysyä (Matth. 22: 15—46. Mark. 12: 13—37. Luk. 20: 20—44).

142. Nuhteita phariseille ja kirjanoppineille. Lesken ropo.

1. Sitte puhui Jeesus kansalle ja opetuslapsillensa ja fanoi: "Moseksen istuimella istuwat phariseit ja kirjanoppineet; pitäkää fiis kaikki mitä he käskewät teidän pitää, mutta heidän töitensä jälkeen älkää te tehkö; sillä he kyllä sanowat, mutta ei tee. He sitowat rasfaat kuormat, joita ei woida kantaa, ja panewat ihmisten hartioille, mutta ei he formellansakaan tahdo niitä itse liikuttaa. Kaikki työnsä tekewät he, että he ihmisiltä nähtäisiin. He rakastawat ylimmäisiä sioja pidoissa ja ylimmäisiä istuimia synagogissa ja terwethkfiä torilla ja kutsuttaa Rabbi, Rabbi. — Woi teitä

* Jumala kutsui itsensä Abrahamin, Ifakin ja Jakobin Jumalaksi kauan sen jälkeen kuin nämät jo oliwat kuolleita olleet. Ei Jumala taida olla semmoisten Jumala, joita ei olekaan. Sentähden täytyy Abrahamin, Ifakin ja Jakobin vielä elää. Niin he fiis eläwät ja ottawat kuolleitten ylösnousemusta.

kirjanoppineet ja phariseit, te ulkokullatut! jotka suljette taiwaan waltakunnan ihmisten edestä; sillä ette itse sinne mene, ettekä salli menewäisten sinne mennä. Voi teitä kirjanoppineet ja phariseit, te ulkokullatut! jotka syötte leskein huoneet ja muodoksi pidätte pitkät rukoukset; sentähden te saatte sitä ko-
 weinman kadotuksen. — Voi teitä te sofiat taluttajat! jotka fattotte: jos wannotaan templin kautta, ei se mitään ole; mutta joka wannoo templin kullan kautta, se on welwollinen. Te hullut ja sofiat! kumpi on suurempi, kulta taikka templi, joka kullan pyhittää? Ja vielä: jos alttarin kautta wannotaan, ei se mitään ole; mutta joka wannoo sen lahjan kautta, joka alttarilla on, se on welwollinen. Te hullut ja sofiat! kumpi on suurempi, lahja taikka alttari, joka lahjan pyhittää? Joka alttarin kautta wannoo, hän wannoo sen kautta ja kaikkein kautta mitä sen päällä on. Joka wannoo templin kautta, hän wannoo sen kautta ja hänen kauttansa, joka siinä asuu, ja joka wannoo taiwaan kautta, hän wannoo Jumalan istuimen kautta ja hänen kauttansa, joka istuimella istuu.”

”Jerusalem, Jerusalem! sinä joka tapat propheetat ja ki-
 willä surmaat ne, jotka sinun tykös lähetetyt owat, kuinka usein minä tahdoin koota sinun lapses, niinkuin kana kokoo poikansa siipeinsä alle, ja ette tahtoneet! katso! teidän huoneenne pitää teille jäämän kylmille. Sillä minä sanan teille: ette suinkaan minua tästedes näe, siihen asti että te sanotte: kiitetty olkoon se, joka tulee Herran nimeen!” *

2. Istuessaan uhriarkun kohdalla katseli Jeesus kuinka kansa pani rahaa uhriarkkuun. Moni rikas pani paljon, mutta eräs köyhä leski pani ainoasti 2 ropoa. Jeesus kutsui opetuslapsensa tykönsä ja sanoi: ”totisesti sanon minä teille: tämä köyhä leski pani enemmän uhriarkkuun kuin kaikki ne, jotka siihen paniwat; sillä he kaikki paniwat siitä, mitä heillä liiakki oli, mutta tämä köyhyydestänsä pani kaiken tawaran-
 sa” (Matth. 23: Mark. 12: 38—44. Luf. 20: 45—21: 4).

* Se on: Israel ei ole iankaikkisesti hyljätty. Paatumus on lakkau-
 wa ja päivän lopulla on hän stunaawa sitä, jonka hän nyt hyljäsi.

143. Uskottu tawara. Wiiminen tuomio. Judas tarjouu pettäjäksi.

1. Mies, joka aikoi matkustaa ulkomaille, kutsui palveliansa ja uskoi heille tawaransa; yhdelle antoi hän 5 talenttia, toiselle 2 ja kolmannelle yhden talentin, kullekin hänen kyhynsä jälkeen, ja meni kohta matkaansa. Niin meni se, joka oli 5 talenttia saanut, teki niillä kauppaa ja voitti toiset 5 talenttia. Samaten voitti myös se, joka oli 2 talenttia saanut, toiset kaksi. Mutta se, joka yhden oli vastaan ottanut, meni ja laiwoi maahan ja kätki herransa rahaa. Pitkän ajan perästä tuli herra kotiin ja laski luvua palveliainsa kanssa. Ja tuli se, joka oli 5 talenttia saanut, toi toiset wiisi ja sanoi: "herra! 5 talenttia sinä annoit minulle, katso, minä olen toiset 5 talenttia niillä woittanut." Herra sanoi hänelle: "hywin, sinä hywä ja uskollinen palvelia! vähäsä olit sinä uskollinen, minä panen sinun paljon päälle; mene sinun herras iloon!" Niin tuli sekini eteen, joka oli 2 talenttia saanut, ja sanoi: "herra! 2 talenttia sinä annoit minulle, katso, toiset 2 olen minä niillä woittanut." Herra sanoi: "hywin, sinä hywä ja uskollinen palvelia! vähäsä olit sinä uskollinen, minä panen sinun paljon päälle; mene sinun herras iloon!" Niin tuli sekini, joka yhden talentin oli saanut, ja sanoi: "herra! minä tiesin sinun kowaksi mieheksi, joka niität siitä, kuhunkas et kylwännyt, ja kokoot siitä, kuhunka et sinä hajottanut. Sentähden pelkäsin minä ja menin ja kätin sinun talenttis maahan; katso! tässä on sinun omas." Herra wastasi: "sinä paha ja laiska palvelia! tiesitkö minun siitä niittäwän, kuhunka en minä kylwännyt, ja sieltä kokoowan, kuhunka en minä ole hajottanut? Niin sinun olisi tullut antaa minun rahani waihetajille; tultuani olisin minä sitte saanut omani kaswon kanssa. Ottakaat siis häneltä se talentti ja antakaat sille, jolla on 10 talenttia. Sillä jokaiselle, jolla on, pitää annettaman, ja hänellä pitää kyllä oleman; mutta jolla ei ole, häneltä pitää otettaman sekini, mitä hänellä on. Ja heittäkää se keltwotoin palvelia ulkonaiseen pimeyteen; siellä pitää oleman itku ja hammasten kiristys."

2. Koska ihmisen poika tulee kunniasansa, ja kaikki pyhät enkelit hänen kansansa, silloin hän istuu kunniansa istuimella, ja hänen eteensä kootaan kaikki kansat, ja hän erottaa toiset toisistaan, niinkuin paimen erottaa lampaat wuohista. Ja hän asettaa lampaat oikealle puolelleen, mutta wuohet wäsemmallensa. Silloin sanoo kuningas niille, jotka hänen oikealla puolellansa ovat: "tulkaat, minun isäni siunatut! ja omistakaat se waltakunta, joka teille on walmistettu maailman alusta. Sillä minä isosin ja te ruofitte minua; minä janosin ja te juotitte minua; minä olin outo ja te minun huoneesen otitte; minä olin alasti ja te waatetitte minun; minä olin sairaana ja te opitte minua; minä olin wanlina ja te tulitte minun tyköni." Silloin wanhurškaat häntä wastaawat: "herra! koska me näimme sinun isoowan ja ruofimme sinua, taikka janoowan ja annoimme sinun juoda? Koska me näimme sinun outona ja huoneesen otimme sinun, taikka alastoinna ja waatetimme sinun? Koska me näimme sinun sairaana taikka wanlina ja tulimme sinun tykö?" Niin wastaa kuningas: "totisesti sanon minä teille: mitä te olette tehneet yhdelle näistä wähemmistä minun weljistäni, sen te teitte minulle." — Silloin hän myös sanoo niille, jotka wäsemmassa ovat: "menkää pois minun tyköäni, te kirotut! siihen ijankaikkiseen tuleen, joka walmistettu on perkeleelle ja hänen enkeleillensä. Sillä minä isosin ja ette minua ruokkineet; minä janosin ja ette minua juottaneet; minä olin outo ja ette minua huoneesen ottaneet; minä olin alastoin ja ette minua waatettaneet; minä olin sairaana ja wanlina ettekä te minua oppineet." Silloin nekin häntä wastaawat: "herra! koska me näimme sinun isoowan taikka janoowan taikka outona taikka alastoinna taikka sairaana taikka wanlina, emmekä sinua palwelleet?" Niin sanoo hän: "totisesti sanon minä teille: mitä ette tehneet yhdelle näistä wähimmistä, sitä ette tehneet minullekaan. Ja niiden pitää menemän ijankaikkiseen waiwaan, mutta wanhurškaat ijankaikkiseen elämään."

3. Silloin kokoontuivat pappein päämiehet ja kirjanoppi-neet ja kansan wanhimmat ylimmäisen papin Raiphaan ta-

loissa ja neuvotteliwat kuinka he Jeesuksen kavaluksella kiintottaisiwat hänen tappaaksensa. Mutta he sanoiwat: "ei juhlapäivänä, ettei kansassa tullisi meteliä." Mutta saatana oli mennyt Judas Iskariotiin, ja hän meni ja sanoi päämiehille: "mitä tahdotte minulle antaa, niin minä hänen petän teille?" He maksoiwat hänelle 30 hopiarahaa, ja siitä hetkestä etsi hän saveliasta aikaa pettäöksensä häntä ilman kapinata (Matth. 25: 14—26: 5—5. 14—16). Mark. 14: 1, 2, 11. Luk. 22: 1—6).

144. 145. Kiristuatorstai.

144. Jalkain peso. Ehtoollinen.

1. Ensimmäisenä päivänä makian leivän juhlasta kysyivät opetuslapset Jeesukselta: "kussas * tahdot meidän valmistamaan pääsiäislampaan sinulle?" Hän vastasi: "menkäätkä kaupunkiin yhden tykö ja sanokaat hänelle: mestari sanoo: minun aikani on läsnä; sinun tykönäs tahdon minä pääsiäistä pitää opetuslasteni kanssa. Ja kohta hän osottaa teille salin; valmistakaat siellä." He tekivät niinkuin Jeesus oli heille käskennyt ja valmistivat pääsiäislampaan. Koska ehto tuli, istui hän pöytään kahdentoistakymmenen kanssa.

Jeesus nousi ehtoolliselta, riisui vaatteensa, otti liinajen ja wyötti itsensä, kaasi fitte wettä maljaan ja rupefi pesemään opetuslastensa jalkoja ja kuivasi ne sillä liinasella, jolla hän wyötetty oli. Niin tuli hän Pietarin tykö, joka sanoi: "et sinä saa ikinä minun jalkojani pestä." Jeesus vastasi: "ellen minä sinua pese, niin ei sinulla ole osaa minun kansani." Pietari sanoi: "herra! pese siis ei ainoasti jalat, vaan myös kädet ja pää." Jeesus vastasi: "joka pesty on, ei sen tarwitse pestä muuta kuin jalat, niin hän on kokonansa puhdas; ja te olette puhtaat, ei kuitenkaan kaikki." — Sillä hän tiesi pettäjänsä.

2. Näin puhuesssa tuli Jeesus murheelliseksi hengessä ja sanoi: "totisesti, totisesti sanon minä teille: yksi teistä on

* Opetuslapset kysyivät missä huoneessa; sillä ennen jo he tiesiwät (5 Mos. 16: 5—7) että pääsiäislammassakin oli syötävä siellä, missä Pyhä oli, se on Kristuksen ajalla Jerusalemissa. Se teurastettiin temppelin estertartanossa, ei kuitenkaan papeilta.

minun pettävä. Ihmisen poika tosin menee, niinkuin hänestä kirjoitettu on; mutta voi sitä ihmistä, jonka kautta hän petetään; sille ihmiselle olisi parempi jos hän ei syntynytkään olisi." Opetuslapset katseliwat toinen toisiansa epäillen kerrstä hän näitä puhui. Se opetuslapsi, jota Jeesus rakasti, nojasi pöydän ääressä Jeesuksen rinnoille. Hänelle wiittasi Pietari, että hän kysyisi kuka se olisi, josta Jeesus puhui. Jeesus vastasi: "se on se, jolle minä kastetun palan annan." Hän kasti leiwän palan ja antoi sen Judas Iskariotille. Sen palan jälkeen meni hänehen perkele. Jeesus sanoi: "mitäs teet, se tee pian." Mutta ei yksikään aterioitsewista hymmärtänyt mitä warten hän sen hänelle sanoi. Kun Jubaalla oli kulkaro, luuliwat muutamat Jeesuksen hänelle sanowan: osta mitä me juhlapäiwäksi tarwitsemme, taikka: anna jotakin waiwaisille. Judas meni kohta ulos, ja yö oli.

Nyt otti Jeesus leiwän, kiitti, mursi ja antoi opetuslapsillensa ja sanoi: ottakaat ja syököät! Tämä on minun ruumiini, joka teidän edestänne annetaan. Se tehköät minun muistokseni.

Niin myös otti hän kalkin ehtoollisen jälkeen, kiitti, antoi heille ja sanoi: juokaat tästä kaikki! Tämä on sen uuden testamentin kalkki minun weressäni, joka teidän edestänne wuodatetaan syntein anteeksi antamiseksi. Se tehköät, niin usein kuin te juotte, minun muistokseni (Matth. 26: 17—28. Mark. 14: 12—24. Luk. 22: 7—23. Joh. 13: 1—50. 1 Kor. 11: 23—25).

145. Jeesus Getsemanessa.

1. Riitoswirren * weisattuansa meniwät he Bedron ojan ylitse Öljymäelle. Siellä sanoi Jeesus: "täna yönä te kaikki pahenette minussa." Pietari vastasi: "jos waikka kaikki sinussa pahenisiwat, en minä ikänä pahene." Jeesus sanoi hänelle: "toistisesti sanon minä sinulle: täna yönä, ennenkuin kullo kahdesti laulaa, sinä kolmasti minun kiellät." Pietari vastasi: "jos minun täytyisi kuolla sinun kanssasi, en minä ikänä sinua kiellä." Niin sanoiwat myös kaikki.

* Pääsiäisaterian jälkeen weisattiin Psalmi 115—118.

2. Silymäen juurella oli tarha, nimeltä Getsemane, johon Jeesus meni opetuslastensa kanssa. Myös Judas, pettäjä, tunsi paikan; sillä Jeesus kävi siellä usein opetuslastensa kanssa. Jeesus sanoi heille: "istukaat tässä; minä menen ja rukoilen." Ja hän otti kanssansa Pietarin, Jakobin ja Johanneksen edemmäksi tarhaan ja rupefi murhettimaan ja wapisemaan. Hän sanoi heille: "minun sieluni on suuresti murheisjansa kuolemaan asti; olkaat tässä ja walwokaat minun kanssani!" Ja hän erkani heistä kiwen heiton matkan, lankefi kaswoillensa ja rukoili: "minun isäni! jos mahdollinen on, niin ota pois minulta tämä kalppi; ei kuitenkaan niinkuin minä tahdon, mutta niinkuin sinä!" Sitte meni hän niiden 3n opetuslapsen tykö ja löysi heidän makaamasta. Hän sanoi Pietarille: "niin, ette woineet yhtä hetkeä walwoa minun kanssani! Walwokaat ja rukoilkaat, ettette joutuisi kiusaukseen." Toistamiseen meni hän pois, rukoili ja sanoi: "minun isäni! ellei tämä kalppi taida mennä pois minulta, muutoin kuin että minä sen juon, niin tapahtukoon sinun tahtos." Hän tuli opetuslastensa tykö ja löysi taas heidän makaamasta; sillä heidän silmänsä olivat raskaat murheen tähden. Hän meni pois kolmannen kerran ja rukoili saman rukouksen. Enkeli taiwaasta ilmestyi ja wahwisti häntä. Ja kuin hän sangen suuressa ahdistuksessa oli, rukoili hän hartaammin, ja oli hänen hifensä niinkuin weren pisarat, jotka maan päälle putosivat. Hän nousi rukoilemasta ja tuli opetuslastensa tykö, jotka hän löysi makaamasta, ja sanoi heille: "jo nyt kyllä on, se hetki on tullut, että ihmisen poika annetaan syntisten käsiin; nouskaat, käykäämme! katso! joka minun pettää, se lähestyy."

3. Hänen vielä puhuisjansa tuli Judas wartiain ja palveliain kanssa ylimmäisiltä papeilta ja phariseilta, kantain jota-aseita ja tulisoittoja. Judas oli antanut heille yhteisen merkin, sanoen: "kenenkä minä suuta annan, hän se on; ottaakaat hän kiini!" Hän astui kohta esiin ja sanoi: "Rabbi!" Ja antoi hänen suuta. Jeesus wastasi: "Judas! suunnantamiselako sinä ihmisen pojan petät?" Jeesus meni heitä vastaan ja sanoi: "ketä te etsitte?" He wastasivat: "Jesusta

Nazaretistä." Jeesus sanoi: "minä olen; jos te siis minua etsitte, niin antakaat opetuslapseni mennä." Nähtyänsä mitä tulewa oli, sanoivat opetuslapset: "Herra! emmekö lyö miekalla?" Pietari wetikin miekan tupesta ja hakkasi ylimmäisen papin palwelialta pois korwan. Jeesus sanoi Pietarille: "pistä miekka tuppeensa; sillä kaikki, jotka miekkaan rupeewat, ne miekkaan hukkuvat. Taikka luuletkos etten minä woisi vielä rukoilla minun isääni lähettämään minulle enemmän kuin 12 legiota enkeliä? Mutta kuinka sitte raamatut täytetäisiin? Siis pitää näin tapahtuman." Ja hän rupeesi ylimmäisen papin palwelian korwaan ja paransi sen. — Samalla sanoi Jeesus: "niinkuin ryöwäriin perään te läksitte miekoilla ja seipäillä minua kiini ottamaan; minä istuin teidän tyhönänne joka päivä opettain templissä, ja ette minua kiini ottaneet; mutta tämä on teidän hetkenne ja pimeyden waltta." — Silloin antoivat kaikki opetuslapset hänen ylön ja pakeniivat (Matth. 26: 30—56. Mark. 14: 26—52. Luf. 22: 39—53. Joh. 18: 1—11.)

146—149. Pitkäperjantai.

146. Jeesus Hannaan edessä. Pietarin kieltö. Jeesus Kaiphaan ja forkian neuwoston edessä. Judaan loppu.

1. Wartiain ja palwelien sitoivat Jeesuksen ja weiwät hänen ensin Hannaan tykö, joka oli Kaiphaan appi ja oli ollut ylimmäinen pappi. Pietari seurasi taampana ja tuli ylimmäisen papin kartanolle. Portin wartiapiika sanoi hänelle: "ettekö sinä myös ole tämän miehen opetuslapsi?" Hän wastasi: "en ole." Palweliat olivat hiilistä tehneet tulen, sillä kylmä oli, ja seisoivat ja lämmittelivät. Pietari meni myös heidän joukkoonsa lämmittelemään.

Ylimmäinen pappi kyseli Jeesusta hänen opetuslapsistansa ja opetuksestansa. Jeesus wastasi: "minä olen maailman edessä julkisesti puhunut; minä olen opettanut synagogissa ja

templissä, johon Judalaiset joka paikasta kokoon tulevat, ja en ole mitään salaisuudessa puhunut. Mitäs siis minulta kysyt? Kysy niiltä, jotka minua ovat kuulleet; ne tietävät mitä minä sanonut olen." Siinä antoi yksi palvelioista Jeesukselle korwapuustin, sanoen: "niinkö sinä vastaan ylimmäistä pappia?" Jesus vastasi: "jos minä pahasti puhuin, niin todista se pahaksi; mutta jos minä oikein puhuin, miksis minua löit?" Nyt lähetti Hannas hänen sidottuna ylimmäisen papin Raiphaan tykö.

Mutta Pietari seisoi yhä ja lämmitteli. Joku lähellä seisowista sanoi toisille: "tämäkin oli Jeesuksen Nazarenin kanssa." Pietari kielsi sen wannotulla walalla. Hetken perästä sanoi yksi ylimmäisen papin palvelioista, sen lanko, jonka korwan Pietari hakkasi pois: "enkö minä sinua nähnyt tarhasa hänen kanssansa? Sinä olet Galilealainen, sinun puhees ilmoittaa sinun." * Nyt rupesti Pietari sadattelemaan ja wannemaan: "en tunne minä sitä ihmistä, josta te puhutte." Ja kukko lauloi, ja samassa wiettiin Jesus kartanon läpitse. Hän käänsi itsensä ja katsoi Pietarin puoleen. Niin Pietari muisti wapahtajan sanat, meni ulos ja itki katkerasti.

2. Jesus seisoi nyt Raiphaan edessä, jonka tykönä ylimmäiset papit ja kansan wanhimmat kokoontuivat. He etsiwät todistusta häntä vastaan, saattaaksensa hänen kuolemaan; mutta ei löytäneet. Sillä moni todisti wäärin häntä vastaan, mutta ei heidän todistuksensa olleet sowelliaat. Wihdoin tuli 2 wäärää todistajaa ja sanoi: "tämä on sanonut: minä woin maahan jaottaa Jumalan templin ja 3na päivänä sen rakentaa ylös." Mutta ei niidenkään todistukset olleet sowelliaat. Pappein päämies nousi ja sanoi: "etkös mitään wastaa siihen, mitä nämät todistawat?" Mutta Jesus oli ääneti. Silloin lausui pappein päämies: "minä wannotan sinua elävän Jumalan kautta, ettäs sanot meille oletko sinä Kristus, Jumalan poika." Jesus vastasi: "sinäpä sen sanoit. Vielä sanon minä teille: tästedes pitää teidän nä-

* Galilealaiset eivät taitaneet oikein lausua muutamia kirjaimia, jonka tähden he myös olivat kielletyt lusemasta eteen synagogisja.

temän ihmisen pojan istuvan voiman oikialla puolella ja tulewan taiwaan pilwisä." Silloin rewäifi pappein päämies waatteensa, sanoen: "Hän pilkkaa Jumalaa; mitä me enem- pää todistusta tarwitsemme? Nyt te itse kuulitte hänen pilk- kansa; mitä te luulette." He wastasivat kaikki: "hän on wi- kapää kuolemaan." Siinä he syljeskeliwät hänen kaswoihin- sa ja löiwät häntä postelle; toiset pieksiwät häntä sauwoillan- sa. Palweliat heittiwät waatteen hänen päällensä, löiwät häntä postelle ja sanoivat: "arwaa meille, Kristus! kuka oli joka sinua löi." Ja paljo muuta pilkkaa sanoivat he hänelle. — Namulla antoi koko se kokoontunut korkia neuwosto sen tuomion, että hän oli kuoletettava.

3. Koska Judas, joka wapahtajan petti, näki hänen kuo- lemaan tuomituksi, katui hän työtänsä, toi takasin ne 30 ho- piarahaa papeille, sanoen: "minä pahasti tein, että minä pe- tin wiattoman weren." Mutta he wastasivat: "mitä mei- den siihen tulee? katso itseäs!" Hän heitti hopiarahat temp- liin, meni pois ja hirtti itsensä, mutta putosi maahan ja pakahdi lahtia, niin että kaikki hänen siällöksensä juoksiwat ulos. — Pappein päämiehet sanoivat: "ei näitä rahaja so- wi panna uhriarkkuun; sillä ne owat weren hinta." He piti- wät neuwoa ja ostiwat niillä sawenwalajan pellon wieras- ten hautaamiseksi. Sentähden se pelto kutsuttiin weripelloksi tähän päivään asti* (Joh. 18: 12—27. Matth. 26: 57—27: 8. Mark. 14: 53—72. Luk. 22: 54—71).

147. Jeesus Pilatuksen edessä.

1. Raiphaan talosta weiwät Judalaiset Jeesuksen warhain aamulla Romalaisen maaherran Pontius Pilatuksen eteen saa- daksensa tuomion wahwistetuksi. Itse ei he menneet siinä hu- oneesen, etteiwät tulisi saastutetuiksi niin ettei he taitaisi syöä pääjääksateriaa. ** Pilatus tuli ulos ja kysyi: "mitä kannetta te tuotte tätä miestä vastaan?" He wastasivat: "ellei hän pahante-

* Etelään Jerusalemissa on koto, jota aina on pidetty sinä peltona, joka ostettiin Jubaan werirahalla, ja kutsutaan wieläkin weripelloksi, he- brean kielessä Galesbama.

** Judalainen tuli saastaiseksi, jos hän meni siinä pakanan huoneeseen.

kiä olisi, emme olisi häntä sinun haltuus antaneet." Pilatus sanoi: "ottakaat te ja tuomitkaat hän teidän lakinne jälkeen." He vastasivat: "meillä ei ole lupaa ketään teloittaa. Me tapasimme tämän kansaa wiettelewän ja kieltäwän keisarille weroa antamasta, ja hän sanoo itsensä olewan kuningaan Kristus sen." Niin Pilatus meni sisään, kutsui Jeesuksen eteensä ja sanoi: "oletko sinä Judalaisten kuningas?" Jeesus vastasi: "sanotko sinä sen itsestäsi wai owatko muut sen minusta sinulle sanoneet?" Pilatus vastasi: "olenko minä Judalainen? Sinun kansas on sinun minulle antanut ylön." Jeesus sanoi: "ei minun waltakuntani ole tästä maailmasta; muutoin tosin minun palveliani olisiwat sotineet puolestani." Pilatus sanoi: "etkö siis ole kuningas?" Jeesus vastasi: "minä olen kuningas. Sitä warten olen minä syntynyt ja sitä warten maailmaan tullut, että minä totuuden tunnustan. Jokainen siis, joka totuudesta on, se kuulee minun ääneni." Pilatus sanoi: "mitä on totuus?" Samas sa meni hän ulos Judalaisten tykö ja sanoi: "en minä yhäydä yhtään syytä hänessä." Mutta he käwiwät päälle, sanoen: "hän hyllyttää kansan, ruweten Galileasta hamaan tähän asti."

2. Kuultuansa Galileata mainittawan kysyi Pilatus oliko hän Galileasta. Ja saatuansa tietää että hän oli Herodes Antipaan alamainen, lähetti hän hänen tämän tykö, joka myös silloin oli Jerusalemissa. Nähdessään Jeesuksen ihastui Herodes sängen suuresti; sillä hän oli jo kauan aikaa halannut häntä nähdäksensä, että hän oli paljo hänestä kuullut; hän toivoi häneltä jonkun ihmeen näkewänsä. Herodes kyseli häntä moninaisista; mutta ei Jeesus mitään hänelle wastannut. Olimmäiset papit ja kirjanooppineet seisoiwat ja kantoiwat kowin hänen päällensä. Herodes huwionensa pilkkasi häntä, pani hänen päällensä waltian waatteen ja lähetti takasin Pilatukseen tykö. Sinä päivänä tuli Herodes ja Pilatus ystäwiksi keskenänsä; ennen oliwat he olleet toinen toisensa wihamiehet.

* Pilatus sanoo suuttuneena: kuinka minä, joka olen Romalainen, itsestäni semmoista kysyisin?

3. Pilatus, joka hawaitsi että ylimmäiset papit olivat kateudesta Jeesuksen antaneet ylön, kutsui kokoon heidän ja päämiehet ja kansan. — Koska hän tuomioistuimella istui, lähetti hänen puolisonsa hänelle sanan, rukoillen: "älä sinä mitään tee sille wanhurskaalle; sillä minä olen paljo kärsinyt tänäpänä unesfani hänen tähtensä." Pilatus sanoi: "te olette tämän ihmisen tuoneet minulle niinkuin kansan häiritseen; ja minä olen häntä tutkinut teidän edesjänne enkä löydä yhtään wikaa hänessä, eikä Herodeskaan. Tapa on että minä teille päästän yhden irralle pääsiäisenä. Kummman te tahdotte: Jeesuksen taikka Barraban?" Papit ja wanhimmat hyllyttivät kansaa anomaan Barrabasta. Ja kansa huusi: "ota tämä pois ja päästä meille Barrabas." Mutta Barrabas oli kapinan ja murhan tähden kiini otettu.

4. Nyt otti Pilatus Jeesuksen ja ruoskiti hänen. Sotamiehet wäänjivät kruunun orjantappuroista ja panivat sen hänen päähänsä ja puettiin hänen purppurawaatteesen ja autoivat ruowon hänen käteensä, lankešivat polwillensa hänen eteensä ja sanoivat: "terwe Judalaisten kuningas!" Pilatus meni taas ulos, ja Jeesus wiettiin esiin kantain kruunua ja purppurawaatetta ja ruoko kädesä. Pilatus sanoi: "katso ihmistä!" Mutta he huusivat: "ristiinnaulitse, ristiinnaulitse häntä!" Pilatus wastasi: "ottakaat itse ja ristiinnaulitkaat; sillä minä en löydä yhtään syytä hänessä." Judalaiset wastasivat: "meillä on laki, jonka jälkeen hän on kuolemaan wikapää; sillä hän on tehnyt itsensä Sumalan pojaksi." Pilatus aikoi wielä hänen pelastaa; mutta kansa huusi: "jos sinä hänen päästät, et ole sinä keisarin ystäwä; sillä jokainen, joka itsensä tekee kuningaksi, hän on keisaria vastaan." Kuultuansa nämät sanat wei Pilatus Jeesuksen ulos ja istui tuomioistuimelle ja sanoi Judalaisille: "katso teidän kuninkaanne!" Mutta he huusivat: "ei meillä ole kuningasta, waan keisari." Koska Pilatus näki ettei mitään auttanut, waan pauhina eneni, otti hän wettä ja pesti käteensä kansan nähden ja sanoi: "wiatoin olen minä tämän wanhurskaan miehen wereen! katsokaat itseänne!" Raikki kansa wastasi: "hänen werensä tulfoon meidän päällemme ja meidän lastemme

päälle!" — Silloin päästi hän Barraban irralle ja antoi Jeesuksen heille ristiinnaulittavaksi. Sotamiehet riisuiwat hänetkä punaisen waatteen ja puettiwat hänen omiin waatteisiin (Joh. 18: 28—19: 16. Matth. 27: 11—31. Mark. 15: 1—20. Luk. 23: 1—25).

148. Jeesus Ristillä.

1. Nyt wiettiin Jeesus ulos kaupungista paikalle, joka kutsuttiin Golgatha (eliä Pääkallo), ristiinnaulittavaksi. Hänen tähtyi itse kantaa ristiänsä. Ulos tultuansa tapasiwat he miehen Kyrenestä, nimeltä Simon, joka tuli pellolta; hänen waatiwat he kantamaan ristiä Jeesuksen jäljessä. Häntä seurasi paljo kansaa, erinomattain waimoja, jotka itkiwät ja parkuiwat. Jeesus käänsi itsensä heidän puoleensa ja sanoi: "Jerusalemn tyttäret! älkääät minua itkekö, waan itkeääät itseänne ja teidän lapsianne. Sillä päiwät tulewat, joina sanotaan wuorille: langetkaat meidän päällemme! ja kulkuloille: peittäkäät meitä! Sillä jos he näitä tekewät tuoreessa puussa, mitä fitte kuiwasja tapahtuu?"

2. Tultuansa Golgathaan antoiwat he hänelle juoda wiinaa sapella sekoitettua; mutta maistettuansa ei hän sitä tahtonut juoda. Hän ristiinnaulittiin 3lla hetkellä (kello 9 epp.). Samassa myöös ristiinnaulittiin kaksi pahantekijää, yksi hänen oikealle puolellesja, toinen wasemmalle. Niin tähtettiin raamatun sanat: "hän on pahantekijäin sekaan luettu."

Jeesuksen ensimmäinen sana ristillä oli (1): **Isä!** anna heille anteeksi, sillä ei he tiedä mitä he tekewät!

3. Pilatus oli kirjoittanut wapahtajan nimen ja syhytyksen häntä vastaan ja pannut sen ristin päälle, hänen päätänsä ylitse. Se oli: **Jeesus Nazarenius Judalaisten kuningas.** Sen luki moni Judalainen; sillä se paikka oli läsnä kaupunkia, ja se oli kirjoitettu hebreaksi, grekaksi ja latinaaksi. Ulimmäiset papit sanoiwat Pilatukselle: "älä kirjoita: Judalaisten kuningas, waan että hän on sanonut: minä olen Judalaisten kuningas." Pilatus wastasi: "mitä minä kirjoitin, sen minä kirjoitin." — Sotamiehet ottiwat Jeesuksen waatteet ja jakoiwat ne neljään osaan, yhden kullekin sotamiehelle.

le. Mutta hame oli saumaton, kudottu kokonaiseksi, jonka tähden he sanoivat: "älkäämme tätä rikkoko, vaan heittäkäämme tästä arpaa." Niin täytettiin raamattu, joka sanoo: "he ovat minun vaatteeni keskenänsä jakaneet ja heittäneet minun hameestani arpaa."

4. Ristin juurella seifoi Jeesuksen äiti, Maria Magdalena ja useampia waimoja, jotka olivat häntä seuranneet Galileasta, ja se opetuslapsi, jota hän rakasti. Nähdessään äitinsä ja opetuslapsen sanoi hän äitillensä (2): "waimo, katso sinun poikaas!" Sitte sanoi hän opetuslapselle: "katso sinun äitiäs!" Siitä hetkestä otti se opetuslapsi Marian tykönsä.

Ohitse menewäiset sanoivat pilkaten: "woi sinuas! joka templin maahan jaotat ja 3na päivänä rakennat ylös! wapaahda nyt itses ja astu alas rististä." — Niin myös ylimmäiset papit, kirjanoppineet ja wanhimmat pilkasiwat häntä, sanoen: "muuta hän autti eikä woi itseänsä auttaa! Jos hän on Israelin kuningas, astukoon nyt alas rististä, että me näkisimme ja uskoisimme. Hän turwasi Jumalaan; Jumala pelastakoon hänen nyt, jos hän mielistyy häneen!" Toinen pahantekijöistä sanoi: "jos sinä olet Kristus, niin auta itseäs ja meitä!" Mutta toinen nuhteli sitä ja sanoi: "etkö sinäkään Jumalata pelkää, waikkas olet samassa kadotuksessa? Me tosin olemme oikein sinä; sillä me saamme meidän töittemme ansion jälkeen, mutta ei tämä mitään pahaa ole tehnyt." Ja Jeesukselle sanoi hän: "herra! muista minua, koskas tulet waltakuntaas?" Jeesus sanoi (3): "totisesti sanon minä sinulle: tänäpänä pitää sinun oleman minun kanssani paradisissa."

5. Kuudennessa hetkestä (kello 12sta) tuli pimeys kaiken maan päälle hamaan 9teen hetkeen (kello 3meen)asti. Yhdeksännellä hetkellä huusi Jeesus korkealla äänellä (4): eli, eli! lama sabaktani? Se on: minun Jumalani, minun Jumalani! miksis minun anuoit ylös? Sitte sanoi Jeesus (5): "minä janoon." Kohta juoksi yksi, otti sienen, lasti sen etikkaan, pani isopin warren päähän ja kokotti hänen suuhunsa, toisten sanoessa: "katsokaamme tuleeko Elias häntä

päästämään." Suotuansa sanoi Jeesus (6): **se on täytetty!** Ja sitte huusi hän korkialla äänellä (7): **"Isä! minä annan minun henkeni sinun käsiis!"** Sen sanottua kallisti hän päänsä ja heitti henkensä.

6. Ja kotso! esirippu templissä repeşi kahtia ylhäältä hamaan alas, maa järvi, kalliot halkesivät, haudat aukenivat, ja monta pyhään ruumista, jotka maanneet olivat, nousivat ylös, läksivät ulos haudoistansa ja tulivat hänen ylösnousemisensa jälkeen pyhään kaupunkiin ja ilmestyivät monelle. Koska sadanpäämies ja ne muut, jotka olivat warti-oitfemasfa ristiinnaulituuta, näkiwät maan järinän ja mitä muuta tapahtui, pelästyiwät he suuresti ja sanoiwat: **"totifesti oli tämä Jumalan poika!"** (Matth. 27: 32—56. Mark. 15: 21—41. Luk. 23: 26—49. Joh. 19: 17—30).

149. Jeesuksen hautaus.

Ettei ruumiit olisi jääneet rippumaan ristiissä yli sabbatin, rukoiliwat Judalaiset Pilatusta, että heidän sääriluunsa rikottaisiin ja ruumiit alas otettaisiin. Niin tuliwat sotamiehet ja rikkoiwat molempain pahantekiäin luut. Mutta tullessaan Jeesuksen tykö näkiwät he hänen jo kuolleeksi, jonka tähden ei he rikkoneet hänen luitansa. Mutta wakuudeksi pisti yksi sotamiehistä keihäänsä hänen kylkeensä, josta kofta wuoti weri ja wesi. Se tapahtui että raamattu täytettäisiin: **"ei teidän pidä luuta rikkoman hänessä."**

Joseph Arimathiasta oli rikas mies ja kunniallinen neuwozmies, joka ei ollut mieltynyt muiden neuwoon ja tekoon. Hän oli myös Jeesuksen opetuslapsi, mutta salaa, Judalaisten pelwon tähden; hän rohkeni mennä Pilatuksen tykö ja anoi Jeesuksen ruumista. Pilatus salli sen. Tuli myös Nikodemus, sama joka yöllä oli Jeesuksen tykö tullut; hän toi myrhaa ja aloeta sekoitettuna lähes 100 naulaa. He ottiwat Jeesuksen ruumiin, woiteliwat sen ja käärinwät hienoon liinawaatteesen. Siinä paikassa, missä Jeesus ristiinnaulittiin, oli tarha ja tarhasfa uusi hauta, jonka Joseph oli hakkauttanut kallioon. Siihen hautaan, johon ei miellä ketään oltu pantu, laskiwat he nyt Jeesuksen ruumiin, koska se hauta oli

niin länä ja Budalaisten sabbati lähestyi. He wierittiwät suuren kiwen haudan owelle ja meniwät pois. Maria Magdalena ja muita waimoja istui haudan kohdalla katsellen kühunka hän pantiin. He palasiwat ja walmistiwat hywän haajuista yrtejä ja woiteita; mutta sabbatina he oliwat alallaan-
 -isa lain jälkeen (Joh. 19: 31—42. Matth. 27: 57—61. Mark.
 -15: 42—47. Luk. 23: 50—58).

Lauwantai, iso Sabbati.

150. Sauta lukitaan.

Seuraavana päivänä kokoontuivat pappein päämiehet ja phariseit Pilatuksen tykö ja sanoivat: "me muistamme sen wiettelian sanoneen eläisfänsä: 3men päivän perästä minä nousen ylös. Käske siis wartioita hautaa kolmanteen päivään asti, ettei hänen opetuslapsensa tulisi yöllä ja warastaisi ruumista ja sanoisi kansalle: hän on nousnut kuoleista, ja niin jälkimäinen willitys tulee pahemmaksi ensimmäistä." Pilatus wastasi: "tuossa on teillä wartiat; menkää ja wartioitkaat niinkuin parhain tahdotte." He meniwät, walmistiwat haudan wartialla ja lukitsiwat kiwen sinetillänsä (Matth. 27: 62—66).

151. 152. Pääsiäispäiwä.

151. Jesuksen ylösnouseminen.

1. Warhain sunnuntai-aamulla meni Maria Magdalena ja muutamia muita waimoja haudalle woitelemaan Jesuksen ruumista. Tiellä sanoivat he keskenänsä: "kuka meille wierittää kiwen haudan owelta?" Mutta paikalle tultuaan näkiwät he kiwen wieritetyksi. Suuri maan järistys oli tapahtunut; sillä Herran enkeli oli astunut alas taiwaasta ja wierittänyt kiwen owelta ja istui sen päällä. Hän oli nähä niinkuin pitkäisen tuli, ja hänen waatteensa oliwat walkiat niinkuin lumi. Wartiat oliwat pelästyneet ja paenneet.

Enfeli sanoi waimoille: "älkää pelästykö; sillä minä tiedän teidän etsiwän ristiinnaulittua Jesusta. Ei hän ole täällä; sillä hän nousi ylös, niinkuin hän sanoi. Tulkaat, katsokaat sia, kuhunka Herra pantu oli. Menkää pian ja sanokaat hänen opetuslapsillensä että hän nousi kuolleista. Ja katso! hän menee teidän edellänne Galileaan; siellä teidän pitää hänen näkemän." — He menivät nopeasti haudalta pelwolla ja suurella ilolla ja juoksiwat ilmoittamaan opetuslapsille enkelin sanat. Tiellä tuli Jesus heitä vastaan ja sanoi: "Terwe teille!" He kumarsiwat ja syleiliwät hänen jalkojansa. Jesus sanoi heille: "älkää pelätkö! menkää, ilmoittakaat minun weljilleni, että he menisiwät Galileaan; siellä he saawat minun nähdä."

2. Muutamat wartioista tuliwat kaupunkiin ja ilmoittiwat ylimmäisille papeille mitä tapahtunut oli. He neuwoa pitiwät wanhinten kanssa ja antoiwat sotamiehille paljo rahaa, sanoen: "sanokaat että hänen opetuslapsensa tuliwat höllä ja warastiwat hänen meidän maatesamme. Ja jos se tulee maaherran korwiin, tahdomme me hänen lepyttää, ja te saatatte olla suruttomat." Ja he ottiwat rahan ja tekivät niinkuin heille käskettiin. Tämä puhe on sitte ääneksi otettu Judalaisten seassa hamaan tähän päivään asti.

3. Maria Magdalena, nähthänsä kiwen wieritetyksi haudalta, juoksi kohta takasin kaupunkiin * ja sanoi Pietarille ja Johannekselle: "he owat Herran ottaneet pois haudasta emmekä tiedä kuhunka he hänen owat panneet." Molemmat opetuslapset kiiruhtiwat haudalle. Johannes juoksi nopeammin kuin Pietari ja tuli ensin haudalle, kumarasi itseänsä ja näki liinaset pantuna siellä, mutta ei mennyt sisään. Pietari tuli sitte ja meni hautaan ja näki myös kääriiliinat pantuna. Hililiina, joka oli ollut kuolleen päässä, oli erinänsä käärittyä. Nyt meni Johanneskin sisään, näki sen ja uskoi; sillä tähän asti ei he wielä raamattua hymmärtäneet, että hän oli nousiwa kuolleista. Niin palasiwat nämät 2 opetuslasta kotiin ja miettiwät mitä tapahtunut oli.

* Maria juoksi takasin ennenkuin enfeli ja Jesus oli ilmestynyt muille waimoille.

4. Maria Magdalena oli sillä wälin tullut haudalle, seisoi sen edessä ja itki. Koska hän näin itki, kumarfi hän itsensä katsomaan hautaan ja näki kaksi enkeliä walkeissa waateissa istuwan. He sanoivat hänelle: "waimo, mitäs itket?" Hän wastasi: "he owat minun herrani ottaneet pois enkä minä tiedä kuhunka he hänen owat panneet." Samassa käänsi hän itsensä taapäin ja näki Jesuksen seisowan siinä, mutta ei tietänyt että se oli hän. Jesus sanoi hänelle: "waimo, mitäs itket? ketäs etsit?" Maria, joka luuli sen hyttitarhan haltiaaksi, wastasi: "herra! jos sinä hänen kannoit pois, niin sano minulle kuhunkas hänen panit, ja minä tahdon hänen ottaa." Jesus sanoi: "Maria!" Niin Maria käänsi itsensä ja sanoi: "Rabbuni," se on: Mestari. Jesus wastasi: "älä minuun rupee; sillä en minä ole vielä mennyt ylös isäni tykö; waan mene minun weljeini tykö ja sano heille: minä menen ylös minun isäni tykö ja teidän isänne tykö, ja minun Jumalani tykö ja teidän Jumalanne tykö." Maria meni ja ilmoitti että hän oli nähnyt Herran ja että hän näitä oli hänelle sanonut (Matth. 28: 1—15. Mark. 16: 1—11. Luuk. 24: 1—12. Joh. 20: 1—18).

152. Jeesus ilmestyy kahdelle opetuslapselle tiellä Emmaukseen ja ehtoolla apostoleille.

1. Samana päivänä lähti 2 opetuslasta kylään, nimeltä Emmaus, joka oli Jerusalemistä 60 wakomittaa kaukana *. He puhuiwat keskenänsä kaikesta siitä mitä tapahtunut oli. Heidän puhuisjansa tuli Jeesus ja matkusti heidän seurassansa. Mutta heidän silmänsä pidettiin, ettei he häntä tunteneet. Hän sanoi: "mitä puhetta te pidätte keskenänne ja olette murheelliset?" He wastasiwat: "oletko sinä ainoa muukalainen Jerusalemissa, joka et tiedä mitä siellä näinä päiwinä tapahtui?" Hän kysyi: "mitä?" He wastasiwat: "siitä Jeesuksesta Nazarenuksesta, joka oli wätewä propheeta töissä ja sanoissa Jumalan ja kaiken kansan edessä. Olimmäiset papit ja päämiehet antoiwat hlön hänen kuoleman kadotukseen

* 10 suomalaista wirstaa = 1 penikulma.

ja ristiin naulitsivat hänen. Mutta me luulimme hänen fiksi, jonka piti Israelin lunastaman. Ja tänäpäpä on jo kosmas päivä siitä kuin nämät tapahtuivat. Myös muutamat waimot meistä, jotka warhain aamulla käwivät haudalla, owat meitä peljättäneet; ei he löytäneet hänen ruumistaansa, mutta tulivat ja sanoivat nähneensä enfeleinki nähn, jotka sanoivat hänen elävän. Muutamat meistä menivät haudalle ja löysivät olewan niinkuin waimot oliwat puhuneet; mutta ei he häntä nähneet." Jesus sanoi: "o te tomppelit ja hitaat sydämeistä uskomaan mitä Moses ja propheetat puhuneet owat! Eikö Kristuksen pitänyt näitä kärsimän ja sitte kunniaansa käymän siälle?" Ja hän rupesti Mosksesta ja kaikista propheetaista ja selitti heille kaikki kirjoitukset hänestä. He lähestyivät Emmausta, ja hän teeskeli tahtowansa edemmäksi lähde. Mutta he waatiwat häntä, sanoen: "ole meidän kanssamme; sillä ehto joutuu ja päivä on laskenut." Ja hän meni olemaan heidän seurassansa. Mutta aterioitesa otti hän leiwän, kiitti, murssi ja antoi heille. Siinä aukeniwat heidän filmänsä, ja he tunsiwat hänen; mutta hän katosi heidän edestänsä. He sanoivat keskenään: "eikö meidän sydämemme meissä palanut, koska hän tiellä meitä puhutteli ja selitti meille kirjoitukset?" Ja he nousiwat sillä hetkellä ja palasiwat Jerusalemiin ja löysiwät apostolit koossa, jotka heidän ottiwat vastaan, sanoen: "Herra on totisesti noussut ylös ja ilmaantui Pietarille." Ne kaikki opetuslasta jutteliwat mitä heille tiellä tapahtunut oli ja kuinka hän heiltä oli tunnettu leiwän murtamisessa.

2. Vielä heidän näitä puhuisjansa ja koska owet oliwat suljetut Judalaisten pelwon tähden, seisoi Jeesus heidän keskellensä ja sanoi: "rauha olkoon teille!" Ja he hämmästyiwät ja luuliwat hengen näkewänsä. Hän sanoi: "mitä te pelkäätte? Ja miksi senkaltaiset ajatukset tulewat teidän sydämiinne? Katsokaat minun käsiäni ja jalkojani, että minä itse olen; ruwetkaat minuun ja katsokaat; sillä ei hengellä ole lihaa eikä luita, niinkuin te näette minulla olewan." Samassa osotti hän heille kätensä ja jalkansa. Mutta koska ei he vielä uskoneet ilon tähden, waan ihmetteliwät, sanoi hän:

"onko teillä tässä mitään syötävätä?" Niin he paniivat hänen eteensä kappaleen paistettua kalaa ja vähän mesileipää, jotka hän otti ja syö heidän nähtensä (Luk. 24: 13—45. Joh. 20: 19—20. Mark. 16: 12—15).

153. Tuomaan epäusko.

Tuomas, yksi kahdestatoista, ei ollut saapuvilla koska Jeesus tuli pääsiäispäivänä. Muut opetuslapset sanoivat: "me näimme Herran." Mutta hän vastasi: "ellen minä näe hänen käsisjansä naulan reikiä ja pistä formeani naulain siiaan ja pistä kättäni hänen kylkeensä, en minä usko." — 8 päivän perästä olivat opetuslapset taas koossa ja Tuomas heidän seurassansa. Ovet olivat lukitut, ja Jeesus seisoi äkisti heidän keskellensä ja sanoi: "rauha olkoon teille!" Sitte sanoi hän Tuomaalle: "pistä formes tänne ja katso minun käsiäni; ja ojenna tänne kätes ja pistä minun kylkeeni, ja älä ole epäuskoinen waan uskowainen." Tuomas vastasi: "minun Herrani ja minun Jumalani!" Jeesus sanoi: "että näit minun, sentähden sinä uskoit; autuaat ovat ne, jotka ei näe ja kuitenkin uskovat" (Joh. 20: 24—29).

154. Jeesus ilmestyy Tlle opetuslapselle Tiberian järven tykönä.

Sitte ilmestyi Jeesus taas opetuslapsille Tiberian järven tykönä. Se tapahtui näin. Pietari, Johannes ja 5 muuta opetuslasta olivat yhdessä. Pietari sanoi: "minä menen kalaan;" toiset vastasivat: "me menemme myös kanssas." Niin he astuivat kohta weneesen, mutta ei saaneet sinä yönä mitään. Koska jo aamu oli, seisoi Jeesus rannalla; mutta ei he tietäneet, että se oli Jeesus. Niin Jeesus sanoi heille: "lapset! onko teillä mitään syötävätä?" He vastasivat: "ei." Hän sanoi: "laskelkaat werkko oifialle puolelle weneettä, niin te saatte." He tekivät niin ja saivat niin paljo kaloja, ettei he woineet wetää. Siinä sanoi se opetuslapsi, jota Jeesus rakasti, Pietarille: "Herra se on." Koska Pietari kuuli että se oli Herra, whötti hän hameen ympärillensä, sillä hän oli alastoin, ja heitti itsensä järween. Muut opetus-

lapset tulivat weneellä jälessä ja wetiwät werkkoa kaloinsa peräsänsä. Maalle tultuansa näkiwät he hiilustan ja sen päälle kalan pantuna, ja leipää. Jesus sanoi: "tuokaat tänne kaloista, joita te olette saaneet." Pietari meni ja weti werkon maalle, täynnä 153 suurta kalaa; ja waikka niitä niin monta oli, ei werkko kuitenkaan rewennyt. Jesus sanoi: "tuokaat rualle!" Ei yksikään opetuslapsista uskaltanut kysyä: kutas olet? waikka he tiesiwät hänen olewan Herran. Niin Jesus tuli, otti leiwän ja antoi heille, niin myös kalan.

Heidän syöthänsä sanoi Jesus Pietarille: "Simon Jonaan poika! rakastatkos minua enempi kuin nämät?" Hän wastasi: "tojin Herra! sinä tiedät että minä sinua rakastan." Jesus sanoi: "ruoki minun karitsojani." Ja hän sanoi toisen kerran: "Simon Jonaan poika! rakastatkos minua?" Pietari wastasi: "tojin Herra! sinä tiedät että minä sinua rakastan." Jesus sanoi: "kaitse minun lampaistani." Ja hän sanoi kolmannesti: "Simon Jonaan poika! rakastatkos minua?" Pietari käwi murheelliseksi että hän kolmannen kerran kysyi: "rakastatkos minua?" Ja hän wastasi: "Herra, sinä tiedät kaikki, sinä tiedät että minä rakastan sinua." Jesus sanoi: "ruoki minun lampaistani. Totisesti, totisesti fanon minä sinulle: koska sinä olit nuori, niin sinä whötit itses ja menit kuhunkas tahdoit; mutta koska wanhenet, niin sinä ojennat kätes, ja toinen whöttää sinun ja wie kuhunka et sinä tahdo." Sen sanoi hän antain tietää millä kuolemalla hänen piti kunnioitsemansa Jumalata. Samassa sanoi hän: "seuraa minua." Pietari käänsi itsensä ja näki sen opetuslapsen, jota Jesus rakasti, seuraawan. Hän sanoi Jesukselle: "Herra! kuinka on tämän käypä?" Jesus wastasi: "jos minä tahtoisin hänen olemaan siihen asti että minä tulen, mitä sinun siihen tulee? Seuraa sinä minua." Niin wellesten seassa nousi se puhe ettei sen opetuslapsen pitänyt kuoleman. Mutta ei Jesus sanonut: "ei hän kuole," waan "jos minä tahtoisin hänen olemaan siihen asti että minä tulen, mitä sinun siihen tulee?" (Joh. 21: 1—23).

155. Jeesus asettaa fasteen.

Jeesus kokoontui yhdentoista kanssa vuorella Galileassa. Hän tuli ja puhutteli heitä ja sanoi: "minulle on annettu kaikki voima taiwaassa ja maan päällä. Menkääät siis ja tehtääät opetuslapsiksi kaikki kansat ja kastakaat heitä nimeen isän ja pojan ja pyhän hengen, ja opettakaat heitä pitämään kaikki mitä minä olen teille käskenyt. Joka uskoo ja kastetaan, se tulee autuaaksi; mutta joka ei usko, se kadotetaan. Ja katso! minä olen teidän kanssanne joka päivä maailman loppuun asti" (Matth. 28: 16—20. Mark. 16: 14—18).

156. Jeesuksen taiwaasen astuminen.

Jeesus näkyi * opetuslapsillensa 40 päivää kärsimisensä jälkeen ja puhui heille Jumalan waltakunnasta. Wimmisen kerran näkyi hän heille sinä päivänä, joka sitte on kutsuttu Kristuksen taiwaasen astumisen päiväksi. Hän wei heidän Oljymäelle Betanian kohdalle, ja hän kielsi heidän lähtemästä Jerusalemistä, waan että he odottaisiwat isän lupausta, josta hän oli puhunut heille; "jillä Johannes tosin kasti wedellä, mutta te kastetaan pyhällä hengellä ei monen päivän perästä." He kysyiwät: "Herra! tällä ajallako sinä Israelille jälleen waltakunnan rakennat?" Hän wastasi: "ei teidän tule tietää aikaa eli hetkeä, jotka isä on omaan woimaansa pannut. Waan teidän pitää saaman pyhän hengen woiman, joka on tulewa teidän päällemme, ja teidän pitää minun todistajani oleman Jerusalemissa, koko Judeassa ja Samariassa ja sitte maailman ääreen." Sitte nosti hän kätensä ja siunasi heitä. Samassa otettiin hän ylös taiwaasen heidän nähtensä, ja pilwi wei hänen heidän silmistänsä. Ja heidän seisoesssa katsellen taiwaasen hänen mennessänsä, seisoi heidän wieressänsä 2 miestä walkeissa

* Ewangelistat mainitsiawat 9 Jeesuksen ilmestystä näinä 40 päivinä. Paawali puhuu 1 Kor. 15: 6, 7 vielä kahdesta. Siellä kuulus näin: "hän nähtiin uftammalta kuin 500 weljeltä yhtä haawaa, joista monet vielä eläwät, mutta muutamat owat nukkuneet. Sitäähin nähtiin hän Jakobista."

waatteissa, jotka sanoivat: "Galilean miehet! mitä te seisotte ja katsotte taiwaasen? Tämä Jeesus, joka teiltä otettiin ylös taiwaasen, on niin tulewa kuin te hänen taiwaasen menewänkin näitte" (Ap. tek. 1: 1—11. Luk. 24: 50—53. Mark. 16: 19—20).

Apostolien Teot.

157. Matthias walitaan apostoliksi.

Ne yksitoista palasivat Ælymäeltä Jerusalemiin ja astuivat ylös salliin, kussa he oleskelivät 10 päivää Taiwaasen astumisen ja Heluntain välillä. He olivat yksimielisesti pyyhäiset rukouksessa Marian, Jeesuksen äitin, muiden waimoin ja hänen welseinsä kanssa.

Yhtenä näistä päivästä nousi Pietari opetuslasten keskele, joiden joukko oli luvulta lähes 120, ja sanoi: "Pyhä Henki on Dawidin suun kautta Jудаasta sanonut näin: toisen pitää hänen wirkansa saaman. Sentähden pitää näistä miehistä, jotka meidän kanssamme olleet ovat kaiken sen ajan, jona Herra Jeesus meidän kanssamme ulos ja sisälle käwi, ruweten Johanneksen kasteesta hamaan siihen päivään asti, jona hän meiltä otettiin ylös, yksi tuleman hänen ylösnousemisen sa todistajaksi meidän kanssamme." He asettivat kaksi ehdolle ja rukoilivat: "sinä Herra! joka kaikkein sydämet tunnet, osota kumman sinä näistä kahdesta olet walinnut saamaan tämän palveluksen ja apostolin wiran, josta Judas on wilpistänyt pois menemään omalle siällensä." Ja he heittivät heistä arpa, ja arpa lankefi Matthiaan päälle, ja niin hän walittiin yhdestoista apostolin sekaan (Luku 1: 12—26).

Heluntaipäiwä.

158. Pyhän Hengen wuodatus.

Heluntai-aamuna olivat kaikki yksimielisesti koossa. Ja humaus tapahtui äkisti taiwaasta, niinkuin suuri tuulispää,

ja täytti koko huoneen, kussa he olivat istumassa. Ja heille näkyi kielet niinkuin tuliset, jotka wiileskestyhinä istuiwat kunkin heidän päällensä. Ja he tähtettiin kaikki pyhällä hengellä ja rupešiwat puhumaan muilla kielillä, sen jälkeen kuin henki antoi heidän puhua.

Jerusalemissa asui Sudalaisia, Sumalaa pelkääwäisiä miehiä, kaikkinaisista kansoista taiwaan alla. Koska tämä ääni kuului, kokoontui suuri kansan paljous. Kuin kufin heistä kuuli opetuslapset puhuwan heidän omalla kielellänsä, tyhmistyiwät he ja ihmetteliwät, sanoen keskenänsä: "eikä nämät kaikki oli Galilealaisia? Kuinka me siis kufin kuulemme heidän puhuwan meidän omalla kielellämme, jossa me syntyneet olemme? Me Parthilaiset, Medialaiset, Elamilaiset, me, jotka asumme Mesopotamiasa, Wähäsä Nasiaassa, Egyptisä ja Libyassa, me Romalaiset, jotka täällä oleskelemme muukalaisina, me Kretalaiset ja Arabialaiset, Sudalaiset ja Profelytat kuulemme heidän puhuwan meidän kielillämme Sumalan suuria tekoja?" Niin he kaikki tyhmistyiwät ja sanoiwat toinen toisellensa: "mitäs luulet tämän olewan?" Mutta muutamat nauwoiwat, sanoen: "he owat tähynnänsä makiata wiinaa."

Nyt nousi Pietari yhdentoista kanssa, korotti äänensä ja puhui näin: "te Sudan miehet ja kaikki, jotka asutte Jerusalemissa! Ei nämät juowuksissa ole, niinkuin te luulette; sillä nyt on kolmas hetki päivästä. Waan tämä on mitä ennen sanottu on propheetan Joelin kautta: pitää tapahtuman wiimissinä päiwinä, sanoo Sumala, että minä tahdon wuodattaa minun henkeni kaiken lihan päälle; ja teidän poikanne ja tyttärenne pitää ennustaman; niin, minun palweliaini ja piikainikin päälle wuodatan minä henkeni, ja heidän pitää ennustaman. Te Israelin miehet! kuulkaat näitä sanoja: Jesuksen Nazaretista, joka Sumalan aiwotun neuwon ja säännön jälkeen annettiin ulos, te otitte ja ristiin naulitsitte ja surmasitte. Mutta Sumala herätti hänen ylös ja päästi kuoleman kiwuišta, koska oli mahdotointa että kuolema hänen taitaisi pitää. Tämän Jesuksen on nyt Sumala herättänyt, ja hän on Sumalan oikialle kädelle korotettu ja on pyhän hengen wuodattanut, niinkuin te nyt näette ja kuulette."

Tämän kuulutuksensa kävi se läpi heidän sydämensä, ja he kysyivät Pietarilta ja muilta apostoleilta: "te miehet, rakkaat veljet! mitä pitää meidän tekemän?" Pietari vastasi: "tehtäät parannus ja antakaan jokainen kastaa itsensä Jeesuksen Kristuksen nimeen syntein anteeksi saamiseksi; niin te saatte pyhän hengen lahjan." — Jotka mielellänsä ottivat vastaan Pietarin sanat, ne kastettiin, ja lähes 3000 sielua tuli sinä päivänä lisäksi seurakuntaan.

Raikki, jotka uskoivat, olivat yhdessä ja pitivät kaikki yhteisenä *. He myivät tavaransa ja jakoivat kaikille sen jälkeen kuin kufin tarwitsi. — Joka päivä pysyivät he yksi-mielisesti koossa templissä, mursivat leipää joka huoneessa ** ja ottivat ruokaa riemulla ja sydämen yksinkertaisuudella, kiittäin Jumalaa ja ollen kaiken kansan suosiossa. Ja Herra lisäsi joka päivä seurakuntaa (Luku 2).

159. Pietari parantaa rannan. Pietari ja Johannes heitetään wankiuteen.

Pietari ja Johannes menivät yhdessä templiin rukoukseen. Mies, joka oli saamatoin hamasta äitinsä kohdusta, kannettiin joka päivä sen templiowen eteen, joka kutsuttiin "launis," anomaan niiltä almuja, jotka templiin menivät. Niin anoi hän Pietarilta ja Johanneseltakin. Pietari vastasi: "hopiata ja kulta ei minulla ole; waan mitä minulla on, annan minä sinulle: Jeesuksen Kristuksen Nazarenuksen nimeen nouse ja käy!" Kohta hänen säärensä ja kantansa wanhastuivat; hän larkasi ylös, meni apostolien seurassa templiin, hypäten ja kiittäin Jumalaa. Raikki, jotka sen näkivät, hämmästyivät ja ihmettelivät. Mutta Pietari lausui: "Israelin miehet! mitä te tätä ihmettelette? taikka mitä te meitä katselette, niinkuin me olisimme omalla woimallamme

* Omaisuuden yhteisyyttä ei mainita seurakunnissa ulkona Jerusalemissa, jossa seurakunta pian joutui semmoiseen puutteeseen, että Paawalin sille täytyi loota muista seurakunnista almuja.

** Se on: aterioitsivat yhdessä. Nämät yhteisateriat kutsuttiin "rakanden aterioiksi;" niiden jälkeen nautittiin joka päivä Ehtoollinen.

elikä jumalisuudellamme tämän lähmään saattaneet? Abrahan, Isakin ja Jakobin Jumala on kirkastanut poikansa Jeesuksen, jonka te annoitte ylön ja kielsitte Pilatuksen edessä; te annoitte murhamiestä teille annettavaksi; mutta elämän pääruhtinan te tapoitte. Sen on Jumala kuolleista herättänyt, ja usko häneen on tämän räjän wahwistanut kaikkein teidän nähtenne. Nyt rakkaat weljet! minä tiedän että te sen tyhmyydestä teitte, niinkuin teidän ylimhyksennekin. Mutta tehkää parannus ja palatkaat, että teidän syntinne pyhittäisiin pois Jeesuksen Kristuksen kautta, jonka tosin tulee taiwas omistaa siksi, että kaikki jälleen asetetaan, joista Jumala on puhunut pyhäin propheetainsa suun kautta hamasta maailman alusta." — Monta niistä, jotka kuuliwat Pietarin sanat, uskoi, ja niiden miesten luku oli lähes 5000 (Luku 3, 4: 1—4).

160. Ananias ja Saphira. Apostolit heittään wankiuteen. Gamaliel.

1. Kaikki weljet, joilla oli tiluksia taikka huoneita, myivät ne ja toiwat hinnan ja laskiwat apostolien jalkain ehteen. Niin myi Barnabas, lewiita Kyprosta, tilansa ja toi hinnan apostoleille. Eräs mies, nimeltä Ananias, myi myös tawaransa; mutta waimonsa Saphiran tietten kätki hän osan hinnasta ja toi lopun apostoleille. Pietari sanoi: "Anania! miksi saatana täytti sinun sydämes pyhän hengen edessä walhettelemaan, ettäs osan tilan hinnasta salasit? Etkös sitä saanut pitää, koska se sinun oli, ja hintakin sen myyhyä oli sinun hallusfas; miksis senkaltaista siis olet sydämees päästänyt? Et sinä ole ihmisten waan Jumalan edessä walhetteellut." Koska Ananias nämät sanat kuuli, lankefi hän maahan ja heitti henkensä. Muutamat nuorukaiset seurakunnasta weiwät pois ruumiin ja hautasivat sen. — Yksi kolmen hetken perästä tuli hänen waimonsa eikä tietänyt mitä tapahtunut oli. Pietari sanoi hänelle: "sano minulle oletteko tilanne siihen hintaan myhneet?" Hän wastasi: "olemme." Pietari sanoi: "miksi te yhdistyitte Herran henkeä kiusaamaan? Kuule! niiden askeleet, jotka sinun miehes hautasivat, kuuluwat owen

edessä; ne wiewät sinunkin pois." Hän lankefi kohta maahan hänen jalkainsa eteen ja heitti henkensä. Sisään tullessa löysiwät nuorukaiset hänenkin kuolleena, weiwät pois ja hautasiwat miehensä wiereen. Ja suuri pelko tuli koke seurakunnalle ja kaikille, jotka tämän kuuliwat.

2. Apostolien kautta tehtiin monta merkkiä ja ihmettä kansan seas. Lähinäisistä kaupungeista tuli myös suuri joukko Jerusalemiin tuoden sairaita ja saastaisilta hengiltä waiwatuita, jotka kaikki parannettiin. Nyht nousi ylimmäinen pappi ja Saddukeein lahko täynnänsä kiwautta, laskiwat käntensä apostoleihin ja heittiwät heidän yhteiseen wankiuteen. Mutta Herran enkeli awasi yöllä wankihuoneen owen, wei heidän sieltä ulos ja sanoi: "menkää, seisokaat ja puhukaat templissä kansalle elämän sanaa." Namulla kutsui ylimmäinen pappi neuwoston kokoon ja lähetti palweliota noutamaan apostolia wankiudesta. Palweliat palasiwat ja sanoiwat: "wankihuoneen me tosin löysimme kylä wistusti suljettuna ja wartiat ulkona owen edessä seisowana, mutta awatesamme emme ketään sieltä löytäneet."

Neuwoston ajatellessa miten tämä wiimeinkin käwisi, tuli yksi ja ilmoitti: "ne miehet, jotka te wankiuteen panitte, seisowat templissä kansaa opettamassa." Palweliat meniwät ja toiwat heidän sieltä, ei kuitenkaan wälfisin, sillä he pelkäsiwät kansan heitänjä kiwittäwän. Ylimmäinen pappi sanoi: "emmekö teitä kowasti kieltäneet puhumasta kansalle tähän nimeen? Ja nyht olette Jerusalemin täyttäneet teidän opetussellanne ja tahdotte kansan meille kostamaan tämän ihmisen werta." Pietari ja muut apostolit wastasiwat: "enää tulee kuulla Jumalaa kuin ihmisiä."

3. Nämät sanat käwiwät läpitse heidän sydämensä, ja he pitiwät neuwoa tappaaksensa heidän. Mutta Gamaliel, pharise ja lainopettaja, josta kaikki kansa paljo piti, nousi ja käski apostolit pikimmältänsä wiedä ulos. Sitte puhui hän: "Israelin miehet! ajatelkaat wistusti mitä mielitte tehdä näille miehille; minun neuwoni on: lakatkaat näistä miehistä ja sallitkaat heidän olla; sillä jos se oppi on ihmistä, niin se tyhjään raukee; waan jos se on Jumalalta, niin ette woi

itä tyhjäksi tehdä; ettehan tahdokkaan sotia Jumalaa vastaan?" Kaikki mielistyivät hänen neuvoonsa; mutta ensin he hosuivat heidän ja kielsivät Jeesuksen nimeen puhumasta; sitte laskiwat he heidän menemään. Apostolit menivät pois iloiten, että he oliwat mahdolliset pilkkaa kärsimään Kristuksen tähden. Ja ei he lakanneet joka päivä templissä ja huoneissa opettamasta ja saarnaamasta ewangeliumia Jeesuksesta Kristuksesta (Luku 4: 32—5).

161. Scitsemän waiwaistoimittajaa walitaan. Stephanus.

1. Koska seurakunta eneni, rupešiwat ne Judalaiset, jotka oliwat syntyneet ulkona Judan maasta, napisemaan kotimaasssa syntyneitä Judalaisia vastaan, että nämät katsoiwat ylön heidän leskiänsä jokapäiwäisessä almujen jakamisessa. Ne lakfitoista kutsuivat kaiken seurakunnan kokoon ja sanoiwat: "ei ole kohtuullinen että me laimin lyömme Jumalan sanan ja pöytäin edessä palwelemme. Sentähden, rakkaat weljet, walitkaat teidän seastanne 7 miestä, joista hywä todistus on, jotka owat pyhää henkeä ja wiisautta täynnä, joitten haltuun me tämän toimituksen annamme. Mutta me tahdomme rukouksessa ja sanan palweluksessa pyshywäiset olla." Seurakunta walitsi Stephanin ja 6 muuta ja asettiwat heidän apostolien eteen, jotka rukoiliwat ja paniwat kätensä heidän päällensä. Ja Jumalan sana menestyi, ja paljo pappejakin rupešiwat uskomaan.

2. Stephanus oli uskoa täynnänsä ja wäkewyhttä ja teki ihmeitä ja suuria tunnustähtiä kansan seassa. Muutamat kirjanoppineet nousiwat ja riiteliwät hänen kansansa, mutta ei woineet seisoa sitä wiisautta ja henkeä vastaan, jonka kautta hän puhui. Niin he ottiwat hänen kiini ja weliwät neuwoston eteen ja toiwat wääriä todistajia, jotka sanoiwat: "ei tämä mies lakkaa puhumasta pilkkasanoja tempeliä ja lakia vastaan; sillä me olemme kuulleet hänen sanowan: Jeesus Nazarenius häwittää tämän pyhän sian ja muuttaa säädhyt, jotka Moses meille antoi." Ylimmäinen pappi kysyi: "onko tämä totta?" Stephanus wastasi pitemmällä pu-

heella ja näytti että Judalaiset aina oliwat olleet uppiniiskaiset. Tästä tuliwat he oikein wimmaan; mutta Stephanus katsahoi ylös taivaaseen ja sanoi: "minä näen taivaat awoi ja ihmisen pojan seisowan Jumalan oikealla kädellä." Siitä karhasiwat he yksumielisesti hänen päällensä, ajoiwat hänen ulos kaupungista ja kiwittiwät hänen. Mutta Stephanus rukoili: "Herra Jezu! ota minun henkeni!" Hän lankefi polwillensa ja huusi: "Herra! älä lue heille tätä syntiä!" Tämän sanottua nukkui hän.*

Samana päivänä, jona Stephanus kiwitettiin, nousi suuri waino seurakuntaa vastaan, niin että weljet hajosiwat ympäri Judean ja Samarian; ainoasti apostolit jäiwät Jerusalemiin (Luku 6, 7).

162. Saulin kääntymys.

Saulus oli syntynyt Tarson kaupungissa Kilikiasa. Mikasin lähetettiin hän Jerusalemiin, jossa hän kasvatettiin Phariseein oppiin Gamalielin jalkain juuresa ja oppi samalla tawan mukaan käsityön, nimittäin teltatekiäkeinon. Hän oli kiwas lain suhteen ja luuli oikein Jumalaa palwelewan, koska hän wainosi tätä uutta oppia. Stephanian kiwittäisissä istui hän ja wartioitsi todistajain waatteita, jotka oliwat kiwittämässä, ja hän mielistyi tästä murhasta. Sitte käwi hän huone huoneelta, otti miehet ja waimot ja panetti wankuteen ja puskui uhkauksia ja murhaa Herran seurakuntaa vastaan. Hän anoi ja sai kirjan ylimmäiseltä papilta menäksensä Damaskoon sitomaan kaikki uskowaiset miehet ja waimot ja tuomaan ne Jerusalemiin. Mutta sydänpäiwällä, koska hän Damaskoa lähestyi, leimahti äkisti walkeus taivaasta ympäri häntä. Hän lankefi maahan ja kuuli äänen, joka hebrean kielellä sanoi: "Saul, Saul! miksis wainoot minua?" Hän wastasi: "Herra! kuka sinä olet?" Herra sanoi: "minä olen Jesus, jota sinä wainoot; työläs on sinun pottia tutkainta vastaan." Saul wapii ja kysyi: "Herra! mitäs minun tahdot tekemään?" Ja Herra wastasi:

* Wiidenestä woossabasta on hänen kuolinpäiwänsä pantu toiseksi joulupäiwäksi, joka wieläki on Stephanin päivä.

"nouste ja mene kaupunkiin, siellä sinulle sanotaan mitä sinun pitää tekemän." Saul nousi, mutta oli sokia, että häntä tähtyi taluttaa kädestä. Ja hän oli 3 päivää näkemättä. — Ne miehet, jotka hänen seurassansa olivat, kuuliivat tosin äänen, mutta ei he ketään nähneet.

Damaskossa asui opetuslapsi, nimeltä Ananias, jolle Herra sanoi näyssä: "mene ja kyshy sitä, joka Saulus Tarsolaiseksi kutsutaan, ja pane kätes hänen päällensä, että hän saisi nähtynsä jälleen." Ananias vastasi: "Herra! minä olen kuullut siitä miehestä, kuinka paljon pahaa hän sinun pyhilles on tehnyt." Herra sanoi: "mene; sillä hän on minulle valittu ase kantamaan minun nimeäni pakanain ja kuningasten ja Israelin lasten eteen." Ananias meni ja pani kästensä hänen päällensä, ja hänen silmistänsä putosi kohta niinkuin suomuksia, ja hän sai sillä hetkellä nähtynsä takasin. Hän wiipyi muutamat päivät welsjein seurassa ja rupesti synagogassa saarnaamaan Kristuksesta, että hän on Jumalan poika. Judalaiset pitivät neuwoa häntä tappaaksensa, jonka tähden he wartioitsivat portissa yön päivät; mutta opetuslapset laskiwat höllä hänen korissa alas muurin hlitse. Tultuansa Jerusalemiin tahtoi Saulus antaa itsensä opetuslasten selaan; mutta ne pelkäsiwat häntä, sillä ei he uskoneet häntä opetuslapsiksi. Barnabas otti hänen ja wei Pietarin tykö ja jutteli kuinka rohkiasti hän Damaskossa oli Jesuksen nimestä puhunut. Saulus oleskeli Pietarin tykönä 15 päivää ja saarnasi pelkäämättä Herran Jesuksen nimeen. Mutta koska Judalaiset täälläkin wainosiwat häntä tappaaksensa, lähettiwät welsjet hänen Tarsoon (Luku 7: 58. 8: 1. 9: 1—30).

163. Kornelios. Pietarin näky.

Seurakunnalla oli nyt rauha ja Pietari waelsi ympäri maata ja tuli Toppaan, jossa hän pitemmän ajan oleskeli erään opetuslapsen tykönä.

Kaisareassa asui romalainen sadanpäämies, nimeltä Kornelios. Hän oli pakana, joka pelkäsi Jumalaa kaikesta sydämestänsä, rukoihi alati Jumalaa ja antoi paljo almuja. Herran enkeli ilmestyi hänelle ja sanoi: "sinun rukoukses ja al-

mus ovat tulleet muistoon Jumalan edessä; ja nyt lähetä miehiä Joppeen ja anna noutaa Simon, joka Pietariksi kutsutaan; hän sanoo sinulle mitä sinun pitää tekemän." Rohta lähetti hän 3 miestä Joppeen.

Seuraavana päivänä, koska miehet olivat matkalla, meni Pietari katolle rukoilemaan. Hän rupesti ifoomaan ja halasi syöä. Koska talonväki walmisti ruokaa, tuli Pietari horroksiin: hän näki taiwaan auki ja suuren liinafen neljältä kulmalta sidotun tulewan alas hänen tykönsä. Siinä oli kaikkinaisia nelijalkaisia ja metsillisiä ja matelewaisia ja taiwaan lintuja, ja ääni sanoi hänelle: "Pietari! nouse, tappa ja syö!" Pietari wastasi: "en suinkaan Herra; sillä en ole minä ikänä syönyt mitään saastaista." Ääni sanoi: "mitä Jumala on puhdistanut, älä sinä sano sitä saastaiseksi." Se tapahtui 3 kertaa, ja liinanen otettiin jälleen ylös taiwaasen.

Kuin Pietaria arwelutti mitä tämä näky merkitsisi, seisoiwat ne miehet, jotka Kornelios oli lähettänyt, portin edessä. Henki sanoi Pietarille: "3 miestä etsi sinua; astu alas ja mene epäilemättä heidän seurassansa; sillä minä olen heidän lähettänyt." Pietari astui alas miesten tykö, antoi heille majaa seuraawaan päivään asti, jolloin hän meni heidän seurassansa ja tuli toisena päivänä Kaisareaan. Kornelios odotti heitä ja oli kutsunut kokoon sukulaisansa ja parhaat ystävänsä. Pietarin tullessa meni Kornelios häntä vastaan, lankefi hänen jalkainsa juureen ja rukoili häntä. Pietari nosti häntä ylös sanoen: "nouse, sillä minä olen myös ihminen!" Sitte sanoi hän: "te tiedätte ettei ole ollut luwallinen Judalaisen mennä kenenkään pakanan tykö; mutta minulle osotti Jumala etten minä ketään ihmistä saastaisena pitäisi. Sentähden minä myös epäilemättä tulin ja nyt kysyn minä mitä warten te minua kutsuite." Kornelios kertoi enkelin sanat ja Pietari lausui: "nyt minä todeksi löydän ettei Jumala katso ihmisen muotoa; waan kaikissa kansoissa joka häntä pelkää ja tekee wanhurskautta, se on Jumalalle otollinen." Sitte puhui hän heille ristiinnaulitusta ja kuolleista nousneesta Jesuksesta, joka on tuomitsewa

elävät ja kuolleet. Hänen vielä puhuisiansa lankefi pyhä henki kaikkein niitten päälle, jotka puheen kuuliwat, ja he puhuiwat kielillä ja ylistiwät Jumalaa. Niin Pietari sanoi: "taitaako joku kieltää näitä, jotka pyhän hengen owat saaneet niinkuin mekin, wedellä kastamasta." Ja hän käski heitä kastaa Herran nimeen.

Kuin Pietari tuli Jerusalemiin, riiteliwät weljet, jotka oliwat syntyhänsä Judalaiset, häntä vastaan, sanoen: "sinä olet mennyt pakanain tykö ja syönyt heidän kanssansa." Mutta Pietari jutteli heille järjestänsä kaikki mitä tapahtunut oli; tämän kuultuansa sanoiwat he: "niin on siis Jumala antanut pakanoillemkin kääntymyksen elämään" * (Luku 9: 31—11: 18).

164. Antiofia tulee asemaksi pakanakristityille.

Muutamat niistä weljistä, jotka oliwat hajonneet wainosta Stephanin murhan jälkeen, waelsiwat ympäri ulkona Palestinasta saarnaten sanaa, mutta ainoasti Judalaisille. Kuitenkin muutamat heistä, jotka oliwat syntyneet ulkona Palestinasta, puhuiwat Antiofiasa ewangeliumia pakanoille. Suuri joukko siellä uskoi ja kääntyi Herran tykö. Saatuansa tästä tiedon, lähetti seurakunta Jerusalemissa Barnaban sinne. Tämä, joka oli jalo mies täynnänsä pyhää henkeä, ihastui suuresti sanan menestyksestä ja lähti Tarsoon, josta hän toi Saulin Antiofiaan. He opettiwat siellä kokonaisen ajastajan, ja siellä ruwettiin uskowaisia ensin Kristityiksi kutsuma. — Eräs propheeta tuli siellä esiin ja ennusti suuren nälän tulewaksi kaikkeen maailmaan, joka myös keisari Klaudion aikana tapahtui (wuonna 44). Seurakunta kokosi warainsa jälkeen apuja weljille Judeassa ja lähetti ne Barnaban ja Saulin kautta Jerusalemiin (Luku 11: 19—30).

165. Kuningas Agrippa I surmaa Jakobin, Johanneksen weljen, ja heittää Pietarin wankiuteen. Agrippan kuolema.

Kuningas Agrippa I mestautti Jakobin, Johanneksen wel-

* Nimitetään ilman ympärileikkausta ja Judalaisesti tulematta.

jen, vuonna 42. Nähtyänsä että se kelpasi Judalaisille, pani hän Pietarin kiini pääsiäisen aikana, aikoen juhlan jälkeen hänen tuomita kansan edessä. Mutta Herran enkeli tuli yöllä ja wei ulos wankiudesta Pietarin, joka makasi kahleissa kahden wartian välissä. Pietari meni Marian, Johanneksen äitiin*, huoneen tykö, jossa monta oli koossa rukoilemassa hänen puolestaan. Pietari kolkutti porstuan owea, ja piika tuli kuultelemaan. Hän tunsi Pietarin äänen ja tuli niin iloiseksi, ettei hän owea awannutkaan, waan juoksi sisään ja ilmoitti Pietarin seisowan owen edessä. He sanoivat: "oletkos mieletöin?" Piika wakuutti että se Pietari oli, mutta he sanoivat: "se on hänen enkelinsä." Pietari kolkutti kolkuttamistansa, niin he awasivat owen ja näkiwät hänen ja hämmästyiwät. Pietari jutteli heille kuinka Herra oli hänen wankiudesta johdattanut ulos, pyysi heidän terwehtämään Jakobia ja weljiä, lähti ulos ja meni toiseen paikkaan.

Wähän sen jälkeen matkusti Agrippa Kaisareaan. Määrättyinä päivinä puetti hän itsensä kuninkaallisiin waatteisiin, istui waltaistuimelle ja piti puheen lähetyksmielille Tyrosta ja Sidonista. Kansa huusi: "Jumalan ääni ja ei ihmisen." Mutta Herran enkeli löi kohta häntä, sentähden ettei hän kunniaa Jumalalle antanut. Madot söiwät hänen, ja hän heitti henkensä. — Mutta Jumalan sana kaswoi ja eneni (Luku 12).

166. Paawalin ensimmäinen lähetyksretki.

Wietyänsä seurakunnan lahjan weljille Jerusalemiin palasivat Barnabas ja Saulus Antiokiaan. Eräsnä päivänä, koska weljet pitiwät jumalanpalwelusta, sanoi pyhä henki yhden kautta: "erottakaat minulle Barnabas ja Saulus siihen työhön, johon minä heidän olen kutsunut." Weljet paastosiwat ja rukoiliwat, lasiwat kätensä heidän päällensä ja päästiwät heidän menemään. — Ensin he purjehtiwat Kyproon, missä Saulus, joka tästä alkain kutsutaan Paawaliksi, käänsi sen saaren maaherran, Sergius Paulus. — Sitte matkusti-

* Katso wapahtajan 2 sana ristillä, 148: 4.

Wat he Wähän Nasian kaupunkien läpitse. Lystrassa asui mies, rampa jaloistansa hamasta äitinsä kohdusta. Nähdessään että hänellä oli usko, sanoi Paawali: "ojenna sinuas jalkais päälle!" Rampa karvasi ylös ja käveli. Kanssa, joka sen näki, huusi: "jumalat owat ihmisten hahmossa alas meidän tykömme tulleet." He kutsuivat Barnaban Jupiteriksi ja Paawalin Merkuriksi, sentähden että hän piti puhetta. Jupiterin pappi toi härkiä ja sepeleitä ja tahtoi wäestön kanssa uhrata. Tämän kuultuansa rewäsiwät Paawali ja Barnabas waatteensa ja huusiwat: "miksi te tätä teette? mekin olemme ihmiset, yhtä puuttuwaiset kuin tekin. Sa me saarnaamme teille että te näistä turhista jumalista kääntyisitte elävän Jumalan tykö. Hän tosin entisinä aikoina antoi pakanat waeltaa omia teitänsä, waikka ei hän itseänsä antanut olla ilman todistuksia, tehden hywää, antain meille taivaasta sateen ja hedelmälliset ajat ja täyttäin meidän sydämemme rualla ja ilolla." Näitä sanoen saiwat he töin tuskin kansan hillityksi heille uhraamasta. Mutta sitte tuli Judalaisia, jotka haulutteliwat kansan puolellensa, kiwittiwät Paawalin ja riepottiwat hänen ulos kaupungista luullen hänen kuolleeksi. Mutta hän nousi ja waelsi Barnaban kanssa toisiin kaupunkiin; monta opetettuansa palasiwat he Antiochiaan, josta he lähteneet oliwat (Luku 13, 14).

167. Apostolien kokous Jerusalemissa noin w. 50.

Muutammat Judeasta tuliwat Antiochiaan ja opettiwat: "ellei teitä ympärileikata, niin ette taida autuaaksi tulla." Koska siitä nousi sittä wäitös, päätti seurakunta lähettää Paawalin ja Barnaban ja muutamia muita Jerusalemiin. Muutammat Phariseein lahkokunnasta, jotka uskoneet oliwat, sanoiwat että pakanakristityt pitäisi ympärileikattaman ja käskettämän pitää Moseksen lakia. Apostolit ja wanhimmat tuliwat sentähden kokoon tätä asiaa tutkimaan. Rauan siitä wäitettyä nousi Pietari ja sanoi: "rakkaat weljet! te tiedätte että Jumala aikaa ennen tätä walitsi meidän seastamme minun julistamaan sanaa pakanoille, ja Jumala, sydänten tut-

lia, todisti heidän puolestansa, antain heille pyhän hengen niinkuin meillekin. Miksi te siis tahdotte kiusata Jumalaa ja panna opetuslasten niskaan sen ikeen, jota ei meidän isämme enkä me voineet kantaa?" Ja Jakob puhui näin: "propheetain sanat pitävät yhtä Pietarin puheen kanssa. Sentähden on minun ajatukseni, ettemme raskauta niitä, jotka pakanoista Jumalan tykö kääntyvät, vaan kirjoitamme heille, että he wälttäiwät epäjumalain saastaisuutta ja salawuoteutta ja läkähtynyttä ja werta." Niin päättiwät he lähettää Barnaban ja Paawalin kanssa Judan ja Silan wiemään Antiokiaan kirjaa. Siinä kuuluu: "Me apostolit ja wanhimmat ja weljet toivotamme niille weljille, jotka pakanoista owat Antiokiasa, Syriassa ja Kilikiasa, terweyttä! Pyhän hengen ja meidän päätös on, ettei mitään ennempää raskautta pidä teidän päällemme pantaman kuin nämät tarpeelliset: että te wältätte epäjumalten uhria,* ja werta, ja läkähtynyttä, ja salawuoteutta. Olkaat Hywästi!" (Ruku 15: 1—29).

168. Paawalin toinen lähetyserkki.

1. Joku aika sen jälkeen otti Paawali Silan myötänsä ja matkusti ympäri Wähäsä Afriassa seurakuntia wahvistamassa. Lystrassa tapasi hän Timotheon, nuori mies, jolla oli hyvä todistus kaikilta weljiltä. Paawali otti hänen seuraansa ja on kirjoittanut hänelle 2 lähetyskirjaa, jotka löytyvät uudessa Testamentissa. — Henki kehoitti heitä yhäti edemmäksi länteenpäin, ja Troadassa näki Paawali seuraawan nähn: Makedonian mies seisoi hänen edessänsä ja rukoili: "tule Makedoniaan ja auta meitä." Niin lähti hän Europaan

* Pakanain uhratesa ei poltettu koko eläintä; osa siitä lanfesi papille, toinen osa syötiin pidoissa joko tempplissä taikka kotona, ja loppu myytiin. Ettei Judakristityt pahenisi, kehoittaa Jakob ettei pakanakristityt saisi olla osalliset näissä pakanain juhlissa eikä myöskään ostaa uhrieläimen jäännöksiä. — 1 Kor. 8 opettaa Paawali näin: "se, jonka omatunto ei sitä pane pahaksi, syököön wapaasti uhrilihaa. Mutta ei kaikki käsitä kristityn wapautta. Sentähden, jos ruoka minun weljeni pahentaisi, en minä ikänäni söisi lihaa, etten minä weljeäni pahentaisi."

ja tuli Philippiin, joka oli Makedonian pääkaupunki. Ensimmäinen, joka siellä vastaan otti sanan ja kastettiin, oli waimo Lydia, purpurain myyjä Thyatirasta. Siellä oli myös piika, jolla oli noituuden henki ja joka noitumifellansa saatti suuren tulon isäntäwäellensä. Hän noudatti aina apostoleja huutain: "nämät miehet owat korkeimman Jumalan palvelijat, jotka meille autuuden tien ilmoittawat." Sitä hän teki monta päivää. Paawali sanoi wihdoin hengelle: "minä käsken sinun Jesuksen Kristuksen nimeen hänestä mennä ulos," ja se lähti ulos samalla hetkellä. Mutta koska isäntäwäki näki että heidän tulonsa katosi, weiwät he Paawalin ja Silan romalaisen päämiehen eteen, joka antoi heidän piestä ja heittää wankiuteen käskien wisusti heitä wartioita. Wuolihön aikana, koska Paawali ja Silas ylistiwät Jumalaa kiitoswirillä ja muut wangit heitä kuulteliwat, tapahtui äkisti suuri maan-järistys; owet aukeniwat ja kahleet kirposiwat heistä. Wartia heräsi ja, nähthänsä owet awoinna, weti miekkansa aikoen itsensä surmata, sillä hän luuli wangit paenneen pois. Mutta Paawali huusi: "älä sinulles tee mitään pahaa; me olemme kaikki täällä." Wartia juoksi sisään, lankefi Paawalin ja Silan jalkain juureen ja sanoi: "herrat! mitä minun pitää tekemän, että minä autuaaksi tulisin?" He wastasiwat: "usko Herra Jesus Kristus!" He puhuiwat Heran sanaa, ja wankiwartia ja koko hänen perheensä kastettiin. — Namulla tuli sana päämiehiltä: "päästä ne miehet!" Mutta Paawali sanoi: "he owat meidän julkisesti tuomitsematta piesneet, jotka olemme romalaiset kansalaiset, ja heittäneet meidän wankiuteen, ja nyt tahtoisiwat meidän salaa syhätä pois. Ei niin; waan tulkoot itse meidän ottamaan ulos." Kuultuansa että he oliwat romalaisia kansalaisia, pelkäsivät päämiehet, tuliwat ja puhuiwat hyviä sanoja, weiwät heidän ulos ja pyhysiwät heitä menemään pois kaupungista.

2. Thessalonikan kautta matkusti Paawali Athenaan, jossa hän sydämeestä suuttui nähdesjään kaupungin aiwan epäjumaliseksi. Sentähden puhutteli hän joka päivä Judalaisia synagogaissa ja torilla niitä, jotka hän tapasi. Wuu-

tamat wiisauisopettajat eikä filosofit wäittelivät hänen kanssansa; toiset sanoivat: "mitä tämä lipilaari tahtoo sanoa?" toiset taas: "hän näkyy ilmoittawan outoja jumalia." Nyt ei Athenalaisilla ollut mihinkään muuhun niin hyvää aikaa kuin puhumaan ja kuuntelemaan jotakin uutta. Sentähden kysyivät he: "emmekö saa tietää mikä uusi oppi se on, josta sinä puhut?" Paawali puhui siis, ja Athenalaiset kuulselivät; mutta kun hän tuli kuolleitten ylösnousemiseen, naurowat he eiwätkä tahtoneet enää kuulla.

3. Athenasta matkusti Paawali Korinthoon, missä hän opetti 1½ vuotta ja harjoitti sen ohessa elinkeinoansa, teltain tekemistä, ja palasi sitte Epheson kautta Antiokiaan (Luuku 15: 40—18: 22).

169. Paawalin kolmas lähetysretki.

Antiokiasa oltuansa kappaleen aikaa lähti Paawali taas matkaansa seurakuntia wahwistamaan ja tuli Ephesoon. Siellä tapasi hän muutamia opetuslapsia ja kysyi heiltä: "oletteko tekin saaneet pyhän hengen sittekuin uskoitte?" He wastasivat: "emme ole ensinkään kuulleet että pyhää henkeä onkaan." Hän kysyi: "millä kasteella te siis olette kastetut?" He wastasivat: "Johanneksen kasteella." Niin sanoi Paawali: "Johannes tosin kasti parannuksen kasteella, sanoen kansalle että heidän piti uskoman sen, joka hänen jälkeensä tullewa oli, se on Jesuksen Kristuksen." Sen kuulstuansa antoivat he itsensä kasta Jesuksen nimeen. Ja kuin Paawali pani käteensä heidän päällensä, tuli pyhä henki heidän päällensä, ja he puhuiwat kielillä ja ennustiwat. Paawali opetti Ephesossa 2 ajastaitaa; sitte nousi kapina kaupungissa opintähden ja Paawali matkusti Makedoniaan ja Greekaan, josta hän 3men kuukauden kuluttua palasi Wähään Asiaan. Hän ei tullut Ephesoon, mutta seurakunnan wanhimmat sieltä tuliwat hänen tykönsä Miletoon, jossa hän waroitti heitä pyshymään lujana sanassa ja otti sydämelliset jäähywäiset, sanoen että he nyt näkiwät hänen wiimisen kerran; sillä, sanoi hän, pyhän hengen waatimuksesta matkustan minä Jerusalemiin, waikka minä tiedän että kahleet ja ahdingot minun

edessäni ovat. Suuri itku tuli heille kaikille, he lauskesivat Paavalin laulaan, suutelivat häntä ja saattivat hänen hahteen (Luk. 18: 23—20: 38).

170. Paavalin wankius.

Kohta Jerusalemiin tultua ottivat Judalaiset Paavalin kiini ja tahtoivat hänen tappaa; mutta romalaisen sotawäen päämies pelasti hänen ja lähetti wahwan wartion kanssa maaherran Feliksen tykö Kaisareaan. Feliks ei laskenut häntä irralle, toivoen että kristityt tahtoisiwat hänestä lunnaat maksaa.

Miin istui Paawali wankiudessa vielä, koska 2 vuoden perästä Festus tuli maaherraksi Feliksen jälkeen. Judalaiset tulivat kohta Festuksen tykö anomaan että hän lähettäisi Paavalin Jerusalemiin kuulusteltawaksi. Mikoiwat muka hänen surmata tiellä. Festus kysyi Paawalilta: "tahdotkos tulla minulta tuomituksi Jerusalemissa?" Paawali wastasi: "minä lykkään asian keisariin." Festus sanoi: "keisariin sinä turwaat, keisarin eteen pitää sinun myös menemän."

Paawali lähetettiin muiden wankien kanssa Italiaan. Alus ajeli lauan sinne ja tänne myrskyssä, ja toivo pelastuksesta oli jo kadonnut. Mutta ilmestyksen saatua astui Paawali esiin ja sanoi: "jollekin luodolle me joudumme, mutta ei yksikään sielu hukku." Miin käwikin kuin Paawali oli sanonut. He sattuiwat maalle Meliten (Maltaan) luodolle, ja kaikki pelastettiin. Melitelaiset kohtasivat näitä haaksirikkoon joutuneita suurella ihmishystämyhdellä, ja luodon päämies otti Paavalin wieraaksensa. Kolmen kuukauden perästä lähti hän täältä ja astui maalle lähellä Neapolia; sieltä kulki hän maitse Romiin. Täältä tuli weljiä Paawalia vastaan 40 wirstaa. Romissa sai hän luwan asua itskensä yhden sotamiehen kanssa, joka hänestä otti waarin. Paawali asui 2 vuotta (wuodesta 62 wuoteen 64) Romissa ja puhui wapaasti ja estämättä Herrasta Jesuksesta Kristuksesta.

Lukas, joka Paawalia seurasi Romiin, lopettaa tässä toisen kirjansa, joka kutsutaan apostolien teoraamatuksi. Kirj-

koisät kertovat, että Keisari Nero lasi Paawalin wapaaksi, ja että hän teki neljännen lähetyksretken, jolla hän käwi Ephesossa, Kretassa ja Spaniasa. Hänen palatassaan Romiin oli ensimmäinen waino kristityitä vastaan alkanut Neron ajalla. Siinä wainossa otettiin Paawali kiini ja mestattiin w. 67 (Luku 21: 17—28: 31).

171. Neljä ewangelistaa.

Ensimmäisestä 3sta ewangelistasta tiedämme aiwan vähän. Mattheuksen nimi oli alkuaan Lewi; hän oli ollut tullimies Kapernaumisssa (109 N:o 2).

Markus oli Jerusalemissa kotofin. Kirkkoisät kertovat, että hän oli Pietarin kirjoittaja, ja että hän kirjoitti ewangeliuminsa Romissa Pietarin puheitten mukaan, ja että Pietari julisti siunauksensa tälle kirjalle.

Lukas oli pakana ja lääkäri. Koska hän kristityksi tuli, ei ole tietoa. Hän yhthi Paawaliin hänen toisella lähetyksretkellänsä ja seurasi häntä sitte aina hänen ensimmäiseen wankuteensa Romissa. Kirkkoisät kertovat, että hän kirjoitti Romissa Paawalin silmäin alla. Hänen kirjansa jakauu kahteen osaan: ewangeliumi ja Apostolien teot. Ne owat molemmat kirjoitetut eräälle yhäiselle miehelle, nimeltä Theophilos, josta ei muutoin mitään mainita.

Johanneksesta tiedämme enemmän. Kirkkoisät kertovat, että hän asettui Ephesoon, hallitsi sieltä Wähän Asian seurakunnat ja kirjoitti ewangeliuminsa sittekuin ne 3 muuta ewangeliumia jo ennen oli julistettu. Keisari Domitianus ajoi hänen Patmon saarelle, lounaan Ephesosta; Nerva antoi hänelle luvan palata sieltä, ja hän kuoli luonnollisesti Trajanin 3tena hallituswuonna (101), lähes 100 vuoden wanhana; hän eli siis 30 vuotta jälleen Jerusalemin häwityksen. Hänen hautansa oli kauan nähtäwänä Ephesossa.

Kirkkoisät kertovat myös seuraawan: matkustaissaan kerta seurakuntia katsastamassa tapasi apostoli nuorukaisen, rotewa warreltansa, soma katsannoltansa ja tulinen hengeltänsä; hän kääntyi samassa seurakunnan esimiehen puoleen sanoen: "seurakunnan edessä ja Kristuksen nimesä annan minä tä-

män nuorukaisen sinun haltuus." Esimies otti hänen vastaan eikä säästännyt huolta ja murheen-pitoa hänestä; wihdoin wii-mein hän kasti hänen. Mutta sittemmin ei hän niin tarckaa waaria hänestä pitänyt, ajatellen että hän Herran sinetin alla oli hywässä warjossa. Mutta liika-pian oli hän tullut omaan waltaansa. Hän joutui muiden hänen ikäistensä seuroihin, joissa hän pian oppi pahuutta. Hänen raju luontonsa teki hänen tuota pikaa pahemmaksi muita. Wihdoin kadetti hän kaiken toiwon Jumalan armosta ja, kun hän nyt kuitenkin oli kadotettu, tahtoi olla pahantekijälle hyödyksi. Hän koki towerinsa ympärillensä roswojoukoksi, ja tuli niiden päämieheksi. — Jonkun ajan perästä tuli apostoli taas samaan seurakuntaan ja kysyi miehen perään. Tuskin saatuaan tietää kuinka asian laita oli, astui hän hevosensa selkään ja kiiruhti sille wuorelle, kussa hän kuuli roswojen tyhssiä pitävän. Hän otettiin kiini ja wiettiin päämiehen eteen. Tämä seisoi tähdessä asussa walmis vastaan ottamaan wankia; mutta kohta tunnettuaan apostolin syöksyi hän häweten pois. Apostoli kiiruhtaa hänen peränsänsä ja huutaa: "miks is pakenet, poikani, isäs, wanhuksen, aseettoman edestä? Älä pelkää; wielä on pelastus tarjona; usko minua, Kristus on minun lähettänyt." Roswo pyhähti ja itki katkerasti, ja tämä kühnelten wuodatus oli hänelle uusi kaste. Apostoli lankei polwillensa, rukoili hänen puolestaan ja wei hänen takasin seurakuntaan.

Kowin wanhaaksi tultua ei hän enää woinut käydä kristittyin kokouksissa, waan kannettiin sinne ja sanoi joka kerta ainoasti nämät sanat: "lapses, rakastakaat toinen toisianne!"

Luettua nämät ja mitä hän itse on kirjoittanut, täytyy tunnustaa että se apostoli, jota Herra rakasti, oikeudella on kutsuttu rakkauden apostoliksi.

172. Paawalin lähetykskirjat. Lähetykskirja Hebrealaisille.

Uusi testamentti sisältää 13 lähetykskirjaa Paawalilta, jotka owat kirjoitetut osittain hänen matkoillansa osittain hänen wankiutensa ajalla Romissa. 9 on kirjoitettu kokonaisille

seurakunnille ja 4 yksityisille miehille. Ne alkavat terwehdyksellä, joka saattaa olla pitempi taikka lyhempi, mutta pääasiassa on samankaltainen kuin se, jolla lähetykskirja Romalaisille alkaa. Ne loppuivat melkein kaikki näin: meidän Herramme Jesuksen Kristuksen armo olkoon teidän kansanne.

1. Lähetykskirja Romalaisille.

Lähetykskirja alkaa tällä terwehdyksellä: "Paawali, Jesuksen Kristuksen palwelia ja kutsuttu apostoliksi, terwehtää kaikkia pyhiä, jotka Romissa ovat; armo olkoon teillä ja rauha Jumalalta meidän isältämme ja Herralta Jesukselta Kristukselta!" (Luku 1: 1—7).

Lähetykskirjan pääasia selitetään alkulauseessa, joka loppuu näin: "ewangeliumi on Jumalan woima kullekin uskowaiselle autundeeksi, ensin Judalaiselle ja sitte pakanalle. Sillä siinä se wanhurskaus, joka Jumalalle kelpaa, ilmoitetaan, nimittäin uskosta, niinkuin kirjoitettu on (Hab. 2: 4): wanhurskas uskosta on elävä" (Luku 1: 8—17).

Sitte näyttää hän että kaikki, sekä Judalaiset että pakanat, ovat syntiä tehneet eikä heillä ole mitään kerskattawaa Jumalan edessä; niin ei kukaan taida lain töiden kautta wanhurskaaksi tulla. Se ei olekaan lain tarkoitus; sillä lain kautta synnin tunto tulee ja se ainoasti on Jumalan wanhurskaus, joka tulee Jesuksen Kristuksen uskosta. Nyt on se wanhurskaus, joka Jumalan edessä kelpaa ja josta laki ja propheetat todistawat, julistettu niin että kaikki, jotka uskowat, tulewat wanhurskaksi armosta sen lunastuksen kautta, joka on Jesuksessa Kristuksessa, jonka Jumala on armoistuimeksi asettanut uskon kautta hänen wereensä (Luku 1: 18—3: 31).

Että ihminen wanhurskautetaan uskon kautta ilman lain töitä, on jo sanottu wanhasfakin testamentissa, jossa kuuluu: Abraham uskoi Jumalan ja se luettiin hänelle wanhurskaudeksi (Luku 4).

Ihminen ei taida itse wapahtaa itseänsä; sillä yhden ihmisen kautta synti tuli maailmaan ja synnin kautta kuolema, ja kuolema ulottui kaikkiin ihmisiin, sentähden

että he kaikki syntiä tekivät. Mutta niinkuin yhden ihmisen kuulemattomuuden tähden kaikki ovat syntiseksi tulleet, niin myös kaikki tulevat vanhurskaksi sen yhden kuuliaisuuden tähden. Missä synti on suureksi tuttu, siinä armo on ylönvaltiseksi tuttu (Luku 5).

Lähetyskirja loppuu manauksilla ja tervehdyksillä (Luku 12—16).

Jokainen olkoon esivallalle, jolla valta on, alamainen; sillä ei esivaltaa ole muutoin kuin Jumalalta, niin että se, joka itsensä esivaltaa vastaan asettaa, on Jumalan säätyä vastaan. Jos sinä pahaa teet, niin pelkää; sillä ei esivaltaa miekkaa turhaan kannata. — Antakaat kaikille mitä te welvolliset olette, sille wero, jolle wero tulee, sille tulli, jolle tulli tulee, sille kunnia, jolle kunnia tulee. — Älkää kellenkään welvolliset olko, waan ainoasti toinen toistanne rakastamaan; sillä, joka lähimmäistänsä rakastaa, se on täyttänyt lain; Rakkaus on lain täyttämys (Luku 13: 1—10).

2. Rakki lähetyskirjaa Korintholaisille.

Korintho oli pakanallinen kaupunki, ja elämä siellä kowinirstainen. Siinä seurakunnassa, jonka Paawali siellä oli perustanut, ilmestyi myös pian riitoja ja rikoksia. Paawali nuhtelee apostolin kiwaudella riitaisia ja ilkeitä syntisiä, muistuttain että rakkaus on kristillisyhyden oisia olento ja tunteimerkki. Jos minä ihmisten ja enkelein kielillä puhuisin, eikä minulla olisi rakkautta, niin minä olisin kuin helisevä waski taikka kilisevä kulkunen. Jos minulla olisi usko, niin että minä wuoret siirtäisin, eikä olisi minulla rakkautta, niin en minä mitään olisi. Jos minä kaiken tawarani kuluttaisin köyhäin rawinnoksi ja jos minä antaisin ruumiini poltettawaksi, eikä minulla olisi rakkautta, niin ei se minua mitään hyödyttäisi. Rakkaus on kärsiwäinen ja laupias; kaikki hän peittää, kaikki hän uskoo, kaikki hän toivoo, kaikki hän kärsii. Suurimmat awut ovat nämät kolme: usko, toivo ja rakkaus; mutta rakkaus on suurin niistä (1 Kor. 13). — Toinen lähetyskirja loppuu sillä sinauksella, joka kutsutaan apostolliseksi:

Meidän Herran Jesuksen Kristuksen armo ja Jumalan rakkaus ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon kaikkein teidän kanssanne. Amen!

3. Lähetykskirja Galatialaisille.

Tämän lähetykskirjan ydin on että ihminen tulee vanhurskaaksi uskosta ilman lain töitä. — Niin oli Paavali opettanut Galatiasa; mutta hänen sieltä lähdettyänsä tuli sinne Judalaiskristityitä, jotka willitsiwät Galatian seurakunnan ja jaiwat sen uskomaan, että sen oli mahdolloin tulla autuaaksi, joka ei ollut ympärileikattu ja joka ei pitänyt koko Moosesen lakia. Sentähden kirjoittaa heille Paavali: ettei ihminen lain töiden kautta vanhurskaaksi tule, waan uskon kautta Jesukseen Kristukseen (Luku 2: 16). Se on jo vanhassakin testamentissa sanottu, jossa kuuluu: Abraham uskoi, ja se luettiin hänelle vanhurskaudeksi (Luku 3: 6). Laki ei taida ketään eläväksi tehdä; se on meidän opettajamme Kristuksen tykö. Mutta nyt emme enää ole opettajan alla; sillä koska aika oli täytetty, lähetti Jumala poikansa, syntyneen waimosta, lain alaiseksi tehdyn, että hän ne, jotka lain alaiset oliwat, lunastaisi, että me hänen lapsiksensa luettaisiin (Luku 3: 21—4: 5).

4. Lähetykskirjat Ephesolaisille, Philipiläisille ja Kolossalaisille.

Näissä 3ssa lähetykskirjassa, jotka kaikki owat kirjoitetut Romissa wankiuden ajalla, ilmoittaa Paavali iloansa seurakuntain tilasta. Kuitenkin tarwitsiwat seurakunnat muistutuksia ja manauksia. Seurakunta Philippiissä tarwitsi muistutusta nöyryydestä. Täyttäkää minun iloni, nöyryydessä pitäin toinen toisenne parempana itseänsä. Kullakin olkoon se mieli, joka Kristuksella Jesuksella oli, joka alensi itsensä, otti orjan muodon päällensä ja tuli muiden ihmisten wertaiseksi, ja oli kuolemaan saakka kuuliainen, niin ristin kuolemaan saakka. Sentähden on Jumala myös hänen korottanut ja antanut hänelle nimen, joka kaikkia nimiä suurin on, että Jesuksen nimeen pitää kaikkii polwet heitänsä kumartaman, ja kaikki kielet pitää tunnustaman, että Jesus Kristus on Herra, Isän Jumalan

Kunniakki (Luku 2: 2–11). — Philippiläiset oliwat kahdesti lähettäneet Paawalille apua Thessalonikaan ja lähettiwät myös lahjan hänelle Romiin, niin että hänellä nyt oli yltäkyllä. Siitä lahjasta kiittää hän heitä lähetykskirjan lopulla.

5. Kaksi lähetykskirjaa Thessalonikalaisille.

Seurakunta Thessalonikassa oli murheissaan niiden suhteen, jotka kuoliwat ennen Herran takasin tuloa, luullen että ainoasti ne, jotka silloin eliwät, otettaisiin Herran yhteyteen. Sëntähden kirjoittaa Paawali: **Herra itse on astuwa alas taivaasta, suurella huudolla ja ylimmäisen enkelin äänellä ja Jumalan pasunalla, ja Kristuksessa kuolleet ensin nousewat ylös; sitte me, jotka elämme, temmataaan ynnä heidän kansansa pilwihin, Herraa kohtaamaan ilmassa, ja niin me aina Herran seurassa olemme. Lohduttakaat siis keskenänne toinen toisianne näillä sanoilla** (1 Thess. 4: 16–18).

6. Kaksi lähetykskirjaa Timotheukselle ja lähetykskirja Titukselle.

Paawali oli asettanut Timotheuksen esimieheksi (pispaksi) Epheson seurakuntaan ja Tituksen Kretan seurakuntaan. Kaksi kolme lähetykskirjaa sisältävät waroituksia wääriä opettajia vastaan ja johdatusta oikein hoitamaan papin wirkaa.

Pispan (seurakunnan esimiehen) pitää oleman nuhteetoman, yhden emännän miehen, * walppaan, raittiin, siwiän, wieraan-waraisen, opettawaisen, ei juomarin, ei tappelian, ei ilkiän woiton pyytäjän, waan armeliaan, ei riitaisen eikä ahneen, joka oman huoneensa hywin hallitsee, jolla on kuuliaiset lapset (1 Tim. 3: 2–4).

Pyhä raamattu on Jumalalta annettu ja tarpeellinen opiksi, nuhteeksi, ojennukseksi, kuritukseksi wanhurskauteen. Saarnaa sanaa, pidä päällä sekä hywällä että sopimatomalla ajalla, rankaise, nuhtele, neuwo kaikella siweydellä ja opetuksella (2 Tim. 3: 16. 4: 2).

Me olimme muinen taitamattomat ja kowakorwaiset, wihaten ja wainoten toinen toisiamme; waan laupiudes-

*) Joka ei elä yhdessä kenenkään muun waimon kanssa kuin sen, johon hän awioliitosja on sidottu.

tansa teki Jumala meidän autuaaksi uuden syntymisen peson ja pyhän hengen uudistuksen kautta, jonka hän meidän päällemme, Jesuksen Kristuksen meidän vapautajamme kautta, runsaasti muodottanut on, että me, hänen armostansa vanhurskautetut, iankaikkisen elämän perilliseksi tulisimme toivon jälkeen (Tit. 3: 5—7).

7. Lähetykskirja Philemonille.

Baawali oli kääntänyt Philemonin, joka asui Kolossassa. Hänellä oli orja, joka oli jotakin rikkonut isäntäänsä vastaan ja sitte ottanut pakonsa Baawalin tykö Romiin. Baawali teki hänen kristityksi ja lähetti takasin ei enää orjana, vaan niinkuin rakkaan welsjen. Ota häntä vastaan niinkuin minunkin. Jos hän jotakin on rikkonut taikka jos hän sinulle on jotakin welkaa, niin sano minun syykseni. — Baawali ei käytä tässä apostollista waltaansa, tietten Philemonin tekewän enemmän kuin hän pyytääkään (w. 16—18. 21).

8. Lähetykskirja Sebrealaisille.

Kirjoittaja ei ole itseänsä nimittänyt. Lähetykskirjan sisältö on Baawalinen. Aina kirkon vanhimmista ajoista on moni pitänyt Baawalin sen kirjoittajana, mutta toiset luulewat että joku hänen opetuslapsensa on sen kirjoittanut.

Lähetykskirja on kirjoitettu Judalaiskristityille Palestinasssa, jotka oliwat waarassa palaamaan takasin Judalaisuuteen. Pääasia on sentähden näyttää kuinka paljo Judalaisuus on alhaisempi Kristillisyyttä. Laki, joka oli tulewaisten tarwarain warjo, ei taitanut wapahtaa wuotijilla kauristen ja wassikkain uhreilla. Sen woi ainoasti se, joka uhrasi itsensä yhden kerran kaikkein edestä iankaikkiseksi lunastukseksi.

Jumala puhui muinen usein ja monella muotoa itselle propheetain kautta; näinä wiimisinä päiwinä on hän meille puhunut poikansa kautta, joka on hänen kunniansa kirkkaukseen ja hänen olemuksensa juurikuwa (Luku 1: 1—5).

Ei kauristen taikka wassikkain weren kautta, vaan hän on kerran oman werensä kautta mennyt Pyhään ja iankaikkisen lunastuksen löytänyt (Luku 9: 12).

173. Katholiset eliä Yhteiset Lähetykskirjat.

Muut 7 lähetykskirjaa kutsutaan katholiciksi eliä yhteisiksi. 5 niistä on kiertokirjoja usiammille seurakunnille, ja Johannesen toinen ja kolmas lähetykskirja ovat kirjoitetut yksityksille. Näihin 2teen viimeksi mainittuun ei siis sowi nimitys "yhteinen lähetykskirja," mutta kun ne ovat niin lyhyt, annetaan niille sama nimitys kuin apostolin ensimmäisellekin lähetykskirjalle, joka on pitempi ja kiertokirja.

1. Jakobin lähetykskirja.

Apostolikokouksen jälkeen vuonna 50 matkustivat apostolit tuo tuostakin wieraisja maisja; ainoasti Jakob, Alphein* poika, jäi Jerusalemiin ja oli sikkäläisen seurakunnan pispaa eli esimies aina kuolemaansa asti. Jerusalemistä kirjoitti hän lähetykskirjansa Judalaiskristityksille ulkona Palestiinasta. Lähetykskirja alkaa näin: **Jakob, Jumalan ja Herran Jesuksen Kristuksen palwelia, terwehtää niitä 12 sukukuntaa, jotka hajalla ovat.** — Jakob oli apostolien kokouksessa puhunut ettei pakanoita raskautettaisi vaatimalla heitä pitämään Mosesen lakia, mutta itse piti hän sen wistusti kaitisja kappaleisja ja oli ankara elämälaadusansa. Hän oli sentähden kunnioitettu ja ylistetty Judalaisiltakin ja sai liikanimen wanhurskas. Kuitenkin saatti ylimmäinen pappi Ananias hänen kiwitetyksi w. 65.

Uskosta ilman töitä kirjoittaa hän: **mitä se auttaa, rakkaat weljet, jos joku sanoo että hänellä on usko, eikä hänellä kuitenkaan ole töitä? Taitaako se usko hänen autuaksi saattaa? Sinä uskot että yksi Jumala on; sen sinä oikein teet; perkeleet myös sen uskawat ja wapisewat. Usko ilman töitä on kuollut (Luku 2: 14—20).**

2. Pietarin 2 lähetykskirjaa.

Apostolien teot eiwät mainitse Pietarista mitään jälkeen apostolikokouksen w. 50. Pietari puhui siinä kokouksessa: "rakkaat weljet! te tiedätte että Jumala kauwan ennen tätä aikaa meidän apostolien seassa walitsi minun saarnaamaan

* Jakob, Bebedein poika, oli jo w. 42 tapettu kuningas Agrippalta (165).

šanaa pakonoille." Kuitenkin kutsuttiin Pietaria Judalaisten apostoliksi ja Paawalia pakanain apostoliksi. Se on tullut siitä mitä luetaan Galat. 2: 7—9, jossa Paawali kertoo: "koska he (apostolikokouksessa) näkiwät että minulle oli uskottu ewangeliumin saarnaaminen pakanoille, niinkuin Pietarille saarnaaminen Judalaisille, antoiwat Jakob, Pietari ja Johannes minulle ja Barnaballe kättä ja sopiwat niin että meidän piti pakanain seassa ja heidän Judalaisten seassa saarnaaman." Lähetyskirjassa Galatialaisille luemme myös että Pietari joku aika apostolikokouksen jälkeen oli Antiokiassa ja jäi siellä pakanakristittyin kanssa. Mutta koska muutamia Judalaiskristittyitä tuli Jakobilta Jerusalemissa, weti hän pelwosta itsensä pois ja eli Moiseksen lain jälkeen. Paawali nousi siinä häntä vastaan ja nuhteli häntä heikkoudesta. — Sitte matkusti hän ympäri saarnaten ewangeliumia ja oli Babylonisfakin, josta hän kirjoitti ensimmäisen lähetykskirjansa. — Wapahtaja oli ennustanut että Pietarin piti kuolla marttyrinä, ja kirkkoisäin todistuksen mukaan ristiinnaulittiin hän Romissa Neron wiimisenä hallituswuonna (w. 67 tahi 68). Sanotaan myös että hän ristiinnaulittiin pää alaspäin, koska hän piti itsensä mahdottomana tulla ristiinnaulitukseksi samalla tawalla kuin hänen Herransa. — Ettei Pietari, niinkuin katholiciset wäittäwät, ole perustanut seurakuntaa Romissa, voidaan pitää warmana totuutena. Wiimisinä wuosinansa taifi hän olla esimiehenä siellä.

Wolemmat lähetykskirjat owat kirjoitetut usiammalle seurakunnalle Wähäsä Afasiassa, missä Paawali ennen oli sanaa saarnannut. Ne oliwat kärsineet kiusauksia, ja wieläkin kowemmat kiusaukset heitä odottiwat. Ujankaittisen ilon ja kunnian toiwon piti wahwistaman ja lohduttaman heitä. Niinkuin Paawali on uskon apostoli, on Pietari toiwon apostoli.

Kiitetty olkoon Jumala ja meidän Herran Jesuksen Kristuksen isä, joka meitä suuresta laupiudestansa on synnyttänyt uudesti, elämään toiwohon Jesuksen Kristuksen kautta kuolluista katoomattamaan ja saastutta-

mattomaan ja turmelemattomaan perintöön, joka taiwa-
hasa teitä warten tähdelle pantu on. Floitkaat siis,
waikka teitä vielä wähan aikaa kaikkinaisilla kiusauksilla
waiwataan (1 Piet. 1: 5—6).

3. Johanneksen 3 lähetykskirjaa.

Ensimäinen lähetykskirja on niinkuin ewangeliumikin kir-
joitettu Ephesosta seurakunnille Wähäsä Nafiasa. Apostoli
tähtoo wahwistaa seurakuntaa rakkaudessa ja waroittaa wä-
ristä opettajista, jotka kyllä opettivat että Jeesus Kristus on
tolinen Jumala, mutta kielsiwät että hän on totinen ihminen.

Jumala on rakkaus, ja joka rakkaudessa pysyy, hän
pysyy Jumalassa ja Jumala hänessä (1 Joh. 4: 16).

Teinen ja kolmas lähetykskirja, jotka sisältävät ainoasti
13 ja 15 wärshä, owat kirjoitetut tähdelle ihan tuntematto-
malle ihmiselle.

4. Judan lähetykskirja.

Kirjoittajan elämä on warsin tuntematon. Lähetykskir-
jassa on niin paljo yhteistä Pietarin toisen lähetykskirjan
kanssa, että se luultawasti on kirjoitettu samoille seurakunnille
Wähäsä Nafiasa, kuin sekä.

174. Johanneksen ilmestys.

Johanneksen ilmestys, joka on kirjoitettu 7lle seurakun-
nalle Wähäsä Nafiasa, sisältää näyn, jonka apostoli näki
Patmos-saarella. Apostoli näkee kristikunnan taistelun ja
ahdingon, siksi että Kristus tulee ja kaikki khyneleet kuiwa-
taan eikä kuolemaa löydy enää. Ilmestys loppuu näin:
"minä tulen pian. Niin tule Herrä Jeesu!"

175. Uuden testamentin kirjat.

Uudessa testamentissa löythy 27 kirjaa, jotka owat apos-
tolein taikka heidän opetuslastensa kirjoittamat. 1) 5 **hista-**
riallista kirjaa: 4 ewangeliumia, Mattheuksen, Markuksen,
Lukaan ja Johanneksen, sekä Apostolien teot Luukaalta. 2) 21
lähetykskirjaa: 13 Paawalilta: 1 Romalaisille, 2 Korintho-
laisille, 1 Galatialaisille, 1 Ephesolaisille, 1 Philippiläisille,
1 Kolossalaisille, 2 Thesalonikalaisille, 2 Timotheukselle,

1 Titukselle, 1 Philemonille. — Lähetyskirja Hebrealaisille. — 7 katholicista eliä yhteistä lähetyskirjaa: 1 Jakobilta, 2 Pietarilta, 3 Johannekselta, 1 Sudalta. 3) 1 prophetallinen kirja: Johanneksen ilmestys.

176. Jerusalemin hävitys.

Wapahtaja oli ennustanut että Jerusalemmille piti tuleman ahdingon, jommoista ei ole ollut maailman alusta eikä vastakaan tule. Kaupunki ja templi hävitettäisiin niin ettei kiiveä tulisi jäämään kiiven päälle. Ja niin kävi. Romalaiset asettivat yhä pahempia maaherroja Judalaisia hallitsemaan; viimeinen niistä, nimeltä Florus, ryösti julkisesti ei ainoasti yksittäisiä ihmisiä, vaan myös kokonaisia maakuntia ja kaupunkia. Hän salli roswojen ryöstää rangaisematta; jos vaan hänelle osan antoivat saaliistansa. Hän ryösti templin tawaran, ja kun Judalaiset uhkasiivat walittaa keisarille, antoi hän miekalla tappaa ja ristiinnaulita 3600 heistä. Hän tahtoi yllhyttää Judalaisia kapinaan, toivoen ettei kapinoitsiain walitusta korwiin otettaisi. kuningas Agrippa II tuli Jerusalemiin ja waroitti pitkässä puheessa kansalaisiansa sodasta woimallisia Romalaisia vastaan. Mutta Judalaiset epätoivossaan pitivät parempana kaikki kuolla ferrallaan kuin yksitellen tulla teloitetuksi. He nostivat kapinan vuonna 66, sotivat ankarasti ja urhollisesti ja saivatkin alussa joitakuita etuja. Mutta kun keisari Nero vuonna 67 oli asettanut Vespasianin sotawäen päämieheksi, ja tämä johdattain 60,000 miestä Syriasta retki Palestinaan, oli Judalaisten onni lopussa. Vespasiani valloitti Galilean ja otti wangiksi Judalaisten sodanpäämiehen Josephon, joka tämän sodan onertonut; hän ei tahtonut kohta lähteä warustettua Jerusalemia vastaan, vaan antaa Judalaisten raadella toinen toisiansa. Jerusalemissa raiwosivat lahofokunnat toinen toistansa vastaan hirmuisen julmasti. Riivaat, jotka tahtoivat näyttää itsensä lain ja isänmaan oikeina puolustajina, kutsuiwat Edomilaiset apuun. Edomilaiset tulivat, raiskasivat ja polttivat ja pötkiwät sitte kotiinsa. Vespasiani, joka vuonna 69 julistettiin keisariksi, jätti sodan johdannon Judan maalla po-

jallensa Titukselle ja kiirusti Romiin. Wihdoin vuonna 70 retki Titus Jerusalemia vastaan ja piiritti sen kaikkiin puoliin *. Tämä tapahtui juuri pääsiäisen aikaan, ja paljo Judalaisia kaikista maista oli tulwannut Jerusalemiin **. Nältä nousi pian korkeimmalleen. Wakkanen nisuja maksoi talentin. Siellä syötiin mädännyttä heinää ja kaikkein ilkeintä kalua ja murhattiin toinen toisiansa leiwän palan tähden. Rikas ja ylhäinen Judalaiswaimo teurasti, paisti ja söi oman lapsensa. Muutamat, jotka näkiwät sawun nousewan, murtiwat huoneesen ja uhkasiwat hänen tappaa, jos hän ei sanoisi mitä hän oli ruakfi laittanut; waimo nähtti jäänöfset; he meniwät pois kauhistuksella. Epätoiwossaan piilotteliwat muutamat ulkopuolelle muuria etjien jotakin syötävää; melkein kaikki ne ottiwat Romalaiset wangiksi. Titus myi monta heistä orjiksi; mutta hinta oli aiwan halpa, kun ostajia oli wähä. 40,000 köyhempää antoi hän mennä matkaansa; mutta ylhäisemmät hän ristiinnaulitsi, aina 500 päiväänsä. Hän toiwoi tämmöisellä julmuudella pelättävänsä kaupungin kauhistumaan. Monta kidutettiin muulla tawalla kuoliaksi, kun wihdoin puuttui puita ristiksi ja tilaa, mihin niitä ristiä pystytettäisiin. — Se huhu oli lewinnyt että Judalaiset olivat nieleskelleet kultaa niin muodoin sitä pelastaaksensa; rahanhimojat sotamiehet leikkasiwat sentähden wankein watsat halki. Ohtenä ainoana yönä leikattiin näin 2000 eläwänä. Titus sääti kuoleman rangastuksen semmoisesta julmuudesta; mutta yksinäiset pakolaiset, jotka joutuivat sotamiesten käsiin, leikattiin sentään kahtia.

* Kirkkohistorioitsia Eusebios kertoo että, ilmestyksen johdosta ennen sotaa, kristitty seurakunta oli jättänyt Jerusalemia, ennen kuin Titus sen piiritti, ja asettunut Pellan kaupunkiin Pereaassa.

** Jerusalemia alituinen wäestö lasketaan 120,000. Wäen tulwa suurina juhlina oli ääretöin. Judalainen historioitsia Josephos kertoo että Neron ajalla romalainen maaherra antoi lukea ne uhrilampaat, jotka teurastettiin pääsiäisehtoon. Niiden luku nousi yli 250,000. Ei woinut olla vähempi kuin 10, mutta taissi olla aina 20 henkeä kunkin lampaan syöjänä. Siitä on wäen luku arwattawa pikemmin yli kuin alla 3men miljoonan.

Surkeus kaupungissa oli hirvittävä; 600,000 ruumista oli heitetty yli muurin, mutta kiiwaat eivät tahtoneet tietää mistään antaumisesta. Titus otti Sumalan todistajaksi että hän oli tarjonnut Judalaisille rauhaa, niin että surkeuden syh lankeisi heidän oman päänsä päälle.

Viiden kuukautisen piirityksen perästä sai Titus kaupungin valtaansa; hän oli käskenyt säästää templiä, joka olisi ollut valtakunnan kaunistuksena; mutta eräs sotamies heitti tulen siihen ja se komia rakennus paloi Judalaisten parkeessa tuhaksi. Tultuansa kaupunkiin ihmetteli Titus warustuksia ja huudahti: "Sumala on tosin sotinut meidän puolestamme; sillä mitä olisiwat ihmiskädet ja sotateinot woineet tämmöisiä torneja vastaan?" Koko kaupunki kufistettiin perinpohjin; ainoasti 3 tornia ja kappale muuria jätettiin todistamaan Romalaisten urhollisuutta ja sotataitoa, jotka olivat taitaneet walloittaa näin wahwan ja warustetun kaupungin.

1,100,000 Judalaista, enimmästi wieraista maista, oli henkensä kadottanut piirityksen ajalla, ja lähes 100,000 oli otettu wangiksi. Monta niistä heitti sittemmin henkensä tapellessa petojen kanssa Romalaisten huwiksi.

Serufalemin voitettua saivat Romalaiset pian koko maan valtaansa; wiimiseksi oli Judalaisten hallussa ainoasti Masfada, wahwa wuorilinna Kuolleen meren länsirannalla. Romalaiset retkiwät sitä vastaan ja rakensiwat muurin sen yli ympäri ettei lukaan pääsisi pakenemaan. Nähdessään etteiwät ajan pitkään olisi woineet puolustaa sitä, päättiwät Judalaiset tappaa itsensä waimonensa lapsinensa kernaammin kuin joutua Romalaisten käsiin. Kun ainoasti 10 miestä oli jälillä, heittiwät he arpaa kenen pitäisi tappaman ne muut 9 ja sitte itsensä. Tapettuansa nämät 9, käwi tämä wiiminen ympäri kuolleitten välissä nähkäksensä oliko vielä kenesäkään henkeä. Kun hän ei ketään nähnyt, joka hänen palwelustansa waiteloitsi, sytytti hän linnan palamaan, pisti miekkansa sydämeensä ja kaatui toisten wiereen. Namulla mennessään palawaan linnaan löhysiwät Romalaiset 960 ruumista; 2 waimoa, jotka 5den lapsen kanssa olivat lymhneet

maan alaiseen wesiuiittiin, tuli nyt esiin ja juttelivat kuinka isänmaan wapauden wiimiset puolustajat olivat päivänpäpä päätäneet.

Jerusalemiin häwityksen jälkeen owat Judalaiset olleet hajoitetut kaikkein maanpiirin kansain seassa, "ilman kuningasta, ilman uhria, ilman ylimmäistä pappia." Päiwäin lopulla tulewat he kääntymään ja siunaamaan sitä, jonka he owat hyljänneet (katso 142, N:o 1).

177. Pyhä Maa.

1. Paikka ja Nimi. Mañassa, Wälimeren itäisimmän rannan ja Jordan-joen välillä, on se maa, jonka Jumala antoi Abrahamille ja hänen jälkeisillensä. Se on ainoasti muutamia penikulmia Afrikasta eikä myöskään kaukana Europasta ja niin muodoin melkein keskellä sitä osaa maanpiiristä, joka wanhaan aikaan oli tunnettu. Se kutsuttiin Kanaan maaksi eikä ainoasti Kanaan, jonka se sai Kanaasta, Rhamin pojasta. Kanaan pojat olivat asettuneet asumaan molemmin puolin Jordania; mutta maa itäpuolella Jordania nimitettiin Gilead eikä kuulunut alussa siihen maahan, jonka Jumala oli määrännyt kansallensa. Wähän ennen Moseksen kuolemaa ottiwat Israelin lapset Gileadin, ja Rubenin, Gabin ja puoli Manasssen sukukuntaa saivat sen "Herran kaswain edessä" perimöiseksi omaisuudeksi. — Koko maa kutsuttiin sittemmin Pyhäksi maaksi, Luvatuksi maaksi, Judan maaksi ja Palestinalaksi.

2. Suuruus ja wäestön paljous. Se maa on la-
weudeltansa 460 geogr. neliöpenikulmaa ja niin muodoin ainoasti 15sta osa Suomen maan awaruudesta, siis vähempi kuin Turun lääni nyhkyään. Pituus Danista pohjassa aina Beersebaan etelässä on 31 geogr. ($20\frac{2}{3}$ Suomen) penikulmaa, ja leveys Wälimerestä lännessä aina Gileadin rajaan idässä on 20 geogr. ($13\frac{1}{3}$ Suomen) penik. — Turkkilaiset, jotka nyt owat tämän maan herraina, eiwät huoli oikeasta wäestön lukemisesta; mutta arviolta laskein on siellä nyhkyään paljo vähemmän kuin $\frac{1}{2}$ miljonaa ihmisiä, waikka se muinen oli tihiästi asuttu. Kuningas Dawid antoi lukea

kanfan. Siellä oli silloin 1,300,000 aseita kantamaan kykenemiä. Kun lasketaan että neljäs osa kunkin maan asujamista kykenee aseita kantamaan, on väestö siis ollut yli 5 miljoonan, ja kullakin neljänpenikulmalla elänyt yli 11,000 henkeä. — Kristuksen ajalla ei väestön luku juinkaan ollut vähempi. Josephos kertoo että Galileassa oli 204 kaupunkia ja maakylää. Monilukuiset rauniot todistavat että väestön paljous oli suuri vanhaan aikaan. Sanotaan ettei missään maassa avaruutensa suhteen ole niin paljo raunioita.

3. Vuoret, laaksot ja lakeudet. Kaikki vuoristo, jota Jordanin syvä laakso erottaa, täyttivät enimmäns osan maasta. Jordanin laakso on yksi haara siitä vesirikkaasta ja kauniista Koilosyriasta, joka on pohjaseen käsin Syriassa Libanon* ja Antilibanon vuorien välillä. Libanonista alkaa se vuoristo, joka menee länsipuolella, ja Antilibanonista se toinen vuoristo, joka kulkee itäpuolella Jordania. Jerusalemi on 2500 jalkaa korkialla, 8 geogr. ($5\frac{1}{3}$ Suomen) penik. Wälimerestä ja 4 geogr. ($2\frac{2}{3}$ Suomen) penik. Jordanista. — Molempain vuoristojen poikki käy ušiampia laaksoja ja lakeuksia. Suurin lakeus on Jisreel; se ulottuu Wälimerestä lähes Jordaniin. Tässä juoksee puro Rifen Karmel-vuoren lufeita pitkin, joka päättyy Wälimereen jyrkällä 1600 jalkaa korkialla niemellä. — Etelään Karmelistä rannikkoa pitkin ulottuu lakeus aina korpeen eteläpuolella Beersebaa. Se on 20 geogr. penik. pitkä ja eteläpuolesa, missä Philistealaiset asuiwat, 4 geogr. penik. lewiä.

4. Luolat. Palestinan kriitu- ja kalkkiwuorissa löytyy paljo luonnollisia ja keinollisia luolia. Karmelissa sanotaan niitä olewan yli 1000. — Aina Abrahamin ajoista hautasiwat Judalaiset kuolleenja luoliin, ja hädän tullessa turvasiwat he niihin usiasti. Niin lymhi Dawid ja hänen seuransa sywään luolaan Engedin tienoilla. — Bethlehemin ja Kuolleen meren välillä löytyy luonnollinen luola, jonka

* Libanon merkitsee wakkia wuorta; korkeimmat huiput, wähän yli 9000 jalan korkeudesta, owat peitettyt lumella koko wuoden. Antilibanon korkein huippu, Hermon, wähän alla 9000 jalan, on myös koko wuoden lumella peitetty.

monet käytävät ja kammiot tekee sen täydellisen Labyrintin kaltaiseksi. 30,000 ihmistä sanotaan terta siinä löytäneen suojansa. — Hebronin ja Välimeren välillä löytyy labyrintimainen luola, joka on ihmiskäsin valmistettu.

5. Joet ja vedet. Jordan tulee lähteestä, joka on Hermon-wuoren juurella 600 jalkaa yli meren ja on myöskin rikkaimpia maanpiirillä. Pian sen jälkeen juoksee Jordan Merom-lammin läpitse, joka tulwa-aikana on hywin suuri, mutta kesällä käy lammikoksi, jossa willisiat rypewät. Sitte juoksee Jordan läpi Genesaretin järwen, joka on 6 geogr. penif. pitkä ja $1\frac{1}{2}$ geogr. penif. lewiä ja nyt, niinkuin muinentin, rikas kaloista; se on noin 600 jalkaa yli meren pinnan ja 150 jalkaa syvä. Genesaretin järwestä juoksee Jordan monilufuisissa vähemmissä mutkissa ja laskee Kuollesen mereen. Matka Genesaretin järwestä Kuollesen mereen on fuoraan 15 geogr. penif.; mutta monien mutkainsa vuoksi on Jordan tässä 50 geogr. penif. pitkä. Se ottaa vastaan monta syrjäjokea, esim. Tabbok. — Genesaretin järwen ja Kuollesen meren välillä on 27 suurempaa ja vähempää koskea; kuitenkin onnistui luutnantti Lynch, joka oli lähetetty Pohjais-Amerikan Yhdysvaltioilta, kulkemaan tämän matkan 7nä päivänä kahdella weneellä, joista toinen oli waskinen, toinen rautainen. Tiberiassa osti hän yhden puisen weneen — ainoa wene, joka silloin löytyi koko Genesaretin järwellä, jossa Kristuksen ajalla niitä oli yli 200.* Se särkyi ensimmäisissä koskissa.

Kuollut meri on 10 geogr. penif. pitkä ja $2\frac{1}{2}$ lewiä. Sillä ei ole laskea ja on matalin tienoo, mihin ilma voi laskea; se on 1280 jalkaa alempana Välimeren pintaa. Niemi, joka idästä pistää kauas ulos, jakaa sen kahdella; pohjaisessa osassa, joka on werrattoman suurempi, on suurin syvyys 1270 jalkaa, eteläisessä ainoasti 12 jalkaa. Se ottaa vastaan usioita puroja, niinkuin Arnon, joka muinen oli rajana Rubenin ja Moabin välillä, ja Kidron, joka tulee Se-

* Josephos kertoo että hän, Tiberiasta walloittaaksensa, antoi koota kaikki weneet järwestä. Niiden luku oli 230. Kusfakin weneessä oli 4 merimiestä.

rusalemistä. Kewäisin, koska Jordan ja purot owat täysi-
näisimmät, nousee järwen pinta aina 15 jalkaa yli tawalli-
suutensa. Synchin mittausten mukaan ei missään taideta kah-
lata sen yli, niinkuin muutamat vanhemmat matkustajat sa-
nowat. Itä- ja länsipuolella järweä kohoo wuoria aina 2400
jalan korkeuteen yli rannan.

Misjä nyt on kuollut meri, siinä oli muinen Siddim
laakso. Tosin on pohjaispuoleessa aina ollut järwi, joka otti
wastaan Jordanin wedet, mutta Sodoma ja Gomorra ja 2
muuta kaupunkia, jotka häwitettiin, oliwat siellä misjä järwi
nyt on niin matala. — Kuollut meri kutsutaan myös as-
phalti (maapihka) järweksi; sillä Siddim laakso oli ollut täyn-
nä maapihka-kaiwoja, ja maapihkaa pisoilee wieläkin ylös ja
nousee weden pinnalle.

Wanhasa testamentissa kutsutaan Kuollut meri Suola-
mereksi; wesi on kowin suolaista, katkeraa ja mahdotointa juo-
tawaksi; ei eläimet eikä kaswaimet saata elää siinä. Jos ka-
la ekshy Jordanista taikka puroista sinne alas, tahi pääste-
tään weteen, jota sieltä on tuotu, kuolee se kohta. Sanottu
on myös, että linnut, jotka yrittävät lentämään sen ylitse,
putoowat kuolleina alas. Se ei ole totta. Uudemmat mat-
kustajat owat usein nähneet lintuja lentävän sen ylitse ja
nähneet willisuorisia uiskentelewan rauhallisesti sen pinnalla,
niin nähneet niiden sukeltawankin. Monenlaisia lintuja o-
leskelee ylhäällä tuntureilla ja ruowostossa ja pensaisja al-
haalla rannalla.

Ranta on yleensä kuiwa ja paljas; ainoasti purojen wie-
rustalla löythy ruokoja, pensaita ja puita. Reskitienoilla
länsirantaa syöfsee puro alas rikkaasta lähteestä tunturilla.
Lähellä sen puron laskupaikkaa oli muinen kaupunki Engedi,
joka Abrahamin ajalla kutsuttiin Palmukaupungiksi ja kauan
sen jälkeen oli ylistetty palmuistansa ja wiinamäistänsä.
Nyt owat palmut ja wiinamäet kadonneet ja ainoasti muu-
tammat kiwet muistuttawat misjä kaupunki on ollut. Nyt kas-
waa siellä metsäomenapuita, jonka muikiat omenat maista-
wat hywältä. Toinen orjantappuramainen puu kaswaa niin
kutsutuita Sodomian omenia. Ne owat ihania nähdä, mutta

katkeria maulle; haavoitettuna puolitulenteineina juoksee niistä sitkeä, maidonkaltainen mehu ulos; tulleentuneina owat ne täynnä syitä ja tomua ja halkeewat paukahtamalla, jos niitä pidellään. Molemmat nämät puut kasvawat monissa tienoin Itämaalla.

Kohta kun Lynch tuli ulos Kuolleele merelle, ennätti hänen myrsky; hänestä oli niinkuin olisi hän purjehtinut sulanneessa metallissa; aallot löiwät wenettä wasten niinkuin wafaralla lyöty olisi; sillä wesi tässä järwessä on paljo raskaampaa kuin wesi aawassa meressä. Sentähden on sen, joka ei taida uida, helppo pyyhä weden päällä. Eräs matkustawainen, joka oli hywä uimari, fanoi että wesi on niin raskaasta ettei hän saattanut pitää jalkojansa weden alla.

22 päiwää oleskeli Lynch Kuolleen meren tienoilla. Ilma oli alati lämmin, toisinaan läkähyttävän kuuma ja täynnä löyhkääwiä höyryjä. Hänen luulonsa on ettei nämät höyryt tule itse järwestä, waan monista rikkilähteistä rannalla. Wäen terwehdestä kirjoittaa hän näin: "12 päiwän perästä oli wäen muoto niinkuin wesi-tautisen; laiha oli käynyt pukeaksi ja pukea wieläkin tähteläisemmäksi; waalea oli tullut punaiseksi ja punainen tulipunaiseksi. Jos joku sai riipaleen, tuli siitä haawa, joka ei tahtonut mennä umpeen; he oliwat pahoillansa, jos järwen katkeraa wettä tuli haawaan. Kaikilla oli sentään hywä ruokahalu, niin että minä toiwoin parasta." Tämä toivo ei käynyt toteen; ustiampi wäestä tuli sitte kipiäksi niistä höyryistä, joita oliwat hengittäneet sisäänsä Kuolleele merellä, ja yksi niistä kuoli pari kuukautta jälkeensä.

6. Ilma. Tuotteet. Eläimet. Witsaukset. Palestina on kaukana etelässä pohjaisella maapuolisella. Kesä on sentähden lämmin eikä talwi kowa. Jerusalemin tienoilla, joka on niin korkealla, taitaa lunta pyrhtää; mutta se sulaa pian. Jordanin laaksossa ja erinomattain Engedin tienoilla on ilma melkein niinkuin niissä maissa, joissa aurinko on suoraan pään päällä. Sateen ajalla, joka on tammi- ja helmikuulla, paisuwat kaikki wedet; kesällä monet purot, niinkuin Sidron, joutuwat kuiwille.

Suonnonoppineet wäittämät ettei daabelit tuleennu mais-
sa, joilla on wähempi lämmin kuin Palestinasssa, ja ettei
wiinamarja menesty maisssa, joilla on suurempi lämmin, il-
man keinollisia wälikappaleita. Palmut Zaffan tienoilla kau-
tawat nyt tuleentuneita daabelia, ja, kun Phoinikiasssa kaikkina
aikoina on ollut daabelia ulos wietäväksi, saapi arwella että
palmut Zaffanki tienoilla wanhoina aikoina kantoivat tuleen-
tuneita daabelia, waiikka daabelia ehkä ei mainita W. T:ssä.
— Ne miehet, jotka Moses lähetti ulos maata wakomaan,
leikkasivat Eskol-laaksossa Hebronin tienoilla wiinapuun ok-
san, jossa oli marjarypäle, jota kaksittain kantoivat purilalla;
he toivat myös granatomenia ja wiikunoita. Hebronin lä-
hestöissä on laakso, joka vielä nytkin kaswaa suurimpia ja
kauniimpia wiinamarjoja Palestinasssa ja on myös rikas gra-
natomenista ja wiikunoista. — Tämä osottaa että ilman laatu
tänäpäiwänä vielä on sama kuin Moseksen aikana.

Palestina kutsutaan bibliassa maaksi, "jossa maitoa ja
hunajata juoksee." Siellä oli hyviä laitumia, rikkaus wiljasta,
ja "kukin asui wiinapuunsa ja wiikunapuunsa warjossa." Laak-
sot ja mäet oliwat wiljeltyinä, ja wuoret wiljeltiin ylös lä-
hes huippuun asti. Nyt on peräti toisin. Wuosijatoja on
maa ollut pahasti hallittu; suuret alat seisowat wiljelemättä,
ja ihmisen käsi häwittää mitä maa itsestänsä tahtoo kaswaa.

Metsistä mainittakoon Ephyraimin metsä, jossa Soab löi
Abfalonin. Kauniit palmut antoivat sekä Beritholle että En-
gedille palmukaupungin nimen. Mamren lehdossa pystytti
Abraham teltansa. Terebinti, joka kaswaa suureksi ja wan-
hakki, mainitaan usein. Nyt owat metsät pois hakatut, ja
koko maa melkein puutoin. — Ne cedrihirret, joista Salo-
mo rakeni templin, tuliwat Libanonista. Cedri tawataan
siellä vieläkin monessa kohden. Suurimmat ja wanhimmat,
tuiski 20wuotiset, seisowat 6000 jalan korkeudessa.

Kameli oli kotieläin ja käytettiin pitemmillä matkoilla.
— Pedoista löytyi jalopeuroja, karhuja ja kettuja, niinkuin
luemme Simsonin ja Dawidin historiassa. Nyt ei tawata
ollenkaan jalopeuroja.

Heinäsiirakat oliwat ja owat maan pahin witsaus. Ne tulewat ja tulewat niin suuressa paljoudessa, että ne pimittäwät auringon, eiwätkä lähde ennenkuin owat syöneet kaikki ruohot, laihot ja puun lehdet. — Itätuuli, joka tulee Arabiasta, saattaa kuumalla puuskallansa kaikki lakastumaan.

7. Korwet. Koska raamatussa puhutaan korwista, ei ole aina ajattelemista semmoisia seutuja kuin korpi Paran, jossa Israelin lasten täytyi waeltaa 40 ajastaitkaa "kärmetten seassa ja karkeita paikkoja." Se korpi on tähynnä someroa ja hietaa, ja siinä on — kumminkin tähän aikaan — ainoasti siellä täällä hedelmällisiä laaksoja, jotka antawat niukan ravinnon 6000lle ihmiselle. Palestinan korwissa ei ole aittuisia asukkaita; ne owat puuttomia ja kuivalla vuoden ajalla warsin elottomat, mutta antawat sateen ajalla runsaan ravinnon karjalle. Korwista mainittakoon: 1) Sudan korpi länsipuolella Kuollutta merta. Siellä saarnasi Johannes kastaja. Osa siitä kutsutaan Engedin korweksi. 2) Jerikhon korpi, jonka pohjaispuoli on kiwinen surkia erämaa. Tässä pohjaisosassa on vuori Ewarantana, jossa Jeesus satujen mukaan paastosi 40 päivää ja liusattiin perkeleeltä. Satu, joka floittaa liusauksen tälle vuorelle, ja nuoren nimi sanotaan ei olewan vanhemman ristiretkiä. 3) Korpi Betsaidan tienoilla itäpuolella Gennesaretin järweä, missä Jeesus rawitsi 5000.

8. Tajo. Maa jaettiin ensin 12 osaan 12 sukunnan jälkeen. Sitten jaettiin se Sudan ja Israelin waltakuntaan ja Kristuksen ajoilla Judeaan, Samariaan ja Galileaan. Judea oli etelässä, Samaria keskellä, ja Galilea pohjässä. Gileadin nimi oli silloin Perea. — Nyt owat Turkkilaiset maan herraina, ja se kuuluu Syriassa asuwan turkkilaisen maaherran alle.

9. Kaupungit. Palestina on tähynnä kaupunkia pyhissä muistoilla. **Galileassa:** Nazaret, missä Jeesus kasvatettiin. — Kapernaum, johon hän asetti asumansa, koska Nazaretin asujamet hänen oliwat hyljänneet (Luk. 4: 16–30); se kutsuttiin sentähden hänen omaksi kaupungiksenä. — Kana, jossa hän teki weben wiinaksi. — Nain, kussa hän herätti lesken pojan kuolleista. — **Samariassa:** Sichem, G-

balin ja Garizimin välissä, missä on Jakobin kaimo, jonka vieressä Jeesus puhutteli samarialaista waimoa. — **Judeassa:** Serikho, jonka Israelin lapset walloittivat ilman miekkaa ja joutsea. Se on 3000 jalkaa alemmalla paikalla kuin Jerusalemi ja 500 jalkaa alemmalla kuin meren pinta. — Hebron ynnä Mamren lehto, missä Jumala kävi ystävänsä Abrahamin luona, sekä ynnä Matpelan luola, missä Abraham ja Sara, Isak ja Rebekka, Jakob ja Lea makaawat haudattuna. Bethlehem, Dawidin kaupunki, missä Jeesus syntyi jouluyönä.

Judeassa, Benjamin sukukunnan osassa, on myös kaupunki Jerusalemi, täynnä pyhimpiä muistoja. Se on rakettu Allä nuorella, joita sywänteet erottaa toinen toisistaan. Sionin vuori ja Morian vuori owat nimiä, jotka kaikki tuntewat. Sen ympäristössä on vieläki korkeampia wuoria, niin että ainoasti se, joka, niinkuin Abraham koska hänen piti uhraaman poikansa, tulee etelästä, taitaa nähdä paikan kaukaa.

Etelässä on laakso Hinnom, jossa kuninkaat Athas ja Manasse pakanain tavalla heittiwät lapsensa tuleen epäjumalille. Idässä on Sopsaphatin syvä laakso; tässä juoksee puro Ribron, jonka yli Jeesus meni kiristuurstai-hönnä tullaksensa Gethsemaneeseen Öljymäen kupeella. Tarha, jossa kaswaa 8 ikiwanhaa öljypuuta, näytetään sinä paikkana, missä Jeesus kowin kamppaili kuoleman kanssa. — Öljymäen huipulta on yhdeksi puoleksi nähtävä pyhä kaupunki ja toiselta syrjältä ulottuu silmä Ruolleen meren pohjaispuoleen.

Jerusalemisä ei tarvitse käwellä monta askelta tawataksi paikkaa, jonka nimi muistuttaa tapausta taikka kertomusta pyhässä historiasä. Via dolorosa eliä tuskallinen tie, jota myöten Jeesus sanotaan wiedzyn Golgatalle, on täynnä semmoisia paikkoja. Täällä näytetään Pilatuksen huone, jonka portaat enkelit owat wieneet Romiin, missä ne vieläkin owat nähtävät ulkopuolella paawin seurakunta-kirkkoa, Laterankirkkoa; täällä näytetään se paikka, missä Jesuksen risti sälytettiin Simonin Kyrenelaisen selkään; täällä näytetään rikkaan miehen huone Lazaruksen huoneen vieressä;

täällä näytetään kiivipatsas, missä kikko seisoi ja lauloi samassa kuin Pietari kielsi Herransa. Mutta nämät ovat tarinoita, joita tietämättömyys, ylen-uskoisuus ja petollisuus ovat sommitelleet kokoon.

Tämän tien päässä on pyhän haudan kirkko, joka satujen mukaan on rakettu Jeesuksen haudan ja Golgatan päälle. Tämän kirkon, joka monasti on hävitetty, rakennutti ensin keisari Konstantinos Suuri w. 335. Onko kirkko tosin niiden pyhäin paikkain päällä, siitä ei ole varmaa tietoa.

Jerusalemisä on tätä nykyä noin 17,000 asujanta, Juudalaisia, Kristittyitä ja Muhammedilaisia. Juudalaiset ovat useimmat ja köyhimmät; moni Juudalainen etsii vanhana tätä pyhää kaupunkia laskeaksensa lepoon isäin hautoihin Sofaphatin laaksossa.

Morian vuorella seisoo nyt Muhammedilaisten kolmas pyhäys, Dmarin moskee, johon sijalle ei Juudalaisen eikä Kristityn ole luwallinen mennä.

178. Sinai. Edom.

1. Sinai. Noin 50 geogr. (33 Suomen) penik. Paalestinasta etelään ja 30 geogr. (20 Suomen) penik. etelään Suezistä, sillä saarennolla, joka pistäyhy ulos Punaisen meren molempain haarain väliin, seisoo wahwa vuoristo granitia, jonka korkein huippu kohoo 9000 jalkaa. Koko vuoristo kutsutaan raamatussa yhteisellä nimellä Horeb. Sen sisässä on se hietainen lakeus, Erraha, noin 5000 jalkaa yli meren pinnan. Tällä lakeudella oli Israelin lasten leiri koska laki heille annettiin. Se on kyllä awara että siihen helposti mahtui koko kansa, joka silloin oli noin 2½ miljonaa. Vuoristo, joka eteläpuolella Errahaa kohoo, on laaksojen kautta jaettu Zmeen vuorikannakseen. Keskimäinen niistä on Sinai; * sen pohjaisin huippu, joka jyrkästi kohoo 1500 jalkaa yli Errahan, on se, josta Herra julisti lakinsa kansalle, joka pelästyksissään kuulteli alhaalla. Sinne myöskin Moses meni Herraa puhuttelemaan.

* Sinai on nykyään tavallinen nimi sekä koko vuoristolle että sille huipulle, josta Herra lain julisti.

Wuoristossa on paljaita ja kolkkoja seläniteitä, jyrkkiä ja jylhiä syvänteitä, hietaisia ja kivisiä lakeuksia, niin että se tosin ansaitsee nimen Sinain korpi (2 Mos 19: 1). Harvoin siellä sataa; mutta siellä löytyy korkialla olevia lähteitä ja ufiampia hywin hedelmällisiä laaksoja.

Sinai oli muinen etsitty pyhissä-matkustuspaikka; 3 luostaria ja ufiampia kappelia rakennettiin sinne ja asujanten luku nousi 6000teen. Yksi arkkipispa asui siellä aina vuoteen 1760. Nyt makaawat kaikki rakennukset raunioina, paitfi se ainoa luostari, jonka wahwain muurien sijässä parikymmentä oppimatointa greekalaista munkkia antaa majaa pyhissä-matkustajille ja muille kulkewaisille. Luostari, jonka keisari Justinianus rakennutti w. 527, kohoo 5000 jalkaa yli meren, ja sen ympäri werfoo tarhoja täynnä cypressiä ja kaikenlaisia hedelmäpuita.

2. Edom. Suolleen meren ja Punaisen meren itäisen haaran välillä on kaita wuorimaa, joka kutsuttiin Seirin wuorekfi ja myöhemmin Edomiksi eliä Idumeaksi. Restellä tätä maata kohoo 5000 jalan korkeuteen wuori Hor, misjä Aron kuoli. Niwan Horin wieressä owat rauniot pääkaupungista Petra eliä Kalliokaupunki. Siitä puhutaan parikertaa raamatussa ja useammasti myöhemmissä kirjoissa, sifki että se 6sta vuosifadasta j. Kr. kokonaan katoa historiasta. Wasta vuonna 1812 löydettiin se uudesti ja on sittemmin usein tutkittu matkustajilta. Kallio, joka soukimmassa paikassaan on ainoasti 12 jalkaa lewiä, saattaa siihen laaksoon, misjä Petra oli. Galke laakson, jonka ympärystä en noin 1 geogr. penik., juoksee wedestä rikas puro, ja sen ympäri on jyrkkiä tuntureita, monenmuotoisesta erinomattain punaisesta fantakiwestä. Alhaalla laaksossa on raunioita, jotka todistawat muinaisesta suuruudesta ja komeudesta. Wieläkin merkisimmät owat ne muistomerkit, jotka owat kallioon hakautut. Siellä nähdään templiä, joiden etusiwut owat oiwakau-niita patsaita, ja hautakammioita toinen toistanfa ylempänä, joista muutamat owat 400dan jalan korkeudessa yli laakson.

Ainekisto.

Vanha Testamentti.

Ensimmäinen Moosesin kirja.

1. Luominen.
2. Paradiisi.
3. Syntiin lankeemus.
4. Cain ja Abel.
5. Seth ja hänen jälkeisensä.
6. Synnin tulwa.
7. Baabelin Tornin.
8. Abraham waeltaa Kanaan.
9. Abraham pelastaa Lotin.
10. Abrahamin usko. Ismaelin synty.
11. Herra etsii Abrahamia, ystäväänsä.
12. Abraham rukoilee Sodoman puolesta.
13. Ismael ajetaan pois.
14. Abrahamin koetus.
15. Saran kuolema. Isakin naiminen. Abrahamin kuolema.
16. Esau ja Jakob.
17. Jakob ja Laban.
18. Jakob tapaa Esaun ja tulee isänsä tykö.
19. Josoph myydään Egyptiin.
20. Josoph heitetään wankiuteen.
21. Josoph selittää unia.
22. Josophin welsjet tulewat Egyptiin.
23. Josoph ilmoittaa itsensä.
24. Jakob lähtee Egyptiin.
25. Jakobin ja Josophin wiimiset päivät.

Toinen Moosesin kirja.

26. Moses syntyy.
27. Moosesin pako.
28. Moosesin kutsumus.
29. Egyptin witsaukset.
30. Päästäisen asetus. Lähtö Egyptistä.
31. Waellus Sinain wuorelle.
32. Lain Sääntö Sinailta. Kolme suurta juhlaa.
33. Moosesin wiipyminen Sinain wuorella. Pyhä maja. Lain taulut.
34. Kultawasikka. Uudet taulut.

Kolmas Moosesin kirja.

35. Pappi.
36. Puhtaat ja saastaiset ruuat.
37. Uhrit.
38. Lepowuosi ja Riemuwuosi.

Neljäs Moosesin kirja.

39. Lewin suku.
40. Nasirit. Siunaus sanat.
41. Lähtö Sinailta.
42. Wakojat.
43. Moosesin ja Aronin epäusko. Israelin waellus Edomin ohi. Aronin kuolema. Wasikifarme.
44. Bileam.
45. Sukukunnat Ruben, Gad ja puoli Manasse asettuwat itäpuolella Jordanian.

Viides Moosesin kirja.

46. Erinäisiä käskyjä.
47. Siunaus ja kirous.
48. Moosesin wiimiset päivät ja kuolema.

Josuan kirja.

49. Waellus yli Jordanin.
50. Jerikho. Akhan. Ni.
51. Gibeonitain kawaluus. Jerusalemin kuningas.
52. Maan walloitus ja jako. Josuan kuolema.

Tuomarein kirja.

33. Ehud. Debora ja Barak.
54. Gibeon.
55. Jephta.
56. Simson.
57. Ruthin kirja.

Samuelin laksi kirjaa ja ensimmäinen Mikakirja.

58. Eli ja Samuel.
59. Esin kuolema. Samuel Tuomari.
60. Kanssa pyytää ja saa kuninkaan.
61. Saul wahvistetaan kuninkaaksi. Samuel lakkaa olemasta tuomari.
62. Herra hyljää Saulin. David woidellaan kuninkaaksi.
63. Dawid ja Goliath.
64. Saulin kawaluus Dawidia kohtaan.
65. Saul wainoo Dawidia.
66. Dawid ja Abigail.
67. Saul taas wainoo Dawidia.
68. Saulin kuolema.
69. Dawid tulee kuninkaaksi. Hänen suurruutensa ja woimansa.

70. Dawidin lankeemus.
 71. Absalonin kapina.
Kaksi kuningasten kirjaa ja toinen Aikakirja.
 72. Salomon wiisaus ja hallitus.
 73. Salomon templi. Hänen jaloutensa ja lankeemuksensa.
 74. Nehabeam. Waltakunta jaetaan.
Israelin waltakunta.
 75. Jerobeam.
 76. Akhab ja Elias.
 77. Elisa.
 78. Israelin waltakunnan häwitys.
Judan Waltakunta.
 79. Josaphat. Atalia. Joas.
 80. Ahas. Hiskia ja propheeta Esaus.
 81. Manasse. Josia. Zedekia. Judan waltakunnan häwitys.
82. Ezeiel. Daniel. Judalaiset Babelin wankuudessa.
 83. Ebran kirja.
 84. Nehemian kirja.
 85. Estherin kirja.
 86. Jobin kirja.
 87. Psaltari.
 88. Salomon sanalaskut.
 89. Salomon saarnaaja.
 90. Salomon koria weisu.
 91. Propheetat.
 92. Vanhan Testamentin kanoniset kirjat.
 93. Vanhan Testamentin apokryphiset kirjat.
 94. Judalaisten historia Nehemiassta aina Jerusalemin häwityseen.
 95. Synedrio. Phariseit. Saddukeit.

Uusi Testamentti.

Neljä Ewangelia.

96. Ilmoitus Johannes kastajan syntymästä.
 97. Marian ilmestys.
 98. Johannes kastajan syntymä.
 99. Jesuksen syntymä.
 100. Jesus asetetaan eteen templissä.
 101. Tietäjät itäiseltä maalta.
 102. Jesus lapsena templissä.
 103. Johannes saarnaa ja kastaa.
 104. Jesuksen kaste ja kiusaus.
 105. Johannes kastaja todistaa Jesuksesta.
 106. Jesus muuttaa weben wiinaksi Kanaan häisjä.
 107. Jesus ja Nikodemus.
 108. Jesus ja Samaritan waimo.
 109. Jesus kooko opetuslapsia ja wallitsee apostolinsa.
 110. Wuorisaarna.
 111. Jesus puhdistaa spitalisen ja parantaa päämiehen palvelian.
 112. Jesus herättää Nain lesken pojan.
 113. Jesus asettaa myrskyn.
 114. Jesus parantaa punatautisen waimon ja herättää Zairin tyttären.
 115. Jesus parantaa halwatuun.
 116. Jesus lähettää ulos 12 apostolia ja 70 opetuslasta.
117. Johannes Kastaja. Wankuus. Lähetys Jesuksen tykö ja kuolema.
 118. Jesus rawitsee 5000. Hän käy weben päällä.
 119. Jesus juttelee 7 wertansta.
 120. Äveriäs maamies.
 121. Witunapuu.
 122. Kanaalainen waimo.
 123. Jesus rawitsee 4000.
 124. Jesus kirkastetaan, parantaa kururomylän ja ennustaa kuolemansa ja ylösnousemisen.
 125. Armotoin kansapalvelia.
 126. Lauvias Samarialainen. Martha ja Maria.
 127. Jesus opettaa templissä Lehtimajan juhlanan. Salawuoteudessa tawattu waimo. Sofiana syntynyt. Hyvä paimen.
 128. Jesus opettaa rukoilemaan. Tuomari ja leski.
 129. Rabonnut lammas. Tuulaajapoika.
 130. Wäärä huoneenhaltia.
 131. Nikas mies ja Lazarus.
 132. Jesus parantaa 10 spitalista.
 133. Pharisee ja tullimies.
 134. Jesus siunaa lapsukaisia.

135. Työmiehet viinamäessä.
 136. Jeesus herättää Lazaruksen.
 137. Jeesus ja Zalkheus.
 138. Maria, Lazaruksen sisar, voitelee Jeesuksen Bethaniasja.
Palmusunnuntai.
 139. Jeesuksen ajo Jerusalemiin.
 140-143. Maanantai—Keskiviikko.
 140. Jeesus puhdistaa temppelin. Heran viinamäki. Kuninkaan pojan häät.
 141. Beroraha. Kuolleitten ylösnousseemus. Kristus Dawidin poika ja herra.
 142. Nuhteita phariseille ja kirjanoppineille. Lesken ropo.
 143. Uskottu tawara. Wiiminen tuomio. Judas tarjouu pettäjäksi.
 144. 145. **Kristustorstai.**
 144. Jalkain peso. Ehtoollinen.
 145. Jeesus Getsemanessa.
 146-149. **Pitäperjantai.**
 146. Jeesus Hannaan edessä. Pietarin kiello. Jeesus Raiphaan ja korkian neuvoston edessä. Jubaan loppu.
 147. Jeesus Pilatuksen edessä.
 148. Jeesus Ristillä.
 149. Jeesuksen hautaus.
Lauvantai, iso Sabbati.
 150. Hauta lukitaan.
 151. 152. **Pääsiäispäivä.**
 151. Jeesuksen ylösnousseminen.
 152. Jeesus ilmestyy kahdelle opetuslapselle tiellä Emmaukseon ja ehtoolla apostoleille.
 153. Tuomaan epäusko.
 154. Jeesus ilmestyy 7lle opetuslapselle Eiberian järwen tykönä.
 155. Jeesus asettaa laasteen.
 156. Jeesuksen taiwaasen astuminen.
Apostolien Teot.
 157. Matthias walitaan apostoliksi.
Seluntaipäivä.
 158. Pyhän Hengen wuodatus.
 159. Pietari parantaa rammaan. Pietari ja Johannes heitetään wankiuteen.
 160. Ananias ja Saphira. Apostolit heitetään wankiuteen. Samael.
 161. Seitsemän waiwaistoimittajaa walitaan. Stephanus.
 162. Saulin kääntymys.
 163. Kornelios. Pietarin näky.
 164. Antiokia tulee asemaksi palankristityille.
 165. Kuningas Agrippa I surmaa Jakobin, Johanneksen welsen, ja heittää Pietarin wankiuteen. Agrippan kuolema.
 166. Paawalin ensimmäinen lähetysretki.
 167. Apostolien kokous Jerusalemissa noin w. 50.
 168. Paawalin toinen lähetysretki.
 169. Paawalin kolmas lähetysretki.
 170. Paawalin wanhius.
 171. Neljä ewangelistaa.
 172. Paawalin lähetyskirjat. Lähetyskirja Hebrealaisille.
 173. Katholiset eikä yhteiset lähetyskirjat.
 174. Johanneksen ilmestys.
 175. Uuden testamentin kirjat.
 176. Jerusalemin häwitys.
 177. Pyhä Maa.
 178. Sinai. Edom.

Dikaitawaa:

- Sivu 52 rivi 32 on Joel lue Jael.
 " " " 34 " Joel " Jael.
 " 62 " 12 " Samuel lue Saul.
-

316.VII.93.

Raamattunhist.
Koulu

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 0527

